

**ATIL KÖY OKULLARININ YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİ:
ÇANAKKALE ÖRNEĞİ**

Selin AKTÜRK

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ATIL KÖY OKULLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ:
ÇANAKKALE ÖRNEĞİ**

Selin AKTÜRK
0000-0001-7977-5965

Prof. Dr. Özgür EDİZ
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA – 2020
Her Hakkı Saklıdır.

TEZ ONAYI

Selin AKTÜRK tarafından hazırlanan “Atıl Köy Okullarının Yeniden İşlevlendirilmesi: Çanakkale Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Özgür EDİZ

Başkan: Prof. Dr. Özgür EDİZ
Bursa Uludağ Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı
0000-0002-0486-8806

İmza

Üye : Doç. Dr. B. Ece ŞAHİN
Bursa Uludağ Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı
0000-0003-2061-7473

İmza

Üye : Doç. Dr. Nezih R. AYSEL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı
0000-0003-0243-2467

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Hüseyin Aksel EREN
Enstitü Müdürü

...J...A...

BUÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmamda;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

16 / 01 / 20

Selin AKTÜRK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ATIL KÖY OKULLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ

Selin AKTÜRK

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Özgür EDİZ

Ülkemizde eğitimin uzun yıllar dini bilime dayandığı ancak Tanzimat Dönemi ile pozitif bilimin büyük oranda arttığı bilinmektedir. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte eğitim öğretim faaliyetleri programlanırken ilk adım olarak okuma yazma oranının artırılmasına büyük önem verilmiş ve kırsal nüfusun fazlalığından dolayı köy okullarıyla ilgili çalışmalar yapılarak bazı tip projeler üretilip inşa edilmiştir. Zamanla ortaya çıkan kentleşme, iç göç, nüfus artışı gibi faktörler eğitim politikalarının da değişmesine sebep olmuştur. Sanayileşme ile yaşanan kırdan kente göç ülkemizde 1950'lerden sonra yoğunlaşmıştır. Kır-kent dengesinin bozulması kentlerde mevcut dersliklerin yetersiz kalmasına neden olurken kırsalda da az sayıda öğrenciye eğitim veren çok sayıda okul ortaya çıkmıştır. 1997 yılına gelindiğinde zorunlu eğitimin 8 yıla çıkması sonucu da bu duruma eklenince taşınmalı eğitim uygulaması gündeme gelmiştir. Bu uygulama ile pek çok köy okulu atıl duruma düşmüştür.

Okulun köy içindeki önemli odaklardan biri olması ve köylünün belleğindeki yeri düşünüldüğünde bu yapıların köye yeniden nasıl katılacağıyla ilgili sorular ortaya çıkar. Böylece köy okulları için de yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilirlik kavramından söz etmek gerekir.

Bu çalışmada köy okullarının yeniden işlevlendirilmesine dair örnekler Çanakkale özelinde 10 köy okulu kapsamında incelenmiştir. Çalışmanın amacı, köy okullarının atıl duruma düşmesinin ardından bu okulların yeniden nasıl kullanıldığına dair örnekler sunarak bugünü değerlendirmek ve bu kapsamda gelecek için öneriler sunabilmektir. Bu okullar mimari çerçevede incelenirken üst ölçekten plan ölçeğine kadar inen bir analiz yöntemi oluşturulmuş ve bu analizde okulun köydeki konumunu, arazideki yerleşimini gösteren haritalama çalışmaları yapılarak okulların plan şemalarında da asıl kullanımlar ve yeniden işlevlendirmeye konu olmuş kullanımlar gösterilmiştir. Mevcut durumun belgelenmesi adına çalışma köye ve okula ait güncel fotoğraflar ile desteklenmiştir.

Anahtar kelimeler: Atıl köy okulları, Çanakkale, kırsal eğitim, yeniden işlevlendirme
2020, ix+168 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

REFUNCTIONING OF IDLE VILLAGE SCHOOLS: ÇANAKKALE CASE

Selin AKTÜRK

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supevisor: Prof. Dr. Özgür EDİZ

It is known that education had been based on religious science for a long time in our country, but positive science has increased greatly with the Tanzimat Period. With the proclamation of the Republic, as a first step in the education and training activities, great importance was given to increasing the literacy rate. Factors such as urbanization, internal migration and population increase, which have emerged over time, have also changed education policies. Rural to urban migration experienced by industrialization has intensified after 1950s in our country. While the deterioration of the rural-urban balance caused the existing classrooms in the cities to be inadequate, a large number of schools emerged in the countryside, providing education to a small number of students. When compulsory education increased to 8 years in 1997, transportation based education application was brought to the agenda. With this practice, many village schools became idle.

Considering the fact that the school is one of the important focal points within the village and its place in the villagers' memory, questions arise about how these structures will rejoin the village. Thus, the concept of refunctionalizing and sustainability should also be mentioned for village schools.

In this study, examples of the re-functionalization of village schools were examined within the scope of 10 village schools in Çanakkale. The aim of the study is to evaluate the present by presenting examples of how village schools are reused after the idle state of the village schools and to provide suggestions for the future. While examining these schools in the architectural framework, an analysis method that goes down from the upper scale to the plan scale has been created. In this analysis, mapping studies showing the location of the school in the village and its location in the land were made and the actual uses in the school plan schemes and the uses that were the subject of re-use were shown. In order to document the current situation, the study was supported by current photographs of the village and the school.

Key words: Idle village schools, Çanakkale, rural education, refunctioning
2020, ix + 168 pages.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans sürecimi ve özellikle tez çalışmamı keyifli hale getiren ve bu süreçte beni hep motive edip kararlarımı destekleyen danışmanım Prof. Dr. Özgür EDİZ'e çok teşekkür ederim.

Önerileriyle çalışmama destek veren Doç. Dr. B. Ece ŞAHİN hocama ve lisans eğitimim süresince de bana çok şey katmış olan Doç. Dr. Nezih R. AYSEL hocama bu süreçte beni destekledikleri için teşekkür ederim. Ayrıca Uludağ Üniversitesi'nde eğitimim boyunca yanımda olan tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma, köylerde yaptığım alan çalışmalarım sırasında bilgisini ve sohbetini esirgemeyen herkese teşekkürler.

Son olarak hayatımın en güzel hediyesi olarak gördüğüm sevgili ailem, iyi ki varsınız. Hayatımın her anına kattığınız değer ve destek için sonsuz teşekkürler.

Selin AKTÜRK

.../.../.....

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
1.GİRİŞ	1
2.EĞİTİM MEKÂNININ ORTAYA ÇIKIŞI VE ÜLKEMİZDE KIRSALDAKİ GELİŞİMİ	7
2.1.İslamiyet Öncesi ve Sonrası Türk Toplumunda Eğitim	7
2.2.Osmanlı'nın İlk İlkokulları: Sıbyan Mektepleri.....	9
2.3.Tanzimat Dönemi: İptidai Mektepler	10
2.4.II. Meşrutiyet Dönemi.....	11
2.5.Cumhuriyet Dönemi.....	13
2.5.1.Erken Cumhuriyet dönemi	14
2.5.2.1940 sonrası dönem	30
2.6.Taşınmalı Eğitim Sistemi ve Köy Okullarının Atıl Duruma Düşmesi	32
3.YENİDEN İŞLEVLENDİRME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	37
3.1.Yeniden İşlevlendirme ve Sürdürülebilirlik Kavramları.....	37
3.2.Yeniden İşlevlendirmede Belirleyici Unsurlar ve Çeşitli Örnekler	40
3.3.Atıl Köy Okulları Bağlamında Yeniden İşlevlendirme	53
4.ALAN ÇALIŞMASI: ÇANAKKALE	62
4.1.Merkez Köy Civleri.....	65
4.2.Ezine Akköy.....	75
4.3.Ayvacak Köyleri.....	85
4.3.1.Adatepe köyü	85
4.3.2.Bahçedere köyü	95
4.4.Eceabat Köyleri.....	102
4.4.1.Seddülbahir köyü	102
4.4.2.Behramlı köyü	113
4.4.3.Kilitbahir köyü	121
4.4.4.Kocadere köyü	128
4.4.5.Yalova köyü	134
4.4.6.Kumköy.....	142
5.DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	148
KAYNAKÇA	159
EKLER.....	165
ÖZGEÇMİŞ	168

KISALTMALAR DİZİNİ

Kisaltmalar	Açıklama
BBOM	Başka Bir Okul Mümkün
CABININ	Çanakkale Bienali İnisiyatifi
DOCOMOMO	International Working Party for Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighborhoods of the Modern Movement
HİM	Herkes İçin Mimarlık
TDK	Türk Dil Kurumu
TICCIH	The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2. 1. Osmanlı döneminde sıbyan mektebi.....	9
Şekil 2. 2. Edirne Selimiye Sıbyan Mektebi plan ve kesiti	10
Şekil 2. 3. Edirne Karaağaç Mektebi plan ve cephesi	17
Şekil 2. 4. a. Ödemiş Suludere Köyü İlkokulu, b. Pekmezli İlkokulu	17
Şekil 2. 5. a. Konya Gazi İlk Mektebi planı (Işık 2010), b. Yozgat Cumhuriyet İlkokulu binası	17
Şekil 2. 6. İlkmekeç Planları Albümü'nden bir proje örneği.....	19
Şekil 2. 7. Köy Okulu Binası kitapçığı içerisindeki bir proje örneği.....	21
Şekil 2. 8. Köy Okulu Binası kitapçığından tek sınıflı proje örneği.....	21
Şekil 2. 9. Köy Eğitimcileri Kanunu'na istinaden hazırlanan tip projelere göre inşa edilmiş projeler a. Ankara Saray İlkokulu b. Ergazi Köyü İlkokulu	22
Şekil 2. 10. Lihotzky tarafından hazırlanan farklı büyüklükte tek sınıflı köy okulu planları.....	22
Şekil 2. 11. Lihotzky tarafından hazırlanan köy okulu bahçe önerisi.....	23
Şekil 2. 12. Köy Enstitüleri'nin kurulduğu merkezler	24
Şekil 2. 13. Aksu Köy Enstitüsü derslik binası plan ve görünüş	25
Şekil 2. 14. Aksu Köy Enstitüsü atölye binası plan ve görünüş	25
Şekil 2. 15. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı soğuk iklim tipine ait maket, arka ve ön cephe ile plan.....	28
Şekil 2. 16. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı sıcak iklim tipine ait ön görünüş ve plan	28
Şekil 2. 17. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı ılıman iklim tipine ait görünüş ve plan.....	28
Şekil 2. 18. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı soğuk iklim bölgesi köy okulu tipine göre inşa edilmiş Çorlu İğneler köyü ve Tire Saruhanlı köyü okul binası.....	29
Şekil 2. 19. Atıl durumdaki Bafra Elifli köyü okul binası	36
Şekil 2. 20. Atıl durumdaki Çaykara Kabataş köyü okul binası	36
Şekil 2. 21. Atıl durumdaki Büyükanafartalar köyü okul binası	36
Şekil 3. 1. Silahtarağa Elektrik Santrali 1940'lara ait fotoğraf	43
Şekil 3. 2. a. Yeniden işlevlendirilmeden önce Silahtarağa Elektrik Santrali'ndeki yapılardan biri, b. kazan dairelerinin eski hali	44
Şekil 3. 3. Santralistanbul kampüsü hava fotoğrafı	44
Şekil 3. 4. Santralistanbul yerleşkesi vaziyet planı.....	44
Şekil 3. 5. Santralistanbul'da enerji müzesine dönüşen bölüm	45
Şekil 3. 6. a. Tekel Fabrikası restorasyon öncesi b. restorasyon sonrası	46
Şekil 3. 7. Atıl durumdaki Kartal Tekel Fabrikası.....	47
Şekil 3. 8. Kartal Tekel Fabrikası'nın öğrenci merkezi olarak işlevlendirilmesinin ardından çekilmiş fotoğrafı	47
Şekil 3. 9. Çanakkale palamut depolarının Sarıçay'dan görünümü.....	48
Şekil 3. 10. Mahal Sanat ön cephesi ve Mahal Sanat'ta bir etkinlik sırasında iç mekân kullanımı	49
Şekil 3. 11. Tekel tütün deposu işlevinden sonra atıl hale gelen yapı	50
Şekil 3. 12. a. Korfmann Kütüphanesi günümüz hali, b. Korfmann Kütüphanesi iç mekân	50
Şekil 3. 13. Korfmann Kütüphanesi restorasyon çizimi planları	51
Şekil 3. 14. Çanakkale Er Hamamı eski fotoğrafı	51

Şekil 3. 15. a. Er Hamamı'nın müzeye dönüşümünün ardından günümüz hali, b. müze iç mekânı	52
Şekil 3. 16. a. Ovakent uygulama atölyesi, b. Ovakent yemekhane projesi yapım aşaması	57
Şekil 3. 17. Kızkapan İlkokulu fotoğrafı ve geliştirilen projenin görseli	57
Şekil 3. 18. Kızkapan projesi tasarım atölyesinden görseller	57
Şekil 3. 19. a. Gürsu Taş Mektep onarılmadan önceki hali b.Gürsu Taş Mektep onarılmasının ardından	59
Şekil 3. 20. Paçva Taş Mektep onarımı	59
Şekil 3. 21. Meraklı Kedi İlkokulu	60
Şekil 3. 22. Meraklı Kedi İlkokulu peyzajı	61
Şekil 4. 1.Çanakkale'deki köy okulu sayıları ve asli işlevle devam edenlerin oranı	62
Şekil 4. 2. Analizi oluşturan başlıklar	64
Şekil 4. 3. Civler köyü lokasyonu	65
Şekil 4. 4. Civler köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği	66
Şekil 4. 5. Civler'de yol bahçe ilişkisi ve evler	66
Şekil 4. 6. a. Civler parselizasyonu, b. Civler imaj analizi	67
Şekil 4. 7. Civler İlkokulu'nun köy merkezindeki konumu	68
Şekil 4. 8. Civler'de okul, köy kahvesi ve cami	68
Şekil 4. 9. Civler İlkokulu günümüz vaziyet planı	69
Şekil 4. 10. Civler İlkokulu giriş cephesi	69
Şekil 4. 11. a. Civler İlkokulu ön bahçe, b. arka bahçe	70
Şekil 4. 12. Civler İlkokulu ilk plan şeması	70
Şekil 4. 13. Civler İlkokulu günümüz plan şeması	71
Şekil 4. 14. Civler İlkokulu'nda çalışmalar	71
Şekil 4. 15. Civler İlkokulu analizi	74
Şekil 4. 16. Akköy lokasyonu	75
Şekil 4. 17. Akköy'ün yıllara göre nüfus değişimi	75
Şekil 4. 18. Akköy'de bahçe mahremiyeti	77
Şekil 4. 19. Akköy'de konut sokak ilişkisinde çeşitlilikler	77
Şekil 4. 20. a. Akköy parselizasyonu, b. Akköy imaj analizi	78
Şekil 4. 21. Akköy esas köy meydanı ve havuzlu meydan	79
Şekil 4. 22. Akköy İlkokulu'nun köy yerleşimindeki konumu	79
Şekil 4. 23. Akköy İlkokulu vaziyet planı	80
Şekil 4. 24. a. Akköy İlkokulu yeni derslik binası, b. eski derslik binası	80
Şekil 4. 25. a. Akköy İlkokulu yeni derslik binası antresi, b. dersliklerden biri	81
Şekil 4. 26. Akköy ilkokulu'nun yeni derslik yapısının plan krokisi	81
Şekil 4. 27. Akköy ilkokulu'nun ilk derslik yapısının plan krokisi	82
Şekil 4. 28. Akköy İlkokulu eski binanın iç mekânı	82
Şekil 4. 29. Akköy İlkokulu analizi	84
Şekil 4. 30. Adatepe ve Bahçedere lokasyonu	85
Şekil 4. 31. Adatepe'nin yıllara göre nüfus değişimi	86
Şekil 4. 32. Adatepe kuşbakışı görünümü	87
Şekil 4. 33. a. Adatepe'de ticari birimlerin bulunduğu sokak, b. meydana yönelmiş konutlar	87
Şekil 4. 34. a. Adatepe parselizasyonu, b. Adatepe imaj analizi	88
Şekil 4. 35. Adatepe Taş Mektep	89
Şekil 4. 36. a. Adatepe Taş Mektep sağ yan cephe, b. arka bahçe	89

Şekil 4. 37. Taş Mektep'in köy yerleşimindeki konumu.....	90
Şekil 4. 38. Taş Mektep vaziyet planı.....	91
Şekil 4. 39. Adatepe Taş Mektep plan şeması	91
Şekil 4. 40. a. Taş Mektep'te koridorun sergi mekânı olarak kullanımı, b. dersliklerin seminer odası olarak kullanımı	93
Şekil 4. 41. Taş Mektep'te geçmişten kalan mobilya ve objeler	93
Şekil 4. 42. Adatepe Taş Mektep analizi	94
Şekil 4. 43. Bahçedere ve Boztepe yerleşimleri	95
Şekil 4. 44. Bahçedere köyü yıllara göre nüfus değişim grafiği.....	95
Şekil 4. 45. a. Boztepe Mevkii merkezi, b. yeşilin içindeki konut yerleşimi	96
Şekil 4. 46. a. Boztepe parselizasyonu, b. Boztepe imaj analizi.....	96
Şekil 4. 47. Boztepe İlkokulu'nun köydeki konumu	97
Şekil 4. 48. Boztepe İlkokulu vaziyet planı	98
Şekil 4. 49. Boztepe İlkokulu.....	98
Şekil 4. 50. a. Boztepe İlkokulu'nda bahçeye eklenen üst örtü, b. yol ile bahçe arasına eklenen istinat duvarı	99
Şekil 4. 51. Boztepe İlkokulu plan şeması.....	99
Şekil 4. 52. Boztepe İlkokulu'nda yeni kullanımlar	100
Şekil 4. 53. Boztepe İlkokulu analizi	101
Şekil 4. 54. Eceabat'ta incelenen köylerin lokasyonu	102
Şekil 4. 55. Seddülbahir köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği	103
Şekil 4. 56. Seddülbahir köyünden konut örnekleri.....	104
Şekil 4. 57 . a. Seddülbahir parselizasyonu, b. Seddülbahir imaj analizi	105
Şekil 4. 58. a. Seddülbahir Eski Cami, b. Eski Cami'nin ardındaki meydan	105
Şekil 4. 59. Seddülbahir İlkokulu'nun köydeki konumu	106
Şekil 4. 60. Seddülbahir köyü Eski Cami ve köy ilkokulunun sağ yan cephesi.....	106
Şekil 4. 61. Seddülbahir İlkokulu vaziyet planı.....	107
Şekil 4. 62. a. Seddülbahir İlkokulu lojman girişi, b. ön bahçe	107
Şekil 4. 63. Seddülbahir İlkokulu ön cephesi ve bahçesi.....	108
Şekil 4. 64. Seddülbahir İlkokulu mevcut hali ve mekân kullanımları.....	108
Şekil 4. 65. Okulun restorasyondan önce mutfak, sınıf ve bahçe	109
Şekil 4. 66. Seddülbahir İlkokulu restorasyondan sonra atölye, sergi salonu, mutfak ve giriş.....	110
Şekil 4. 67. Seddülbahir İlkokulu'nun yeniden işlevlendirilmesine dair oluşturulmuş güncel plan	111
Şekil 4. 68. Seddülbahir İlkokulu analizi.....	112
Şekil 4. 69. Behramlı köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği.....	113
Şekil 4. 70. Behramlı Cami, konutlar ve köy yolları	114
Şekil 4. 71. Behramlı Cami, bakkal, köy kahvesi ve muhtarlık.....	114
Şekil 4. 72. a. Behramlı parselizasyonu, b. Behramlı imaj analizi	115
Şekil 4. 73. Behramlı İlkokulu'nun köydeki konumu.....	115
Şekil 4. 74. Behramlı İlkokulu vaziyet planı	116
Şekil 4. 75. Behramlı İlkokulu	117
Şekil 4. 76. Behramlı ilkokulu arka ve yan cephe	117
Şekil 4. 77. Behramlı'da anaokulu olarak kullanılan bina.....	117
Şekil 4. 78. Behramlı İlkokulu'nun restorasyondan önceki hali.....	118
Şekil 4. 79. Behramlı İlkokulu plan şeması	119

Şekil 4. 80. a. Behramlı İlkokulu dersliğin sergi mekânı olarak kullanımı, b. okulun giriş bölümü	119
Şekil 4. 81. Behramlı İlkokulu analizi	120
Şekil 4. 82. Kilitbahir köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği	121
Şekil 4. 83. Boğazdan Kilitbahir'in ve Kale'nin görünümü	122
Şekil 4. 84. Kilitbahir'de farklı etki bırakan sokak perspektifleri	122
Şekil 4. 85. a. Kilitbahir parselizasyonu, b. Kilitbahir imaj analizi	123
Şekil 4. 86. Kilitbahir İlkokulu'nun köydeki konumu	124
Şekil 4. 87. Kilitbahir İlkokulu günümüz vaziyet planı	124
Şekil 4. 88. Kilitbahir İlkokulu	125
Şekil 4. 89. Kilitbahir İlkokulu plan şeması	126
Şekil 4. 90. Kilitbahir İlkokulu atölye ve kütüphane olarak kullanılan mekânlar	126
Şekil 4. 91. Kilitbahir İlkokulu analizi	127
Şekil 4. 92. Kocadere köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği	128
Şekil 4. 93. Kocadere köyü konutlar, kahvehane ve cami	129
Şekil 4. 94. a. Kocadere parselizasyon, b. Kocadere imaj analizi	129
Şekil 4. 95. Kocadere köyü merkezi	129
Şekil 4. 96. Kocadere İlkokulu'nun köy yerleşimindeki konumu	130
Şekil 4. 97. Kocadere İlkokulu vaziyet planı	130
Şekil 4. 98. Kocadere İlkokulu giriş cephesi	131
Şekil 4. 99. Kocadere İlkokulu yan ve arka cephesi	131
Şekil 4. 100. Kocadere İlkokulu plan şeması	132
Şekil 4. 101. Kocadere Tarihe Saygı Müzesi giriş ve iç mekân	132
Şekil 4. 102. Kocadere İlkokulu analizi	133
Şekil 4. 103. Yalova köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği	134
Şekil 4. 104. Yalova köyünün farklı perspektifler	134
Şekil 4. 105. a. Yalova köyü parselizasyonu, b. Yalova köyü imaj analizi	135
Şekil 4. 108. Yalova Zafer İlkokulu vaziyet planı	137
Şekil 4. 109. Yalova Zafer İlkokulu	138
Şekil 4. 110. a. Yalova Zafer İlkokulu arka cephe, b. sağ yan cephe	138
Şekil 4. 111. a. Yalova'da sonradan yapılan okul, b. lojman, c. eski sinema binası	138
Şekil 4. 112. Yalova Zafer İlkokulu zemin kat plan şeması	139
Şekil 4. 113. Yalova Zafer İlkokulu bodrum kat plan şeması	140
Şekil 4. 114. Yalova Zafer İlkokulu'nda sergi mekânı olarak kullanılan derslikler	140
Şekil 4. 115. Yalova Zafer İlkokulu analizi	141
Şekil 4. 116. Kumköy'ün yıllara göre nüfus değişim grafiği	142
Şekil 4. 117. Kumköy'ün merkezindeki yapılar	142
Şekil 4. 118. a. Kumköy parselizasyonu, b. Kumköy imaj analizi	143
Şekil 4. 119. Kumköy İlkokulu'nun köydeki konumu	143
Şekil 4. 120. Kumköy İlkokulu ve Ortaokulu günümüz vaziyet planı	144
Şekil 4. 121. Kumköy İlkokulu	144
Şekil 4. 122. a. Kumköy İlkokulu Lojmanı, b. Kumköy Ortaokulu	145
Şekil 4. 123. a. Kumköy İlkokulu yemekhane, b. eski sinema binası	145
Şekil 4. 124. Kumköy İlkokulu plan şeması	145
Şekil 4. 125. Kumköy İlkokulu derslik ve giriş bölümü	146
Şekil 4. 126. Kumköy İlkokulu analizi	147

1. GİRİŞ

Varoluşumuzla başlayan öğrenme eylemi yaşamımız boyunca farklı konu ve ağırlıklarda olmak üzere bizi etkisi altına alır. Coğrafya, kültür, din, politika, zaman ve mekân gibi pek çok değişkene bağlı olan öğrenme eylemi çağlar boyunca farklı boyutlarda, farklı etmenlerle var olagelmıştır. Çağın getirilerine ve öğrenmenin sistematığıne göre mekândan tamamen bağımsız olabilen öğrenme, bazı durumlarda ise mekânla bütünleşebilmektedir.

Uzun yıllar merak edilen öğrenme oluşumu farklı alanlarda çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. TDK (2018) 'ye göre öğrenmek, “bilgi edinmek, bellemek, yetenek veya beceri kazanmak ve haber almak” anlamına gelmektedir. Öğrenme ise “öğrenmek işi” olarak tanımlanmıştır. Binbaşıoğlu (1976) öğrenmeye, “bireyin olgunlaşma düzeyine göre, yaşantıları aracılığıyla ya da çevresi ile etkileşimi sonucunda yeni davranışlar kazanması ya da eski davranışlarını değiştirmesi süreci” derken; Mc Carthy (2000) ise öğrenmeyi bireyin yeni bilgileri kavraması ve bu yeniliklere karşı tepki göstermesi olarak tanımlamıştır. Senemoğlu (2007)'nin “Öğrenme bir bireyin bilgi ya da davranışlarında oldukça kalıcı değişikliklere neden olan yaşantıların meydana gelmesidir.” şeklindeki tanımına benzer şekilde Ertürk (1975) de “Öğrenme yaşantı ürünü ve nispeten kalıcı izli davranış değişmesidir.” demiştir. Morgan (1986) ise öğrenmenin bireyin yaşantısı sonucu davranışında meydana gelen oldukça sürekli bir değişiklik olduğunu ifade eder. Gates (1968), “Öğrenme, yaşama ve öğretim yolu ile davranışlarda bir değişiklik meydana gelmesidir.” ifadesi ile öğrenmeyi öğretim kavramını da kullanarak açıklamıştır. Bacanlı (1999), “Öğrenme tekrar ya da yaşantı yoluyla organizmanın davranışlarında meydana gelen oldukça kalıcı değişimlerdir.” diyerek öğrenmenin gerçekleşmesinde tekrar faktörüne değinmiştir.

Yukarıdaki tanımların ortak özelliği olarak her öğrenmede bir etkileşimden ve öğrenmenin tekrar ya da yaşantı yoluyla olmasından bahsedilebilir. Bu tanımlara göre öğrenmenin davranışta bir değişiklik meydana getirdiği ve bu değişikliğin en azından bir süre devam etmesi gerektiği söylenebilir. Yaşantı bireyin çevresiyle etkileşiminden ortaya çıkar ve her birey bu etkileşime farklı tepki vereceğinden öğrenme bireylere göre

farklılık gösterir. İnsan davranışı sayısız etkene maruz kaldığından, öğrenmenin genel geçer bir formülü yoktur. Öğrenmenin çeşitli açıklamalarının her biri bu eylemin farklı temellere dayandırılmasından ileri gelir.

Bazı tanımlarda ise davranış değişikliği konusunda zıt bir görüş belirtilmiştir. Örneğin Ülgen (1997) bireyin öğrenme sonucu yalnızca davranışlarında değil, zihinsel yapısında da değişimler meydana geleceğini, bu değişimlerin ürün olarak öğrenme şeklinde adlandırılabileceğini belirtmiştir. “Süreç olarak öğrenme” kavramından bahseden Ülgen, bu kavramla bireyin etkileşim ortamında uyaranları algılayarak, düşünce, duygu ve hareket bütünlüğü içinde belleğine kaydetmesini kastetmektedir. Burada belleğe kaydedilen şeyin davranışa dönüşüp dönüşmeyeceği belirsizdir. Bu sebeple tanımda davranış değişikliği ibaresi yer almaz. Arık (1995) da aynı temel düşünceye dayanarak öğrenme tanımlarında belirtilen davranış değişikliğinin her zaman meydana gelmeyeceğini, öğrenmenin meydana gelmesi için davranışın belirli şartlarda tekrar edilmesine gerek olmadığını belirtir.

Ormrod da Arık’a benzer şekilde öğrenmeyi, açık davranış değişimlerinin gözlenmesine kesin olarak gerek duyulmaksızın zihinsel çağrışım biçimini kapsayan ve yeni bilgilerin önceden öğrenilmiş olan bilgilerle ilişki kurulduğu bir süreç olarak değerlendirmektedir (Ormrod’ dan aktaran Ekici 2001). Bu tanımlardan anlaşılacağı gibi öğrenmenin tanımı bakış açısına göre değişebilmektedir. Temel olarak sadece zihinde meydana geliyor olması veya davranışlara yansımaları konusundaki değişik görüşler davranışçı ve bilişsel yaklaşım olarak sınıflandırılmaktadır.

Öğrenmeden sonra öğretim ve eğitim kavramlarını da açıklamak gerekir. TDK’ye (2018) göre eğitim “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda eğitimin kapsamı çocuk ve gençlerle sınırlandırılmış olsa da, esasen eğitim her yaştaki bireyi kapsamaktadır.

Eğitim birçok düşünür ve felsefî görüşe göre değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Örneğin, idealizme göre eğitim, insanın bilinçli yahut bilinçsizce tanrıya ulaşmak için sürdürülen sürekli bir çaba olarak tanımlanırken; realizme göre kültürel kalıtı yeni kuşağa aktararak onları topluma uyum sağlamaya hazırlama süreci olarak tanımlanmıştır. Natüralizme göre eğitim daha bireysel bir tanıma sahip olup kişinin doğal olgunlaşmasını artırmasına ve edindiği özelliği göstermesine dayandırılmıştır. Pragmatizmde ise eğitim tanımı daha toplumsal değerlendirilmiş ve kişinin topluma verimli hale gelebilmesi koşuluna bağlanan toplumsal bir iş olarak görülmüştür. Marksizme göre ise insanın doğayla münasebeti söz konusu edilerek doğayı denetleyip onu değiştirebilme ve bu sayede üretimde bulunabilmeye dayandırılmıştır (Sönmez 2012). Eğitimin dinamik ve soyut bir kavram olması değişik şekillerde yorumlanabilmesini sağlarken çok geniş kapsamlı olması, yaşamın her alanıyla ilişki kurulabilmesine olanak vermiştir.

Öğretmek bir kimse üzerinde öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamak anlamındadır. Öğretim ise TDK'de (2018) "belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim" olarak tanımlanır. Farabi, Mutluluğu Kazanma (Tahsilu's- Sa'ade) adlı kitabında öğretim için "milletler ve şehirlerde nazari (kurumsal) erdemleri var etme" derken eğitim için ise "Milletlerde ahlaki erdemleri ve iş sanatlarını var etme yöntemidir." diyerek öğretim ve eğitim arasında ayrım yapar (2016). Onun bu ayrımı esasta öğretimin kurumsal, eğitimin de davranış değiştirmeye ağırlık veren bir uğraşı olduğu anlayışına uygundur. Genel olarak bu ayrımın yapıldığı tanımlamalarda öğretimin belli bir sisteme ve programa bağlı olarak yapılıyor olmasına karşın eğitime hayatın her anında maruz kalındığından bahsedilmiştir.

Öğretim eğitimin bir aracı olarak değerlendirilebilir (Büyükkaragöz ve Çivi 1997). Buradan da anlaşılacağı üzere öğretim aslında eğitimin planlanmış bir parçasını oluşturur. Burada esas olan sonucun önceden saptanmış amaçlar doğrultusunda olması gerektiğidir. Yani öğretim istendik davranışları elde etmeyle gerçekleşir. Öğretimin planlanmış olması bir mekânın da bu eylemle örtüşmesine imkân vermiştir. Bu durumda bir kurumsallaşma ile karşılaşırız. Öğretimin yapıldığı en yaygın kurum ise şüphesiz

okullardır. Hayat boyu devam eden eğitimin planlı şekilde okullarda yürütülen kısmı öğretimi oluşturur. Böylece okul, öğretimin gerçekleştiği mekân olarak tanımlanmıştır.

Eğitim mekânının nasıl ortaya çıktığı konusunda öncelikle bu konudaki sistemleşmenin ne zaman başladığına bakılmalıdır. Eğitimin bir mekâna ihtiyaç duyması, öğretmenlerin basitçe de olsa sistematize edilip öğretici kişiler tarafından aktarılabilmesini sağlamak için belli bir yerde toplanılması gereğinden doğmuştur. Bu anlamda değerlendirildiğinde eğitimin sistemli bir şekilde ilk kez tapınaklarda başladığı bilinir. Buna dayanarak öğretimin örgün biçiminin ilk örneklerinin din kaynaklı olduğu sonucuna varılabilir. Sümer, Babil ve Çin belgeleri bu konuda bize yol gösterici olmaktadır. Sümerlerin tabletlerinde eğitim öğretimle ilgili olarak okulların tapınaklara bağlı olduğu yazmaktadır. Eski Mısır'da ise firavun tapınaklarının öğretim kurumu olarak da kullanıldıkları bilinmektedir (Maltaş 2011). Çok tanrılı dinlerde öğretimin tapınaklarda sürdürüldüğünü görürken, tek tanrılı dinlerde ise havra, kilise ve camilerde sistemleştiğini görmekteyiz. Tapınaklardan başlayarak havra, akademia, lyceum, kilise, cami ve diğer öğretim kurumlarından günümüze kadar mekânlar ve sistemler pek çok değişim geçirmiştir. Farklı sistemlerin oluşması ise farklı mekân ihtiyaçlarını doğurmuştur.

Ülkemizdeki sistemli eğitimin uzun zaman boyunca dini bilime dayanmış olduğu görülür. Ancak Osmanlı'da Tanzimat Dönemi ile pozitif bilime verilen önemin büyük oranda artmasına bağlı olarak süreç içerisinde öğretim programları değişiklik göstermiştir. Böylece dinin öğretim üzerindeki yoğunluğu azaltılarak diğer alanların da dahil olması sağlanmıştır. Okul her dönemde farklı beklentilerle gündeme gelmiş ve böylece çeşitli süreçlere tanık olmuştur. Dünyada yaşanan gelişmelerin yanında ülkedeki politik değişiklikler de okulları eğitim öğretim sistemi açısından olduğu kadar mekânsal açıdan da büyük oranda etkilemiştir.

Amaç

Ülkemizde kırsal alandaki eğitim sistemi ve okullar her dönemde farklı düşünce ve sistemlere maruz kalmış ve böylece çeşitli evrelerden geçmiştir. Okuldan beklentinin sürekli olarak değişmesi farklı sistemleri beraberinde getirmiş ve her birinin benimsediği farklı bir mimari anlayış ortaya çıkmıştır. Yaşanan tüm değişimlerin ardından son olarak 1997-1998 öğretim yıllarında ülkemizde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimin başlaması ile taşınmalı eğitim gündeme gelmiştir. Taşınmalı eğitimle, köy okulları öğrencilerinin eğitim öğretimde geri kaldığı ve bu sistemin devlet bütçesinde kayıplara sebep olduğu düşüncesiyle köydeki öğrenciler merkezi bir okula taşınmaya başlamıştır. Bu sebepten pek çok köy okulu atıl duruma düşmüştür.

Bu verilerin ışığında çalışmanın amacı, bahsedilen süreçlere tanıklık eden kırsal yerleşimlerdeki eğitim yapılarının atıl duruma düşmesinin ardından yeniden nasıl kullanıldıklarına dair örnekler sunarak bugünü değerlendirmek ve geleceğe yönelik öneriler sunabilmektir. Mevcut kanun ve yönergelerin hangi kullanımlara hangi şartlarda izin verdiği ve bunun sonucunda kullanımların nasıl sağlandığı ortaya konulmak istenmiştir. Hâlihazırda bu konuyla ilgili yapılan bazı çalışmalar değerlendirilmiş ve okulların köylerin hayatına yeniden ne şekilde katılabileceği sorgulanarak buna dair senaryoların uygulanabilirliği araştırılmıştır. Okulun yeniden kullanımında hangi aktörlerin yer alabildiği ve sürdürülebilirliğin hangi koşullarda sağlanabildiğine dair araştırma yapılarak mevcut durumun iyileştirilmesinde karşılaşılan engellerin ortaya konması amaçlanmıştır. Tüm bunların ışığında bu konuda gerçekleştirilmiş çalışmalardan da örnek alınarak atıl okulların yeniden köy yaşantısına nasıl dahil olabileceğine dair fikirlerin derlenmesi hedeflenerek araştırmanın bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlaması istenmiştir.

Kapsam

Çalışmanın ilk bölümünde ilköğretim düzeyindeki eğitim mekânının ülkemiz kırsalında nasıl bir gelişim gösterdiğiyle ilgili literatür taraması yapılmıştır. Kırsaldaki politikalar ve bunun eğitim yapılarının mimari özelliklerine ne şekilde yansıdığı incelenmiştir.

Okul kavramı ortaya çıkışından günümüze değerlendirilirken, bu süreçte köy okullarının ülkemizde hangi evrelerden geçerek nasıl atıl duruma düştükleri araştırılmıştır. Bu okulların yeniden kullanımı söz konusu edildiğinden, çalışma bu konudaki araştırmalarla devam etmiş ve yeniden kullanım kavramı örneklerle birlikte incelenmiştir.

Alan çalışması Çanakkale ili Merkez ilçe ve Ayvacık, Ezine, Eceabat ilçesine bağlı toplamda 10 köy okulunu kapsamaktadır. Okullar belirlenirken yeniden kullanıma konu olanları tercih edilmiş ve yeni fonksiyonları ile birlikte ele alınarak incelenmiştir.

Yöntem

Çalışmanın ilk bölümü çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilerin derlenmesi ile oluşturulmuştur. Alan çalışmasında ise Çanakkale’de yer alan köy okullarının yeniden kullanıma konu olanları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, belirlenen köylerin ve okulların ziyaret edilmesi, çevrenin gözlenmesi ile köy halkı, muhtar ve özellikle de yeniden kullanıma öncülük eden kişilerle yapılan görüşmelerle sürdürülmüştür. Okulların mimari çerçevede incelenmesi okulun bulunduğu konuma dair haritaların ve plan şemalarının çıkarılması ile oluşturulan bir analizle sağlanmıştır. Haritalar kapsamında öncelikle köy yerleşimine ve okulun köy içindeki konumuna dair analizler oluşturulmuştur. Analizler üst ölçekten başlayarak okul planlarındaki mekân kullanımına kadar indirilmiştir. Üst ölçekte köyün imaj analizi oluşturulmuş ve okul bir odak noktası olarak belirlenerek diğer odaklarla ilişkisi incelenmiştir. Ardından okulun planı arazisi içinde gösterilerek çevresiyle nasıl ilişki kurduğu gözlenmiş ve yerleşim planında okulun arsaya nasıl oturduğu gösterilmiştir. Vaziyet planında ise bahçe kullanımı ve varsa arazideki diğer yapılarla nasıl ilişki kurduğu saptanmıştır. Plan şemasında asıl kullanımlar ve yeniden işlevlendirmeye konu olmuş kullanımlar gösterilmiştir. Mevcut durumun belgelenmesi adına da çalışma köye ve okula ait güncel fotoğraflar ile desteklenmiştir.

2. EĞİTİM MEKÂNININ ORTAYA ÇIKIŞI VE ÜLKEMİZDE KIRSALDAKİ GELİŞİMİ

İnsanın varoluşundan itibaren eğitim yöntemleriyle ilgili örnekler değerlendirildiğinde eğitimin belli bir kurala ihtiyaç duymaksızın pek çok şekilde sürdürülmüş olduğu görülebilmektedir. Örneğin ilkçağ filozoflarından Sokrates hayatını geçirdiği Atina’da sokak sokak gezerek insanlarla diyaloga girmiş ve sorgulayıcı bir biçimde bilginin yayılmasını amaçlamıştır. Bunu yaparken ne mekâna ne de bir sisteme ihtiyaç duymuştur. Eğitimin mekâna sahip olması genel anlamda yerleşik hayata geçişle birlikte yaşanan pek çok değişimden biridir. Zaman içerisinde toplumsal yapının güçlenmesi ve değişen insan ihtiyaçları farklı eğitim sistemleri ve yapılarını beraberinde getirmiştir. Ediz’e (1995) göre mimari birikim, ait olduğu toplumun bir yansımasıdır ve bu yansıma toplumdaki ortak hafızaya benzetilirse, o toplum hafızasında yer alan bilgilerle kendini anlatır. Böylece denilebilir ki, dönemin zihniyetinden beslenerek şekillenen eğitim anlayışına paralel olarak yapılara her dönem farklı anlamlar yüklenegelmiştir. Ancak en genel haliyle değerlendirildiğinde Sanayi Devrimi’ne kadar eğitim tarihi dinsel tarihle paralel ilerler ve böylece 17. yüzyıl sonuna değin toplumların eğitiminde din olgusunun büyük payı olduğu görülür.

Türk toplumunun eğitim tarihine bakıldığında ise İslamiyet’in kabulünün belirleyici bir eşik olmasının ardından zaman içerisinde değişen baskın politik görüşün eğitim sistemleri ve yapılarını da şekillendirdiği görülmektedir. Bu konuyla ilgili önemli noktalar tez kapsamında ele alınmış ve çalışmanın sonunda ek olarak zaman çizelgesi oluşturulmuştur (EK1). Eğitim tarihi araştırmalarında İslamiyet belirleyici bir unsur olarak değerlendirildiğinden süreç değerlendirilirken ilk olarak bu durum ele alınmıştır.

2.1. İslamiyet Öncesi ve Sonrası Türk Toplumunda Eğitim

Türkler’in kurduğu devletlerin eğitimi görüş ve uygulamalarındaki genel özelliklere bakıldığında eğitim anlayışının yaşama biçimlerinin etkisiyle şekillendiği ve toplumda oluşmuş gelenek ve törelerin eğitimde önemli rol oynadığı görülmektedir. Bu noktada yaşam biçiminin eğitime büyük oranda sirayet ettiğinden söz edilebilir.

İlk dönemlerdeki yaşam tarzlarına bakıldığında Uygurlar hariç göçebe bir yaşam sürüldüğü görülür. Türklerin birlikte yaşadıkları çevreler bazı değerler oluşturmalarını sağlamış ve bu değerler asırlarca devam eden töreleri meydana getirmiştir (Ögel 1971, Ögel 1979, Ögel 1982). Bu töreler ise eğitim anlayışını şekillendiren temel öğelerden biri olmuşlardır.

Bu dönemde göçebe toplumda okulun varlığına dair bir bilgi olmamasına rağmen örneğin Göktürklerin 38 harfli gelişmiş bir alfabeye sahip olmaları ve aynı zamanda yazılı eserler bırakmış olmaları da yazı ve dil konusunda örgün planlı bir eğitime sahip olduklarını düşündürmektedir (Akyüz 2007).

Bu dönemdeki toplumun eğitim ortamının yaşamın kendisi olduğu açıktır. Eğitimin aile ve toplum tarafından sağlanıyor olması günlük yaşamın tamamıyla eğitime dahil edilmesini gerektirirken öğrenmenin görerek, taklit ederek, örnek alarak gerçekleştiği anlaşılabilmektedir. Akyüz (2007)'ün belirttiğine göre Uygurlarda göçebelik olmadığından eğitim öğretim işinin okullarda yapıldığı düşünülebilir. Uygurların kullandıkları bir alfabe ve planlı, örgün bir eğitim sistemleri olduğu da bilinmektedir (Celkan 2011). Diğer toplumlardan farklı olarak yerleşik hayata geçmelerinin yanı sıra Manihaizm dinini benimsemelerinin de eğitim anlayışlarının farklılaşmasında etkisi olduğu söylenebilir.

İslamiyet'in IX. ve X. yüzyıllarda kabulü ile Türklerin yeni kültürel değerlerle karşılaştığı görülür. Eski törelerle İslami değerler sentezlenerek farklı kültürlerle de birleştirilir. İslam inancına göre ilk eğitici Tanrı'dır. Peygamberin davranışları ve Kur'an bundan sonraki eğitimcilerdir. Eğitimin amacı, kişilere İslam'ı öğretmek ve bu dünyada Tanrı'nın emirlerini yerine getirerek gelecekteki yaşam için hazırlanmak böylece Tanrı'nın rızasını kazanmaktır. Bu dönemde temel eğitimin camilerde verildiği bilinmektedir. Dersler din bilgisi üzerine kurulu olmakla beraber bazı bilginler dine ek olarak şiir, tarih, konuşma, edebiyat gibi dersleri de önermişlerdir. Bu dönemde Farabi, İbni Sina, Biruni gibi dünya eğitim tarihinde önemli yer tutan bilim adamlarının yetiştiğini ve eğitim bilimine dair görüşlerin başta Farabi olmak üzere bu düşünürler tarafından öne sürüldüğü görülmektedir.

2.2. Osmanlı'nın İlk İlkokulları: Sıbyan Mektepleri

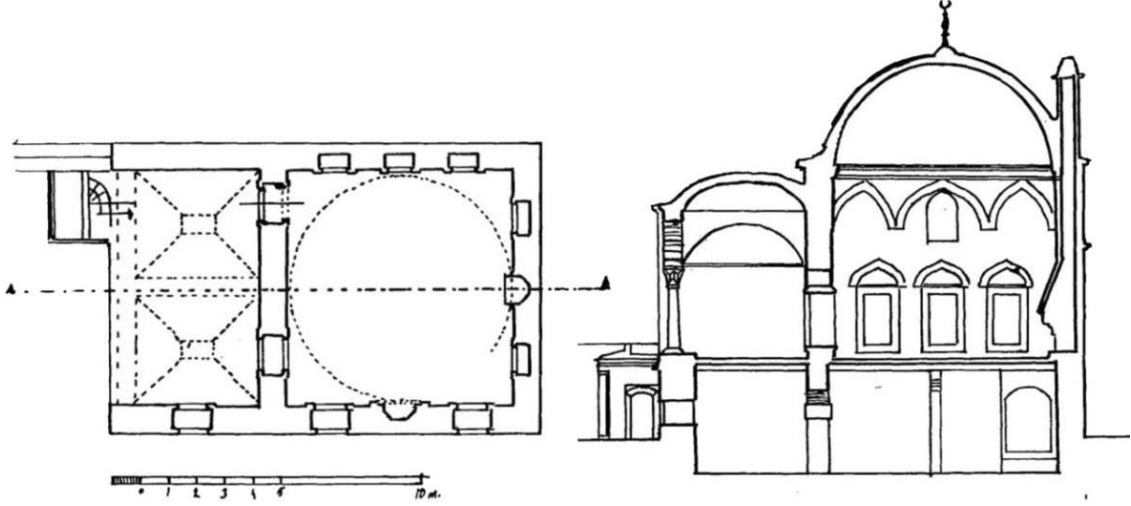
Selçuklularda ve diğer İslam ülkelerinde mektep veya küttap denilen ilköğretim düzeyindeki okulları Osmanlılarda da görmekteyiz. Vakfiyelerde bunlar, Mektep, Darüttalim, Darüilm, Mektephane, Muallimhane şeklinde adlandırılmakta iken halk ise mahalle mektebi, sıbyan mektebi demektedir (Yazıbaşı 2014). Bu dönemde bahsi geçen okulların her mahallede ve hemen her köyde var oldukları ve dini eğitim verildiğinden okulların özellikle camilere bitişik olarak yapıldığı, bazı okullarınsa caminin bir bölümünü kullandıkları bilinmektedir. Sıbyan mektebi 5-6 yaşlarındaki kız ve erkek çocukların 3-4 yıl süreyle eğitim aldıkları kurumlardır. Unat (1964)'ın aktardığına göre bu mektepler zorunlu değildi ve kayıt dönemleri de belirsizdi. Yani bir öğrenci senenin herhangi bir döneminde isteğe bağlı olarak gidip kaydını yaptırabilmekteydi. Bu mekteplerde sıra, harita ve yazı tahtası gibi araçlar bulunmazdı (Arıbaş 2000). Ancak Tanzimat sonrası 1847 tarihinde yayınlanan talimatta mekteplerde bu araç ve gereçlerin kullanılması konusunda öneriler yapılmıştır (Gökmen 2006). Sakaoğlu (1991), sıbyan mekteplerini Kur'an'ı ezberden okumanın ve ibadet yöntemlerinin öğretildiği tek odalı mekânlar olarak tanımlanmıştır (Şekil 2.1).

Şekil 2. 1.Osmanlı döneminde sıbyan mektebi (Anonim 2019a)

Sıbyan mekteplerinin bina özellikleri büyük kentlerde ve taşrada farklı nitelikler göstermekteydi. İstanbul ve büyük kentlerde vakıf yoluyla yapılanları genellikle taş binalardı. Bir külliye içinde ya da mahalle arasında yapılmalarına göre ikiye ayrılabilmekteydi (Akyüz 2007). Genellikle büyük, kubbeli bir odadan ibarettiler ve mümkün olduğu kadar geniş bir bahçeleri vardı. Eğitimin yapıldığı odaya yakın hocanın

ve kalfasının odası bulunurdu. Öğrencilerin ders gördükleri oda yani derslane imkânlar el verdiği ölçüde birkaç basamak merdivenle çıkılabilen yerlere yapılırdı. Yükseltilmesi çocukların rutubetten korunmasını sağlamak için tercih ediliyordu (Koçer 1991) (Şekil 2.2).

Şekil 2. 2. Edirne Selimiye Sıbyan Mektebi plan ve kesiti (Anonim 2019b)

İstanbul ve büyük kentlerde durum böyle iken mahalle ve köy halkının katkıları ile yapılan, İstanbul dışındaki sıbyan mektepleri genellikle camiye bitişik uygun olmayan bir oda, ya da ahır vs. den çevrilmiş bir yerdir. Bu odaların durumunu anlatabilmek için Akyüz (2007), o dönemde eğitimcilik yapan Fazıl Ahmet'in anlatımına değinmiştir. Fazıl Ahmet memleketimizde en az rastlanan şeyin gerekli şartları sağlayan mektepler olduğunu söylemiş ve mekteplerin eğitim araç gereçlerine sahip olmaları bir yana binaların sağlık bakımından eğitime hiç uygun olmadığını açıkça belirtmiştir. Akyüz (2007) o dönemde sıbyan mekteplerinin iç mekânını tarif ederken çocukların hasır, kilim ve ya minderler üzerinde diz çökerek oturduklarını ve rahlelere yerleştirilmiş Kur'an'ı bu şekilde okuduklarını betimlemiştir. Öğretmenin de aynı şekilde minder üzerinde bağdaş kurarak oturduğunu anlatmıştır.

2.3. Tanzimat Dönemi: İptidai Mektepler

Tanzimat Dönemi, Osmanlı Devleti'nin modernleşme ve yenileşme dönemi olarak 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın okunmasıyla resmen başlar. Fermanda eğitimle ilgili herhangi bir konuya değinilmemesine rağmen, ilandan kısa süre sonra eğitimde

düzenleme ve çalışmaların başlandığı görülmektedir. Bu dönemde eğitimdeki en büyük atılım dinin eğitim içindeki ağırlığının sorgulanmasıdır. Eğitimde bu döneme kadarki hedef dini kaideleri öğretebilmek iken, modernleşme süreciyle birlikte çocuğun düşünsel becerilerini geliştirebilmesi ön plana alınmıştır.

Bu dönemde, çocukların yalnızca ıslahı için değil, bireysel ve toplumsal açıdan iyi bir geleceğin sağlanması için eğitilmelerinin gerekliliği tartışılmıştır (Çiydem 2017). Bu döneme kadar eğitim sıbyan mekteplerinde dini kaidelerle gerçekleştiğinden eğitimde istenilen düzeye ulaşamadığı dönemin yetkililerince sıkça ifade edilmiştir. Bu sebeplerden Tanzimat Dönemi'nde "iptidaî" adı verilen mektepler açılmış, muhafazakâr çevrelerin dikkatini çekmeden mevcut sıbyan mektepleri de "usul-i cedit" üzere öğretim yapan mektepler haline getirilmeye çalışılmıştır (Gökmen 2006). Usul-i cedit; yeni usul, yeni yöntem anlamına gelmektedir. İlköğretimdeki bu yeni usul, bize göre yeni sayılsa da esasen Avrupa'nın çoktan terk ettiği eski bir yöntemdir.

Usul-i cedit üzere öğretim yapan ilk iptidaî 1872 yılında İstanbul'da Nuruosmaniye Cami'de açılır ve bunu takip eden yıllarda giderek sıbyan mektepleri iptidaîlere dönüşerek bunlara yenileri de eklenir (Okay 1998). İptidaî mekteplerinde yenilenen eğitim sistemiyle birlikte ve mekânsal olarak da sıbyan mekteplerine göre çok daha düzenli olması istenmiş, bu mekteplerde öğrenciler sıralarda oturmaya başlamışlardır. 1869'da ilan edilen Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile, 1871'de iptidaîlerin yaygınlaştırılması kararlaştırılıp her köyde ve şehirlerin bütün mahallelerinde birer iptidaî mektep açılacağı söylenmişse de, iptidaî mekteplerle ilgili şehir merkezinde açılanların bilgisine kısmen ulaşılmış fakat taşrada açılanlarla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır.

2.4. II. Meşrutiyet Dönemi

Meşrutiyet döneminde genel olarak kent ve köydeki eğitimin niteliği değerlendirilmiş, köy eğitiminin farklılaşmasına dair fikirler öne atılarak bununla ilgili program önerileri geliştirilmiştir. Bu konuya değinen düşünceler birliği "köycülük akımı" olarak adlandırılmış, fikir geliştiren düşünürler "köycü" olarak tanınmıştır. Akyüz (2007)'ün

belirttiğine göre eğitimle ilgili tartışılan konuların çoğu o dönemde uygulamaya konulamamış olsa da, bazıları Cumhuriyet dönemindeki gelişme ve uygulamaların başlangıcı sayılmıştır.

İlk olarak 1908-1918 yılları arasında ortaya çıkan köycülük akımını savunan köycü düşünürlere göre şehirler köylülerin eğitimi için uygun yerler değildir. Bu düşünceye göre köylüler köyün şartlarının sunduğu şekilde köyde eğitim görmeli, sistem köyün gereksinimleri doğrultusunda şekillendirilmelidir. Ayrıca köy öğretmenleri köyü tanıyan kimseler olmalıdır (Ateş 2011). Böylece köylerin devamlılığının sağlanması amaçlanmış ve köy üretimi eğitim yoluyla da desteklenmek istenmiştir. Köy eğitimiyle ilgili fikirlerde hem ders programı ve okul binalarında hem de köy okullarında görev yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesine dair öneriler mevcuttur. Örneğin Ahmet Tevfik adında bir öğretmen bu dönemle ilgili eğitim ihtiyacını dile getirirken köy okullarına öğretmen yetiştiren darülmualiminlerde eğitimin çiftlikte yapılması gerektiğine değinmektedir.

Bu dönemde köylerdeki eğitimle ilgili dile getirilen görüşler genel olarak köy üretimini bilinçli şekilde destekleyecek bilgilerle donatılmış kişiler yetiştirebilmek üzerinedir. Tarımı destekleyen öğretim modellerinin ve okulların inşa edilmesi üzerinde durulan genel fikirdir.

Dönemin başında ilköğretimle ilgili sorunların başlıcaları bina ve öğretmen ihtiyacının karşılanamıyor olmasıdır (Ergün 1996). 1913 yılında yürürlüğe giren 101 maddelik Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati (İlköğretim Geçici Kanunu) geçici olmasına rağmen zamanla bazı değişikliklere uğrayarak yarım asra yakın yürürlükte kalacaktır (Duran 2018). II. Meşrutiyet döneminin eğitimle ilgili en önemli kanunu sayılabilecek bu kanunun 15. maddesinde giderlerden bahsedilmektedir. İlkokulların kurulması için gerekli arsanın sağlanması, okul binasının yapılması, öğretmenler, okul müdürleri ve yardımcılarının aylıklarının ödenmesi ile okul binasının onarılması, ders araç gereçlerinin sağlanması, hademe ücretlerinin ödenmesi gibi konulardaki giderlerin köy ve mahalle ahalisi tarafından karşılanması zorunlu tutulmaktadır. Ayrıca giderlerin köy veya mahallenin ait olduğu kaza, liva ya da il meclis idareleri tarafından toplanacağı

belirtilmektedir (Kul 2011). Bu kanunla birlikte iptidaî mekteplerin zorunlu olmasının yanında parasız olacağı da belirtilmiştir. İlköğretimin süresi 6 yıl olarak kabul edilmiş ve her biri 2 yıl süreli olmak üzere üç devreye ayrılmıştır (Uygun 2015).

Bu dönemde il merkezlerinde ve taşrada olmak üzere birçok iptidaî okul açılmıştır. Dönemin sonlarına doğru geleneksel sıbyan mektepleri büyük oranda ortadan kalkarak yerlerini bu yeni okullara bırakmıştır (Şahin ve Tokdemir 2011). Böylece nispeten iptidaî mekteplerinin sayısı artırılmaya çalışılmışsa da okul binası yetersizliği problemi halen gündemdedir. Hem İstanbul’da hem de taşradaki pek çok okulun fiziki durumlarının yetersiz olduğu bilinmektedir. Bu nedenle eğitim faaliyetlerinin geçici binalarda yürütüldüğüne dair bilgiler mevcuttur. Tanzimattan itibaren getirilen yeni yöntemler uygulamada ihtiyacı karşılamadan sayıca çok uzak olduklarından eski yöntem ve uygulamalar bu dönemde de sürüp gitmiştir.

2.5. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanından önce Mustafa Kemal Erzurum Kongresinde “Ülkemiz bayındırlık bakımından olduğu kadar, milletimiz de düşünce özgürlüğü bakımından, bütün dünyadaki ilerlemeler ve gelişmelerle kıyaslanınca biraz değil, çok geridir. Bizi bu gerilikten kurtaracak yol da bütün insanlarımızı düşünebilen insanlar yapmaktır.” diyerek eğitimin, belirlenen hedefe ulaşmadaki rolünü açıkça ifade etmiştir. Bu anlayışla bireyin özgürlüğü sağlanarak tüm halkın bilinçlenmesi amaçlanmıştır.

29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle Türkiye’de sadece siyasi alanda değil toplumsal alanda da ileriye gidilmiştir. Mademki eğitim ve öğretim her şeyden önce sosyal bir meseledir, öyleyse Cumhuriyet’in ilanından sonra kurulan okullar Osmanlı Devri okullarından farklı olmalıdır (Wofford 1952). Nitekim Cumhuriyet’le birlikte, eğitim ve öğretimi faaliyetleri programlanırken akıl ve düşüncenin ön plana alındığını görmekteyiz.

Cumhuriyet’in ilanından dört ay sonra 3 Mart 1924’te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Saltanat ve Meşrutiyet idarelerinden beri süregelmekte olan ikili eğitim

sistemi birleştirilir. Bu yasa ile tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak öğretim birliği sağlanır. Bu kanun Türkiye Cumhuriyeti eğitiminin temel taşıdır. Dönemin diğer önemli gelişmesi ise 20 Nisan 1924 yılında Teşkilât-ı Esasiyye Kanunu'nun kabulü olmuştur. Kanunun 87. maddesinde “İlköğretim bütün Türkler için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır.” denilerek Cumhuriyet döneminde, ilköğretim yurttaşlar için zorunlu kılınmıştır (Kalaycı 1988). Böylece tüm halka temel eğitimden itibaren ulaşılmak istenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti tüm reformlarında modernleşmeyi amaçlamış ve eğitim politikaları da bu doğrultuda güncellenmiştir. Eğitim, reformların sürekliliği için temel basamak olarak görülmüş ve rejimin ideolojik amaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Her kademedede eğitimle ilgili çalışmaların olmasına rağmen, ilköğretim, genel eğitim politikasının omurgasını oluşturmuştur.

2.5.1. Erken Cumhuriyet dönemi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde öncelikli politika söylemi kısa süre içinde okur-yazarlık oranının yüzde yüze çıkarılması olmuştur. Dönemin siyasilerinin asıl hedefi ise Cumhuriyet'in halk tarafından benimsenilerek ulus-devlet bilincinin oluşturulması ve dönemin ideolojisinin eğitim yoluyla yaygınlaştırılmasıdır. Bu sebeple ilkokul binalarına ihtiyaç vardır ve bu dönemde pek çok ilkokul inşa edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilköğretim örgütlenmesi, İmparatorluktan devralınan ve 1942 yılına kadar zaman zaman değişikliklere uğrayarak yürürlükte kalan 1913 tarihli Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati'ne dayanmaktadır. Cumhuriyet kurulduktan sonra 1913 tarihli yasanın belirlediği örgütlenme modeli aynen devam etmiştir. Bu yasayla Maarif Vekâleti ülkedeki tüm eğitim kurumlarının sorumluluğunu üstlenir ve vilayetlerde valinin başkanlığını, maarif müdürünün de yardımcılığını üstlendiği Tedrisat-ı İptidaiye Meclisleri, eğitim-öğretim faaliyetlerini denetlemek ve bakanlığın kararlarını uygulamakla yükümlüdür. Bu yasaya göre okul yapımı; devlet, il, ilçe, köy ve mahallelerin ortaklaşa sorumluluklarına verilmişti. Fakat 18.03.1924 tarih ve 442 sayılı “Köy Kanunu” ile köy ilkokullarının yapımı, vatandaşların sorumluluğuna

verilmiştir (Kul 2011). O dönemde devletin imkânlarının sınırlılığı göz önüne alındığında, eğitim giderlerinin tümünü karşılayanın güç olması ve ilköğretimin olabildiğince hızlı bir şekilde tüm ülkede yaygınlaştırılmasının gerekliliği durumu böyle bir zorunluluğu gerektirmiş, bu sayede köylerde okullaşma hareketi kapsamlı bir şekilde sürdürülebilmektedir.

Köy eğitimi ve okulları konusuna bakıldığında II. Meşrutiyet döneminde başlayan köye özgü öğretim konusunda ileri sürülen fikirler Cumhuriyet Dönemi'nde de gündeme gelmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sekiz ay önce, Şubat 1923'te İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde köy eğitimi ile ilgili bazı durumlar üzerinde tartışılmıştır. Bunlardan birisi, köy ilkokullarının geniş bahçelerinin, ahır ve kümeslerinin olması gerektiğidir. Bunlar, öğretmenin denetiminde öğrenciler tarafından işletilmeli ve böylece çiftçilik çocuklara uygulamalı olarak öğretilmelidir. Yine, orta ve yüksekokulları bitiren erkek ve kız öğrenciler ve medrese mezunları köylere giderek en az bir yıl öğretmenlik yapmalıdır (Ökçün'den aktaran Akyüz 2007). Bu kararlarda yine köy eğitiminin kentten farklı değerlendirilmesi gerektiği düşüncesini görmekteyiz. Medrese mezunlarının köyde öğretmenlik yapmasıyla da köylerde öğretmen sıkıntısının bir nebze olsun giderilmesi amaçlanmaktadır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'yi Dewey, Kühne Albert Malche ve Omer Buyse gibi uzmanlar ziyaret etmiş ve eğitimle ilgili birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Örneğin 1924 yılında Amerika Columbia Üniversitesi profesörlerinden John Dewey, Türkiye'de okul durumunu incelemiş ve yazdığı raporda köy eğitime değinmiştir. Dewey, köy hayatına uyacak tipte öğretmen yetiştirmek gerektiğini belirterek buna yönelik öğretmen okullarının açılmasını önermiştir (Kalaycı 1988). Bunu takip eden yıllarda bu öneriye uyulduğuna dair çalışmalar görmekteyiz. 1926 yılında, Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde Kayseri Zincidere köyünde bir "Köy Muallim Mektebi" açılmıştır. Bu, Türk eğitim tarihinde özellikle köyler için açıldığı bilinen ilk öğretmen okuludur. Altı yıl öğrenim vermesinin ardından 1 Eylül 1932'de kapatılmıştır (Karagöz'den aktaran Akyüz 2007). Yine Mustafa Necati döneminde 1927'de Denizli Erkek Muallim Mektebi, "Köy Muallim Mektebi"ne çevrilmiştir fakat bu kurum da

uzun ömürlü olamayıp 1933'te kapanmıştır (Akyüz 2007). İlerleyen zamanlarda bu girişimler artarak “Köy Enstitüleri” olarak hayata geçeceklerdir.

Bu dönemde ilkokullarla ilgili bir başka bilgi de sınıflandırılmalarına dairedir. 1926'da yayınlanan 789 numaralı “Maarif Teşkilatına dair Kanun”un 5. maddesinde ilkokullar:

1-Şehir ve kasaba gündüz

2-Şehir ve kasaba yatı

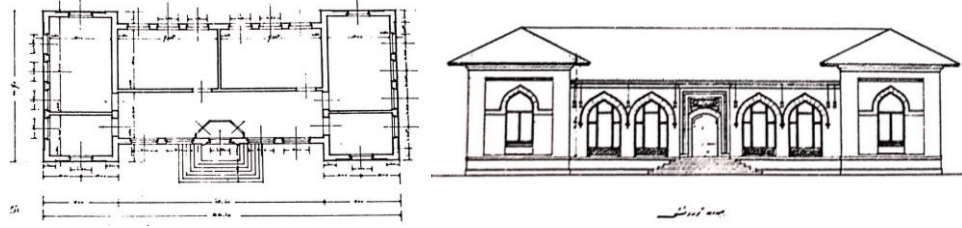
3-Köy gündüz

4-Köy yatı mektepleri

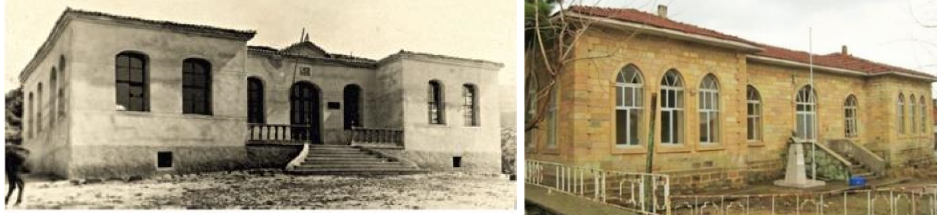
olarak ayrılmıştır (Koçer 1974). Şehir ve kasaba olarak ayrılmasının yanında okulların yatılı ve gündüz olarak ayrıldıklarını da görmekteyiz.

Yine Maarif Teşkilatına dair Kanun (1926) ile köy ve kent okul öğretim programlarının farklı olması gereği tartışılmış ve köy okullarındaki eğitimin köye yönelik olacağı hükme bağlanmıştır. Köy mekteplerinin eğitim süresi minimum üç yıl olarak belirlenerek, 1930 yılında şehir ilkokulu programını temel almak koşuluyla, köy okullarındaki öğrencileri köy koşullarına ve ihtiyaçlarına göre eğitip yetiştirebilmek amacıyla “Köy Okulları Müfredat Programı” hazırlanmıştır (Kalaycı 1988). Bu yıllarda şehir ve köy eğitiminin birbirinden ayrılarak iki farklı sistem ve müfredat programıyla ele alınması öngörüsü pratikte uygulanamadığı gibi 1930'lu yıllara kadar köyde nitelikli okul binalarının inşası da gerçekleştirilememiştir.

İnşaat Dairesi 1926 yılında kurulmuş olmasına rağmen 1930'lu yıllara kadar Osmanlı'dan kalan planların kullanılmasına devam edildiği bilinmektedir. Kemalettin Bey tarafından tasarlanan Edirne Karaağaç Mekteb-i İdadisi, Balkan Savaşı nedeniyle Edirne'de hiçbir zaman inşa edilememiş, fakat köylerde hem II. Meşrutiyet döneminde hem de Cumhuriyetin ilk on yılında sıkça uygulanan bir tip proje olarak kullanılmıştır (Şekil 2.3 ve 2.4) (Kul 2011). Bu plan tipolojisi şehir merkezlerinde de görülmektedir (Şekil 2.5).

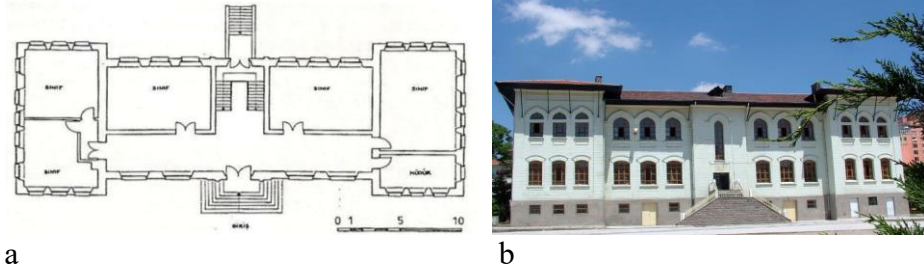
Şekil 2. 3. Edirne Karaağaç Mektebi plan ve cephesi (Kul 2011)

a

b

Şekil 2. 4. a. Ödemiş Suludere Köyü İlkokulu (Kul 2011), b. Pekmezli İlkokulu (Uygun 2015)

a

b

Şekil 2. 5. a. Konya Gazi İlk Mektebi planı (Işık 2010), b. Yozgat Cumhuriyet İlkokulu binası (Anonim 2018a)

Benzer şekilde Mukbil Kemal Taş'ın tasarlandığı Ankara'daki Gazi ve Latife Okulları'nın projesi, 1920'ler ve 1930'ların ilk yarısında ülkenin hemen hemen bütün il ve ilçelerinde ilkokul binalarının inşasında kullanılmıştır. Aynı tip proje tek katlı olarak köy okullarının inşasında uygulanmıştır (Kul 2011). Tip projelerin inşa edileceği yerin gerektirdiği şekilde ve bütçe imkânlarına göre büyütülüp küçültülerek farklı cephe ve plan düzenlemeleriyle inşa edildiklerini görülmektedir.

1930'lu yıllarda özellikle köylerde yoğun okul inşaat faaliyetlerinin yürütüldüğü bilinmektedir. Bu dönemde Ernst Egli'den de bahsetmek gerekir. Egli Türkiye'de 1927 ile 1936 yılları arasında bulunmuştur ve mimarlıkta hem akademik hem de yapı tasarlayıp inşa etme anlamında ülkeye katkıları olmuştur. 10 yıl Maarif Vekâleti İnşaat

Bürosu'nda görev almıştır ve bir yandan kentlerdeki önemli eğitim yapılarını tasarlariken diğer yandan Cumhuriyet ile birlikte ülkede ihtiyaç duyulan modern okul binaları için tip projeler üzerinde çalışmıştır. Egli 1927-36 yılları arasında İnşaat Bürosu'nun şefliğini üstlenmiştir ve böylece büronun ürettiği projelerde en yetkili kişi olmuştur.

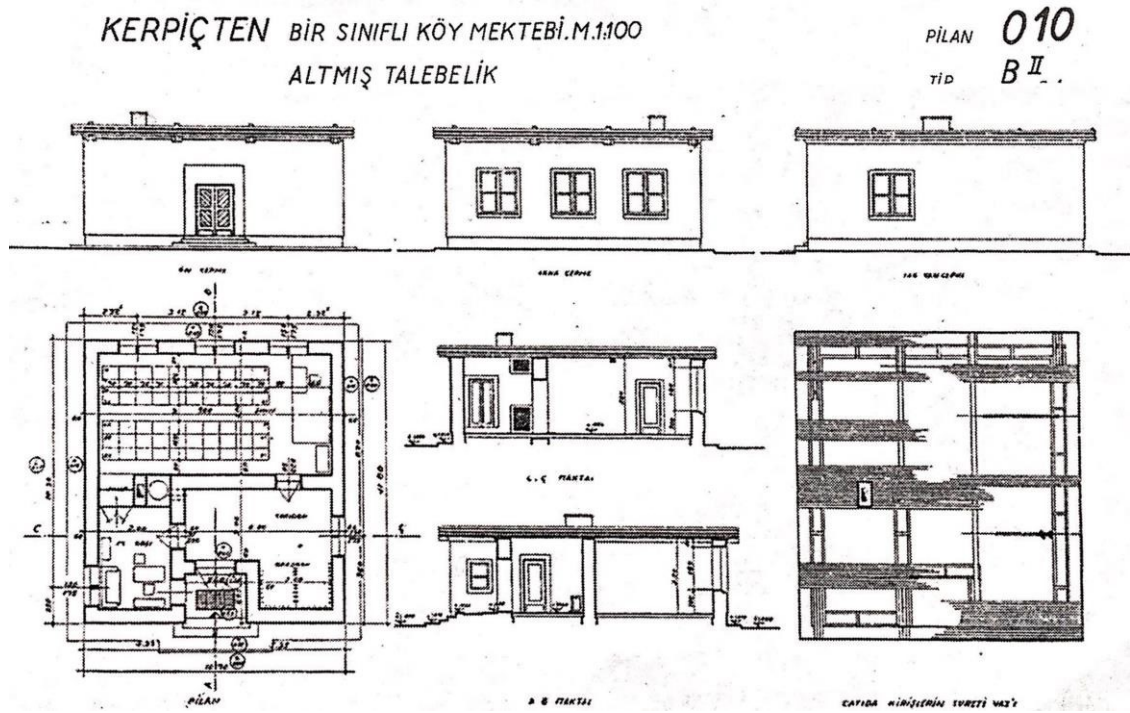
Egli, göreve başlamasının ardından çok geçmeden, dönemin Orta Öğretim Genel Müdürü Cevat (Dursunoğlu) Bey'in tavsiyesi ile okul binalarının mevcut durumunu görmek için bir Anadolu gezisine çıkar (Kul 2016). Bu gezideki tespitlerin ardından yapılacak çalışmalar gecikmemiştir. Öncelikle üzerinde hep konuşulan kır-kent ayrımının okula yansıma meselesi bu dönemde hem köye hem şehre ait bazı tip projelerin gündeme gelmesini sağlamıştır.

Bugün bu plan tipleriyle ilgili ulaşılabilen kaynaklardan biri 1933 yılında basılan “İlkmektep Planları Albümü” isimli kitapçıktır. Bu kitapçık Egli'nin büroda görev aldığı süre içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından söz konusu büroya tasarlatıldığı projeleri ilgili birimlere dağıtmak üzere hazırlanan bir yayındır. Kitapçıkta az masrafla ve kolay temin edilebilir malzemelerle inşa edilmek üzere tasarlanmış okul binaları ve öğretmen evleri tip projeleri yer almaktadır. Malzemeye göre taş, kerpiç ve ahşabın kullanıldığı projeler içermektedir. Bunlardan “bu albümün neşri maksadı” başlıklı sayfada aşağıdaki ifadeler yer verilmektedir:

“Maarif Vekaleti, son senelerde memlekette pek memnuniyete şayan bir mahiyet alan mektep inşaatı hamlelerini daha terbiyevi ve sıhhi esaslara istinat ettirmek için muhtelif tip mektep planları hazırlamıştır ki bunların cümlesi bu albümle tab ve neşredilmektedir. Memleketin hemen her tarafında birçok şekillerle yükselmeye başlayan bu binaların gerek inşaat şartları ve gerekse iktisadi kıymetleri itibarile yapılan tetkikler; bu eserlerin esaslı rehberlikten mahrum olduklarını gösteriyor; bu albümün neşriyle bu mahzurun bertaraf edileceğine kani bulunuyoruz. Planlar; memlekette mevcut inşa malzemesi üzerine ve asgari masraf düşünülerek yapılmış uzun bir tetkik mahsullüdür. Nitekim birçok yerlerimizde kullanılan kerpiç ve ahşap malzemeden istifade tariki de düşünülmüştür. Diğer taraftan planları mevcut muallim

ikametgâhlarının da aynı zamanda köylülerimiz için en münasip ve sıhhi birer ev nümunesi olacağını da düşünüyoruz.”(Maarif Vekaleti 1933).

Kitapçıklarda projelerin kimler tarafından tasarlandığına ilişkin herhangi bir bilgi mevcut olmamasına rağmen Egli’nin önerileriyle, yerel malzeme kullanımı ve ekonomik olma gibi kavramların çakışıyor olması tip projelerin Egli tarafından veya onun denetiminde tasarlanmış olduğunu düşündürmektedir. Projeler tek sınıflı ve üç sınıflıdır. Bölgede bulunan yerel malzemenin ve iklim koşullarının esas alınarak tip projelere uyulması öngörülmüştür (Şekil 2.6). Projelerde öğretmen evlerinin de ele alındığını görmekteyiz. Bazı tiplerde öğretmen evi ve okul bir arada düşünülürken bazılarında ayrı ele alınmıştır.

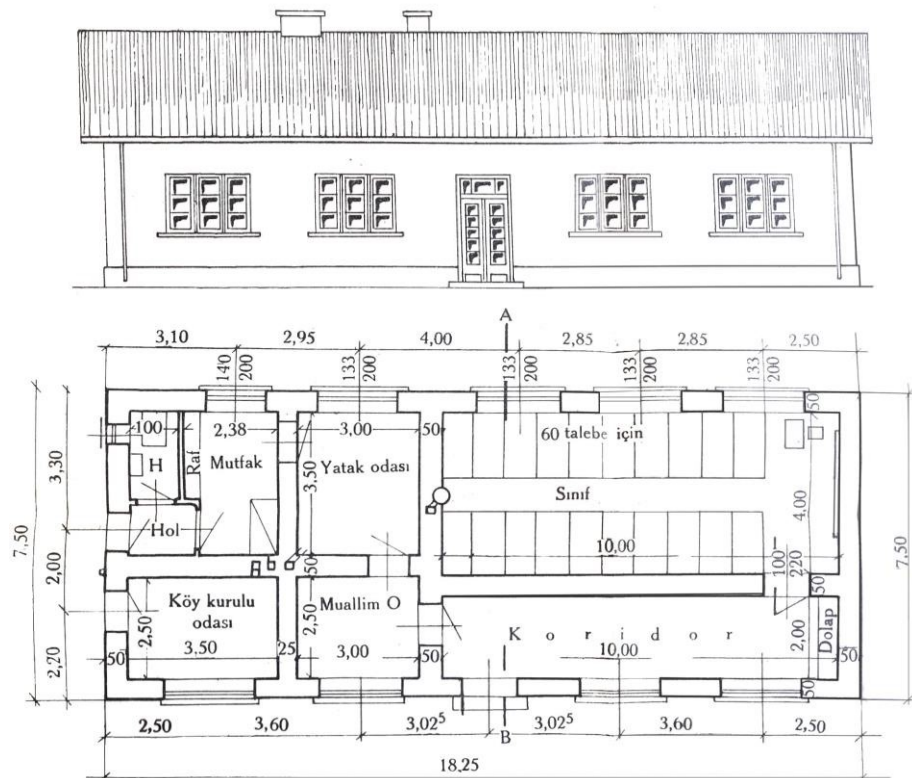
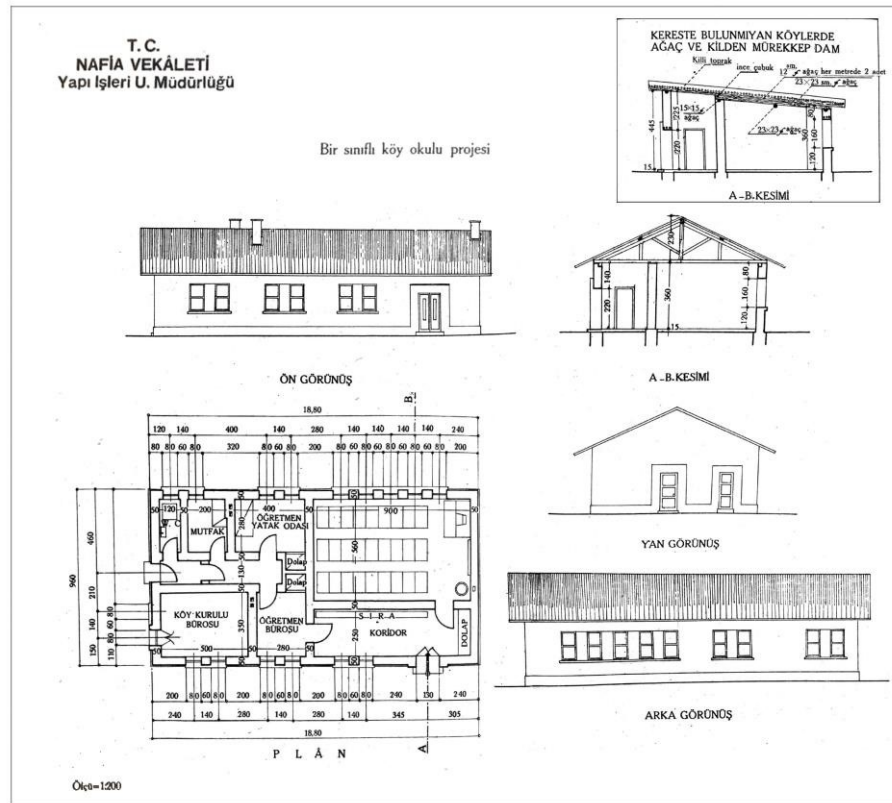

Şekil 2. 6. İlkmekeç Planları Albümü'nden bir proje örneği (Anonim 1933)

1930’lu yıllarda köy okulları projelerine dair bilgi veren bir diğer kaynak ise “Köy Okulu Binası” isimli kitapçıktır. Bu kitapçıkta okul projeleri 1937 yılında kabul edilen “Köy Eğitim Kanunu” ile ilişkilendirilmiştir. Köy Eğitim Kanunu birinci maddesinde “ Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere

rehberlik etmek üzere köy öğretmenleri istihdam edilir.” diye belirtilmiştir. İlkokul çağındaki çocukların büyük çoğunun köylerde yaşıyor olması ve köylerde büyük oranda öğretmen açığının bulunması bu kanunu gündeme getirmiştir. Öğretmen yetiştiren mevcut sistemin köye faydalı olarak, köyde kalacak ve oranın kültür hayatının sürdürülmesine yardımcı olacak durumda olmadığı belirtilmiştir. Bu yüzden köy okulu ve eğitimi meselesi bu kanunla ayrı bir mevzu olarak ele alınıp, mevcut durumun iyileştirilmesi için öneriler getirilmiştir. Kanunun birinci maddesinde görüldüğü üzere köy öğretmenin ödevi, ikinci maddede köy öğretmenin ne suretle yetiştirileceği, sonraki maddelerde ise maddi teminatın ne şekilde sağlanacağına yönelik bilgiler bulunmaktadır.

Köy Öğretmenleri Kanunu ile köylerde okul yapma ihtiyacı yeniden gündeme gelmektedir. Öğretmen yetiştirme kursları vasıtası ile kısa zamanda pek çok öğretmenin yetişeceği öngörüsünde bulunularak “az masraflı ve maksada elverişli, sade, ucuz, sağlam” özellikleri ile tanımlanan binalar yapılması gündeme gelmiştir. Bu esaslar göz önüne alınarak Kültür Bakanlığı’nca mütehassıslarına hazırlatılan bina krokilerinin gerekli incelemelerin yapılması için Bayındırlık Bakanlığı’na gönderildiği belirtilmiştir. Bu ilkeler doğrultusunda hazırlanan projeler; 40 öğrencilik bir dersane, öğrencilerin elbiselerini ve kasketlerini asabilecekleri bir koridor, bir öğretmen (eğitmen) odası ve evi ve bir köy kurulu odasından oluşan ihtiyaç programına sahiptir (Şekil 2.7). Bu projelerin yerel şartlara göre taş, tuğla, gerektiğinde kerpiç ve ahşap malzemelerle yapılmaları önerilmektedir (Şekil 2.8 ve 2.9). Binaların çatılarının her köyün özelliklerine göre başka şekillerde yapılabileceği belirtilerek yaptırılacak yeni okulların güzellik, amaca uygunluk, teknik kolaylıklar ve faydalar bakımından da köylüye örnek olacağı öngörülmüştür (Anonim 1937).

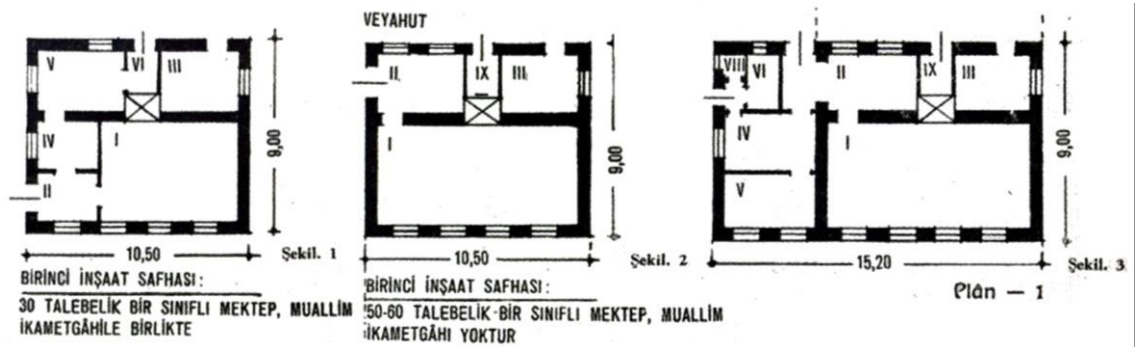
a

b

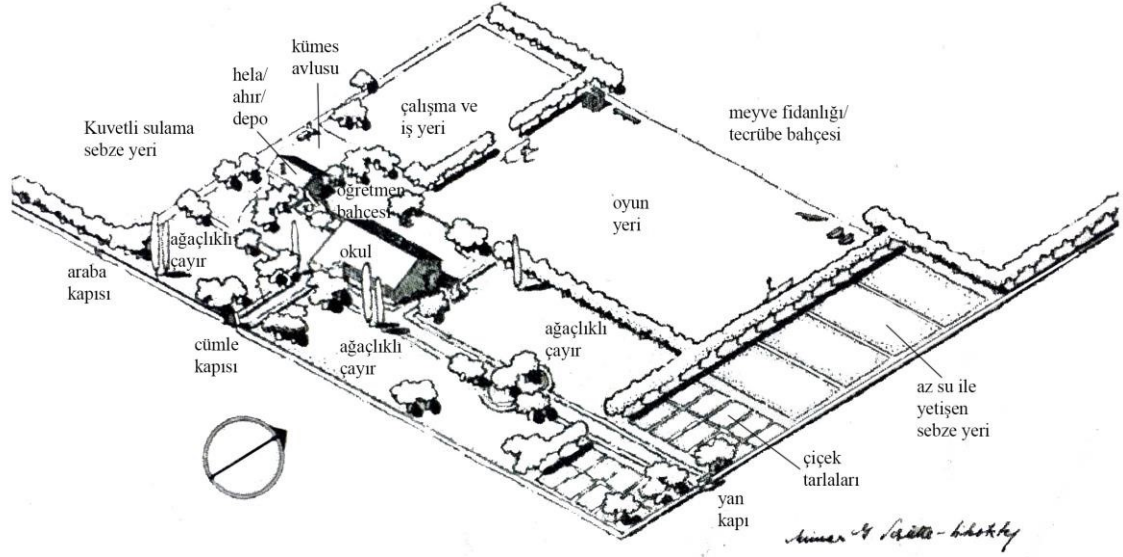
Şekil 2. 9. Köy Eğitimcileri Kanunu'na istinaden hazırlanan tip projelere göre inşa edilmiş projeler a.Ankara Saray İlkokulu b. Ergazi Köyü İlkokulu (Anonim 1937)

1930'lu yıllarda köy okulu tip projelerinin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken önerileri barındıran diğer bir önemli kaynak Margrete Schütte Lihotzky'nin tasarımlarını içeren “Yeni Köy Okulları Bina Tipleri Üzerinde Deneme” isimli kitapçıktır. Margrete Schütte-Lihotzky, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Tatbikat Bürosu olarak adlandırılan İnşaat Dairesi'nde (İnşaat Bürosu) çalışan uzmanlardan biridir ve burada çalışırken ilkokul binaları tasarlamıştır (Kul 2010). Lihotzky bu kitapçıkta köy okullarının çok sade bir plan ve yapım tekniğiyle projelendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Lihotzky, inşa edilen bölgenin özelliklerine göre farklı nitelikler barındırabilen köy okullarının malzeme seçiminde de yine yerel kaynakların dikkate alınmasını söyler. Bununla ilgili örnek olarak hazırladığı planlar 2 sınıf birimi ve 2 farklı büyüklükte öğretmen lojmanı birimlerinden ve iklimin sıcak ve soğuk olmasına göre taş, tuğla, kerpiç ve ahşap malzeme ile inşa edilmesi öngörülmüştür (Şekil 2.10) (Lihotzky 1939).

Şekil 2. 10. Lihotzky tarafından hazırlanan farklı büyüklükte tek sınıflı köy okulu planları (Lihotzky 1939)

Lihotzky okulun vaziyet planında; ağaçlıklı çayır, çiçek tarlaları, oyun yeri, az su ile yetiştirilen sebze yeri, kuvvetli sulanan sebze yeri, öğretmen bahçesi, kümes ve ehli hayvanların avlusu, meyve fidanlığı, çalışma ve işyeri gibi bölümler belirlemiş ve bahçenin ayrımını bunları gözeterek yapmıştır (Şekil 2.11).

Şekil 2. 11. Lihotzky tarafından hazırlanan köy okulu bahçe önerisi (Lihotzky 1939'dan alınarak düzenlenmiştir.)

Lihotzky'nin köy okulu, servis binaları ve açık alanların düzenlenmesini gösteren önerisi o dönemin koşullarında uygulanamamış olsa da, kırsalda olması istenen eğitim politikalarının mimaride nasıl şekil alacağını göstermesi açısından çok önemlidir. Ayrıca köylerde hedeflenen eğitimin gerektirdiği yapıların, okul binası, lojman ve servis yapıları ve bahçedeki üretim tarlaları haricinde köylüler için de bazı bölümler eklemiştir. Örneğin muhtarlık ve ihtiyar heyeti gibi birimleri de mekâna dahil etmiştir. Köy heyeti için kameriye düşünmüş ve böylece köyün sosyal bir alan olarak okulu kullanmasını hedeflemiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan köy ile ilgili düşünsel altyapı 1930'larda kısmen deneme aşamaları geçirmişse de 1940'lı yıllara gelindiğinde Köy Enstitüleri'nin kurulması ile olgunlaşmıştır. Aslında Köy Enstitüleri düşüncesi Türk eğitim tarihinde yeni değildir. Köyün eğitim ile kalkınabileceğine dair görüşlerini Ahmet Tevfik, İsmail Mahir Efendi, Ethem Nejat, Mustafa Şekip, Sabri Cemil, M. Şemsettin Günaltay da

belirmişlerdi (Akyüz 2007). Ancak bu konudaki düşüncelerin eyleme geçmesi İsmail Hakkı Tonguç döneminde olmuştur. Tonguç, Almanya’da eğitim almış ve iş eğitimi alanında çalışmalar yapmıştır. Köy ile ilgili fikirleri inceleyen Tonguç bir sentez gerçekleştirmiş ve kendi eğitim anlayışını oluşturarak bunları İlköğretim Genel Müdürü iken de uygulamaya koymuştur.

İsmail Hakkı Tonguç döneminde öğretmen okullarından sonra ilk girişim olarak, 1937’de İzmir Kızılçullu’da ve Eskişehir Çifteler’de, 1938’de Edirne Karaç’ta, 1939’da Kastamonu Gölköy’de köy öğretmen okulları açılmıştı. Bu girişim Köy Enstitüleri’nin bu adı almadan önceki deney evresini ifade etmektedir (Şahin 1995). Sonrasında Köy Enstitüsü’ne dönüştürülen bu okullarla birlikte ileride sayı 1940’ta on dörde, 1945’te ise yirmi bire yükselecektir (Altunya 2012).

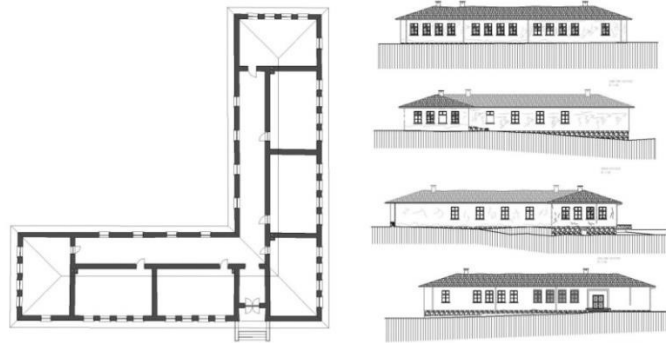
Nihayet 17 Nisan 1940 tarihine gelindiğinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu resmen kabul edildiği görülmektedir. Köy Enstitüleri Kanunu’nda, "Köy Öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazi bulunan yerlerde Maarif Vekilliği’nce (MEB) Köy Enstitüleri açılır." ibaresi yer almaktadır (Aysal 2005). Türkiye’de 21 ayrı yerde hizmet vermişlerdir (Şekil 2.12).

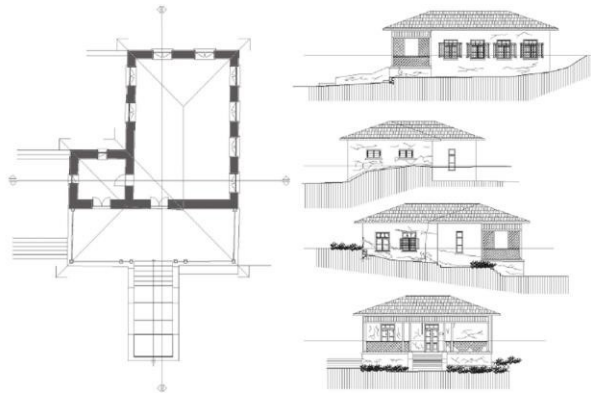
Şekil 2. 12. Köy Enstitüleri’nin kurulduğu merkezler

Tonguç’a göre eğitim yaşamdan ayrı düşünülmemeli, yaşamın kendisi olmalı ve işe dayandırılmalıdır. İş eğitimi kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlarken toplumsal sorunların çözümüne de yardımcı olmaktadır. Bu sistemle öğrencilerin bulundukları kurumun yaşamını ilgilendiren tüm işlerde çalışması sağlanır.

Köy Enstitüleri binalarının projelerini hazırlama işi, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından ulusal çapta yarışmaya sunulmuştur. Yarışmalar 13 Mayıs 1940 tarihinde ilk on iki Köy Enstitüsü için başlatılmış, 23 Mayıs 1941’de Ankara Hasanoğlu Köy Enstitüsü için açılan yarışma ile devam etmiş, 5 Haziran 1943 tarihinde Konya –İvriz ve Sivas Yıldızeli Köy Enstitüleri için açılan ulusal mimarlık yarışması ile de sonlanmıştır. Yarışmaların ilki Antalya-Aksu, Malatya-Akçadağ, Samsun (Ladik)Akpınar, Trabzon-Beşikdüzü, Kocaeli-Arifiye, Isparta-Gönen, Balıkesir-Savaştepe, Kayseri-Pazarören, Kastamonu-Gölköy, Adana-Düziçi, Kırklareli-Kepirtepe, Eskişehir-Çifteler Köy Enstitüleri için açılmıştır. 21 Köy Enstitüsü’nden Cılavuz, Ernis, Dicle, Kızılçullu, Ortaklar ve Pulur için yarışma açılmamış, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü yapı kolunun açılması ile birlikte projeler burada üretilmeye başlanmıştır (Keskin 2012). Köy Enstitüleri Binalarının Avan Projelerine Ait Müsabaka Şartnamesi (1940) ‘nde arazide yer alacak bina fonksiyonları okul, idare, toplantı, atölye, mutfak, çamaşırhane, banyo, tavla, ahır ve kümesler, depolar, revir, umumi helalar ve öğretmen evleri olarak belirlenmiştir (Şekil 2.13 ve 2.14).

Şekil 2. 13. Aksu Köy Enstitüsü derslik binası plan ve görünüş (Çetin ve Kahya 2017)

Şekil 2. 14. Aksu Köy Enstitüsü atölye binası plan ve görünüş (Çetin ve Kahya 2017)

Enstitülerin eğitim süresi 5 yıldır ve bu süre zarfında haftalar kültür, ziraat ve teknik derslere göre ayrılmıştır. Türkçe, Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya, Yabancı Dil vb. gibi dersler kültür dersleri iken bunun yanına Tarla, Bahçe, Sanayi Bitki Ziraatı, Zootečni ve Hayvancılık gibi dersler ziraat başlığı altında toplanmıştır. Demircilik, Dölgerçilik, Yapıcılık ve Bıçkı-Dikiş ise teknik derslerdir (Makal 1979). Köy Enstitüleri köy eğitimi için özel programlanmıştır. Köyün sağladığı imkanlar eğitim sistemine dahil edilmiştir. Tabiatın içinde, tarla ve bahçelerle çevrili olan bu kurumlarda dersler doğayla bağlantılı şekilde işlenmiştir. Tüm derslerin köy hayatındaki olaylarla bağlantı kurmasına özen gösterilmiştir. Böylece öğretmenlerin köyün sorunlarını çözecek şekilde yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kurumlarda eğitim alan öğretmenler yetiştirecekleri öğrencileri de yine bu ilkelere dikkat ederek eğiteceklerdir. Köy ile ilgili önerilerinde bulunan Dewey Köy Enstitüleri için hayalindeki okullar olduğunu söylemiştir.

Köy Enstitüleri'nin açılmasıyla birlikte buradan mezun olacak öğretmenlerin gidecekleri köylerdeki okullar gündeme gelir. Bu amaçla 1940 yılında Köy Enstitüleri mezunlarının çalışacakları köylerde yaptırılacak okul binaları için bir yarışma ilan edilmiştir. Projeler tüm ülkede kullanılacağından katılımcı mimarlardan sıcak, soğuk ve mutedil iklim bölgelerine uygun üç tip proje teklif etmeleri istenmiştir. Yarışma şartnamesi aşağıdaki maddeleri içermektedir:

“1. Projesi yapılacak ilkokul binaları, her vilayetin köylerinde yapılacak binalardır. Onun için müsabakaya iştirak edecek mimarlar; soğuk, sıcak ve mutedil iklim bölgelerini göz önünde tutarak bir bina için bu bölgelere göre üç tip proje teklif edeceklerdir. Mimarların, memleket iklim bölgelerinin hususiyetlerinden başka köylerde bulunabilen inşaat malzemesinin cinsini ve evsafını, iklim bölgelerine göre köy binalarının gösterdikleri stil farklarını, köylerdeki inşaatla çalıştırılacak elemanın teknik durumlarını nazarı itibare alarak projelerini hazırlamaları şarttır.

2. Planı yapılacak ilkokul binasının içinde ve çatısının altında 50 talebenin ders okumasına mahsus bir dersane, talebenin şapka ve paltolarını asmak için bir vestiyer, iki oda, bir mutfak, 10 talebenin ağaç veya demir işleri yapabilmesine elverişli bir atölye; okul ve öğretmen evinin ihtiyacına yetecek birer odunluk bulunacaktır. Okul kısmının, öğretmen evinin ve atölye binasının kapıları müstakil olacaktır. Odunluk

bodrum katında, Öğretmen ikametgâhı birinci katta olabilir. Projelerin tatbik edilecekleri arsa düz, serbest arsa ve cenup kısmı açık olarak düşünülecektir. 50 talebenin ihtiyacına yetecek miktarda talebe helaları binanın dışında, bahçenin münasip bir yerinde olacaktır. Helaların projesinde talebenin yarısı kız yarısı erkek olacağı göz önünde tutulacak, bu kısmın resimleri taş veya kerpiç inşaata göre çizilecektir.

3. Müsabakaya girecekler binanın sıcak, soğuk ve mutedil iklim bölgelerine göre üç tip olmak üzere:

- a) 1/200 mikyasında kat planını ve projeye göre anlatılması icap eden 1/200 mikyasında maktalarını,
- b) 1/200 mikyasında cephe resimlerini,
- c) Her tip binanın 1/100 mikyasında olmak üzere ve üç tip bir arada bulunmak üzere maketini yapacaklar ve inşaatın teknik izahnamesini vereceklerdir.

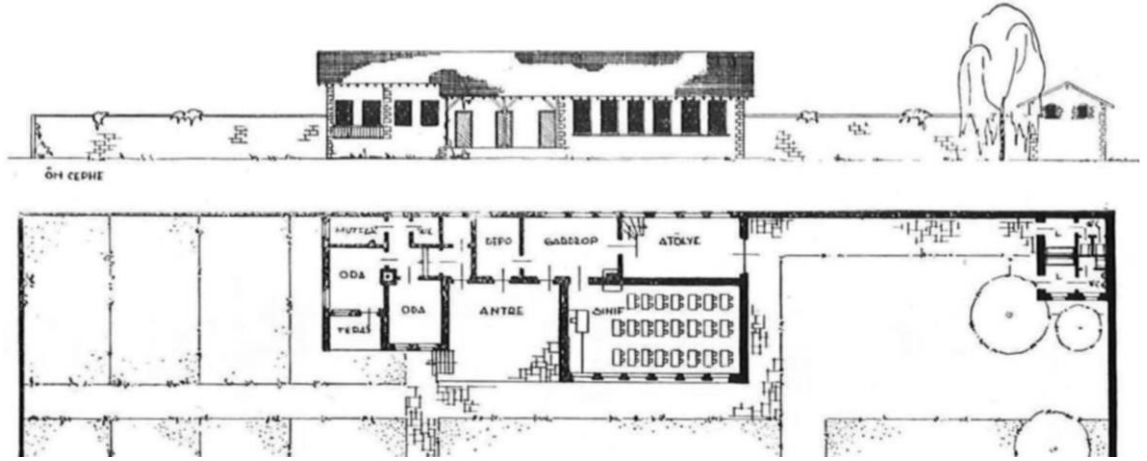
4. Projesi yapılacak okul binası planlarında iklim şartlarına göre değişecek kısımlar resimlerde, teknik izahnamede sarıh olarak gösterilmiş ve anlatılmış bulunacaktır.

5. Planlar; binanın temel kısımları taş, duvarları tuğla veya taştan yapılacağına göre çizilmiş olacaktır. Çatı şekilleri yerli kiremit kullanılacağına göre tespit edilecektir. Dış kapıların yağmur altında kalmamaları temin edilecektir. Bu bakımdan mimarlar münasip görecekları yerlere teras veya sundurma ilave etmekte serbest bırakılmışlardır. Binanın soba ile ısıtılacağı göz önünde tutulacaktır.

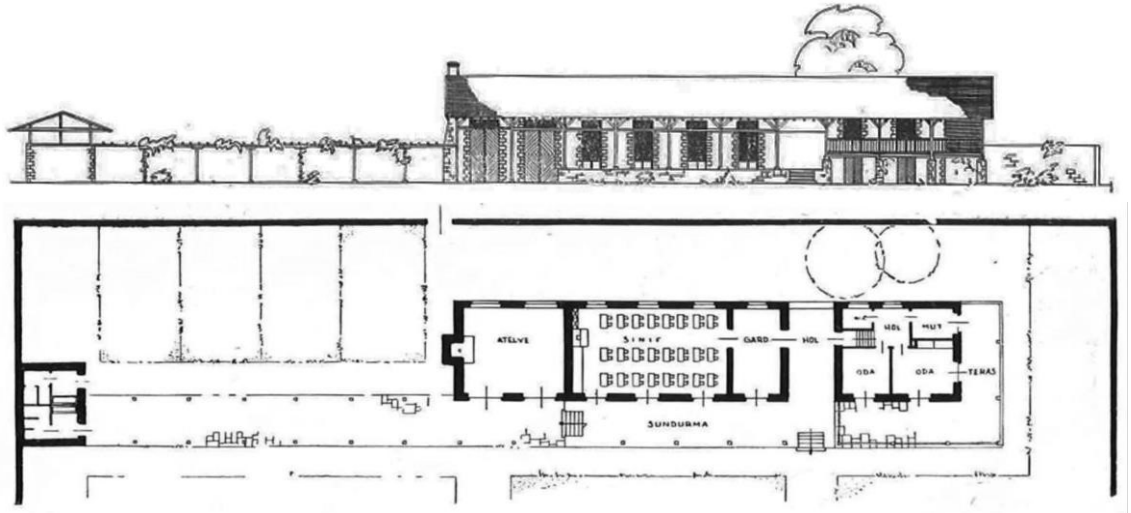
6. Binanın umumi ebadının ve yüksekliğinin tayininde, çatı konstrüksiyonunda, pencere ve kapıların genişlikleri ve yüksekliklerinde, tavanların izolasyonunda mahalli hususiyetler gözetilecek en kolay ve ucuz tatbik edilebilecek şekiller teklif edilecek ve hususlar teferruatı ile birlikte icap eden kısımlar için detay resimleri de şartı ile anlatılmış bulunacaktır.

7. Müsabakaya girenlerin projeleri, şartnameye uygunluk, plan tekniğı ve kullanış, idari ve iktisadi bakımlardan maksada elverişlilik, mahalli malzeme ve inşaat planlarına uygun gelme noktalarında tetkik edilecektir (Tonguç ve ark. 1940)..."

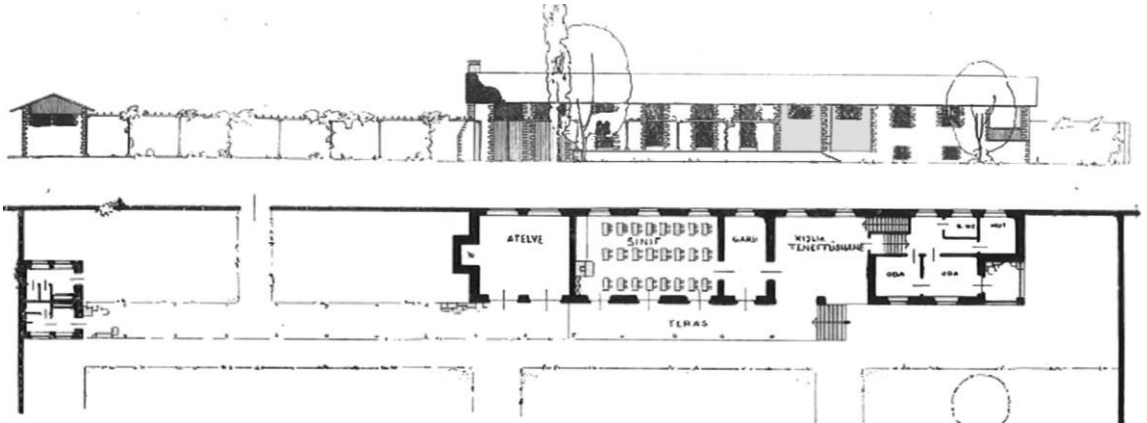
On maddeden meydana gelmekte olan şartnamenin ilk yedi maddesi proje tasarımı ile ilgilidir. Diğerleri jüri, projelerin çizim şekli, ödüllerin değeri ve şartname teminiyle ilgili detaylı bilgileri içermektedir. Yarışmaya yirmi proje katılmış ve Asım Mutlu ile Ahsen Yapanar tarafından hazırlanan projeler birinci seçilmiştir (Şekil 2.15, 2.16 ve 2.17).

Şekil 2. 15. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı soğuk iklim tipine ait maket, arka ve ön cephe ile plan (Anonim 1941)

Şekil 2. 16. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı sıcak iklim tipine ait ön görünüş ve plan (Anonim 1941)

Şekil 2. 17. Mutlu ve Yapanar'ın tasarladığı ılıman iklim tipine ait ön görünüş ve plan (Anonim 1941)

Proje raporunda “Köylerde yaptırılacak bu okulların çok basit olması için bilhassa çalışılmamıştır. Bina muhtelif kısımlardan mürekkep olmakla beraber iki meyilli tek bir çatı cüssesi ile bağlanmakta ve basit bir blok teşkil etmektedir. Böyle olmakla beraber her bina kısmında döşeme seviyelerinin değişmesi ile lazım olduğu kadar tavan irtifai elde edilmiştir. Atölye zeminden bir rampa ile 15-20 cm yükselmiştir. Bu suretle en yüksek tavana maliktir. Sınıf ve vestiyer zemin rutubetinden kurtulmak için 1 m kadar yüksektir. Evin altına depolar konmuş olmakla en az tavan irtifasına maliktir.” denilmiştir (Anonim 1941).

Kul’un (2011) belirttiğine göre, yarışmanın sonuçlanmasının ardından 1940’lı yıllarda ülkede inşa edilen köy okullarında bu tip projelerin esas alındığı ve mevcut okulların ise Mutlu ve Yapanar tarafından tasarlanan öğretmen evi ve işlik binaları ile gerekli düzenlemelerle birlikte kullanıma uygun hale getirildiği görülmektedir (Şekil 2.18).

Şekil 2. 18. Mutlu ve Yapanar’ın tasarladığı soğuk iklim bölgesi köy okulu tipine göre inşa edilmiş Çorlu İğneler köyü ve Tire Saruhanlı köyü okul binası (Kul 2011)

Cumhuriyet öncesi dönemde ihmal edilmiş olan kırsal alanlar erken Cumhuriyet döneminde ciddi şekilde ele alınmıştır. Şehir ve köylerde farklı sistemlerin uygulanması gündeme gelmiş, bununla birlikte köy öğretmenin yetiştirilmesi için çaba harcanmıştır. Müfredatın farklılığı köy okulları projelerine de yansımış son dönemlerde kırsal kesimin ihtiyacına yönelik dersleri verebilmek adına işlikleri ve ziraat işleri için büyük bahçeleri olan okul planları önerilmiş ve inşa edilmiştir. Projelerin inşasında halkın yardımı alınacağı düşünülerek yerel halkın bildiği tekniklerin kullanılmasına önem verilmişse de planlamalar halka bırakılmamış ve devlet tarafından temin edilmiştir. Okullarında eğitim bölümü hariç öğretmen lojmanları da planlanmış köy öğretmenin okul içinde yaşaması öngörülmüştür. Köy okullarında sağlamlık, kolay inşa edilebilirlik, işlevsellik ve iklim tipleri göz önüne alınmıştır.

2.5.2. 1940 sonrası dönem

Cumhuriyetin ilanından 1940 yılına kadar yapılan çalışmaların eğitime önemli katkıları olmuştur fakat kalıcı çözümler getiremediği de görülmektedir. Eğitim çalışmalarının sürekli olarak yeni sistemler öneriyor olması belirli bir düzen kurulmasını engellemiş ve devamlılığın sağlanarak gelişimin desteklenmesine de engel olmuştur. Yine de köyler açısından düşünüldüğünde Köy Öğretmenleri Kursları ve Köy Enstitüleri gibi uygulamaların kırsalın gelişimi için ne denli önemli olduğu açıktır.

1940 sonrası dönemde de köy okullarının belirli sınıflara ayrıldığı görülmektedir. 19 Haziran 1942’de kabul edilen 4274 sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu” ile ilkokullar yeniden sınıflamaya tabi tutulmuş, beş yıllık kent ve kasaba okullarından köy okullarını ayırarak, değişik ad ve öğretim süreleri ile okullar sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma şöyledir:

- Öğretmenli köy okulu (öğrenim süresi 3 yıl)
- Öğretmenli köy okulu (öğrenim süresi 5 yıl)
- Öğretmenli ve öğretmenli köy okulu (öğrenim süresi 5 yıl)
- Köy bölge okulları (yatılı-yatısız, öğrenim süresi ilkokulla birlikte 9 yıl)
- Köy bölge meslek kursları (ilkokul mezunları ve yetişkinler için) (Maarif Vekaleti 1943).

Türkiye’de köy, mezra, kom, yayla gibi kırsal alan yerleşmeleri, nüfus dağılımı bölgelere göre çok farklılık gösteriyor olsa da nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle doğu bölgelerinde iklim koşullarının sert olması nedeniyle ulaşımın aksıyor olması bu bölgelerdeki pek çok hizmeti de aksatmaktadır. Nüfusun da az olduğu göz önüne alındığında köye okul yapmak büyük bir ekonomik zorluk demek olurken bu şartlarda eğitim hizmetinin verilebilmesi de güç hale gelmektedir. Buralarda yaşayan çocukların eğitim alabilmesi için merkezi bir eğitim kurumuna taşınması düşünülmüştür. Böylece, MEB, eğitim ve öğretim hizmetlerini belli merkezlerde toplamak amacıyla bölgeye ait yatılı veya pansiyonlu ilköğretim okulları açmıştır. Bölge okullarını başarı ile tamamlayan öğrencilerin Köy Enstitüleri’ne gönderilmesi öngörülmüştür. Bu okullar çevre okullarının bağlı olduğu merkez okul misyonuna

sahiptir. Okul binalarının yapımı için köylüye düşen hizmetler, Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nun 25. maddesinde ifade edildiğine göre, köy halkından olan veya en az on altı aydan beri köyde yerleşmiş bulunanlardan 18 yaşını bitiren ve 50 yaşını geçmeyen her vatandaşı kapsamaktadır. Maarif Vekaleti (1943)'nin belirttiğine göre bu kişiler, köy ve bölge okullarının kurulmasına, bu binalara su temin edilmesine, okul yollarıyla bahçelerinin yapılmasına ve bunların onarılması ile ilgili işler tamamlanıncaya kadar yılda en çok yirmi gün çalışmaya mecbur tutulur. Bu uygulamada ilköğretim okullarının inşasında devletin yükünü hafifletmek adına köylüden destek talep edildiği görülmektedir. Bu çalışmalar 1950'de iktidar değişikliğine kadar varlığını sürdürmüştür.

1950'de hükümet değişikliği yaşanmış ve yeni hükümetin Milli Eğitim Bakanı yeni öğretim yılının açılış konuşmasında bir önceki hükümetin eğitim politikalarına eleştirerek; köy okullarını köylüye yaptırmanın olumsuz yönlerini açıklamış devlet istatistiklerinde yanlış bilgiler verildiğini ileri sürmüştür. Artık ilkokulların devlet tarafından yapılacağını böylece daha sağlam olacağını hem de köylünün sırtındaki büyük yükün kalkacağını ifade etmiştir. Yeni hükümet, "Köy okulu binaları ve teşkilatı ile öğretmenlerinin ve köy sağlık memuru ve köy ebeleri için bölge merkezlerinde kurulacak evlerin inşası, Özel İdare bütçelerinden ayrılan ödenek ve genel bütçeden İl Özel İdareleri'ne bu maksatla yapılacak masraflarla sağlanır." demektedir. Bu inşaat için köy halkına hiçbir mükellefiyet tahmil edilemez diye de eklemiştir (Gönen Cengiz 2008).

Eğitim anlayışları ve buna bağlı olarak oluşturulan sistemler her dönemin politik süreçleriyle bağlantılı olarak sürekli değişime uğramıştır. Tek partili dönemin sona ermesi ile birlikte bu zamana değin pek çok söyleme konu olan köye özgü öğretim modelleri terk edilmeye başlanmış ve eşit bir eğitim sağlanması hedeflenerek kırsalda ve köyde tek tip eğitim politikası izlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde İkinci Dünya Savaşı sonrası pazar ekonomisinin güçlenmesi, makineleşmenin artması gibi faktörlerin de önemli etkilerinin olduğu görülür. Özellikle 1946 yılından sonra kentleşme, iç göç, nüfus artışı gibi faktörler eğitim politikalarının da değişmesine

sebebiyet vermiştir. Batı Avrupa'nın hızla sanayileşmesi ile 1850'lerde kırdan kente başlayan göçlerin 1900'lerde dünya geneline yayıldığı bilinmektedir (Yılmaz 2015).

Ülkemizde 1930'lu yıllarda bazı sanayileşme hamleleri ile başlayan göç, 1950'lerden sonra yoğunlaşmıştır (Tümertekin 1973, Doğanay 1997, Keleş 2012). Bu şekilde kır-kent dengesinin bozulmuş olması kentlerde mevcut dersliklerin yetersiz kalmasına sebebiyet verirken kırsalda az sayıda öğrenciyle eğitim veren çok sayıda okul ortaya çıkmıştır. Böylece şehirlerde yeni eğitim kurumlarına olan ihtiyaç göç sebebiyle artarken köylerdeki okulların da fonksiyonelliği azalmaya başlamıştır. Cumhuriyetle birlikte zorunlu eğitim ilk etapta 5 yıl olarak saptanmıştı ancak 1997 yılına gelindiğinde zorunlu eğitimin 8 yıla çıkması ile kırsal kesimde eğitim hizmetinin nasıl sağlanacağı tartışma konusu olmuştur. Bazı bölgelerde kırsal kesimde okul mekânı halen yetersizliğini sürdürürken tüm bu olayların etkisiyle öğrenci sayısının azaldığı bölgelerde de birleştirilmiş sınıf uygulamalarına gidilmiştir. Öğretim kalitesinin düşmesi ve maliyetin yükselmesi gerekçesiyle yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Anayasa'nın 42. Maddesinde belirtildiği üzere kimsenin eğitim ve öğretim hakkında yoksun bırakılmayacağı, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu gereğince değerlendirilerek tüm bunlara çözüm olarak düşünülen taşınmalı eğitim uygulaması gündeme gelmiştir.

2.6. Taşınmalı Eğitim Sistemi ve Köy Okullarının Atıl Duruma Düşmesi

Demografik açıdan bakıldığında eğitim kurumları en çok nüfus artış hızından etkilenmektedir. Nüfusun hızla arttığı yerleşimlerde okul sayısı yetersiz kalırken, nüfusun azaldığı bölgelerde de mevcut sistemde birtakım aksaklıklar meydana gelmiştir. Nüfusun bölgelere göre bu şekilde dengesizlik göstermesi bazı yerleşimlerde eğitim hizmetlerinin yaygınlaşmasını önlemiştir. Eğitimde fırsat eşitliği gereği gündeme gelen taşınmalı eğitim bu dengesizliğin çözümü olarak düşünülmüştür.

Taşınmalı eğitimin Resmi Gazete'de yayınlanan Millî Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliği'ndeki tanımı "Millî Eğitim Temel Kanunu ile tanınan eğitim hakkından yoksun kalması muhtemel ilköğretim, ortaöğretim ve özel eğitim

okul/kurumlarına devam eden öğrenciler ile yaygın eğitim hizmetinden yararlanan özel eğitim kursiyerlerinin resmî okul/kurumlarda taşıma yoluyla eğitime erişimleri” olarak geçmektedir (Resmi Gazete 2014). MEB istatistikler kitapçığındaki tanımında ise “çeşitli nedenlerle birlikte okula erişimde sorunlar yaşayan ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim öğrencilerinin belirlenen okullara günü birlik taşınarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlamak amacıyla yapılan uygulama” olarak ifade edilmiştir (MEB 2018). Taşınalı eğitime önce pilot bölgelerle başlanarak kademeli olarak geçilmiştir. Bu dönemde ilke, kural ve ölçütler belirlenmiş 1994 yılına gelindiğinde ise MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü’nce 5959 sayılı Taşınalı İlköğretim Yönergesi ile bu model 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu çerçevesinde yasal dayanağına kavuşmuştur (Koç 2000).

İlköğretim uygulamalarında 4306 Sayılı Kanun’un kabulü ile önemli bir dönem olan 1997-1998 öğretim yılları ülke genelinde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimin başladığı ve bu uygulamanın bir sonucu haline gelen taşınalı eğitimin ülke genelinde yaygınlaştığı yıllar olmuştur (Kolcu 2011). Akyüz (2007)’ün belirttiğine göre taşınalı eğitim önce 1989-1990 öğretim yılında 5 okulda başlamış olup 2003-2004’te ülkenin tümüne yayılmıştır. Günümüzde halen uygulanmaya devam etmektedir. Bu uygulama ile öğrencinin taşınabilmesi için taşınacak yerleşim biriminde okul bulunmaması, okul binasının kullanılamayacak durumda olması, ilkokul öğrenci sayısının 10’dan az olması gibi şartlar bulunmaktadır. Sistemin ortaya çıkmasında en büyük etken kırdan kente göç olduğundan okul bulunmaması ve kullanılamayacak durumda olması sebeplerinden ziyade, özellikle öğrenci sayısı kriterinin belirleyici olduğu söylenebilir. Buna ek olarak mali kaygılar söz konusudur. Uygulama tanımlanırken eğitimin eşit imkânlarda gerçekleştirilmesi ve maliyetin düşürülmesinin amaçlandığı ifade edilmiş ve böylece MEB köylere öğretmen görevlendirmek zorunluluğundan kurtulmuştur.

Uygulama, sosyoloji, mimari ve eğitim bilimleri gibi farklı disiplinler çerçevesinde değerlendirildiğinde kazanç ve kayıplarının dikkatle değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Belirtilen getirilerin yanında köyün sürdürülebilirliği anlamında pek çok götürüsünün olduğu söylenebilir. Taşınalı eğitim, kırdan kente göçün bir sonucu olarak ortaya

çıkması olsa da uygulamanın kendisi de göçü hızlandırıcı bir unsur haline gelmiştir. Köyler, iklimsel özellikleri, fiziksel şartları, kültürel ve mimari yapısı ile özgün dokular oluşturmaktadır ve doğal üretimin merkezi sayılırlar. Kırsal politikaların köylüyü desteklemiyor oluşu bu sebepten meydana gelen iş sıkıntısı ve kamu hizmetlerinin yeterli olmaması, konutların yeterli konfor şartlarının sağlanamıyor olması sonucunda göç zaten çözüm bulunması gereken bir problem haline gelmişti. Taşınmalı eğitim uygulaması da bu durumlara eklenince köyün gelişimi ve canlılığı yeni bir tehdit unsuruyla karşı karşıya kalmıştır.

Mekânın eğitim kalitesine olan katkısı yönünden konuyu ele almak diğer bir unsurdur. Durum kent açısından değerlendirildiğinde yaşanan nüfus dengesizliği ve kentlerin yoğunluğunun fazlaca artmış olması yoğun yapılaşmaya, açık alanların azalmasına ve kentlerde doğal alanların kaybedilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda eğitim faaliyetinin kentlerde sürdürülüyor olması doğal olandan uzaklaşma ve oyun alanlarını kaybetme gibi sonuçlar doğurmaktadır. Kentlerin sınırlı alanları içinde kendine yer bulmaya çalışan okul, zaten kısıtlı açık alanlara sahipken kapasitesinin üstünde öğrenci yüküyle karşı karşıya kalması sonucu gerek binaların büyütülmek zorunda kalması gerekse öğrenci başına düzen bahçe alanının azalması sebeplerinden çocuğa gelişimi için gerekli alanı sağlayamamaktadır. Malone ve Tranter (2003) mekânın çocukların kendini keşfetmesinde önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Kentsel mekânın doğal çevresel deneyimleri çok az olduğundan bu durumun keşif ve öğrenmeyi zedeleyici bir etki yarattığı sonucu çıkarılabilir.

Açık alan olarak okul bahçeleri çocukların özgür ve spontane davranışlarının meşrulaştırıldığı ve cesaretlendirildiği mekânlar olarak kabul edilmektedir (Sebba ve Churchman 1986). İnşa edilmiş oyun çevrelerine kıyasla doğal çevrelerdeki oyunun gelişim açısından çocuğa daha fazla katkısı bulunmaktadır (Fjortoft ve Sageie 2000). Doğadaki aktiviteler fiziksel açıdan çocuğu desteklemekte, bedenini tanımasını sağlayarak sınır ve yeteneklerinin farkına varmasını sağlamaktadır (Marcus ve Francis 1998). Köy okulları fiziksel özellikleri bakımından değerlendirildiğinde bu aktiviteler imkân verecek mekânlara sahipken kentler için aynı şey söylenemez. Bu nedenle eğitim politikaları geliştirilirken bu durum göz önüne alınmalıdır.

Eğitim mekânının ülkemizde kırsaldaki gelişimi özellikle politik süreçlerin köy okulu binalarına ne şekilde yansıdığını gözler önüne sermektedir. Cumhuriyet’le köy için yapılan çalışmalar hız kazanmış ve nitelikli projeler üretilebilmesi adına köy okulu binaları için yarışma bile düzenlenmiştir. Köye verilen önemin açık şekilde görüldüğü dönemin ardından bugün yaşanan köhneleşme kırsal bölgeler için yapılan uygulamaların geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Köylerin sürdürülebilirliğini destekleyen uygulamalar her alanda olduğu gibi eğitim alanında da gereklidir.

1924 tarihli Köy Kanunu’nun ikinci maddesinde köy tanımlanırken cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanların bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy oluşturduğu ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi köyü tanımlamada en önemli öğelerin arasında okul da yer almaktadır. Okulun köyün canlılığına ve sürdürülebilirliğine katkısı büyüktür. Kıncal (1993)’ın deyimiyle okul sadece fiziki yapısıyla bir taş yığını değil, içindeki öğrenci, öğretmen ve idarecisiyle bir kültür atmosferi, sosyal hayatın hacmi küçülmüş bir modelidir. 4274 sayılı Köy Eğitmeni ve Öğretmenlerinin Vazife ve Selahiyetleri ile ilgili Kanun’da öğretmenlerin yapmaları gereken vazifelerden ilki okul ve kurslarla ilgili işler olarak belirtilmiş iken ikincisi köy halkını yetiştirmekle ilgili işler olarak söylenmiştir. Bu durumda köy okullarının köyün eğitim ve kültür merkezi olma işlevini kaybetmesi köy halkının da sosyal bakımdan çağın gereklerine göre yetişmesini yavaşlatabilmektedir.

Mekânsal açıdan bakıldığında ise köy okullarının boşaltılmasının ardından binaların işlevsiz bırakılması taşınalı eğitim uygulamasının olumsuz sonuçlarından bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygulama ile atıl kalan köy okullarının kullanımına dair herhangi bir yöntem önerilmemiş ve okullar kaderine terk edilmiştir (Şekil 2.19, 2.20 ve 2.21). Koruma altındaki köylerde yer alması veya bina özelinde koruma kararının olması dışındaki köy okullarının ayakta kalabilmesi için herhangi bir karar ve uygulama yoktur. Köy okulu binalarının nitelikli veya niteliksiz olması binanın değerli olup olmamasını etkilememelidir. Nitekim bu binaların pek çoğu ekonomik ömrünü tamamlamamış olmasına rağmen kullanılmamaktadırlar.

Şekil 2. 19. Atıl durumdaki Bafra Elifli köyü okul binası (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 2. 20. Atıl durumdaki Çaykara Kabataş köyü okul binası (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 2. 21. Atıl durumdaki Büyükanafartalar köyü okul binası (Aktürk arşivi 2019)

Binalar insanlarla birlikte yaşamakta ve kullanılmadıkları takdirde hızlı şekilde çürümektedir. Okulun köy için önemi düşünüldüğünde bu binaların yok olmaması için önlemler alınması gerektiği açıktır.

3. YENİDEN İŞLEVLENDİRME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

3.1. Yeniden İşlevlendirme ve Sürdürülebilirlik Kavramları

Yapıldıkları dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte tasarlanıp inşa edilen yapılar, bir dönem sonra teknolojik, politik, sosyolojik değişimler gibi çeşitli sebeplerle ihtiyacın ortadan kalkması ile mevcut işlevle kullanım ömrünü doldurabilmektedir. Bu değişim sürecinin yapı ömründen çok daha hızlı gerçekleşiyor olması söz konusu yapıların kullanılmama durumlarında halen yapısal olarak varlığını sürdürebilmesi anlamına gelmektedir. Yapılar insan eylemleriyle yaşadıklarına göre, kullanılmadıkları takdirde çürümeye mahkûm olacaklardır. Bu durumun önlenmesi için de atıl hale gelen yapının yeniden hayata kazandırılabilmesi gerekmektedir. Yeniden işlevlendirme kavramı atıl duruma düşen korunmaya değer yapıların o günün şartlarına adapte edilerek tekrardan kullanılmasını ifade eder.

Kıraç'ın (2001) tanımına göre yeniden işlevlendirme, mevcut ama işlevini yitirmiş olan bir yapının, korunması ve günümüz çağdaş yaşam koşulları ile bir araya getirilerek üretime katkı sağlaması amacıyla sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan içinde bulunduğu kent dokusuna da uyum sağlayarak iyileştirilmesidir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere eskimenin yalnızca yapısal değil aynı zamanda işlevsel, çevresel ve ekonomik olduğu da görülmektedir. Çevresel ve ekonomik eskime esasen işlevsel eskimenin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapıldığı dönemin toplumsal ve işlevsel ihtiyaçlarına cevap verebilen yapılar zamanla bu ihtiyaçlara gereksinim kalmaması ile kullanılmaz hale gelir. Yine o dönemin yasaları ve imar kararlarıyla bir yere ait görülen yapı zamanla değişen çevre ile yıllar sonra kendini çok farklı bir bağlamda bulabilir. Bu noktada yeniden işlevlendirmede pek çok bileşen karşımıza çıkmaktadır. Yapının artık kullanılmıyor olmasının sebepleri bir yana, yeniden hayata katılmasını sağlamaya teşvik edecek de pek çok sebep vardır. Bunlar tarihsel, kültürel, çevresel, ekolojik ve ekonomik yönlerden farklı şekillerde ele alınabilir.

Tarihsel ve kültürel açıdan değerlendirildiğinde toplumsal bellek kavramı ön plana çıkar. Bu yapılar zamana tanıklık etmeleri ve bu nedenle toplumun manevi değerlerini

biriktirmeleri bakımından toplumsal belleğin izleri konumundadır. Bellekte yer eden korunmaya değer yapıların hayatta kalabilmesi insanla olan ilişkisinin sürmesiyle bağlantılıdır ve bu da yapının değişen toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmesiyle mümkündür. Yapıların işlevi toplumun değişen dinamikleri ile sürekli etkileşim içindedir ve işlev bu değişime paralel olarak farklılaşır. Tarih bu noktada kendine yer bulabildiğinde belleğin sürekliliği sağlanmış olur ve bellekte varlığını sürdüren öğeler içinde yapıların özgün nitelikleriyle var olmaya devam etmesi toplumsal kimliğin devamlılığı açısından oldukça önemlidir.

Ekonomik boyuta bakıldığında ise yeni yapı inşa etmeye oranla yeniden işlevlendirme maliyetinin çok daha düşük olduğu görülür. Burada eldeki kaynakların kullanılması enerji, emek ve zaman tasarrufu bakımından oldukça önemlidir. Hem yapıların inşa edildikleri dönemde harcanan emek ve maliyetin korunması hem de yeniden harcanacak olanın azaltılması ekonomik açıdan önemli bir adım olacaktır. Ayrıca yapının mevcut haliyle kullanılması çekici unsur oluşturur ve böylece yapı yeniden işlevlendirildiğinde çekim noktası olma potansiyelini artırarak ekonomik gelirin yükselmesine de katkı saylayabilir.

Dünyanın azalan kaynakları pek çok şeyin geri dönüşümünü gündeme getirmiştir ki yapının yeniden kullanılabilirliği de bu bağlamda çok değerlidir. Bir yapının inşası sürecinde harcanan emek, zaman ve maliyet aynı zamanda yıkım sürecinde de harcanır ve pek çok atık oluşumuna sebep olur. Kullanılabilirlik ihtimali olmasına rağmen gerçekleştirilen her yıkım esasen enerji israfıdır, doğanın dengesine zarar vermektir. Bu bağlamda düşünüldüğünde mevcudun kullanımı ekonomik olarak hem yapım sürecinde hem de yapıldıktan sonraki kullanım sürecinde kalkınmaya yardımcı olmakla birlikte ekolojik anlamda da doğaya az zarar verir. Bu nedenle kaynakların verimli kullanılması oldukça önemlidir.

Çevresel boyutta yeniden kullanım değerlendirilirken yapının bulunduğu çevre ile sürekli etkileşim halinde olması dikkate alınır. Böylece değişen ihtiyaçların yapının çevresiyle olan etkileşimini de değiştirmesinden bahsedilebilir. Burada bağlam önemli bir unsurdur. Öyle ki çevresiyle olan bağı kopan yapı ötekileşip insanlar tarafından

kabul görmez hale gelir. Çevresi tarafından sahiplenilmeyen yapılar varlığını devam ettirmekte güçlük çeker ve birtakım kimlik sorunlarına sebebiyet verir. Yapının yeniden işlevlendirilmesi bulunduğu çevrede kabul gören, bu çevrede önemini sürdüren ve ihtiyaçlara cevap verebilen nitelikte olmalıdır. Bu konuyla ilgili önceden birtakım analiz ve araştırmalar yapılarak verilecek fonksiyonun o çevreye ne denli uygun olup olmadığı araştırılmalı ve bu çalışmalar doğrultusunda karar verilmelidir. Doğru karar vermede çevrede yaşayanlara söz hakkı tanıyan yaklaşımlar mevcuttur. Örneğin katılımcı yaklaşım, karar vermede kişileri tamamen ön plana alır ve sonucun fikir birliğiyle oluşturulmasını sağlar. Bölgede yaşayan veya söz konusu yapıyla daha çok münasebeti olan kişilerle ihtiyacı karşılamaya yönelik fikir birliği oluşturulması istenir ve böylece yapının daha aktif şekilde hayata katılması sağlanır.

Sürdürülebilirlik, yeniden işlevlendirme ile hem ekonomik, ekolojik bağlamda hem de sosyolojik bağlamda tamamen bağlantılı bir kavramdır. Collin'e (2004) göre sürdürülebilirlik bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillere de iyi bir çevre bırakmak için yapılan faaliyetlerdir. Bu tanıma göre değerlendirildiğinde yapının yeniden işlevlendirilerek hayata katılımı bugünün ihtiyaçlarını en kısa yoldan karşılamayı sağlarken, gelecek nesillere de daha yaşanılabilir bir çevre bırakmak anlamına gelir. Korumada ileriye dönük fonksiyonun yapıya kazandırılması sürdürülebilirliğin de sağlanması demektir. Böylece binanın işlerliğini uzatmak adına yapılan tüm çalışmalar sürdürülebilirliği sağlamanın bir yolu olarak karşımıza çıkar. Kincaid (2002), sürdürülebilirliğin başarısını kullanılmayan yapıların yaşama alanı içerisinde uygun fonksiyon verilerek yeniden işlevlendirilip kullanıma kazandırılabilmesiyle ilişkilendirir. Bu noktada yeniden kullanım için o yapıya uygun fonksiyonun seçilmesinin ne kadar önemli olduğu bir kez daha karşımıza çıkar. Tapan'ın (2007) da belirttiğine göre kullanım olmadan koruma, sürdürülebilirlik ile değil konservatif anlayışla açıklanmaktadır. Sürdürülebilirliğin sağlanması için yapının yer aldığı çevrede yaşayan kişilerin katılımının sağlanması yapıyı kabullenmede oldukça önemlidir. Çünkü kabullenme kullanımı ve böylece korumayı devam ettirerek sürdürülebilirliği sağlamaktadır.

Yeniden kullanımın ekonomik ve çevresel katkılarının yanında sosyokültürel sürdürülebilirliğe olan katkısı da tartışılmaz biçimde açıktır. Kültür varlığının eski değerlerinin canlandırılması, aynı zamanda tarihin ortaya çıkarılması, okunabilir, görülebilir ve algılanabilir hale gelmesidir (Arabacıoğlu ve Aydemir 2007). Gelenekselin yeni bir işlevle hayata yeniden katılması, tarihin korunarak doğru şekilde yansıtılması ve sosyokültürel sürdürülebilirliğin sağlanmasının aracıdır. Dolayısıyla binaya verilecek olan doğru işlev topluma pek çok açıdan fayda sağlamış olacak ve geçmiş ile gelecek arasında da bir köprü vazifesi görecektir.

3.2. Yeniden İşlevlendirmede Belirleyici Unsurlar ve Çeşitli Örnekler

Yeniden işlevlendirme kavramı çok boyutludur ve bu nedenledir ki oldukça titiz bir çalışma gerektirir. Yapıları yeniden işlevlendirirken dikkat edilmesi gereken birtakım unsurlar vardır. Öncelikle yapısal özellikler en önemli belirleyicidir ve tasarımın hangi yönde ilerleyeceğine dair büyük bir ipucudur. Mekânsal, işlevsel ve strüktürel nitelikler incelenerek anlaşılmalı ve yeni işleve olan uyum bu noktada tartışılmalıdır. Kuban (2000) bu konuyu şöyle açıklar:

"Yeniden işlevlendirme, restorasyon türleri olarak düşünülen sağlamlaştırma, bütünleme hatta yeniden yapma gibi bütün klasik müdahale türlerinden farklıdır. Çünkü bir yapıya yeni bir işlev vermek demek, onu doğal bir mimari tasarım sürecine sokmak demektir. Başka bir deyişle biraz koruma, biraz kullanım değişikliği değildir. Eğer bir kışla eğitime, bir eski konut bir yeni büroya tahsis edilmişse, yeni işlevleri göz ardı etmek söz konusu değildir. Bu işlevler tam olarak mekânsal karşılıklarını bulmalıdırlar. Bunun sonucu, yapının belli ölçüde fizyonomi değiştirmesi, gerekiyorsa yeni eklerin yapılması önerilebilir."

Yeni işlev eski mekânsal düzende ne ölçüde yer alabilir sorusu yapının bugüne adaptasyonunda önemli bir noktadır. Başarılı bir uygulama için işlevin mekâna uyumlu olması yapının karakterini bugüne taşımada büyük rol oynar. Bu noktada yapılan müdahalelerin mevcudu koruyabiliyor olması yapıyı korumada önemli bir unsurdur. Bu etapta değiştirilmesi gereken düzen var ise bu uygulamalar geri dönüşü sağlanabilecek

şekilde yapılmalıdır ki gelecekte yeniden bir düzenleme gerekirse yapılar eski haline döndürülebilir veya değişiklik gerektiğinde yeniden müdahale edilebilir.

İşlevin belirleyicisi insan olduğundan yapının yaşayabilmesi için mekânsal özelliklerin yanında toplumsal özelliklere de dikkat etmek gerekir. Değişen toplumların değişen ihtiyaçları çerçevesinde çevresel veriler ışığında işlev faktörü değerlendirilmeli ve işlevsel dönüşümler günlük hayatta var olabilecek şekilde uygulanmalıdır. Bu durum değerlendirilirken mekânsal veriler ve orijinal işlevin ardından yapının bulunduğu konum değerlendirilmeli ve bu çevrede yaşayanların yaşam biçiminden toplumun bu alandaki ihtiyaçlarının tespitine kadar pek çok unsur göz önüne alınmalıdır.

Kentlerin ve mekânların sürekli olarak değişim içerisinde olması toplumsal belleğin korunmasında tehdit unsurudur. Binalar bellekte yere dair önemli anılar biriktirir ve toplumsal hafızada önemli ölçüde yer edinirler. Toplumun kültürel sürekliliğinin sağlanmasında bir araç olan binaların hepsi kendi döneminden izler taşır ve onları bugüne uygun hale getirmek için düne has özellikleri mümkün olduğunca korunurken yapılan müdahalelerde de bugünün yapım teknikleri ve teknolojisi kullanılmalıdır. Böylece yapının zamansal katmanları açık bir şekilde okunabilmelidir. Kullanılan teknik ve malzemeler zamanın göstergesi niteliğindedir.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse işlev dönüşümü uygulanacak mekânın;

- Değerli görülen özellikleri korunmalıdır.
- Yapısal özellikleri ve bütünlüğünü zedeleyecek müdahalelerde bulunmamalıdır.
- Müdahaleler sonradan değiştirilebilir olmalıdır.
- Esas yapı ile sonradan eklenen kısımlar ayırt edilebilmelidir.
- Hem mekânsal analiz yapılmalı hem de tarihsel özellikleri incelenmelidir (Çetinkaya 2015).
- İşlev belirlenirken çevresel veriler dikkate alınmalı kullanıcı istek ve talepleri değerlendirilmelidir.

Yeniden işlevlendirme konusunda en dikkat çekici örnekler sanayi yapılarıdır. Bu yapılar yapıldığı dönemde aktif rol almalarına karşın gelişen teknolojiye kullanılan yeni

tekniklerle birlikte işlevini kaybetmiştir. O dönemde merkezde konumlanmış ya da inşa edildikleri alanların şehrin sürekli büyümesi ile birlikte günümüzde kent merkezinde kalmış olması da bu konuda önemli unsurlardandır. Ayrıca sanayi yapıları büyük mekânlara sahip olması ve güçlü strüktürleri göz önüne alındığında yeniden işlevlendirmede dikkate alınması gereken önemli yapılardır. Bu nedenledir ki son dönemde bu yapıların işlevlendirilmesiyle ilgili pek çok çalışma vardır. Yeniden işlevlendirmeye ilgili pek çok akademik çalışma da sanayi yapıları üzerinden ele alınmıştır.

Bu konuyla ilgili çalışmalarda en sık rastlanan kavram ise “endüstri mirası” kavramıdır. Genel anlamıyla açıklamak gerekirse bu kavram, endüstri yapılarının günümüze aktarımı ve değerlendirilmesini kapsayan basit mekanik aletlerden, geniş endüstriyel ölçekteki fiziksel tüm elemanları kapsar. Başka bir ifadeyle sanayinin teknolojik, sosyal, mimari, tarihsel ve ya bilimsel değeri olan kalıntılarından oluşur. Kalıntılar kullanılan aletler, malzemeler ve ilgili mekânları içerir. Binalar, atölyeler, imalathaneler ve fabrikalara ek olarak; makineler, madenler, işleme arıtma sahaları, ambar ve depolar, enerji üretilen yerler, ulaştırma ve altyapısı ile sanayi ile bağlantılı barınma, ibadet ve öğretim gibi sosyal aktivitelerde kullanılan yerleri de kapsar (Cengizkan 2006).

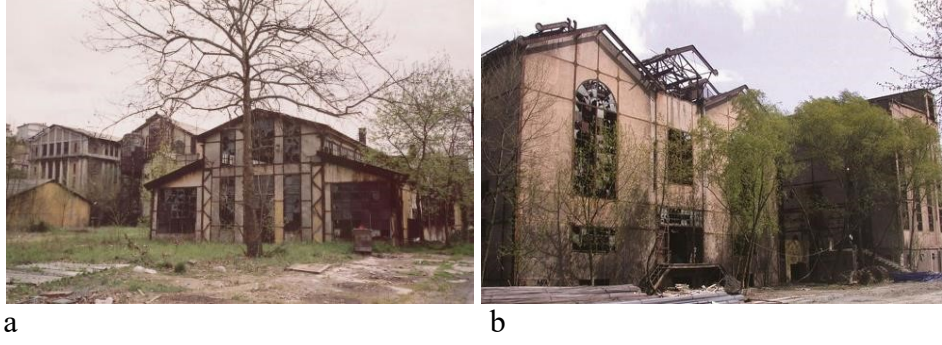
Bu konuda 1978’te İngiltere’de endüstri mirasının korunmasıyla ilgili yapılan toplantıların üçüncüsünde TICCİH (Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi) adında bir komite kurulmuştur ve bu komite endüstri yapılarının kendi özelliklerini kaybetmeden korunarak belgelenmesi ayrıca günün koşullarına uygun şekilde yeniden işlevlendirilmesini savunur (Us 2014). Bu komite ile birlikte yeniden işlevlendirme konusu endüstri mirası özelinde değerlendirilmiş ve konuyla ilgili öneriler geliştirilmiştir. Bundan evvel korumayla ilgili endüstri temalı çalışmalar uluslararası düzeyde yapılan kongrelerdir. Bu kongrelerin 1973’te başlayan ilki ve 1975’te gerçekleştirilen ikinci ayağı da endüstri alanında korumayla ilgilidir fakat burada kavram olarak “endüstri anıtları” kullanılmıştır (Saner 2012). TICCİH kongrelerin üçüncüsü olmakla birlikte bu noktada hem aynı isimde bir komite kurulduğunu hem de kavram olarak “anıt” yerine “miras”ın tercih edildiğini görmekteyiz.

Türkiye'nin ise bu konudaki çalışmalara katılımı değerlendirildiğinde günümüzde dünyada konuyla ilgili çalışan UNESCO'nun, Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütlerle bağlantı halinde olduğu görülür. Ayrıca 1988 yılında modern hareketin mimarlık ve kentsel tasarımının belgelenip ve korunmasını amaç edinen bir organizasyon olan DOCOMOMO'nun Türkiye çalışma grubu ise 2002 yılında kurulmuştur (Salman ve ark. 2013). Endüstri yapılarının korunmasına dair yaklaşımlar ülkemizde 1990'lı yılların başında gündeme gelmiştir. Bu durumu 1980'lerin sonlarında Haliç kıyılarının rehabilitasyonu projesi ile bağdaştırmak mümkündür. Bu tarihlerden sonra bu konuda pek çok örnek görülebilmektedir. İstanbul başta olmak üzere birçok şehirde bunun örneklerine rastlanmaktadır. İstanbul'da en bilinen örneklerinden bazıları Hasköy Lengerhane ve Şirket-i Hayriye Tersanesi (18.yy)'nin Rahmi Koç Endüstri Müzesi'ne, Tophane-i Amire (18.yy)'nin Mimar Sinan Kültür ve Sanat Merkezi'ne, Feshane Fabrika-i Humayunu (1833)'nin Feshane Uluslararası Fuar, Kongre ve Kültür Merkezi'ne, Cibali Tütün Fabrikası (1884)'nin Kadir Has Üniversitesi'ne dönüştürülmesi olarak sayılabilir (Köksal ve Ahunbay 2006).

İstanbul'da bu konuda bilinen en önemli örneklerden biri de Haliç çevresinde yer alan sanayi yapılarından olan Silahtarağa Elektrik Santrali'nin Bilgi Üniversitesi'nin Santralistanbul Eğitim Kültür ve Sanat Merkezi'ne dönüştürülmesi projesidir. 1913 yılında elektrik santrali işleviyle yabancı şirketler tarafından kullanıma başlanan yapı 1937 yılında hükümet tarafından satın alınır. Fabrika arazisine belirli dönemlerde ihtiyaçlar çerçevesinde yeni yapılar eklenir ve sonuçta bu alan pek çok yapının bir arada olduğu bir vaziyet alır. 1980'lerde diğer elektrik santrallerine oranla üretimdeki önemini yitirmeye başlayan fabrika 1983 yılında üretimini durdurur (Aksoy 2009). Böylece bu büyük yapılar grubu işlevini yitirerek atıl duruma düşer (Şekil 3.1 ve 3.2).

Şekil 3. 1. Silahtarağa Elektrik Santrali 1940'lara ait fotoğraf (Anonim 2019c)

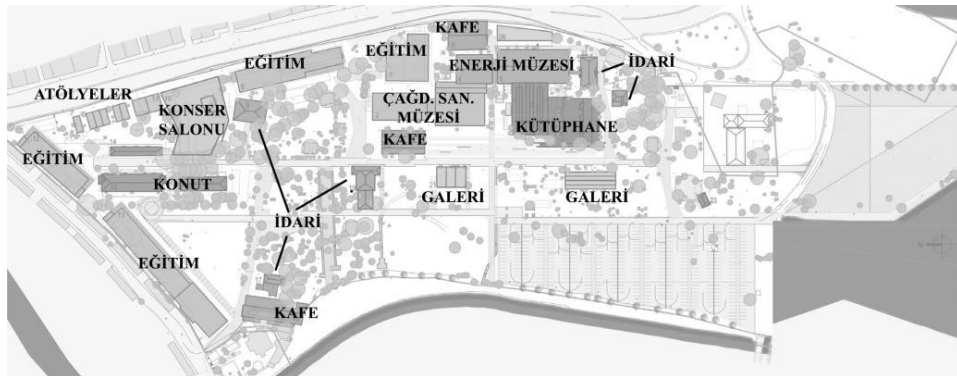

Şekil 3. 2. a.Yeniden işlevlendirilmeden önce Silahtarğa Elektrik Santrali’ndeki yapılardan biri (Anonim 2019d), b. kazan dairelerinin eski hali (Anonim 2019e)

Santral 2004 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından İstanbul Bilgi Üniversitesi’ne devredilerek DS Mimarlık tarafından yapılan rölöve ve restitüsyon çalışmaları ile yeni kullanımına uygun hale getirilmiştir (Şekil 3.3). Verilen fonksiyonlar üniversiteye ait eğitim binaları, kütüphane, açık hava rekreasyon mekânları, sosyal mekânlar ve rezidanslar olarak sıralanabilir (Şekil 3.4).

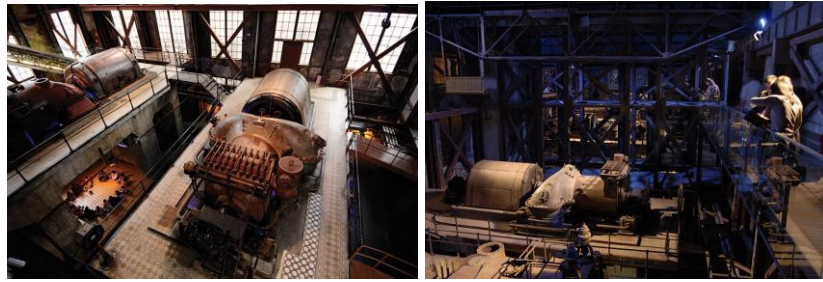

Şekil 3. 3. Santralistanbul kampüsü hava fotoğrafı (Anonim 2019f)

Şekil 3. 4. Santralistanbul yerleşkesi vaziyet planı (Kaşlı 2009’dan alınarak düzenlenmiştir.)

Alanda Santralistanbul adı altında bir sanat ve kültür merkezi kurulmuştur. Bu merkez oluşturulurken Silahtarağa Elektrik Fabrikası makineleri, makine daireleri ve kontrol odası korunarak bir enerji müzesine dönüştürülmüştür. Burada kullanılan türbinleri ve enerji jeneratörleri müzenin bünyesinde sergilenmektedir (Şekil 3.5). Çağdaş Sanatlar Müzesi yapısının ise sadece dış konturları bilindiğinden bunlar korunarak Emre Arolat tarafından yeniden tasarlanmıştır. Asıl fonksiyonların belirtildiği vaziyette depo olarak gösterilen alanlara sanat atölyesi, ambarlara sergi salonu ve kazan dairelerine kütüphane fonksiyonu verilmiştir.

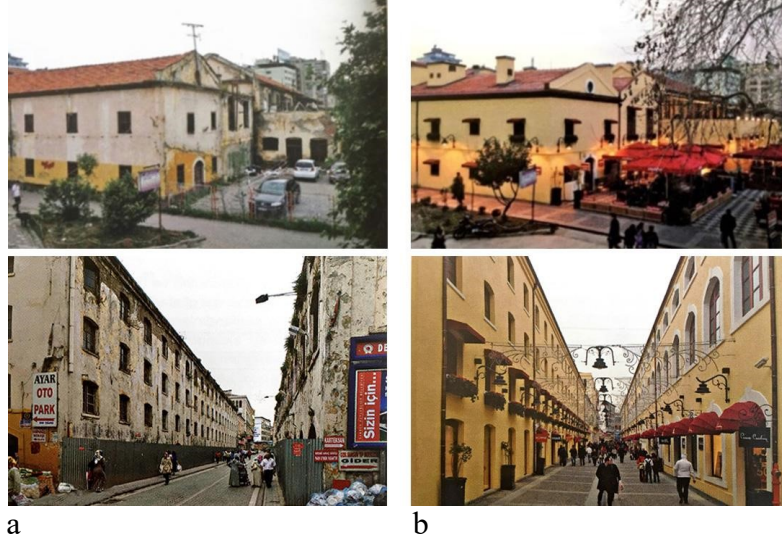

Şekil 3. 5. Santralistanbul’da enerji müzesine dönüşen bölüm(Anonim 2019g)

Projede farklı dönemlere ait mimari üsluplar vardır ve bunlar tamamen korunmuştur. Günümüz kullanımına imkân veren fonksiyonlarla yeniden işlevlendirilen yapılar mekânın zaman içindeki sürdürülebilirliğini hissettirmektedir.

Bu konuda verilebilecek örneklerden bir diğeri Samsun Tekel Tütün Fabrikası’dır. 1887 yılında yapıldığı bilinen fabrika Samsun’da 19 Mayıs Bulvarı üzerinde kentin merkezinde yer almaktadır ve 1994 yılına kadar da hizmet vermiştir. Uzun süre atıl kalan yapının 2006 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile yenileme alanı olarak ilan edilmesinin ardından 2009 yılında Samsun Büyükşehir Belediyesi’nin açtığı ihale ile Torunlar GYO ve Turkmall Şirketler Grubu tarafından 30 yıllığına kiralanır ve restorasyon çalışmaları yapılır (Şekil 3.6) (Us 2014) .

Şekil 3. 6. a. Tekel Fabrikası restorasyon öncesi b. restorasyon sonrası (Us 2014)

Fabrika asıl işleviyle sigara üretim, depo, idari birimler, yemekhane, ıslak hacimler ve güvenlik birimlerinden oluşan farklı bloklara sahiptir. Yapı dönemin yapım siteminin olanakları ile inşa edildiğinden günümüzdeki fabrikalar kadar geniş açıklıklara sahip değildir. Kolonadlı yapıda olan fabrika blokları betonarme ve kagir yapım sistemleri ile inşa edilmiştir.

“Bulvar Samsun” projesi olarak 2012 yılında hizmete açılan yapı büyük bir meydanın, açık oturma alanlarının, restoran, kafe, dükkân ve mağazaların, kültür ve sergi alanları ile ofislerin yer aldığı bir yerleşim olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Restore edilirken eski dış cephe görüntüsü korunmuş ve kentin merkezinde olması dolayısıyla konumuna uygun şekilde kent yaşamına dahil edilmiştir. Ancak Us (2014)’un araştırmasında da belirttiği üzere yeni projede eskiyi hatırlatan herhangi bir öge kullanılmamıştır. Bu durumun ilerleyen zaman içerisinde yapının bellekteki yerinin korunmasına tehdit unsuru oluşturacağı düşünülmüştür.

Sanayi yapılarının yeniden işlevlendirilmesine dair verilebilecek bir örnek de İstanbul Kartal’da Şehir Üniversitesi kampüsünde yer alan eski Tekel Sigara Fabrikası’nın öğrenci merkezine dönüşüm projesidir. Bu arazi esasen Tekel’e ait olmakla birlikte 2009 yılında Şehir Üniversitesi’ne 49 yıllığına tahsis edilmiş ve 2010 yılında faaliyete başlanmıştır. Tekel Fabrikası bu tahsisten önce harap durumdadır ve 2017 yılında Nun Mimarlık’ın projelendirmesi ile yeniden işlevlendirilir (Şekil 3.7).

Şekil 3. 7. Atıl durumdaki Kartal Tekel Fabrikası (Anonim 2019h)

Yeniden işlevlendirme projesinde mevcut strüktür ve kütle karakteri korunmuş, yeni fonksiyonlara imkân veren düzenlemelerin kendini eski yapıdan ayırıştırarak var olması hedeflenmiştir (Şekil 3.8). Izgara modüler strüktürün tekrarına dayanan ana kurgu temel alınarak yeni ekler de aynı kurguyu devam ettiren bir dille oluşturulmuştur (Anonim 2019h).

Şekil 3. 8. Kartal Tekel Fabrikası'nın öğrenci merkezi olarak işlevlendirilmesinin ardından çekilmiş fotoğrafı (Anonim 2019h)

Projede ticari mekânlar, kafeler, market, yemekhane, sağlık merkezi, stüdyolar, ofisler, etkinlik odaları, mescid, spor merkezi ve teknik hacimler mevcuttur. Proje ilk tasarlandığında daha farklı malzeme ve yapı detaylarına sahiptir. Ancak süre ve bütçe

kısıtlaması sebebiyle asıl proje uygulanamamış revize edilmek durumunda kalmıştır (Anonim 2019h).

İşlev kaybına uğramış yapılara örnek olarak fabrikalar dışında hanlar, hamamlar, medreseler, mektepler, savaş döneminde yapılan tabyalar, kaleler ve surlar gibi yapılar da verilebilir. Bu yapılarla ilgili de yapılan yeniden işlevlendirme çalışmaları vardır.

Örneğin 19.yy sonu ve 20.yy başlarında deniz ticaretinin düğüm noktalarını oluşturan liman kentlerinde ithal edilen malları depolamak amaçlı yapılar inşa edilmiştir. Çanakkale de bu kentlerden biridir. Assos limanından Geyikli Odunluk İskelesi'ne, oradan Çanakkale Sarıçay kenarına uzanan bir coğrafyada, 19. yüzyılın ikinci yarısında o zamanlar bu bölgede öne çıkan Troia Meşesi'ni depolamak için Çanakkale'nin doğu bölümlerine mahallelerini kuran Musevi tüccarlar tarafından özel taş depolar yaptırılır (Yanmaz 2018). Bu palamut depoları üçgen alınlıkları, ahşap makaslı beşik çatısı, kalın taş duvarları ile özgün bir mimariye sahiptir (Şekil 3.9). Palamut depoları işlevini 1960'lara kadar sürdürmüştür fakat bölgedeki hammaddelere dayalı ticari hareketliliğin son bulması ve Musevilerin kenti terk etmeleri sonucu işlevsiz kalır.

Şekil 3. 9. Çanakkale palamut depolarının Sarıçay'dan görünümü (Aktürk arşivi 2019)

Çanakkale kentinde 2000li yıllardan itibaren, odağında çağdaş sanatın olduğu etkinlik, proje ve faaliyetleri hayata geçiren bir sivil inisiyatif (CABININ), Uluslararası Çanakkale Bienali kapsamındaki sergilerin mekân ihtiyacı doğrultusunda, kentin mevcut ve atıl tarihi yapılarını kullanıma açan bir uygulamayı hayata geçirir (Erten ve Yanmaz 2017). Bu yapılardan biri de Sarıçay kenarındaki 156 ada, 15 parselde bulunan palamut deposudur. 2013 yılında çağdaş sanat etkinliklerine ev sahipliği yapması amacıyla yeniden işlevlendirilen depo, “Mahal Sanat” ismini alarak kentli ile buluşur (Şekil 3.10). Günümüzde bu yapı pek çok farklı türden etkinliğe ev sahipliği yaparak mekânın çeşitli kullanımlarını sergilemektedir.

Şekil 3. 10. Mahal Sanat ve iç mekân kullanımı (Aktürk arşivi 2019)

Yapıya bu işlevin kazandırılmasında bulunduğu çevre de dikkate alınmıştır. Sarıçay için ileriye dönük hedeflerde rekreasyon alanı olarak kentin sürekliliğine katkı sağlama amacı vardır ve bölgenin şehir merkezine çok yakın olması sebebiyle de kentte yapıların kültür sanat faaliyetlerine daha ulaşılabilir şekilde hizmet verebilmesi istenmiştir. Ayrıca deponun özgün yapısının yüksek tavanlı ve iç mekânın geniş ve kesintisiz oluşu da çok amaçlı aktivitelerin burada gerçekleştirilebilmesine olanak sağlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde bu mimari miras, kamusal işlevle yeniden kullanıma açılarak hem bugünün beklentisine cevap vermiş hem de geleceğe aktarılacak kente kazandırılmıştır.

Çanakkale’de kente kazandırılan yapılardan bir başkası da ilk işleviyle Ermeni Sübyan Okulu’dur. Bu yapının 1890’larda inşa edildiği tahmin edilmektedir. 1890 ile 1910 yılları arasında, Çanakkale’de yeni ve büyük eğitim yapıları inşa edilirken 1669 yılında kurulan Surp Kevork Kilisesi’nin yanında, modern eğitim veren Ermenilere ait bir eğitim kurumu olarak inşa edildiği bilinmektedir. Bir süre eğitim amacıyla kullanılan bina, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Ermeni cemaatin Çanakkale’yi terk etmesiyle boş kalır. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, Tekel İdaresi’ne verilerek tütün deposu olarak işlevine devam eder (Erten 2007). Belli bir süre sonra bu işlevi de kaybeder ve atıl hale gelir (Şekil 3.11).

Şekil 3. 11. Tekel tütün deposu işlevinden sonra atıl hale gelen yapı (Anonim 2019ı)

Yapı 2006 yılında Çanakkale Belediyesi tarafından satın alınır. Ardından Tübingen Troia Vakfı'nın isteği üzerine kütüphane amaçlı kullanılmak üzere vakfa bedelsiz olarak tahsis edilir ve günümüzde halen bu işlevini “Manfred Osman Korfmann Kütüphanesi” adıyla devam ettirmektedir (Şekil 3.12).

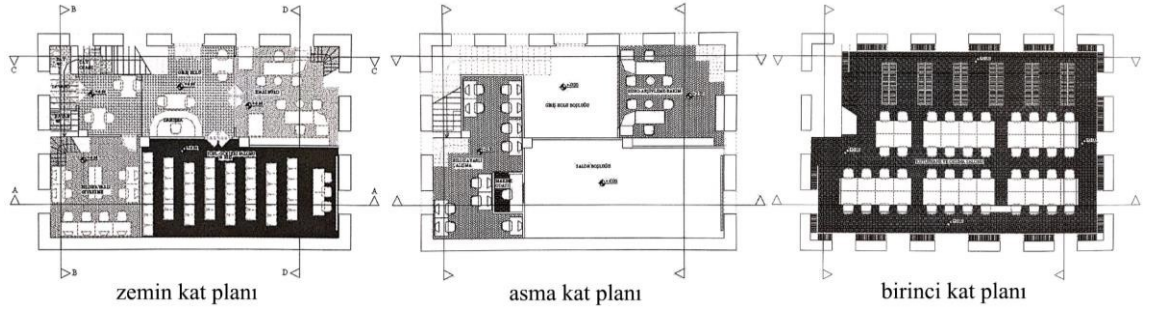
a

b

Şekil 3. 12. a. Korfmann Kütüphanesi günümüz hali, b. Korfmann Kütüphanesi iç mekân (Aktürk arşivi 2019)

Eğitim amaçlı inşa edilen ve uzun yıllar Tekel deposu ve satış mağazası olarak hizmet veren yapı, 1960'lı yıllarda fiziksel müdahale geçirmiş olsa da tüm müdahalelere rağmen yapının ana karakteri kaybolmamıştır. Yapı tescilli eski eserdir. Dikdörtgen planlı ve iki katlıdır. Günümüzde üst kat kütüphane fonksiyonuna ayrılmışken, alt katta çok amaçlı salon ve idare bölümü bulunmaktadır (Şekil 3.13). Kütüphane bölümünde kat yüksekliğinden dolayı erişilemeyen raflar problemini gündeme getirmiş ve bunun için dış taşıyıcı duvarlara verilen yüklerle, ana taşıyıcısı çelik olan ve ahşap ile desteklenen iç balkon, galeri, asma koridor oluşturulmuştur. Bu koridora, çıkmak için mevcut merdivenin hemen bitişiğine ilave ahşap merdiven öngörülmüştür (Erten 2007).

Şekil 3. 13. Korfmann Kütüphanesi restorasyon çizimi planları (Erten 2007)

Tarihsel süreçte çeşitli şekillerde kullanılan yapı kütüphane fonksiyonuyla bugüne de ayak uydurmuştur. Yapı konum itibarıyla tam şehir merkezinde yer almasına rağmen bulunduğu Zafer Meydanı kentliler tarafından çok bilinmemektedir. Kültürel işlevde kullanıma sunulması hem bu bölgeyi destekleyebilmek açısından hem de mirasın korunması ve bellekteki izinin aktarılması açısından oldukça önemlidir.

Yine Çanakkale’de işlevini yitirmiş bir hamam binasının sosyal kültürel işlevle yeniden kente kazandırılması örneği olarak Er Hamamı ele alınabilir. Cevatpaşa Mahallesi Kaya Sokak’ta yer alan bina 1906 yılında Er Hamamı olarak inşa edilmesinin ardından yaklaşık 70 yıl hizmet verir (Şekil 3.14). İşlevini kaybetmesinin ardından tarihi yapının kullanım hakkı, Çanakkale Boğaz ve Garnizon Komutanlığı ile yapılan protokolle 2009’da Çanakkale Belediyesi’ne devredilir (Anonim 2019i).

Şekil 3. 14. Çanakkale Er Hamamı eski fotoğrafı (Anonim 2019i)

Çanakkale'nin seramikle anılan bir şehir olması yapının yeniden işlevlendirilmesinde fonksiyonunu belirlemiştir. Binaya Seramik Müzesi fonksiyonu verilmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan restorasyon projesinde mekânsal kurgu, yürürlükteki güncel müzecilik yaklaşımları bir arada değerlendirilerek tasarlanmış ve hazırlanan restorasyon projesi Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca onaylanmıştır. Yapının, restorasyon projesine uygun olarak sergi öyküsü kurgulanırken özgün mimarisi ve işlevi de dahil edilerek müze gezi güzergahı oluşturulmuştur (Yanmaz ve Cengiz 2017). Böylece “Seramik Şehri Çanakkale” projesi kapsamında 2013 senesinde yeniden kullanıma açılmıştır (Şekil 3.15).

Şekil 3. 15. a. Er Hamamı'nın müzeye dönüşümünün ardından günümüz hali, b. müze iç mekânı (Aktürk arşivi 2019)

Proje eski ve yeniği birleştirmiş, mekânsal açıdan bellekteki izleri korumuştur. Aynı zamanda kent tarihinde önemli yere sahip olan seramikçiliğin serüvenini de bugüne aktarmayı amaçlamıştır.

Bu konuda gerçekleştirilen çalışmalar ışığında söylenebilir ki korunmaya değer yapıların günümüze adapte edilerek var olmaya devam etmeleri toplumsal bellek açısından oldukça önemlidir ve bu yapılar tarihsel bir belge niteliğindedir. Değişen ihtiyaçlar çerçevesinde bugüne ayak uydurarak yeniden işlevlendirilen yapılar sürdürülebilirliği kanıtlar niteliktedir. Önemli olan korunmaya değer yapılara yapılan müdahalelerin bu konudaki belirleyici unsurlara dikkat edilerek yapılması ve her alanda gereken hassasiyetin gösterilmesidir.

3.3. Atıl Köy Okulları Bağlamında Yeniden İşlevlendirme

Yeniden işlevlendirme kavramı tanımlanırken yapıların korunmaya değer olması ve günün şartlarına adapte edilebilmesinden bahsedilmişti. Korunmaya değer olma durumundan yola çıkılırsa okulun hem mimari özelliklerine hem de köy ve köylü için ne ifade ettiğine bakmak gerekir.

Okul köy yerleşiminde en önemli odak noktalarından biridir bu nedenle köy için imgesel bir anlamı vardır. Köylünün belleğinde ise belirgin bir unsurdur. Yaşamını köyde sürdüren hemen herkes bir zaman köyün okulunda eğitim görmüş ve bu mekânda var olmuştur. Yere duyulan aidiyette belleğin önemli bir faktör olduğu ve aidiyetin de koruma üzerinde kayda değer katkısı göz önüne alındığında sürdürülebilirliğin sağlanmasında bellek unsuru da belirleyicidir.

Mimari açıdan değerlendirildiğinde okul hem kapalı hem de açık alanıyla köy ölçeğinde genellikle büyük bir alana sahiptir ve bu özellikleriyle yeniden işlevlendirmede çeşitli imkânlar sunabilecek potansiyeldedir. Yapının günün şartlarına adapte edilebilmesi hususu söz konusu olduğunda okul binalarında yeterli teknik donanımların sağlanması ve mevcut mekânın da yine güncel ihtiyaçlar çerçevesinde dönüştürülebilirliği tartışılmalıdır. Teknik donanımlar okula verilen işleve göre farklılaşmakla birlikte mekân konusunda bahçe büyüklüğünün imkân verdiği arazilerde günün ihtiyaçları gereğince ek yapılar da önerilebilir.

Bir diğer nokta bu sürecin hukuksal zemininin araştırılması ve sınırların bu doğrultuda çizilmesi konusudur. Köylerin sürdürülebilirliği konusunda yapılacak çalışmaların mevcut hali değerlendirmesi ve çıkan sonuçların öngöründe bulunabilmeye katkı sağlaması ile hukuksal zeminin de iyileştirilmesi mümkündür. Ancak köy okullarıyla ilgili prosedürleri mevcut haliyle değerlendirmek gerekirse Milli Eğitim Bakanlığı İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı'nca 2018 yılının Şubat ayında yayınladığı genelgeden bahsetmek gerekir. Genelgenin başlığı "Bakanlığımız Tasarrufundaki Taşınmazlarda Mülkiyete ve Kullanım Türüne Konu İşlemler Hakkında Genelge" olarak belirtilmiştir. Bu genelgede okulların kullanımı ile ilgili yetki ve sorumluluklar

tanımlanmış, okulların tahsisi ve kullanım türü değişikliği ile ilgili bilgiler verilmiş ve kiralama ile satım işlemlerinin işleyişi açıklanmıştır.

Genelgenin 5. maddesinin 1. fıkrasında “Milli Eğitim Bakanlığı’nın 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kapsamında genel bütçeli kuruluş olması sebebiyle mülk edinme hakkı bulunmamaktadır. Taşınmazlar, Maliye Hazinesi’ne, İl Özel İdaresi veya Köy Tüzel Kişiliği’ne tescil edilerek Bakanlık lehine tapuda şerh düşülür” ibaresi yer almaktadır. Buradan anlaşılabacağı üzere okulların mülkiyeti Bakanlığa ait değildir ancak okulları Bakanlığın kullanması hususunda tapuda öncelik belirtilmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrasında “...Hazine mülkiyetindeki taşınmazları Bakanlığa tahsis etmeye Maliye Bakanlığı, farklı kurumlara ait taşınmazları tahsis etmeye ise maliki kamu idaresi yetkilidir” denir. Yine aynı genelgede okulların belli bir amaçla tahsisi konusunda da Maliye Bakanlığı’ndan veya diğer ilgili kamu kuruluşlarından onay alınması gerektiği belirtilmiş ve tahsis etme yetkisinin maliki kamu idaresine bağlı olduğu eklenmiştir. Bakanlığın kullanmadığı veya başka kurumların talep ettiği taşınmazlar üzerinde de yine yetki Bakanlık adına İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı’nın uygun görüş belirtmesi koşulunda maliki kamu idaresine bırakılmıştır. Plansız alanlarda bu tahsisin yapılması bakanlık hizmetinde kullanılmayan taşınmazlar için, taşınmazın kapanmadan önce bağlı olduğu ilgili genel müdürlüğünden talepte bulunulması ve olumlu yanıtın genel müdürlükçe İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı’na iletilmesi koşulu ile sağlanır.

Genelgenin dördüncü bölümü plansız alanda kalan köy/mahalle okulları ile ilgili detaylı bilgiler içermektedir. Bu bölümde ilk olarak plansız alanda kalan taşınmazların eğitim-öğretim dışında herhangi bir işleme konu edilemeyeceği bildirilir. Ancak yine aynı bölümün onuncu maddesinin ikinci fıkrasında “...taşınmazın fiziki yapısında değişiklik yapılmadan bakım onarımın yapılması, işletim giderlerinin karşılanması, üçüncü şahıslara kullandırılmaması, kiraya verilmemesi, resmi ya da gayri resmi ticari amaçlı faaliyetlerde kullanılmaması, taşınmaz üzerine herhangi bir yapı yapılmaması kaydıyla; okul binası ve müstemilatının sosyal ve kültürel faaliyetlerde kullanılmak amacıyla geçici kullanım işlemleri doğrudan Valilikler tarafından yürütülecektir. Taşınmaz üzerinde yapılacak inceleme sonucu Valilik Onayı ile işlem gerçekleştirilecektir.”

denmektedir. Buradan anlaşılabacağı üzere asıl işleviyle kullanılmayan köy okulları belirli şartlar çerçevesinde ancak sosyal ve kültürel amaca hizmet edecek şekilde yeniden işlevlendirilebilmektedir. Bu bölümde belirtilen bir diğer konu ise köy okullarının yeniden asli işlevinde kullanılma ihtimalleridir. Öğrenci artışı sonucunda açılması gereken okullar söz konusu olduğunda taşınmazın Bakanlığa teslim edildiği ve bu türden yerlerin takibinin yapılarak Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki okulların farklı kurumlara tahsis edilmesinin belli bir süresi yoktur. Okul yeniden eğitim öğretime devam edecek olursa söz konusu kullanım hemen sonlandırılır. Mülkiyet kime ait olursa olsun köy okullarının kullanımındaki sınırlar ve protokoller mevcut haliyle bu konulardan bahsetmektedir.

Bu bilgilerin yanında Bakanlığın, okulların kullanımının ne şekilde sağlanması gerektiğine karar verirken kılavuzluk edecek standardize edilmiş bir uygulaması veya çalışması yoktur. Bu kılavuzun sosyoloji, mimari ve eğitim bilimleri gibi çeşitli disiplinlerden faydalanılarak köylerin sürdürülmesi esas amacı doğrultusunda geliştirilmesi gerekmektedir. Mimari çerçevede bu amaç birbirinden farklı pek çok alt başlıkta incelenebilir. Çalışmanın sınırları çerçevesinde değerlendirildiğinde bu başlıklardan biri de okulların köy yaşamına yeniden katılmasıdır. Bu da ancak yeniden işlevlendirilmeleriyle mümkündür.

Köy okullarının yeniden işlevlendirilmesine dair ülkemizdeki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu konudaki örnekler değerlendirildiğinde bazen bireysel girişimlerle, bazen ise kurumsal veya dernek girişimleriyle birtakım çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bireysel düşünce ve tasarımlar kimi zaman kurumlarca destek bulabilmekte ve hayata geçirilebilmektedir.

Bu konuda öne çıkan çalışmalara bakıldığında ilk olarak atıl köy okullarını dert edinen “Herkes İçin Mimarlık (HİM)” derneğinden bahsetmek gerekir. Bu dernek 2011 yılında bir grup öğrenci ve yeni mezun mimar tarafından farklı aktörleri bir araya getirmek ve antihiyerarşik bir çalışma ortamı sağlamak, sosyal sorunlarda sorumluluk alarak farkındalığı arttırmak üzere kurulmuştur (Özokcu 2015). Dernek projelerini kişisel

bağışlarla yürütür ve kâr amacı gütmeyiz. Üyeleri çoğunlukla mimarlar olmak üzere, şehir ve bölge planlamacıları, inşaat mühendisi, sosyolog, psikolog gibi farklı disiplinlerdendir. Bu çeşitlilik derneğin özellikle istediği bir şeydir böylece tasarımın pek çok yönden değerlendirilebilmesi söz konusu olmaktadır. Derneğin ofisi İstanbul'da Kadıköy'dedir. Kendilerini “ülke ve dünya genelinde karşılaşılan sosyal sorunları yaratıcı yollarla gündeme getirebildikleri, bu sorunlar hakkında farkındalığı arttırmak ve mimarlık ve tasarım alanlarından çözüm yolları üretmek üzere harekete geçebildikleri bir platform” olarak tanımlamaktadırlar (Anonim 2019j). Pek çok çalışması bulunan derneğin önemli konu başlıklarından biri de atıl köy okullarıdır. Bugüne kadar bu konuda yürüttükleri çalışmalar uygulama atölyeleri, peyzaj atölyeleri ve okulun yeniden kullanılabilirliğine dair yapılan tasarım atölyeleridir. HİM atölye süreçlerini özellikle öğrencilerle yürütmek ister böylece henüz iş hayatının sınırları içerisine girmemiş ve halen sınırsız düşünebilme yetisine sahip beyinleri tasarıma dahil etmiş olur. Öğrenciler açısından bakıldığında ise okulda sadece fikir projesi üzerinde yürüyen sistemin içerisinden çıkıp pratik olarak tasarımın hayat bulduğunu bu dönemde keşfetmiş ve bu sürece dahil olmuş olurlar. HİM'in Atıl Köy Okulları Projesi (AKOP) başlığı altında yürütmüş olduğu projeler kullanılmayan köy okullarının köylülerle birlikte farklı işlevlerde kullanılmasını kapsar. Alanın belirlenmesinin ardından projelere katılım için açık çağrı yapılır ve bir ekip oluşturulur. Bir çalışma takvimi belirlenerek tüm ekip projeye dahil olur. Köylü de fikir aşamasında projelere katılarak çalışmalar yerinde yürütülür. AKOP önce Ordu'nun Akkuş ilçesine bağlı Kargı köyündeki eğitime halen devam etmekte olan okulun iyileştirilmesi ve sonrasında Ordu'nun Perşembe ilçesi Çaka köyünün sahilinde bulunan eski okul yapısı üzerine çalışmalarla başlamış; Türkiye' den çeşitli bölgelerinden gelen çağrılarla çalışmalarını genişletmiştir. Kargı köyündeki okul Mayıs 2015 tarihine kadar ilköğretim okulu olarak kullanılmaya devam etmek üzere tamamlanmış, İzmir'in Ödemiş ilçesine bağlı Ovakent beldesindeki eski ilköğretim okulu yapısı ise zihinsel engelli iş okulu olarak kullanılmak üzere dönüştürülmüştür (Şekil 3.16). Bazı okullar için tasarımlar yapılmış fakat uygulamaya geçilememiştir. Tekirdağ'a bağlı Keşan ilçesi Kızılcapan köyü ve Ordu ili Perşembe ilçesi Çaka köyündeki okullar bu duruma örnektir (Şekil 3.17 ve 3.18).

a

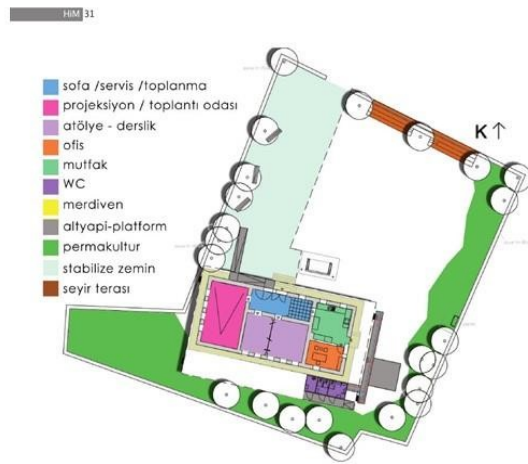

b

Şekil 3. 16. a. Ovakent uygulama atölyesi (Anonim 2019k), b. Ovakent yemekhane projesi yapım aşaması (Anonim 2019j)

Şekil 3. 17. Kızkapan İlkokulu fotoğrafı ve geliştirilen projenin görseli (Anonim 2019l)

Şekil 3. 18. Kızkapan projesi tasarım atölyesinden görseller (Anonim 2019l)

HİM yürüttüğü çalışmalarla hem farklı disiplinlerden katılımcıları bir araya getirerek fikir alışverişinin sağlanması ve böylece karşılıklı katkı sağlamanın gerçekleşmesiyle, hem de üniversite öğrencilerinin okulun teorik anlatılarının dışına çıkarak pratiği deneyimleme şansı yakalamalarıyla önemli bir bakış açısı sunar. Ayrıca çalışma

alanındaki kullanıcıların projeye sağladıkları katkı ve böylece daha çok sahiplenme duygusu yaşamalarıyla çok boyutlu bir aktarım içerir.

Köy okullarının onarılarak yeniden işlevlendirilmesi konusunda Mimarlar Odası'nın da çalışmaları vardır. Bu konuda çeşitli şehirlerdeki şubelerin taşınmalı eğitimden kaynaklı boşaltılan ve işlevsizleşen köy okullarını yeniden yaşama katmak için başlattığı bir proje vardır ve bu bağlamda ilk olarak Rize Fındıklı Gürsu'daki Taş Mektep onarılmıştır. Bu çerçevede akademisyenler danışmanlığında öğrenciler için bir yaz kampı organize edilmiştir ve öğrenciler kamp boyunca köyde kalarak farklı atölye ve çalışmalarla okulun kullanılabilirliğine katkı sağlamıştır. Bu çalışma etaplar halinde gerçekleşmiştir ve ilk etabı 2016 yılının Haziran ayında başlatılmıştır. Taşınmalı eğitim sistemine geçilmesiyle 90'lı yıllarda işlevsiz hale gelen Taş Mektep için farklı üniversitelerin mimarlık, peyzaj mimarlığı, çevre mühendisliği ve sosyoloji bölümlerinde eğitim gören toplam 27 öğrenci disiplinler arası bir ortamda kolektif üretimde bulunarak mektep ve çevresinin yeniden düzenlenmesi için bir hafta boyunca farklı ölçekte ve metotlarda çalışmalar yürütmüştür (Anonim 2017a).

Bu deneyim salt mesleki paylaşımı kapsayan bir yaz kampı olmaktan öte, köyden farklı yaş, cinsiyet ve meslekteki yaşayanların sürece doğrudan dahil olduğu katılımcı bir sürecin yürütülmesi, disiplinler arası bir çalışmanın olanak haline gelmesi ve tüm çalışmalar boyunca köy evlerinde konaklanarak köy yaşamının birebir deneyimlenmesi gibi özellikleriyle toplumsal yönü daha ağır basan kolektif bir üretim süreci olarak ilerlemiştir. Böylece tasarım süreçlerinde her daim tartışılan yeri hissetmek, bağlamı kurmak ve mimarlık üretimini salt fiziksel bir edimden öte toplumsal bir edime evrilmek gibi kavramların pratiğe dönüşmesi için o yerde ve yerlisiyle birlikte bir süreç yürütülmüştür (Anonim 2019m). Projenin aynı yaz gerçekleştirilen ikinci etabında ise ilk etapta yapılan çalışmalar hayata geçirilmiştir (Şekil 3.19).

a

b

Şekil 3. 19. a. Gürsu Taş Mektep onarılmadan önceki hali (Anonim 2017a) b.Gürsu Taş Mektep onarılmasının ardından (Anonim 2017b)

Okul “Kültür Evi” olarak köylünün çok amaçlı hizmetine sunulmuştur. Bu projede yapılan çalışmalarla “Bir Köy Okulunun Yaşama Dönüş Hikâyesi” adıyla bir belgesel çekilmiştir.

Bu çalışmanın ardından yine birçok şehirdeki Mimarlar Odası’nın desteği ile Rize Fındıklı’da Paçva Taş Mektep’in onarımı için ikinci bir yaz kampı daha düzenlenmiştir. Temmuz 2018’ de gerçekleştirilen kampa Fındıklı’da olduğu gibi pek çok disiplinden katılımcı sağlanmıştır. Okul, öğrencilerin desteği ile onarılmıştır (Şekil 3.20).

Şekil 3. 20. Paçva Taş Mektep onarımı (Anonim 2019n)

Atıl bir köy okulunun esas işleviyle kullanılmak üzere yeniden işlevlendirildiği bir örnekten de bahsedilebilir. Bu okul Başka Bir Okul Mümkün (BBOM) derneği aracılığıyla 2015 yılının Eylül ayında açılmıştır. BBOM alternatif eğitim anlayışını savunan okul açmak isteyen ebeveyn ve gönüllülere destek olan ve kendine has bir

eğitim modelini geliştirip aktaran bir dernektir. Ülkemizdeki mevcut eğitim sisteminin gelişime açık yönlerini tespit etmek, sorunlara çözüm önermek ve sistemli çalışma ile araştırmalara dayanan alternatif bir okul modeli oluşturmak üzere kurulmuştur. Ülkemiz koşullarına uygun bir alternatif oluşturmak gündemiyle mevcut sistemin tek tipleştirici, hiyerarşik ve disipliner yapısı yerine, alternatif yöntem ve teknikleri kapsayan, demokratik, katılımcı, toplumsal adalet ilkesine dayanan, ekolojik değerleri merkeze alan bir model önerilmiştir (Anonim 2020a).

Meraklı Kedi İlkokulu derneğin okullarından biridir. Bu okul için Ankara'nın İncek köyündeki terk edilmiş ilkokul binası ebeveynlerin özverisi ve emeğiyle, destekçi mimar, mühendis, müteahhit gönüllüler ve üretici firmalarla birlikte derneğin öncülüğünde yenilenmiştir. Burada bahçe içinde tek katlı, kütüphanesi, yemekhanesi ve spor salonu olan bir okul oluşturulmuştur (şekil 3.21). Köy okulunun tercih edilmesi çocukların özellikle doğayla ve hayvanlarla iç içe olmasını sağlaması bakımından önemli bulunmuştur.

şekil 3. 21. Meraklı Kedi İlkokulu (Anonim 2017c)

BBOM Derneği 2015 Ocak ayında HİM Derneği ile iletişime geçerek kendi eğitim modellerine uyumlu bir peyzaj için beraber çalışma isteğini belirtmiştir. Bu doğrultuda 2015 Nisan-Mayıs ve 2016 Mart-Mayıs tarihlerinde iki aşamalı olarak kooperatif üyeleri ve çocukları, üniversite öğrencileri, gönüllüler ve HİM üyelerinin katılımıyla tasarım ve uygulama atölyeleri gerçekleştirilmiştir. Bahçede farklı kotların

birleştirilmesi, oyun elemanları tasarımı, çitlerin iyileştirilmesi, toprak alanların kullanıcı dostu olarak genişletilmesi ve sebze yatakları yapımı gibi üretimler içeren projede, kolektif tasarım ve inşa, atık malzeme dönüşümü, öz kaynak değerlendirilmesi gibi faktörler ön plana çıkmaktadır (Şekil 3.22) (Anonim 2017c).

Şekil 3. 22. Meraklı Kedi İlkokulu peyzajı (Anonim 2017c)

Meraklı Kedi İlkokulu örneği köy okullarının alternatif eğitime nasıl katılabileceğine dair önemli bir örnek oluşturmaktadır. Çocukların köylerden şehirlere taşındığı günümüz eğitim sistemine ek olarak farklı bir model ileri sürülmüştür. Köy hayatının ve doğayla iç içe olmanın çocukların gelişimine katkı sağlaması ve doğal hayata dair deneyimlerini artırabilmeleri istenmiştir. BBOM Derneği'nin eğitim sistemine getirdiği öneriler mekân özelinde değerlendirildiğinde derslerin doğayla iç içe işlenmesi mekânın sınırlarının ortadan kaldırıldığını göstermektedir. Derneğin okulları eğitim sisteminin mekânsal ihtiyaçları konusunda örnek oluşturmaktadır.

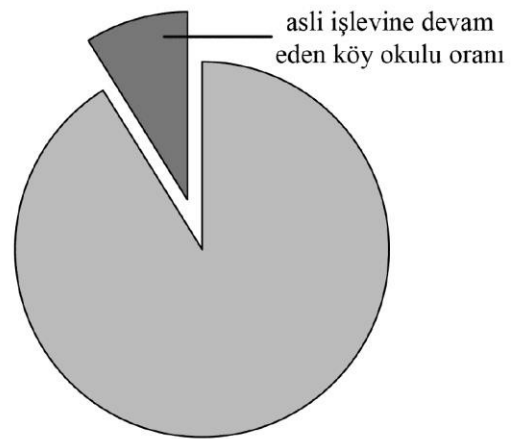
Atıl köy okulları bağlamında yeniden işlevlendirme kavramı değerlendirildiğinde farklı değişkenlerin bir arada düşünülerek bir inceleme yapılması ve yeniden kullanımın inceleme sonucunda oluşturulan bazı kriterler ile geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda köyün sosyokültürel ve demografik verileri etkili olduğu gibi köy yerleşiminin ve okul binasının fiziksel durumuna dair durum tespiti de oldukça önemlidir. Mimari çerçevede bu tespitler okulun konumu, çevresiyle kurduğu ilişki, okul arazisinde bulunan açık ve kapalı alanların potansiyelinin değerlendirilmesi gibi bileşenler içerir. Bu konuda mimari çerçevede çizilen yöntem alan çalışmasında ele alınmıştır.

4. ALAN ÇALIŞMASI: ÇANAKKALE

Alan çalışması, Çanakkale'nin merkez ve ilçe köylerinde bulunan ve taşınalı eğitim sistemi ile birlikte asli işlevini yitirmesinin ardından farklı işlevlerde kullanılmış veya halen kullanılmakta olan 10 köy okulunda yürütülmüştür. Bu okullar özeline inilmeden evvel atıl köy okullarının durum değerlendirmesini yapmak ve bunu yaparken birtakım sayısal verilerden yararlanmak mevcudu gözler önüne sermek adına faydalı olacaktır. Bu konuda ülkenin bütününe kapsayan örneklem oluşturulmaması da çalışma alanı olan Çanakkale'deki sayısal veriler değerlendirilmiştir. 2018 verilerine göre Çanakkale tüm ilçe ve köyleriyle birlikte 530.417 nüfusa sahiptir. Merkez hariç 11 ilçesi ve merkez ile ilçelere bağlı toplam 576 köyü bulunmaktadır. Milli Eğitim Müdürlükleri'nden alınan bilgilere göre toplam köy okulu sayısı 595 olmakla birlikte halen eğitim öğretime devam eden köy okulu sayısı 53'tür (Şekil 4.1). Okul sayısının köy sayısından fazla olma durumu bazı köylerin birbirinden ayrı konumlanmış birden fazla mahalleden oluşuyor olması ve her bir mahallesinde okul bulunmasından kaynaklıdır. Sonuç olarak Çanakkale özelinde değerlendirildiğinde köy okullarının yalnızca %8,9'unun asli işleviyle faal olduğu görülmektedir.

İlçe adı	Köy sayısı	Köy okulu sayısı	Asli işlevine devam eden köy okulu sayısı
Merkez	52	50	6
Ayvacık	64	73	5
Bayramiç	75	70	4
Biga	108	114	13
Bozcaada	-	-	-
Çan	66	66	3
Eceabat	12	12	1
Ezine	48	49	3
Gelibolu	26	28	4
Gökçeada	9	6	3
Lapseki	40	44	2
Yenice	73	83	9
Toplam	576	595	53

Şekil 4. 1.Çanakkale'de bulunan köy okulu sayıları ve asli işlevle devam edenlerin oranı

Köy okullarının yapım yıllarıyla ilgili Uygun (2015)'dan edinilen bilgiye göre bahsi geçen 595 okuldan 4'ü 1923 yılından evvel, 6'sı 1923'te inşa edilmiştir. Geriye kalan 585 okul 1923 yılından sonra inşa edilmiştir. Politik süreçlerin eğitime yansımalarının sonucu olarak karşımıza çıkan bu tablo esasen ülkemizde köy eğitimiyle ilgili atılan adımların özeti gibidir. Cumhuriyet'le birlikte köylünün eğitimi en önemli hedeflerden biri olmuş, bu amaçla yüzlerce köy okulu inşa edilmiştir. Politik süreçte yaşanan değişimler zamanla köy politikalarına da yansımış ve atılan adımların sürdürülebilirliği desteklemiyor oluşu, ülkeyi köylerin terkedilmesi sorunuyla baş başa bırakmıştır. Köyün ve köylünün yaşadığı bu durum eğitim sistemine de yansımış ve okullar bu süreç içinde işlevsiz kalmıştır. Köy okulları eğitim öğretime, köye ve köylüye yapacakları katkılar yönünden büyük potansiyele sahip olsa da ne yazık ki bu potansiyelin değerlendirildiği örnekler oldukça azdır. Bu değerleri yaşatabilmek için okulların yeniden işlevlendirilmesi adına Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili disiplinlerle birlikte çözüm geliştirme yoluna gitmesi ve hem köylerin sürdürülebilirliğine hem de önce çocukların sonra yetişkinlerin öğrenmesini destekleyecek mekânların sağlanmasına öncülük etmesi gerekmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan geziler ve görüşmeler sonucunda Çanakkale'deki atıl okulların çok az bir kısmına yeni işlev verildiği görülmüş ve çalışmaya konu olan okullar seçilirken bazı hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle bu okulların tercih edilmesinin en önemli sebebi güncel kullanımlara dair örnekleme yapabilmek adına okulların hepsinin farklı işlevlerde yeniden kullanıma konu olmalarıdır. Alan çalışmasında benzer plan şemasına sahip okullar yer aldığı gibi birkaç okulun farklı plan kurgusuna sahip olduğu da görülür. Okulların aynı il sınırları içinde yer alması, bazılarının lokasyon olarak çok yakın olması ve mimari yapılarının paralel özellikler içermesi benzer potansiyel sağlarken kullanımlarının farklı işlevde sağlanması bu potansiyellerin değerlendirilmesinde tercih edilen yolların kıyaslanarak birtakım çıkarımlar sağlayacağı düşünülmüştür. Bunun yanında daha özele inildiğinde seçilen köyler kendi içinde tarihsel, kültürel, sosyolojik, coğrafi ve mimari bakımdan farklı örnekler sunabilecek özelliklerdedir. Okullar özelinde değerlendirildiğinde ise yeniden işlevlendirmede verilen fonksiyonların ve yeni kullanımlara öncülük eden aktörlerin

farklılıklar içermesi önemsenmiştir. Seçilen köy ve okullardaki bu çeşitlilik mevcut uygulamalardaki sürdürülebilirliği araştırabilmek adına değerli bulunmuştur.

Yeniden işlevlendirme kavramı bu okullar özelinde mimari çerçevede incelenirken değerlendirme kapsamına alınan kavramlar sistematize edilerek bir analiz yöntemi oluşturulmuştur. Analiz en genel hatlarıyla konum ve erişim, yapılaşma ve ilişkiler ile yeniden kullanım olmak üzere üç ana başlıktan oluşmaktadır (Şekil 4.2). Analiz oluşturulurken ilk etapta köy yerleşiminden başlanmış, yerleşimin imaj analizi çıkarılmış ve okulun yerleşimdeki yeri belirlenmiştir. Ardından okulun arazideki yerleşimi ile bahçedeki yapılaşma oranı belirlenerek arazinin potansiyeli araştırılmıştır. Son olarak plan şemasında esas fonksiyon olan derslikler gösterilmiş ve planda yapılan değişikliklerin neler olduğu belirtilmiştir. Bu müdahaleler, asli işlevde iken ve yeniden işlevlendirmenin ardından yapılanlar olmak üzere ayrılmıştır. Asli fonksiyonlar ve yeniden kullanımlarına dair fonksiyonlar plan üzerinde gösterilmiş ayrıca mekânlar fotoğraflanarak belgelenmiştir.

ana başlıklar	alt başlıklar	sorular
Konum ve erişim	- Köydeki konum - Arazideki konum - Planda dersliklerin konumu	- Okul köy yerleşimin neresindedir? - Okul köy merkezinin parçası mıdır? - Lokasyonun okul kullanımına etkisi var mıdır? - Araziye konumlanmada belli bir ölçüt var mıdır?
Yapılaşma ve ilişkiler	- Bahçede yapılaşma oranı - Arazideki birimlerin ilişkisi - Plan şemasında birimlerin ilişkisi	- Vaziyet planında birimlerin ilişkisinde benzerlik var mıdır? - Plan şemaları benzer midir?
Yeniden kullanım	- Planda yeniden kullanılan bölüm - Yeniden kullanımda yapıya eklentiler - Yeni işlevler	- Yapıya yapılan müdahaleler nelerdir? Bunların hangileri yeniden kullanımla ilgilidir? - Planda hangi bölüm yeniden kullanıma konu olmuştur? - Okula hangi işlev verilmiştir?

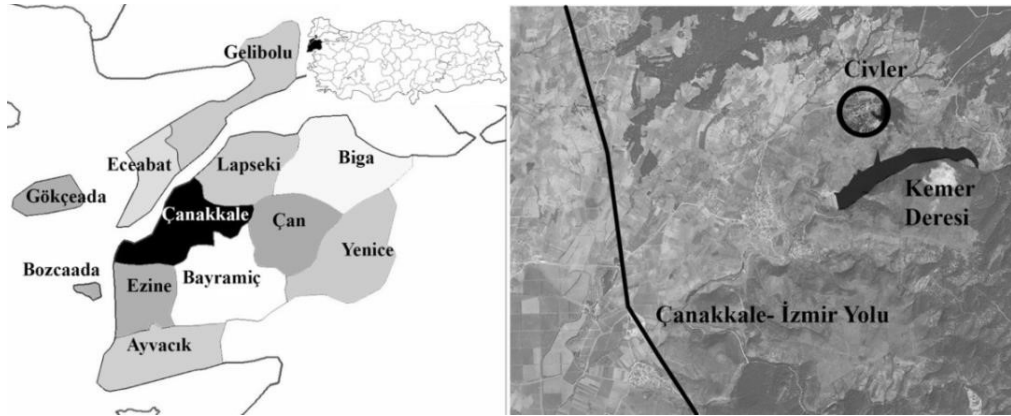
Şekil 4. 2. Analizi oluşturan başlıklar

Mimari çerçevede yapılan bu analizle birlikte köylerde okulun yeniden kullanımında rol oynayan kişiler ile görüşmeler yapılarak süreç ve sonuç ile ilgili bilgiler alınmıştır. Okullarla ilgili bazı bilgiler muhtarlık ve köylüler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Bu bilgiler, hem kullanıma dair belge oluşturulması hem de kullanımın nasıl sağlandığına ve köyün bu durumdan nasıl faydalandığına dair güncel durumu değerlendirmek adına önemli bulunmuştur.

Alanlar değerlendirilirken öncelikle köylerin genel özellikleri aktarılmış ve bu özelliklerin yeniden işlevlendirmeye nasıl etki ettiği değerlendirilmiştir. Çalışmada okul binalarının köye nasıl canlılık katabileceği ve gelişime nasıl katkı sağlayabileceği sorusu mekânsal bağlamla desteklenerek değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, okulların kullanımı adına atılan adımlar önemsenmiş ve sürdürülebilirliği sağlanamasa dahi bu kullanımlar köylerin gelişimine dair başlangıç hamleleri olarak değerlendirilmiştir. Okul binalarının köylünün belleğindeki yeri önemsenerek geçmişten geleceğe aktarılması ve köyde bir dinamo etkisi göstererek köyün ve köylünün gelişimine katkı sağlayabilmesi çalışmanın özünü oluşturan hedeftir.

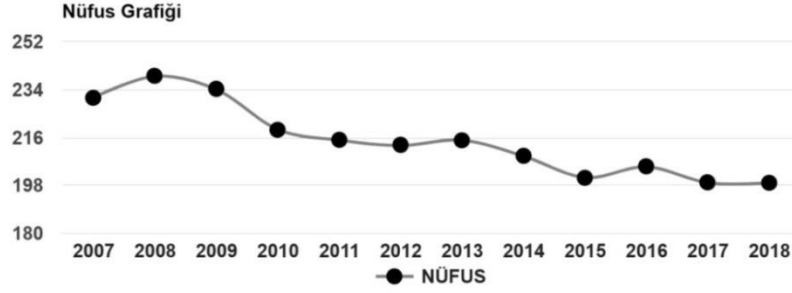
4.1. Merkez Köy Civler

Civler, Çanakkale ilinin merkez ilçesine bağlı ve merkeze yaklaşık 34 kilometre uzaklıktaki bir köydür. Köy merkez yerleşimin güneyinde, Kemer Deresi'nin kuzeyinde yer alır ve yerleşimin hemen güneyinde bu derenin meydana getirdiği bir gölet vardır (Şekil 4.3). Kemer Deresi de esasen Karamenderes Irmağı'nın bir koludur.

Şekil 4. 3. Civler köyü lokasyonu

2018 nüfus verilerine göre Civler'in toplam nüfusu 199 kişidir. Son 10 yılın nüfus grafiğine bakıldığında nüfusun genel olarak azalmakta olduğu görülür. Bununla birlikte nüfus grafiğinde bazı yıllarda dalgalanmalar vardır (Şekil 4.4). Kırdan kente göçün etkisi bu köyde de görülmektedir. Köy, Marmara iklimi etki alanı içerisinde yer almaktadır. Köyde sulak ve elverişli topraklar ve meralar bulunduğundan ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanır.

Şekil 4. 4. Civler köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği

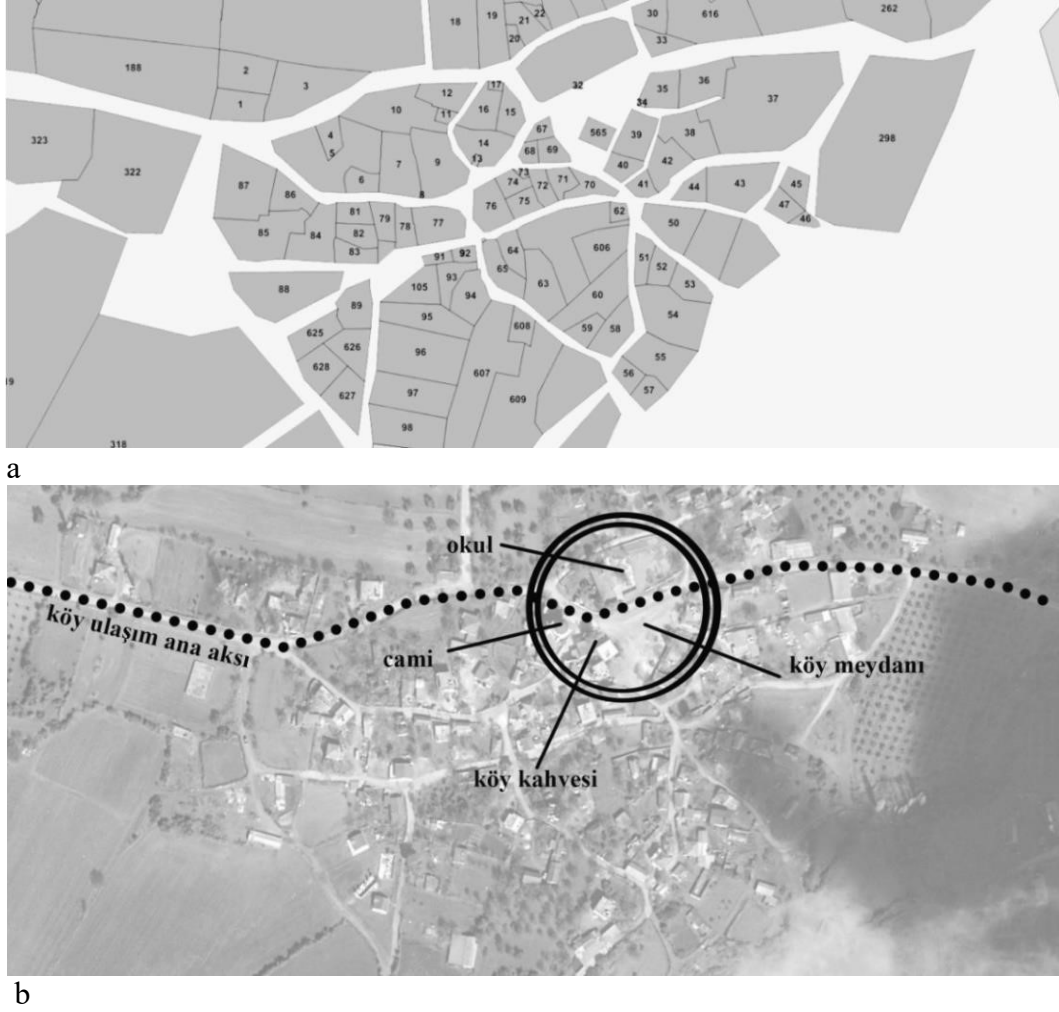
Köyün ilk kurucusunun Civoğlu adıyla anıldığı ve Civler adının da buradan geldiği bilinir (Anonim 2019o). Civler'in Kemerdere adında bir mahallesi vardır ve Kemerdere ismi bu mevkide bulunan su kemerinden ve kemerin altından geçen dereden gelmektedir. Su kemeri, tarihi Troia Kenti'nin içme suyunu da taşımıştır ve bu kemerin üzerinde bir de mağara bulunmaktadır. Ayrıca Kemer Deresi'nin oluşturmuş olduğu doğal tarihi Kemer Gölü de tüm bu unsurlarla birleşince bu bölge ziyaretçilerin uğrak noktası haline gelmiştir.

Köy yerleşimi engebesiz bir araziye organik sokak dokusuyla kurulmuştur. Evler genellikle tek katlıdır. Bahçe duvarlarının alçak olması ve bahçenin sokaktan görülebiliyor olması evlerin sokakla görsel etkileşim içinde olmasını sağlar. Bu etkileşim yolda yürüyen kişinin bahçe düzenini ve evi kolaylıkla algılayabilmesine izin verir. Evlerin girişine genellikle önce bahçeden geçilerek ulaşılır ve çoğunun cephesi beyaz kireç ile sıvanmıştır. Kiremit kaplı kırma çatıları vardır. Köy iç yolları ana ulaşımı sağlayanlar hariç topraktır ve köyde yeşil yoğun şekilde kendini hissettirir (Şekil 4.5).

Şekil 4. 5. Civler'de yol bahçe ilişkisi ve evler (Aktürk arşivi 2019)

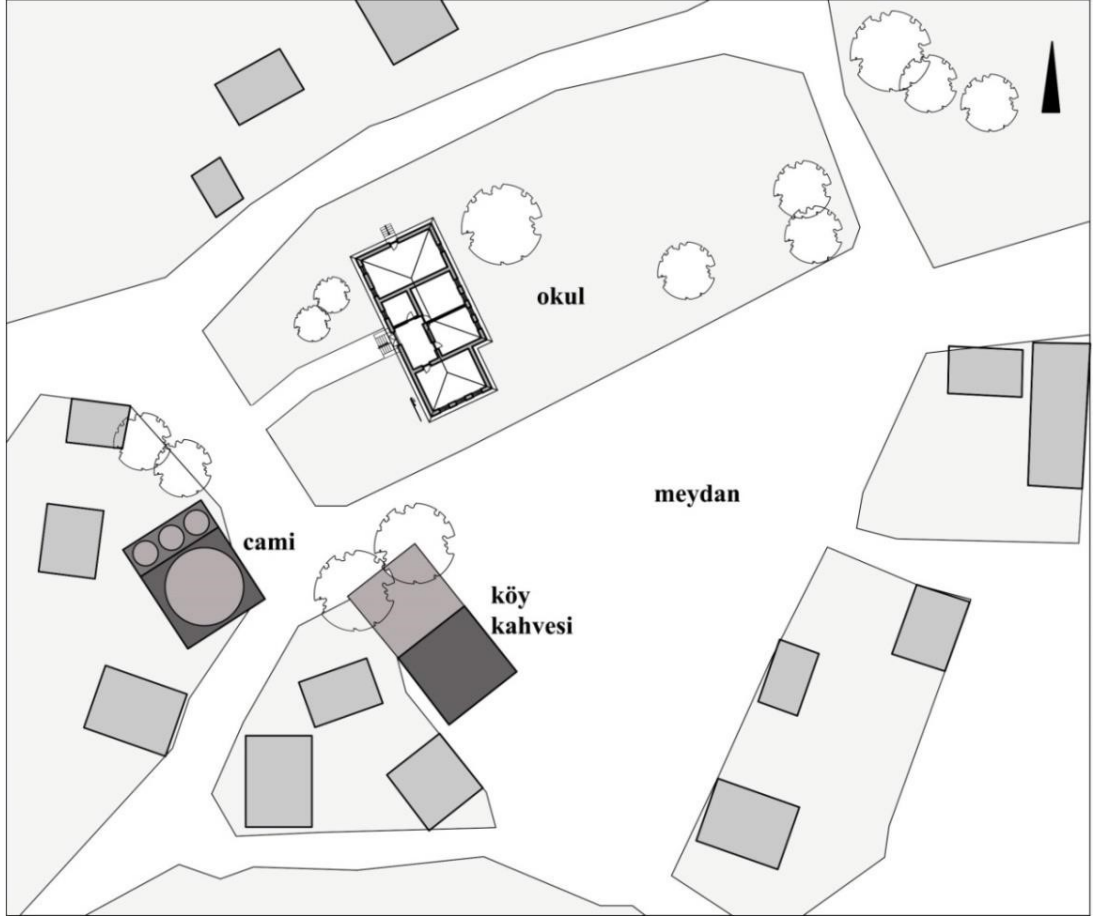
Küçük ve toplu bir yerleşimi olan köyün odak noktası anayol üzerinden ilerlerken yerleşimin yaklaşık orta noktasına gelindiğinde karşılaşılan bir meydan ile meydanın etrafında kümelenmiş cami, köy kahvesi ve okul binasından oluşur (Şekil 4.6). Burası köyün en canlı noktasıdır ve bunun haricinde ikinci bir odak yoktur.

Şekil 4. 6. a. Civler parselizasyonu, b. Civler imaj analizi

Köyün odak noktasını meydana getiren cami, köy kahvesi ve ilkokul binaları neredeyse birbirine paralel şekilde meydanın bir tarafında toplanmıştır. Köy kahvesinin hemen yanında meydana ulaşılır ve meydanı kahvehane ile birlikte bir yandan okul bahçesi sınırlarken diğer taraftan konutlar ve konutların bahçe duvarları sınırlamaktadır (Şekil 4.7 ve 4.8).

Civler İlkokulu Köyiçi Mevkii 31 numaralı parselde yer almaktadır. Toplam parsel alanı 2.325 metrekaredir. Okul parselinin dört tarafı da köy iç yolları ile çevrilidir. Okul binası 1961 yılında inşa edilmiştir ve o dönemde çevre köylerden de öğrenci toplayan merkez okul hüviyetindedir. Köylüden alınan bilgiye göre kurulduğu yıl 65 öğrencisi bulunmaktadır.

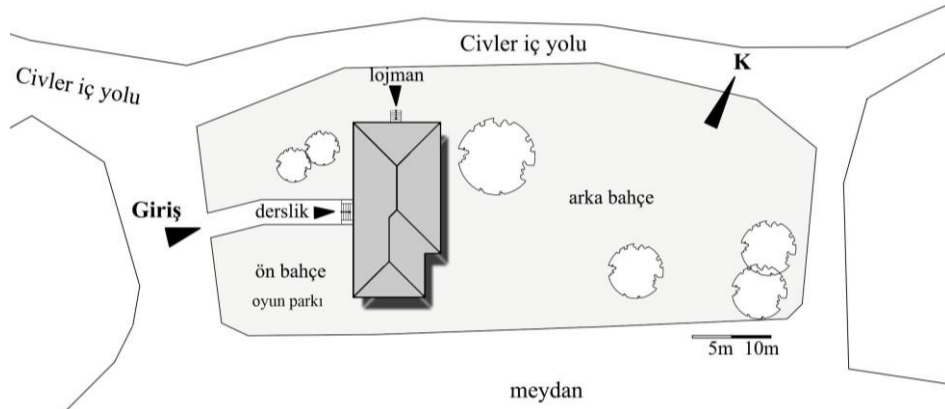
Şekil 4. 7. Civler İlkokulu'nun köy merkezindeki konumu

Şekil 4. 8. Civler'de okul, köy kahvesi ve cami (Aktürk arşivi 2019)

Okul, derslik ve öğretmenin kaldığı lojman bölümü birbirine bitişik olacak şekilde tek dikdörtgen bir kütle halinde tek kat olarak inşa edilmiştir. Nispeten küçük bir ön bahçe ve büyük bir arka bahçeye sahiptir (Şekil 4.9). Arazinin yaklaşık olarak %8’inde yapılaşma vardır ve %92’si bahçedir. Yapı, girişi anayoldan geliş istikametine ön cephesini dönecek şekilde yönelenmiştir.

Şekil 4. 9. Civler İlkokulu günümüz vaziyet planı

Okul binası tek katlı tuğla yığma yapıdır. Kıрма çatısı kiremit kaplıdır. Beş basamaklı bir merdivenle subasman kotuna ulaşılır. Giriş kapısı ve doğramaları ahşap malzemeden yapılmıştır ve çok eskimiş olsalar da halen varlığını korumaktadırlar. Mevcut haliyle okulun cephesi koyu mavi rengine boyalıdır (Şekil 4.10). Ön bahçede çim zemin ve birkaç ağacın olduğu yeşil bir alan ve çocuklar için sonradan eklenen bir oyun parkı bulunmaktadır (Şekil 4.11).

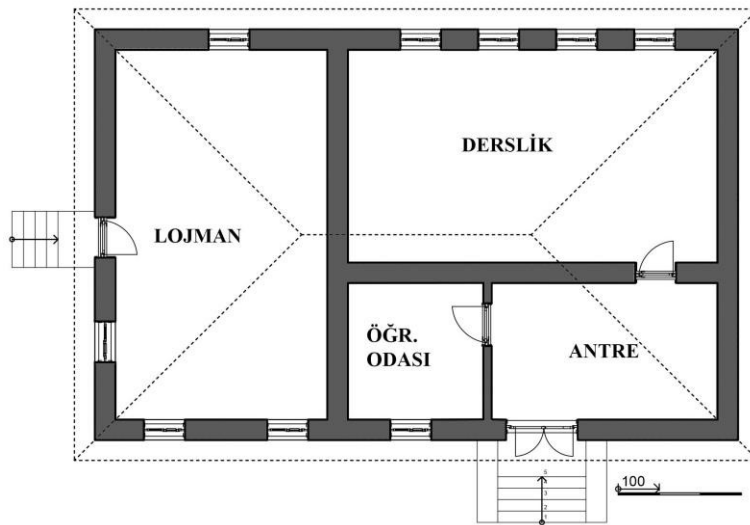
Şekil 4. 10. Civler İlkokulu giriş cephesi (Aktürk arşivi 2019)

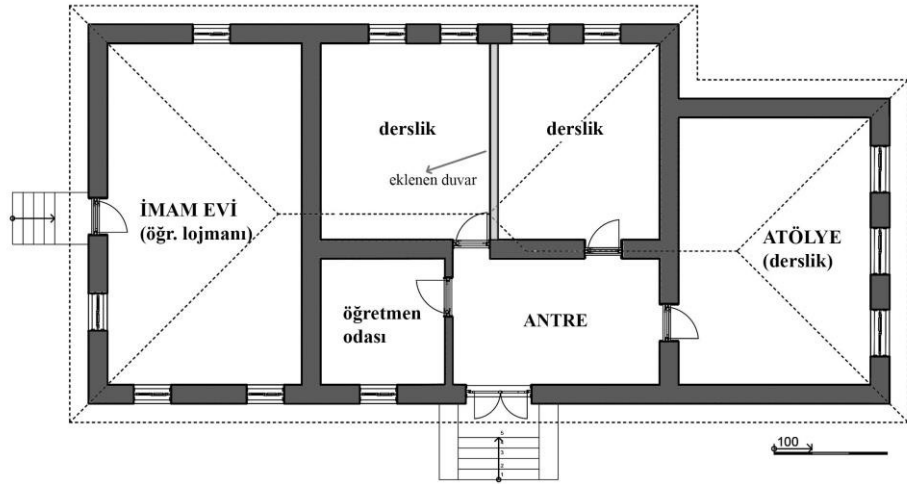

Şekil 4. 11. a. Civler İlkokulu ön bahçe, b. arka bahçe (Aktürk arşivi 2019)

Okulun planı incelendiğinde ilk inşa edilen halindeki şemada yaklaşık 47 metrekarelik tek dersliğin ve 11 metrekarelik bir öğretmen odasının olduğu görülür (Şekil 4.12). İlerleyen dönemde farklı seviyedeki sınıfları ayırabilmek adına başka dersliklere ihtiyaç duyulmuş ve bu tek derslik iki ayrı dersliğe bölünmüş buna ek olarak yapının sağ yan cephesine bitişik vaziyette bir derslik daha ilave edilmiştir. Eklenen derslik yaklaşık 36 metrekaredir ve girişi yine aynı hole açılan bir kapı ile sağlanmıştır. İlk derslik kuzeydoğu yönüne bakıyor iken eklenen dersliğin güneye yönlendiği görülür (Şekil 4.13). Öğretmen için inşa edilen lojman ise binanın sol yanında kalır ve girişi de sol yan cepheden sağlanır. Lojman bölümü ile derslik bölümü arasında içeriden bir bağlantı yoktur ve lojman günümüzde köy imamına tahsis edilmiştir.

Şekil 4. 12. Civler İlkokulu ilk plan şeması

Şekil 4. 13. Civler İlkokulu günümüz plan şeması (Lojman bölümüne girilememiştir.)

1997-1998 eğitim öğretim yılında yürürlüğe giren taşınmalı eğitim sistemi ile köydeki öğrenciler 3 km mesafedeki Akçapınar İlkokulu/Ortaokulu'na taşınmaya başlamıştır. 2018-2019 eğitim öğretim yılına ait Milli Eğitim Bakanlığı'ndan elde edilen güncel bilgilere göre ilköğretim düzeyinde 4, ortaöğretim düzeyinde ise 5 öğrenci taşınmalı eğitim uygulaması ile Akçapınar'a taşınmaktadır. Civler İlkokulu'nun çalışma kapsamında yeniden işlevlendirme konusuna örnek olarak alınması ise "Gelecek Geçmiş ile Buluşuyor" isimli projeye bir süreliğine köye kazandırılmış olmasıdır. Projenin aktörü emekli olduktan sonra köye yerleşen bir müzik öğretmenidir. Öğretmen, yapılan görüşmede çalışmaların öncelikle köydeki çocuklara müzik dersi vererek başladığını ardından tüm yaş gruplarına ulaştığını ifade etmiştir. Farklı yaş gruplarının bu çalışmalara dahil olabileceği görüldüğünde köylüyü bu sayede bir araya getirme fikri ortaya çıkmış ve sonuç olarak projeye köyden 22 kadın, 6 erkek ve 9 çocuk olmak üzere toplamda 37 kursiyer katılmıştır (Şekil 4.14).

Şekil 4. 14. Civler İlkokulu'nda çalışmalar (Anonim 2018b)

Çalışma, müzik öğretmenin buraya yerleşmesinin ardından geleneksel şarkıların unutulmuşluğunu ve köyü bir araya toplayan düğün gibi organizasyonlarda tamamen popüler kültüre ait şarkıların söyleniyor olduğunu fark etmesi üzerine bu konuyla ilgili proje üretmesi ve Halk Eğitim Müdürlüğü'ne sunması ile başlar. Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesini amaçlayan proje esasen geleneksel olan müziği genç nesille buluşturmak ve böylece kuşakları birleştirmek amacını güder. Köylünün bu etkinliklerle bir araya toplanıp bağlama, darbuka, def ve kaşık gibi müzik aletleri çalması düşünülür. Böylece köyde birlik duygusunun ve iletişimin güçlenmesi hedeflenir.

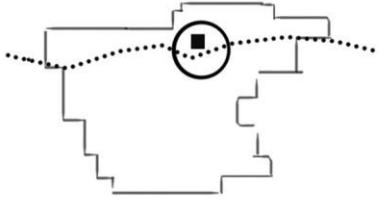
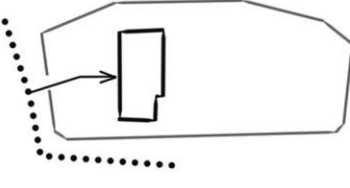
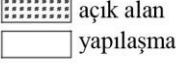
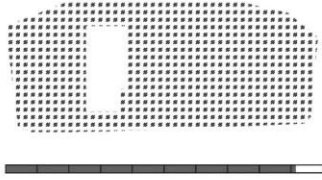
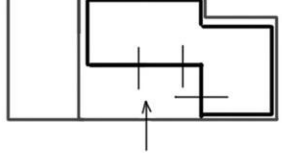
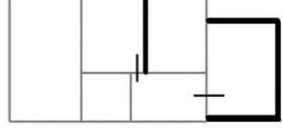
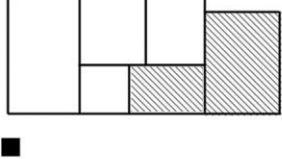
Projenin kabul edilmesinin ardından bu faaliyetler için köyün merkezindeki okul binası uygun görülür. Ancak bina yıllardır kullanılmadığından harap durumdadır. Okulun bir dersliği müzik öğretmeni ve eşi tarafından onarılıp temizlenerek sıvanır. Söz konusu mekân yapıya sonradan eklenen dersliktir. Atölyenin kurulmasında müzik öğretmeni başta olmak üzere birçok aktör yer almıştır. Köylüden bir soba temin edilmiş ve ilgili kurumlarca yakacak sağlanmıştır. Bir dönem boyunca devam eden projenin sonunda köyde bir etkinlik düzenlenmiş ve her yaştaki köylüyü buluşturan koro dönem sonunda bir konser vermiştir. Etkinlik sadece koroyla sınırlı kalmamış köy yaşamına ait giyimden mutfak eşyasına değin kültürel mirası oluşturan pek çok eşya köylünün yardımıyla bir araya getirilmiş ve tüm dönem çalışmaların sürdüğü derslikte sergilenmiştir. Köylünün belirttiğine göre proje köyde sosyalleşmenin sağlanmasında önemli rol oynamış ayrıca kültürün geçmişten geleceğe aktarılması konusunda önemli bir araç olmuştur.

Bu çalışma Halk Eğitim bünyesinde gerçekleştirilmiş ve yalnızca bir dönem aktif olmuştur. Elbette çalışmaların devam etmemesinin çeşitli sebepleri vardır. Köy okulunun mülkiyeti muhtarlığa aittir fakat işletme hakkı Milli Eğitim Müdürlüğü'ndedir. Müzik öğretmenin kültürel mirası yaşatma ve geçmişi gelecekle buluşturma çabasının köy okulunda hayat bulması projeyi sunan öğretmen için çok fazla fedakârlık gerektirmiş ve pek çok şeyi bireysel olarak çözmek zorunda kalmıştır. Projenin daha uygun koşullarda uygulanabilmesi ve devamlılığının sağlanabilmesi adına Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurulmuş fakat Bakanlık'tan kapalı köy okulları için

bir onarım yapılamayacağı, okulların farklı işlevlerde kullanılmasına imkân verecek onarıma dair bir karar ve uygulamanın olmadığı cevabı alınmıştır. Bu projelerin ilgili kurumlarca desteklenmiyor oluşu ne yazık ki pek çok çalışmanın önüne engel koymaktadır.

Köy okulu bu projenin ardından bir sonraki dönem yine Halk Eğitim bünyesinde bir kursa daha ev sahipliği yapmıştır. Köyde bazı aileler kültür mantarıyla ilgilenmeye başlamış ve Halk Eğitim Müdürlüğü'ne yapılan başvurunun ardından Kültür Mantarı Yetiştiriciliği kursu açılmış mekân olarak da yine aynı derslik kullanılmıştır. Bu kurs da bir dönem sürmesinin ardından tamamlanmış ve devam etmemiştir.

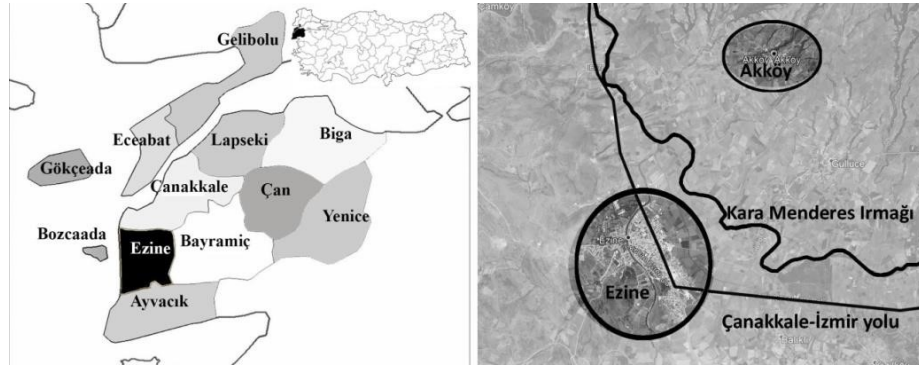
Şuanda köy okulunun müzik öğretmeni ve eşi tarafından onarılan aynı dersliği köyde yaşayan genç bir öğretmen tarafından köyün okuma yazma bilmeyen yaşlılarına okuma yazma öğretmek amacıyla kullanılmaktadır. Buradan şöyle bir sonuç çıkarılabilir ki, köy okulu onarılsa ve çalışmalar yetkililer tarafından desteklense sürekli veya sürekli olarak günün ihtiyaçlarına uygun şekilde köylüyü bir araya getirebilecek ve köyün sürekliliğine katkı sağlayabilecek projelere ev sahipliği yapabilecektir. Civler İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.15'te verilmiştir.

CİVLER İLKOKULU ANALİZİ	1961’de inşa edilmiştir. 1997’de atıl kalır. 2018 yeniden işlevlendirilir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul yerleşimin merkezinde esas odağın parçası halindedir.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası → erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır. Okulun hala atıl olması lokasyonun okul kullanımına etkisinin olmadığını göstermektedir.
bahçe-yapı oranı oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %8’dir.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ▨ lojman ■ diğer		Derslik birimi ile lojman bitişiktir ve arazide tek bir yapı bulunmaktadır. Lojman ve dersliğin iç bağlantısı yoktur.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Derslikler yapının çeperine toplanmışken, öğretmen odası lojmanla derslik biriminin ara yüzünde konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		müdahale derslik sayısını artırma amacıyla tek dersliği araya duvar örmek suretiyle iki dersliğe çevirme ve bir cepheye derslik ilave etme şeklinde olmuştur.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ▨ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım okulun tamamında değil yalnızca bir dersliğinde sağlanmıştır. Müzik atölyesi olarak kullanılmıştır. Yeni işlev yörenin tarihsel geçmişiyile bağlantılıdır.

Şekil 4. 15.Civler İlkokulu analizi

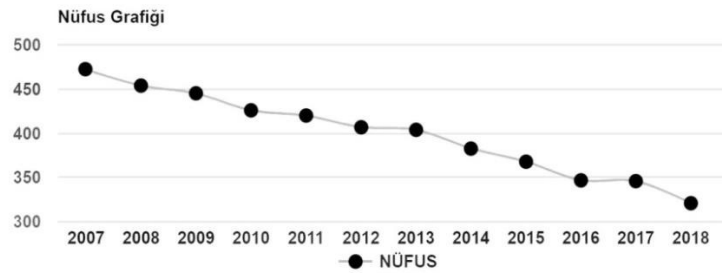
4.2. Ezine Akköy

Akköy Köyü, Ezine İlçe Merkezinin yaklaşık 5 km kuzeyinde yer alan küçük bir yerleşimdir. Köy, Karamenderes Irmağı'nın kuzeyinde olup, bu akarsuya dökülen Subaşı Deresi'nin geçtiği dar bir vadinin güney kenarındaki alçak bir sırtın üzerine kurulmuştur (Şekil 4.16).

Şekil 4. 16. Akköy lokasyonu

2018 nüfus verilerine göre Akköy'ün toplam nüfusu 321 olarak belirlenmiştir. Son 10 yılın nüfus grafiğine bakıldığında nüfusun düzenli olarak azaldığı gözlenmektedir (Şekil 4.17). Nüfusun büyük bölümü günümüzde tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Özellikle zeytincilik daha yaygındır. Bölge iklimi Akdeniz ile Karadeniz iklimi arasında geçiş özelliği gösterir.

Şekil 4. 17. Akköy'ün yıllara göre nüfus değişimi

Akköy'ün kurulduğu günden bu yana seramikle birlikte anıldığı görülür. Tarihsel verilere bakıldığında Batı Anadolu'da çömlekçi çarkı ile toprağı şekillendiren ilk kent Troya'dır. Ayrıca Batı Anadolu'da Çanakkale şehri 18.yy ortasıyla 20.yy başlarında

önemli bir Türk seramik merkezidir. Seramik disipliniyle bilinen en önemli üç üretim merkezi İznik, Kütahya ve Çanakkale'dir. Bu bölgedeki tarihsel gelişimi süresince seramik çalışmaları belli dönemlerde farklılaşarak çeşitli tiplerde ve tekniklerde üretimler meydana çıkmıştır (Danabaş Tuncer 2006).

17.yy'dan önce çömlek ve testi merkezi bugünkü Akköy'den sadece bir dere ile ayrılmış, alçak bir sırtın güneye bakan yamacına kurulmuş bir köy olan Akçaalan iken, 17.yy'ın ikinci yarısında Akçaalan çömlekçilerinin o zamanlar adı "Anadolu Hisarı" olan Çanakkale'ye göçtükleri bilinmektedir. Bu göçten sonra Akçaalan'da yerleşme derenin güney yamacına kaymıştır. Köyleri elverişsiz bir bölgede kurulan komşu Balabanlıların bu tarihten sonra buraya yerleşmeye başladıkları sanılmaktadır. Güneye doğru yayılmanın ardından bu yerleşim Akköy adını almıştır (Akarca 1977).

Akköy'ün varlığından beri bilinen ilk geçim kaynağı seramikçiliktir. Güner (1988) Anadolu'daki ilkel çömlekçiliği anlattığı kitabında Akköy'den; tüm Anadolu'da belki de dünyada gelişmiş torna tezgâhının, başka deyişle, mili, yatağı ve bilyası olan çarkın köye girmesine karşın, uğraşın kadınlara özgü olarak kaldığı tek köy olarak bahseder. 1972-77 yılları arasında sürdürdüğü çalışmaya göre Akköy'deki ev-atölyelerin varlığını koruduğunu ve o dönemde 30 ailenin bu işle geçindiğini yazmıştır. Ancak tarihsel süreç içerisinde bu uğraş giderek azalmıştır. Örneğin 1982 yılında köydeki atölye sayısı 5-6 iken, bu tarihten 20 yıl önce yani 60'larda atölye sayısının bu sayıdan 7-8 kat daha fazla olduğu söylenmektedir (Yener 1982). Bu yıllarda, gençliğinde geçimini seramikçilik ile sağlamış ve şuan ortalama 80 yaşlarında olan köy sakinlerinden edinilen bilgilere göre, o dönemlerde evlerin bir bölümünün atölye olarak ayrıldığı, kadınların çarkta çamuru şekillendirdiği, erkeklerin ise toprağın şekillendirilecek hale getirilmesi, fırınlama ve satış gibi işlerle uğraştıkları anlatılmaktadır. Seramiklerin dekor ve sırçalama işini de kadınlar yapmışlardır ve bu ustalık nesilden nesile geçerek ilerlemiştir.

Tarihi seramik ile anılan Akköy'de bugün bunun izine rastlamak neredeyse imkânsızdır. Günümüzde bu faaliyeti köyde sürdüren hiç kimse yoktur. Yine köy halkından edinilen bilgilere göre kili şekillendirerek hayatını sürdüren kadınlardan yalnızca yedi kişi hayattadır ve onlardan da sadece iki kişi seramik faaliyetine devam edebilecek

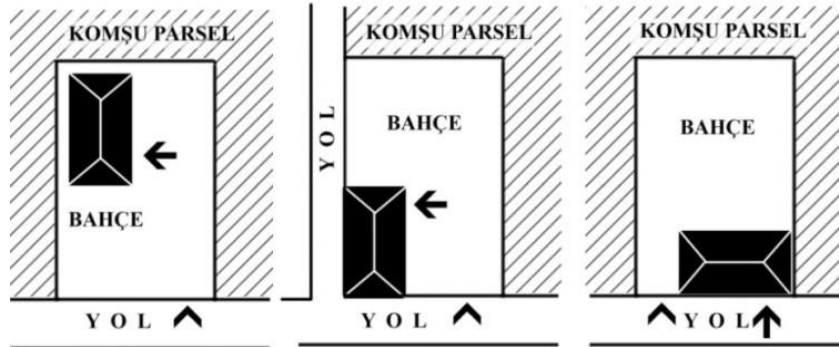

durumdadır. Bu iki kişi ilçe merkezindeki Halk Eğitim Merkezi'nin kursunda bir süre seramik eğitimi vermişler fakat yakın zamanda bu da sonlanmıştı.

Akköy'ün organik sokak dokusuyla engebesiz bir araziye kurulmuş olduğu görülür. Günümüzde sokakların çoğu taş döşelidir. Bir veya iki katlı olarak inşa edilen konutların bir kısmının girişi direkt sokakla bağlantılı ve bahçesi arkada iken bir kısmı ise sokakla bağlantısız mahrem bir yerleşime sahiptir. Köydeki tüm konutlar büyük bahçe duvarları ve kapılarına sahiptir bazı evler bu duvarların ardına gizlenmiş haldedir ve sokaktan hiç görünmez. Bu bahçe mahremiyeti mimari olarak köyün en dikkat çekici özelliklerindendir. Bazı evlerin ise sokağa cephesi olmasına karşın evin girişine yine bahçeden geçilerek ulaşılır (Şekil 4.18 ve 4.19).

Şekil 4. 18. Akköy'de bahçe mahremiyeti (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 19. Akköy'de konut sokak ilişkisinde çeşitlilikler

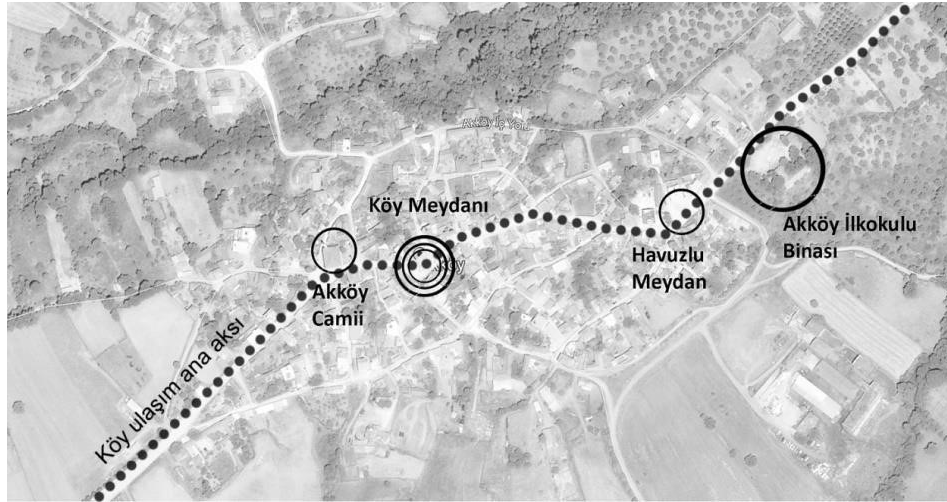

Konutlar önceleri yakın çevreden temin edilen kerpiç ile inşa edilirken, köy halkının maddi imkânlarının iyileşmesi ile birlikte bu malzeme terkedilmiştir. Günümüzde geçmişten kalan kerpiç konutlar varlığını sürdürürken çok sayıda betonarme yapı da mevcuttur.

Ezine ilçesinden gelirken kullanılan yolun devamı köy yerleşiminin içinden geçerek ilkokula ve oradan da mezarlığa bağlanır ki bu yol köyün omurgasını oluşturur. Bu aks köy girişindeki konut yerleşiminin ardından bir cami ile karşılaşılır ve ardından köy kahvehanesinin, bakkalının, bir kooperatifin ve muhtarlığın bulunduğu bir meydana çıkılır. Bu yol evlerin cepheleri ve yüksek bahçe duvarlarıyla sınırlanmış şekilde devam ederken bir havuz ve çeşmenin bulunduğu ikinci bir meydana ulaşarak ilerideki ilkokul ile devam eder. İlkokul binası köyün bu doğrultudaki son yapısıdır (Şekil 4.20 ve 4.21).

a

b

Şekil 4. 20. a.Akköy parselizasyonu, b.Akköy imaj analizi (sırasıyla Akköy Cami, köy meydanı, havuzlu meydan ve Akköy İlkokulu)

Şekil 4. 21. Akköy esas köy meydanı ve havuzlu meydan (Aktürk arşivi 2019)

Bu yolun devamı köyün mezarlığına ve ardından tarım ve hayvancılığın sürdürüldüğü köylüye ait arazilerin ve ahırlarının bulunduğu bir bölgeye bağlanır. Köydeki tüm odak noktaları en işlek köy iç yolu boyunca bu doğrultuda konumlanmıştır. Köy okulu ise bu odakların en dışta kalanıdır.

Akköy İlkokulu 4.276 metrekare olan ve Köyiçi Mevkii'deki 2012 parselde konumlanmış farklı dönemlerde yapılmış iki binadan oluşmaktadır. Bu binalardan biri 1944 yılında (ters L şeklindeki bina) inşa edilmişken diğeri 1990'lı yılların başında inşa edilmiştir. Bu iki kütle girişleri bahçenin aynı bölümünden sağlanacak şekilde büyük bir yeşil alanın içine konumlanmıştır (Şekil 4.22)

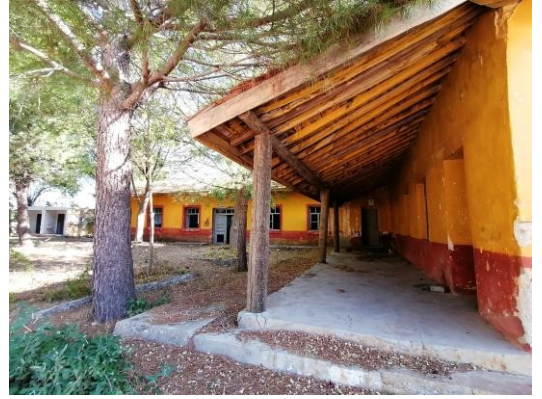

Şekil 4. 22. Akköy İlkokulu'nun köy yerleşimindeki konumu

Köy halkından sağlanan bilgiye göre Akköy İlkokulu yapıldığı dönemde bir merkez okul hüviyetindeydi ve diğer köylerden de öğrenciler bu okulda toplanmaktaydı. Okul, farklı dönemlerde ve farklı zaman dilimlerinde kullanılmış iki derslik bloğundan oluşur (Şekil 4.23). 1990'lı yıllarda inşa edilen derslik binasının yerinde, mevcut yapı inşa edilmeden önce de başka bir derslik binası olduğu öğrenilmiştir. Günümüz haliyle eski yapı terkedilmiş kötü bir halde olmasına rağmen halen ayaktadır, diğer yapı ise yapısal olarak iyi durumdadır (Şekil 4.24). Okul arazisi mevcut yeşil alanıyla birlikte büyük bir bahçeye sahiptir. Arazinin yaklaşık olarak %9'unda yapılaşma varken %91'i bahçedir.

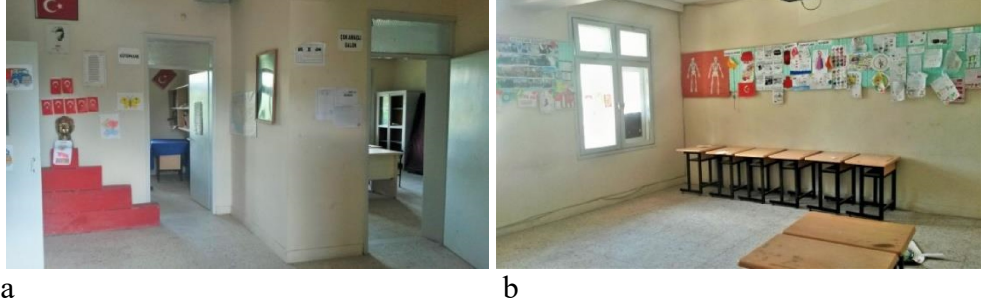

Şekil 4. 23. Akköy İlkokulu vaziyet planı

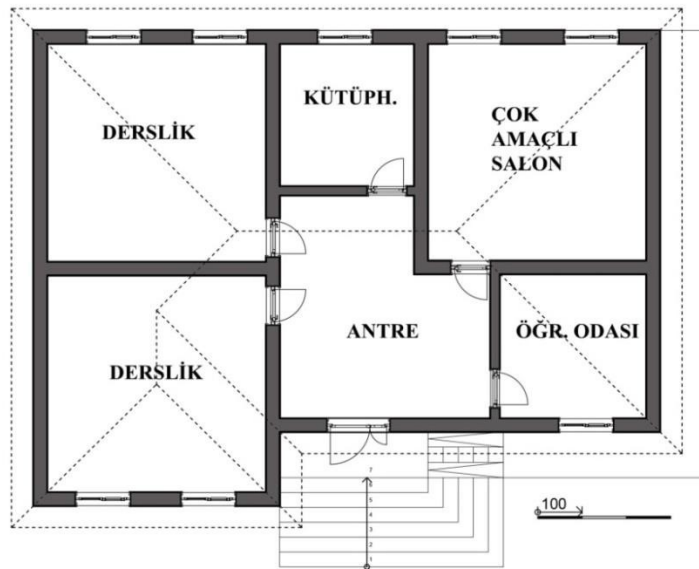

Şekil 4. 24. a. Akköy İlkokulu yeni derslik binası, b. eski derslik binası (Aktürk arşivi 2019)

Yeni derslik binası betonarme yapıdadır ve bir hol etrafında toplanmış iki adet 25'er metrekarelik derslik, bir kütüphane, çok amaçlı salon ve öğretmen odasından oluşmaktadır (Şekil 4.25 ve 4.26).

Şekil 4. 25. a. Akköy İlkokulu yeni derslik binası antresi, b. okulun dersliklerinden biri (Aktürk arşivi 2019)

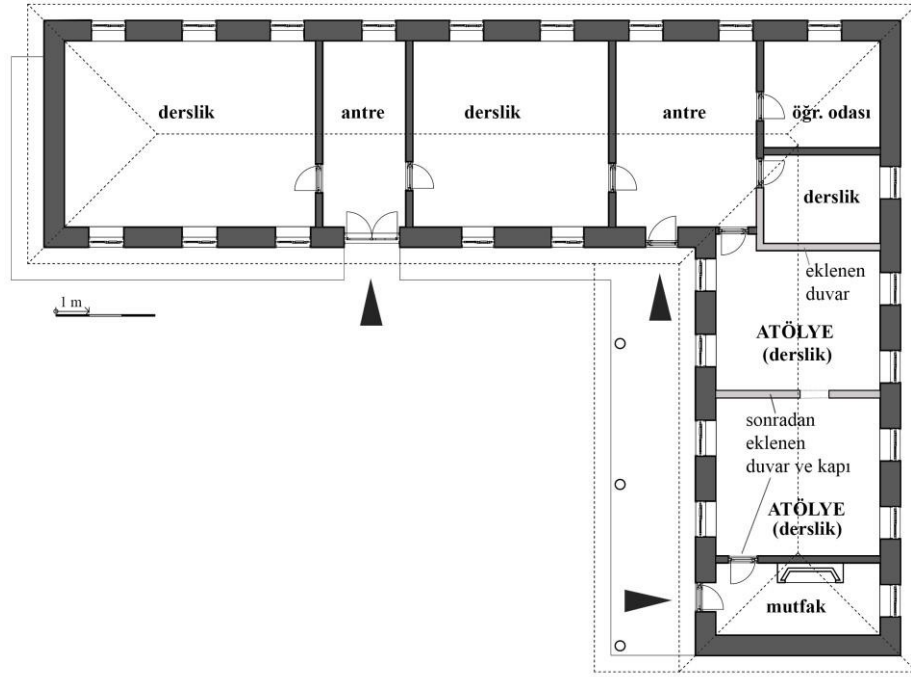
Şekil 4. 26. Akköy ilkokulu'nun yeni derslik yapısının plan krokisi

Köy halkından, bundan önce aynı yerde bulunan derslik binasının mevcut bina ile aynı yönde konumlanmasına karşın taban alanının daha büyük ve kat yüksekliğinin daha fazla olması ayrıca taş malzemeyle inşa edilmiş yığma bir bina olması yönlerinden farklılıklar içerdiği öğrenilmiştir.

1944'te inşa edilen derslik binası ise L şeklinde bir yerleşime sahip olmakla birlikte bu yerleşimin iki kolunda da derslikler yer alır. Yapının sonunda bir mutfak bölümü,

kolların kesişiminde de öğretmen odası vardır. Köylünün verdiği bilgiye göre bu yapı diğer okulun yerinde bulunan yığma taş yapıdan da önce inşa edilmiştir (Şekil 4.27 ve 4.28).

Şekil 4. 27. Akköy ilkokulu'nun ilk derslik yapısının plan krokisi

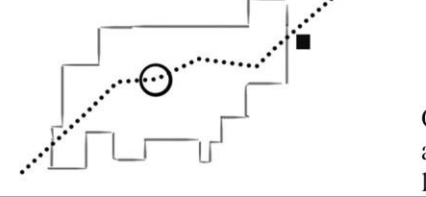
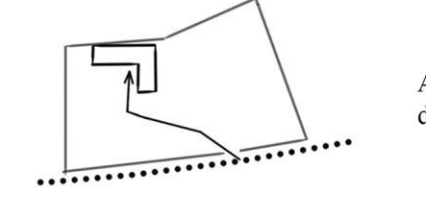
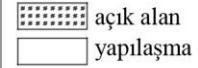
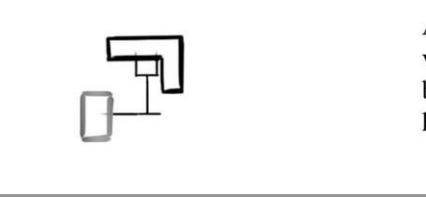
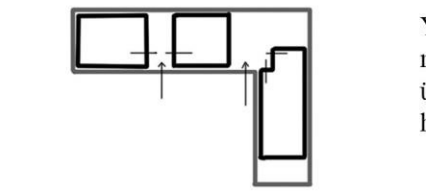
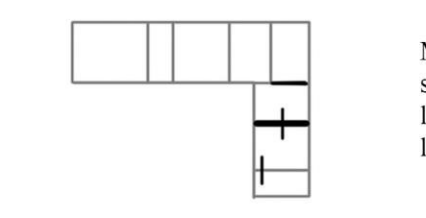
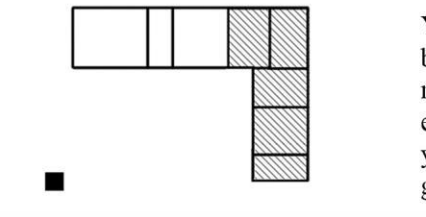

Şekil 4. 28. Akköy İlkokulu eski binanın iç mekânı (Aktürk arşivi 2019)

Tuncer (2006), makalesinde 2005 yılında Akköy'e yaptıkları ziyarette köydeki testi üretiminin durumundan bahsetmiştir. O yıllarda köydeki testi üretimi iki binadan oluşan Akköy ilkokulunun eski binasında gerçekleştirilmektedir. Atölye olarak derslik bölümünün kullanılmasıyla beraber okulun bahçesine bir de fırın inşa edilmiştir. Bu atölyenin açılmasını gündeme getiren kişi lisans eğitiminden sonra bir süre köye ailesinin yanına dönen bir resim öğretmenidir. Köyün bu değerinin farkında oluşu ve

bunun kaybedilmesini istememesi üzerine harekete geçen resim öğretmeni köyde seramik üretimini sürdürebilecek durumda olan son iki kişiden birini ikna ederek bu işin hem sürdürülmesine destek olmak hem de işi öğrenmek ister. O dönemde Kaymakamlık'tan ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak okul kullanılmaya başlanır. Yaklaşık bir yıl süreyle bu çalışmalar devam eder ve yapılan ürünlerin bir kısmı satılır. Bu çalışmalar esnasında seramikle ilgilenen akademisyen ve sanatçıların köye ziyaretleri de olur. Ancak çalışmalar desteklenmediğinden uzun soluklu olmamış üretim faaliyeti durmuştur. Bu yıllarda okulun elektrik ve su teminiyle ilgili bazı teknik aksaklıklardan da söz edilmiştir. Bununla beraber, atölyede üretilen objelerin satışa sunulması için pazar alanının bulunmamasına dikkat çekilmiştir.

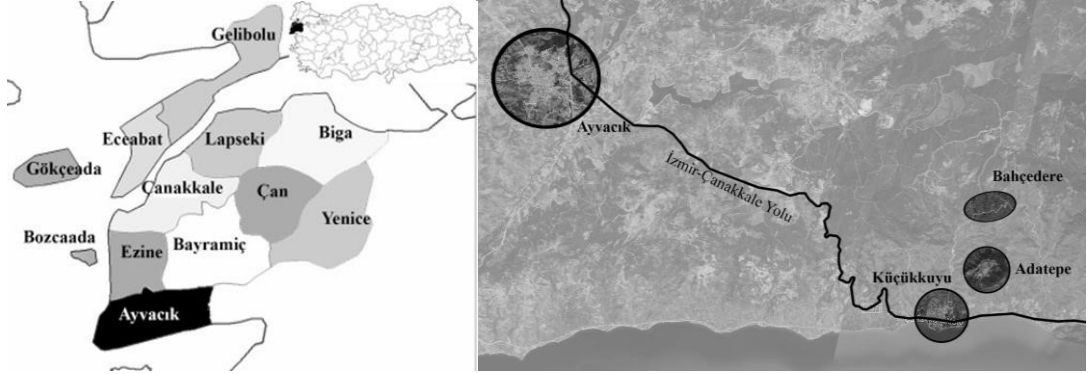
Sonuç olarak bu atölye kısa bir süre varlığını sürdürmüş ancak aksaklıklar giderilemediği için kapatılmıştır. Bahçedeki fırın da günümüze ulaşamamıştır. Kurulduğu günden bu yana seramikçilikle bilinen Akköy, halen halkın dilinde “testici köyü” unvanını sürdürse de günümüzde köyde buna dair bir çalışma bulunmamaktadır. Akköy İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.29'da verilmiştir.

AKKÖY İLKOKULU ANALİZİ	1944'te inşa edilmiştir. 1997'de atıl kalır. 2005 yılında yeniden işlevlendirilir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul esas odak noktasından ayrı bir noktada ve köy yerleşiminin sınırındadır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası — erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %9'dur.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ▨ lojman ■ diğer		Arazide iki yapı bulunmakta ve bu yapılar aralarında ortak bir bahçe oluşturacak şekilde konumlanmaktadır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Yapının iki ayrı girişi bulunmaktadır. Derslikler yapıda üç ayrı hacimde toplanmış haldedir.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahaleler, derslik sayısının artırılmasına yöneliktir. Yeniden işlevlendirmeyeyle ilgisi yoktur.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ▨ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bir kolunda derslikte sağlanmış olup yapı seramik atölyesi olarak işlevlendirilmiştir. yeni işlev köyün tarihsel geçmişiyle bağlantılıdır.

Şekil 4. 29.Akköy İlkokulu analizi

4.3. Ayvacık Köyleri

Alan çalışmasında Ayvacık ilçesine bağlı Adatepe ve Bahçedere köy okulları incelenmiştir. Bu köyler Küçükkuyu'nun kuzeyinde beldeye yakın mesafede yer almaktadır (Sekil 4.30).

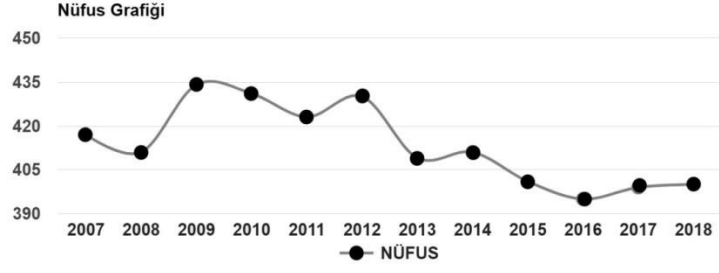
Şekil 4. 30. Adatepe ve Bahçedere lokasyonu

4.3.1. Adatepe köyü

Çanakkale il merkezine 96, Ayvacık ilçe merkezine 29 km uzaklıkta olan Adatepe Köyü Edremit Körfezi'nin kuzeyinde Küçükkuyu beldesine 3 km mesafede Kaz Dağı'nın güney yamaçlarında yer alan bir yerleşimdir.

2018 yılı verilerine göre Adatepe nüfusu 400 kişidir. Son 10 yılın nüfus grafiğine bakıldığında nüfusta dalgalanmalar olduğu görülmektedir (Şekil 4.31). Ancak nüfusu tek bir veriyle açıklamak yanlış olur çünkü veriler mevsimsel olarak büyük farklılık göstermektedir. Bu nüfusun çok az bir bölümü sürekli olarak köyde yaşamaktadır. Alyakut (2018)'un belirttiğine göre günümüze devamlı köyde yaşayan hane sayısı 22'dir.

Şekil 4. 31. Adatepe'nin yıllara göre nüfus değişimi

Bölge sıcak ve ılıman iklim özelliklerine sahip olmakla birlikte köyün esas geçim kaynağı zeytinciliktir. Fakat günümüzde turizme yönelik çalışma alanlarının arttığı görülür. Köyün sit alanı içinde yer alması ve yerel mimarisini halen koruyor olması son zamanlarda gelişen kültürel turizm anlayışı ve insanların otantik yerlere seyahat etme isteklerinin artmasıyla birleşince köy popüler hale gelmiş ve bu durum köyde turistik amaçlı işletmelerin açılmasına sebebiyet vermiştir.

Kuruluşunun antik çağlara uzandığı düşünülen köy, mezar taşlarından edinilen somut bilgilere göre Selçuklu öncesine dayanan bir yerleşimdir. Bin yıllık bir geçmişi olduğu söylene de Adatepe ile ilgili ulaşılan ilk haritalar yaklaşık 500 yıl öncesine aittir (Alyakut 2018). Köyün geçmişine bakıldığında Rumlar ve Türklerin bir arada yaşadığı görülmektedir. Köye zeytin toplayarak geçimlerini sürdürmek amacıyla çevreden gelen Rumlar zamanla burada arazi sahip olarak yerleşip nüfuslarını artırmışlardır. Bu dönemde köyün nüfusu belirgin şekilde artmış fakat sahil kesiminin canlanması ile 1950'lerden sonra kıyıya doğru yoğun göç yaşanmıştır.

Adatepe 1992 yılında Sit Alanı ilan edilmiş ve tüm yapılar koruma altına alınmıştır. Bu tarihten sonra köyde restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Adatepe geçmişten günümüze kadar gelebilmiş taş evleriyle dikkatleri üzerine toplamış ve gezilip görülmek istenen otantik bir odak noktası haline gelmiştir. Turizmin etkisi altına girmesiyle birlikte evlerin değerleri daha da yükselmiş ve bu nedenle yerlilerin önemli bir kısmı buradaki evlerini satma yoluna gitmişlerdir. Mevsimlik kullanımlar arttığından köyün nüfusu yaz ve kış aylarında büyük değişim göstermektedir.

Köy engebeli bir arazide kurulmuştur. Evlerde taş malzemenin kullanıldığı gibi sokaklar da taş döşelidir. Evlerin mimarisine bakıldığında geçmişte burada birlikte yaşayan Rumlar ve Türklerin mimarisindeki tipik özelliklere rastlanmaktadır. Evler yığma sistemde inşa edilmiş olup birçoğu iki katlıdır. Restore edilen yapıların birçoğu alaturka kiremit kaplamalı kırma çatıya sahiptir. Köye genel olarak bakıldığında yeşilin yoğunluğu dikkat çeker. Yapılar doğal eğime uyumlu yerleşerek yeşilin içine serpiştirilmiş halde görülmekte ve yerel malzemenin etkisiyle doğayla uyumunu hissettirmektedir (Şekil 4.32).

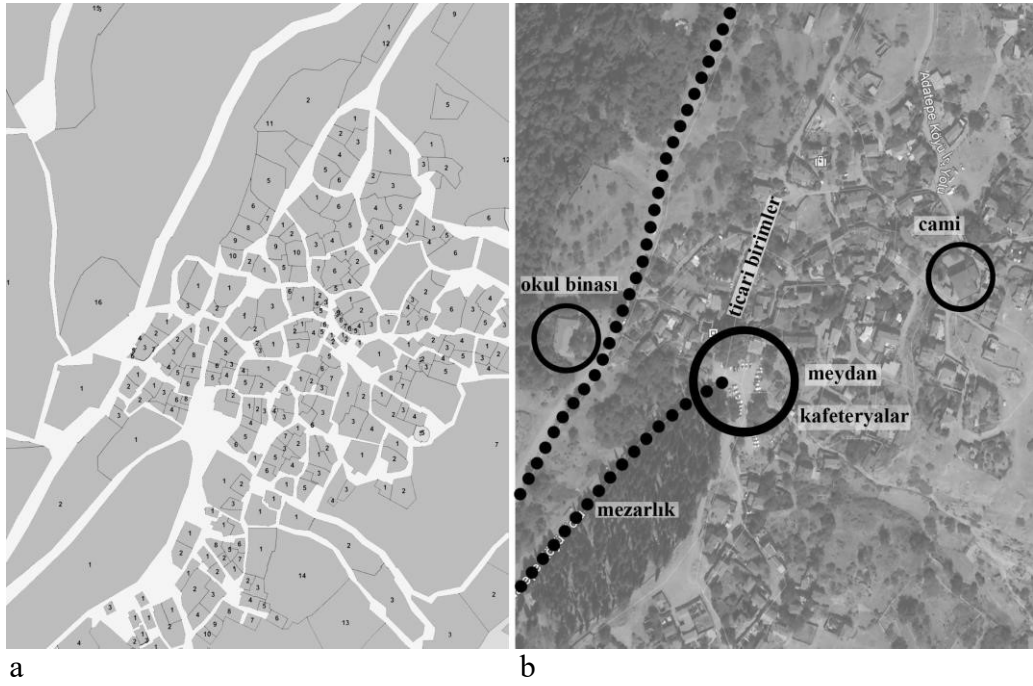
Şekil 4. 32. Adatepe kuşbakışı görünümü (Anonim 2019p)

Adatepe'ye Küçükkuyu istikametinden gelirken köyün girişinde öncelikle mezarlık ile karşılaşılır. Mezarlıktan sonra bir meydanla buluşulur ve yapılaşma meydana yukarıya ve mezarlığın diğer tarafına doğru yayılmıştır. Meydanda kafeteryalar vardır ve mezarlığa ters istikamette meydana yukarı doğru çıkan sokakta ticari birimler yer alır. Bunlar küçük dükkânlar ve yer yer taş duvarların önüne konumlanmış tezgâhlardır. Buralarda daha çok yerel ürünler satılmaktadır (Şekil 4.33).

Şekil 4. 33. a. Adatepe'de ticari birimlerin bulunduğu sokak, b. meydana yönelmiş konutlar (Aktürk arşivi 2019)

Köydeki odak noktalarına bakıldığında farklı yerlere dağılmış oldukları görülür. Köy meydanı, cami ve okul yapısı birbirine uzak konumlanmıştır. Okul, köy yerleşiminin batı sınırındaki son yapıdır ve diğer köylerle bağlantıyı sağlayan bir yol ile yerleşimden ayrılmış durumdadır (Şekil 4.34). Ayrıca okul binası köy yerleşimiyle kot farkı ile de ayrılır. Yüksek bir tepeye konumlanması sebebiyle köy yerleşimini de içine alan geniş bir manzara sunar.

Şekil 4. 34. a. Adatepe parselizasyonu, b. Adatepe imaj analizi

Adatepe'deki okul binası Taş Mektep olarak anılmaktadır ve 549 Ada 1 Parselde kayıtlı olan 2.741 metrekarelik bir araziye konumlanmıştır. Okul 1943 inşa edilmiş ve 1985 yılına kadar da eğitim faaliyetlerine devam edilmiştir. 1985 yılından sonra öğrenci azlığı nedeniyle asli işlevini yitirmiştir. Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere göre 2018-2019 eğitim öğretim döneminde ilkokul seviyesinde toplamda 4 öğrenci Küçükkuşu'ya taşınmaktadır.

Okul binası 1985 yılında atıl kalmasının ardından 1997 yılına değin kullanılmamış ve zamanla yıpranmıştır. İl Özel İdaresi mülkiyetinde olan yapı köye yerleşen bir girişimci tarafından 1997 yılında kiralanarak restore edilmiş seminer ve sergilerin düzenlendiği bir mekân olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Okul restore edilirken orijinal hali

korunmuştur. Okul binası köyün genel mimari özelliklerini taşır şekilde taş malzemeden yığma sistemle inşa edilmiştir. Yapı bodrum ve zemin kat olmak üzere iki kattan oluşur. Yapının girişi doğu cephesinden çift taraflı merdivenlerle sağlanır. Ayrıca kuzey cephesinde de bir giriş kapısı bulunmaktadır (Şekil 4.35 ve 4.36). Yapı arazinin de en yüksek bölümüne konumlanmıştır ve belli kotlara bölünmüş arazide kotlar birbirine yapının tam ortasına konumlanmış merdivenlerle ve arazinin köşesindeki rampayla bağlanmıştır.

Şekil 4. 35. Adatepe Taş Mektep (Aktürk arşivi 2019)

a

b

Şekil 4. 36. a. Adatepe Taş Mektep sağ yan cephe, b. arka bahçe (Aktürk arşivi 2019)

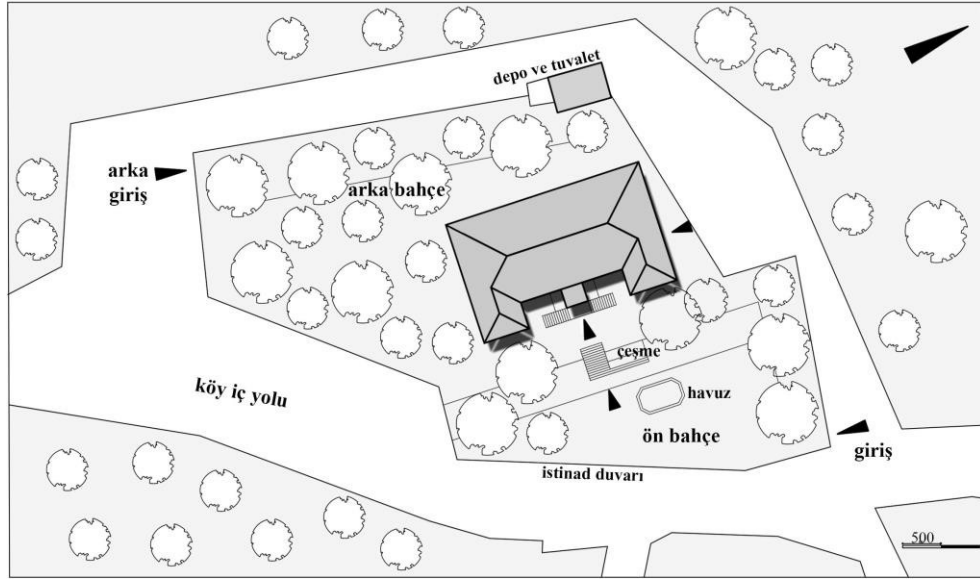
Yapının bahçesi büyük ağaçlarla kaplıdır. Yerleşim olarak köyün batı tarafında merkezden ayrı bir noktada konumlandığı görülür. Meydan ile okul arazisi arasında mezarlığın bir bölümü ve konutlar yer alır (Şekil 4.37). Simetrik bir düzene sahip olan okul binası dikdörtgen şekilli tek bir yapıdan oluşur. Ancak ön cephede girişin sağ ve sol yanında iç mekân tamamen dış cephede görülmektedir.

Şekil 4. 37. Taş Mektep'in köy yerleşimindeki konumu

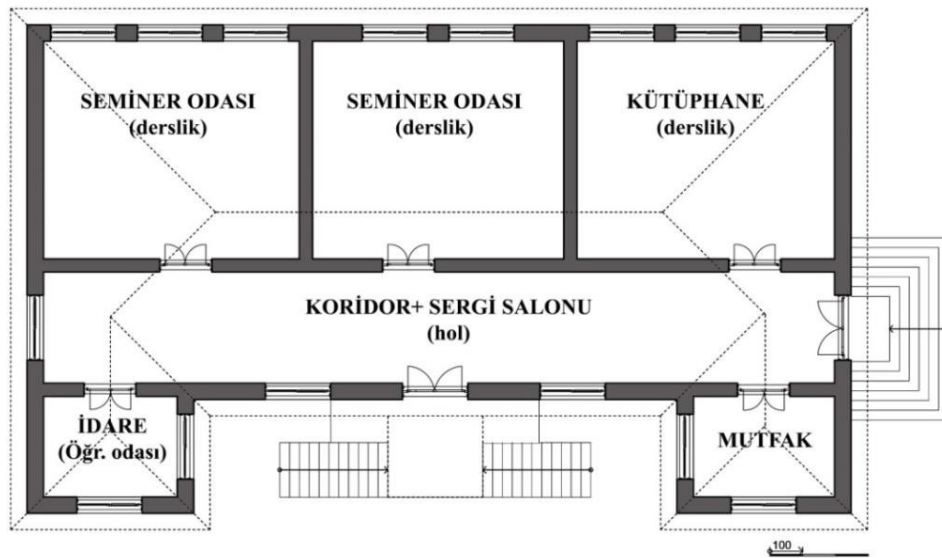
İç mekânın simetrik olarak dış cepheye eklenmesi bakımından ve tam ortada konumlanan girişin iki yönden çıkılan anıtsal merdivenlerle destekleniyor olması yönleriyle binanın çalışmanın ilk bölümlerinde bahsedilen Kemalettin Bey tarafından hazırlanan fakat inşa edilmemiş olan Edirne Karaağaç Mekteb-i İdadisi'nin projesinden üretilmiş tip projelere benzer olduğunu gösterir. Okul tören alanının ve küçük bir havuzun bulunduğu bir ön bahçeye ve çam ağaçlarıyla kaplı yeşil bir yan ve arka bahçeye sahiptir. Arazinin yaklaşık olarak %13'ünde yapılaşma varken geriye kalan %87'si farklı kotlardaki bahçedir. Yapının bulunduğu parselde ayrıca bir çeşmesi ve arka tarafta bir de ek binası bulunur. Ek bina içerisinde ıslak hacimler ve depo bulunmaktadır (Şekil 4.38).

Şekil 4. 38. Taş Mektep vaziyet planı

Okulun plan şeması incelendiğinde cephe boyunca uzanan bir koridora aynı yönden eklenmiş eşit boyuttaki üç derslikten ve ön cephedeki iki idare hacminden meydana geldiği görülür. Bu büyük koridor ana giriş ile sağ yan girişi birbirine bağladığı gibi sol yan cepheye açılan pencere açıklığı ile de görsel olarak yan bahçe ile bağlantı kurar. Bu özelliğiyle koridor boydan boya yapının belkemiğini oluşturur. Yaklaşık boyutu 52’şer metrekare olan üç adet derslik doğu cephesine bakmaktadır. Ön cephede ise yaklaşık 13’er metrekarelik idari işlevde kullanılan çıkmalar vardır (Şekil 4.39).

Şekil 4. 39. Adatepe Taş Mektep plan şeması (Alyakut 2018’den alınarak düzenlenmiştir.)

Adatepe'nin ülkemizde bütünlüklü olarak koruma altına alınan ilk köylerden biri olması ve böylece bugüne değin korunabilmesi köye olan çekiciliği gün geçtikçe artırmıştır. Adatepe'ye 1980li yıllarda yazar, sanatçı ve akademisyenlerden oluşan küçük bir grup yerleşmiştir. Köyün sahip olduğu yerel mimarlık mirası ve kıyıya da yakın oluşu sebebiyle tercih edildiği düşünülmektedir. Ardından koruma kararının çıkması ile daha çekici hale gelen köy, yerli halkın dışarı göç ettiği fakat dışarıdan da göç alan bir yerleşim olmayı sürdürmüştür. Gayrimenkul fiyatlarının yükselmesi ile yerli halk evlerini dışarıdan gelen kişilere satmış ve böylece köyde bir değişim yaşanmıştır. Köye sonradan gelenler turizmle de bağlantılı olarak birtakım girişimlerde bulunmuşlardır. Örneğin sahildeki eski sabun fabrikası Adatepe'ye yerleşen bir girişimci tarafından zeytinyağı müzesine dönüştürülmüştür. Köyün ilkokul binası Taş Mektep de bu girişimlerden nasibini almıştır. Yine aynı girişimci tarafından Aristo'nun Assos'taki felsefe okulu örnek alınarak, özellikle sanat, sanat tarihi, edebiyat ve felsefe konularını kapsayan seminer, sergi, atölyelerin yapıldığı bir mekân olarak okul yeniden işlevlendirilmiştir.

Taş Mektep'te o günden günümüze düzenlenen programlı seminerlerde, katılımcıların da dahil olduğu tartışmalar yapılmakta, analiz ve kıyaslamalar yoluyla yeni düşünceler ve bilgiler üretilmektedir. Seminer ve atölyeler için önceden bir program belirlenip internet adreslerinde yayınlanmakta ve yine orada belirtilen şartlar ve iletişim bilgilerine göre kayıt yaptırılabilir.

Yeniden işlevlendirilirken okulun dersliklerinden ikisi seminer odasına diğeri ise kütüphaneye dönüştürülmüştür. Koridor sergi salonu olarak, öğretmen odası ise idare olarak kullanılmaktadır. İdarenin simetrisinde yer alan mekân ise mutfaktır (Şekil 4.40). İç mekân haricinde okul bahçesi de etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Kullanım amacına göre farklı düzenlenebilen dersliklerde halen eskiye dair izlere rastlanmaktadır. Geçmiş dönemden kalan bazı mobilyalar seminer odalarında ve kütüphanede varlığını sürdürmektedir (Şekil 4.41) .

a

b

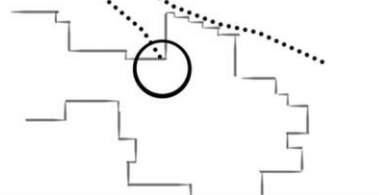
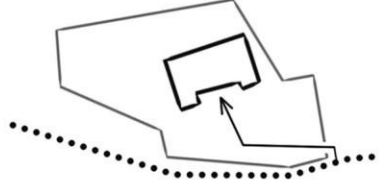
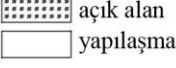
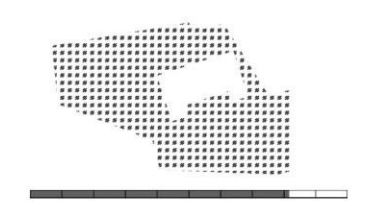
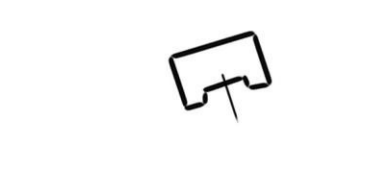
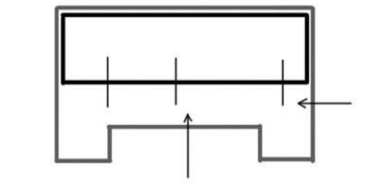
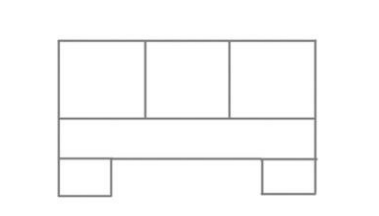
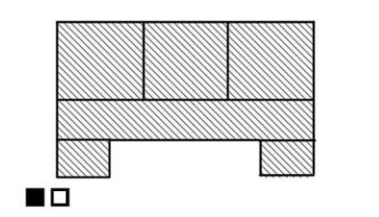
Şekil 4. 40. a. Taş Mektep’te koridorun sergi mekânı olarak kullanımı, b. dersliklerin seminer odası olarak kullanımı (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 41. Taş Mektep’te geçmişten kalan mobilya ve objeler (Aktürk arşivi 2019)

Taş Mektep’in yeniden kullanımında temelde köyün yerel mimari özellikleri etkili olmuştur. Köyün turizmin etkisiyle dışarıdan göç alması okulun yeni işlevini de belirlemiştir. Turizmin kırsal alanlar üzerindeki etkisinin olumlu sonuçları kadar olumsuz sonuçları olsa da, okul binasının kültürel faaliyetlerde kullanılarak korunuyor olması olumlu bir girişimdir. Adatepe Taş Mektep’in yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.42’de verilmiştir.

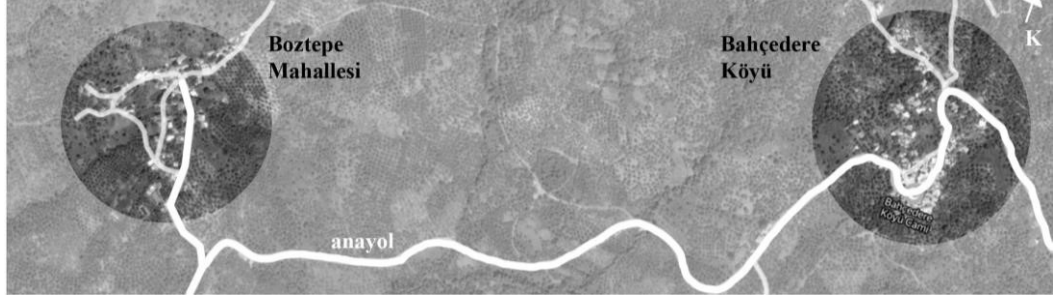

ADATEPE TAŞ MEKTEP ANALİZİ	1943'te inşa edilmiştir. 1981'de atıl kalır. 1997'de yeniden işlevlendirilir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul esas odak noktasından ayrı bir noktada ve köy yerleşiminin dışındadır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası — erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %13'tür.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ▨ lojman ■ diğer		Arazide tek yapı bulunmaktadır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Yapının iki ayrı girişi bulunmaktadır. Derslikler aynı cephede bitişik konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale yoktur.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ▨ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanmış olup yapı seminer ve sergi salonu olarak işlevlendirilmiştir. yeni işlev köyün turistik potansiyeliyle bağlantılıdır.

Şekil 4. 42.Adatepe Taş Mektep analizi

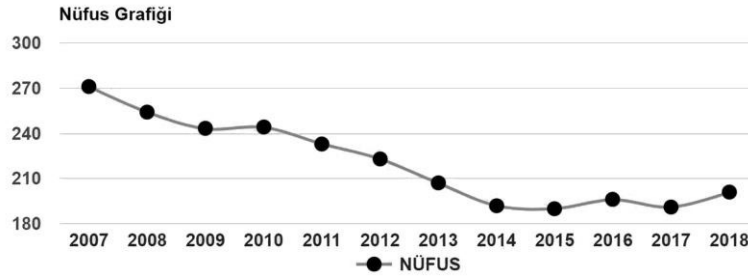
4.3.2.Bahçedere köyü

Çanakkale il merkezine 99, Ayvacık ilçesine 32 km mesafede bulunan Bahçedere Köyü Küçükkuyu beldesinin yaklaşık 6 kilometre kuzeyinde yer almaktadır. Köy iki ayrı yerleşimden meydana gelmektedir. Esas yerleşime bağlı Boztepe Mevkii Bahçedere'ye yaklaşık 2 km mesafede batı yönünde yer almaktadır (Şekil 4.43).

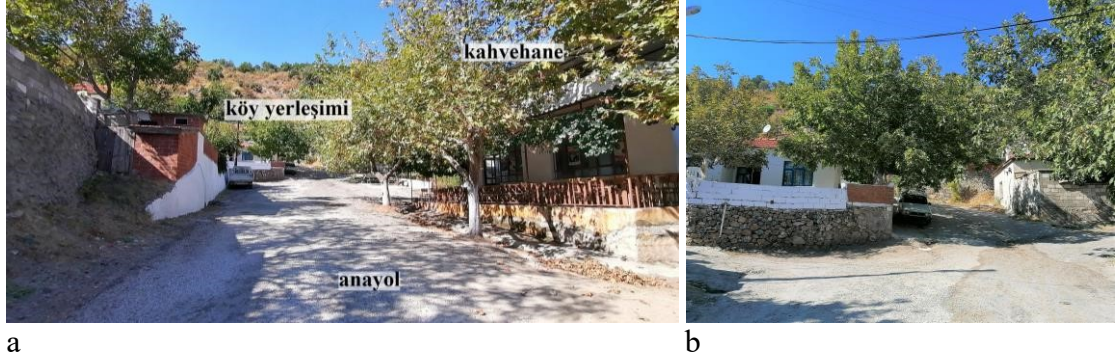
Şekil 4. 43. Bahçedere ve Boztepe yerleşimleri

2018 verilerine göre köyün nüfusu 201 kişidir. Son 10 yılın nüfus grafiği değerlendirildiğinde genel olarak nüfusta azalma olduğu görülür (Şekil 4.44). Bölge sıcak ve ılıman iklim özelliklerine sahip olmakla birlikte köyün geçimi kaynağı tarıma dayanır. Bölgenin iklimsel özelliklerinden dolayı özellikle zeytincilik çok yaygındır.

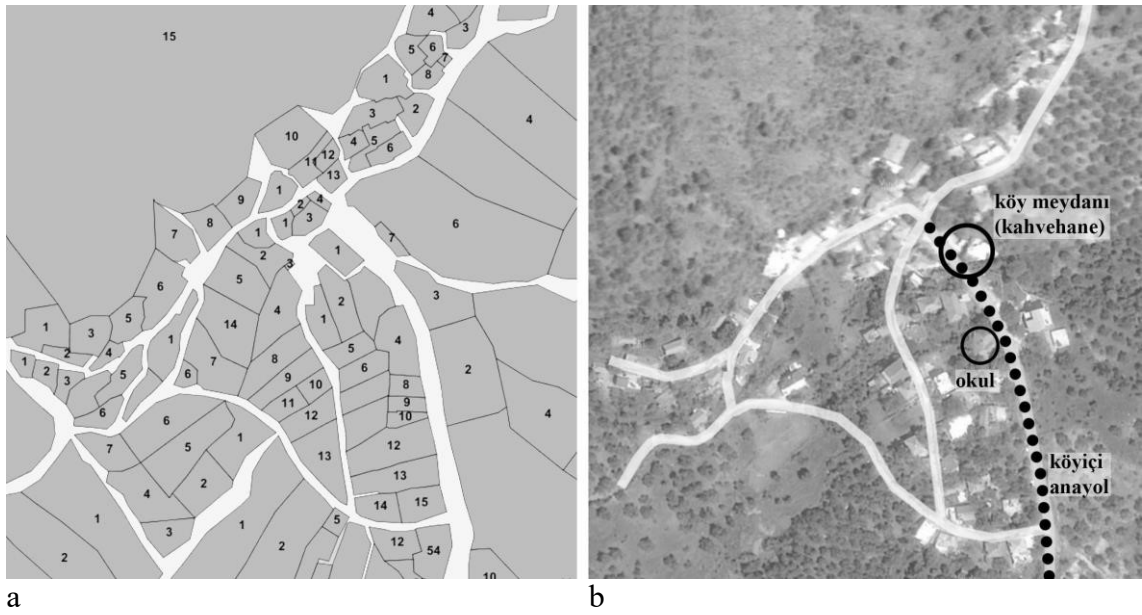
Şekil 4. 44. Bahçedere köyü yıllara göre nüfus değişim grafiği

Köy, 1827 yılında Toros Tahtacıları'nın iskân edilmesi ile kurulmuş bir Türkmen Köyü'dür (Anonim 2019r). Alan çalışmasında ele alınan bölge köyün Boztepe Mahallesi'dir. Esas yerleşim burası olmadığından burada yalnızca bir köy kahvesi ve okul binası bulunur. Mahalle yerleşimi eğimli araziye kurulmuş oldukça yeşil bir bölgedir. Evler 1 ve ya 2 katlı olarak inşa edilmiştir ve genel olarak yapılara bahçeyi geçerek ulaşılır. Yapı malzemeleri taş, tuğla ve beton gibi çeşitlidir ve genel bir yapı karakterinden söz etmek zordur (Şekil 4.45).

şekil 4. 45. a. Boztepe Mevkii merkezi, b. yeşilin içindeki konut yerleşimi (Aktürk arşivi 2019)

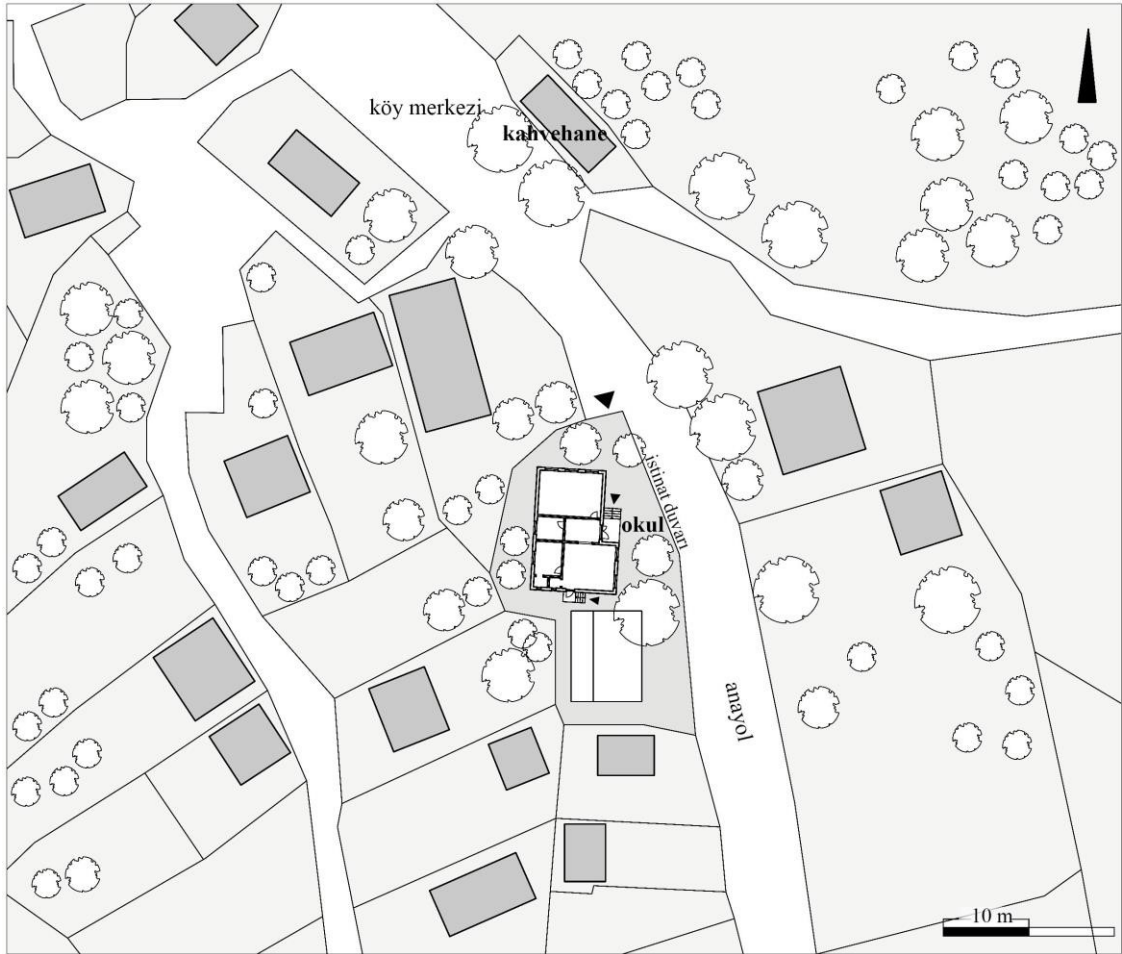
Mahalle toplu bir yerleşime sahiptir. Eğimden dolayı yapılaşma alanlarında ve yollarda istinat duvarları dikkati çeker. Yerleşim alanında anayol üzerinden girildiğinde ilk odak noktası olan okul binası ve hemen ardından da kahvehane ile karşılaşılır. Yapılaşma kot farkından dolayı anayolun batısında yoğunlaşmıştır (şekil 4.46).

şekil 4. 46. a. Boztepe parselizasyonu, b. Boztepe imaj analizi

Boztepe'deki okul binası 167 Ada 4 Parseldeki yaklaşık 600 metrekare tapu alanına sahip arazide yer almaktadır. Bahçedere köyüne yapılan ilk okul binası Köyiçi Mevkii'de olmakla birlikte  ğrenci sayısındaki fazlalık nedeniyle sonradan Boztepe Mevkii'ne de okul inşa edilmiştir. Boztepe İlkokulu 1960 yılında açılmış olup 1997 yılında taşımalı eğitime geçilmesinin ardından atıl kalmıştır. Köy içi anayolundan

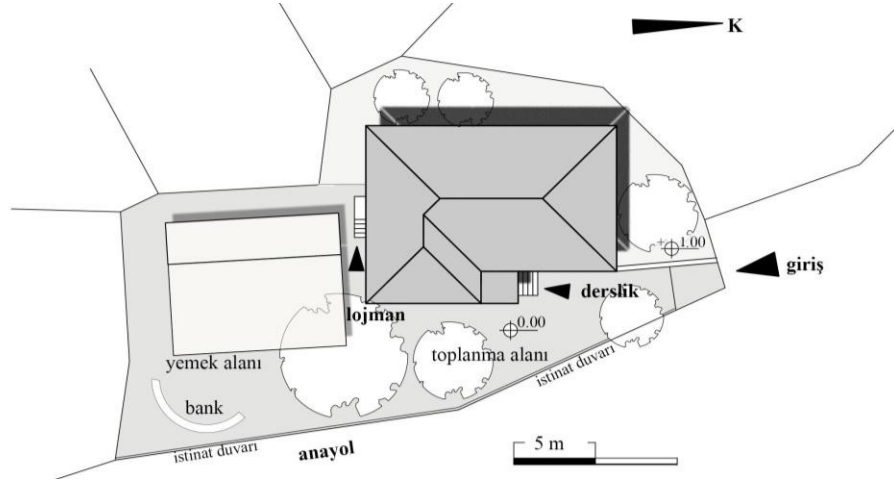
merkeze doğru ilerlerken konut yerleşiminin hemen önünde anayola ön cephesini verecek şekilde konumlanmış olan okul binası yol kotundan yüksekte bulunmaktadır. Bu sebepten ön bahçenin yolla olan ara yüzüne istinat duvarı yapılmıştır. Bahçenin bu sınırı korkulukla çevrilidir. Okul, yerleşimin eğiminden dolayı yüksek kotta kaldığından manzaraya hakim bir konumdadır. Bahçesine giriş anayoldan sağlanmakla birlikte giriş kapısı köy merkezine doğru yönelmiştir (Şekil 4.47).

Şekil 4. 47. Boztepe İlkokulu'nun köydeki konumu

Okulun bahçesi de iki ayrı kota bölünmüştür. Arazide derslik ve lojman bölümü bitişik olacak şekilde inşa edilmiş tek bir kütle bulunmaktadır. Köy muhtarından edinilen bilgiye göre bahçe düzenlemesi 2010 yılında yapılarak yolla bahçe arasındaki istinat duvarı inşa edilmiş ve altında yemek pişirme ve yeme alanı oluşturacak bir üst örtü binanın sol yan tarafına eklenmiştir (Şekil 4.48). Mevcut haliyle arazinin yaklaşık olarak %20'sinde yapılaşma varken %80'i ise bahçedir.

Şekil 4. 48. Boztepe İlkokulu vaziyet planı

Okul binası kiremit kaplı kırma çatılı tek katlı bir binadır. Lojman ve derslik bölümü ön cephede yaptığı kademedan hissedilmektedir (Şekil 4.49). 1997 yılından sonra atıl kalan okul 2010-2011 tarihlerinde tadilat geçirerek köylünün toplanma alanı olarak yeniden kullanıma açılmıştır. Okulun tapusu muhtarlığa ait olmakla birlikte kullanım hakkı Milli Eğitim Bakanlığı'ndadır. Bakanlıktan alınan izinle birlikte muhtarlığın, yakındaki belediyelerin desteği ve köy halkının kendi bütçelerine göre destek vererek onarımı sağlanan okulda, döşemelerin, kapı ve pencerelerin, gerekli yerlerde çatının ve duvarların, elektrik tesisatının onarımı yapılarak kullanılabilir hale getirilmiş hem iç mekân hem bahçe toplanma alanı olarak yeniden düzenlenmiştir (Şekil 4.50).

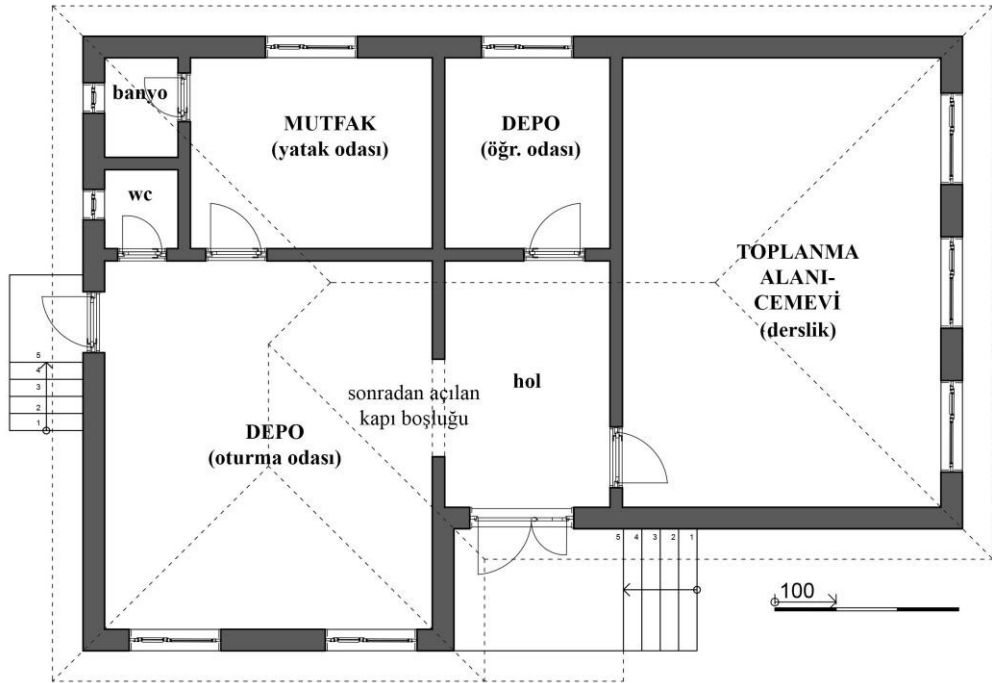

Şekil 4. 49. Boztepe İlkokulu (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 50. a Boztepe İlkokulu'nda bahçeye eklenen üst örtü, b. yol ile bahçe arasına eklenen istinat duvarı (Aktürk arşivi 2019)

İlkokul köyün düğün, hayır gibi organizasyonlara hizmet edebilecek bir toplanma alanı ve Cemevi olarak ibadethane şeklinde yeniden işlevlendirilmiştir. Okulun planı incelendiğinde yaklaşık 38 metrekarelik bir derslik ve 8,5 metrekarelik bir öğretmen odasından oluştuğu görülür. Bitişik olan lojman bölümü ile araya sonradan bir kapı boşluğu açılmıştır. Lojman ise 32 metrekarelik bir oturma odası, 12 metrekarelik bir yatak odası ve tuvalet ile banyodan oluşur. Günümüz haliyle derslik kısmı Cemevi olarak, lojman kısmı ise mutfak ve deposu olarak kullanılmaktadır. Bahçe ise düğün ve davetlere ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 4.51).

Şekil 4. 51. Boztepe İlkokulu plan şeması

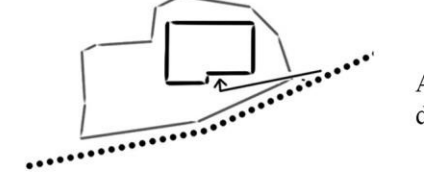
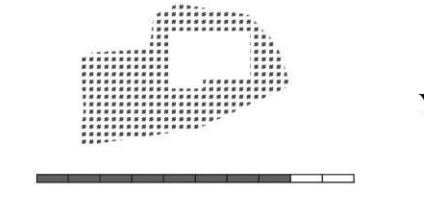
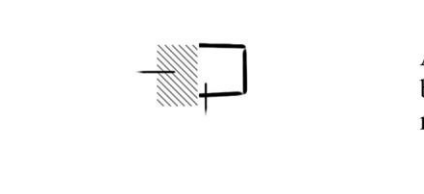
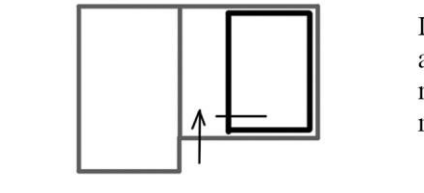
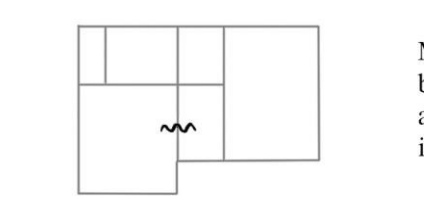
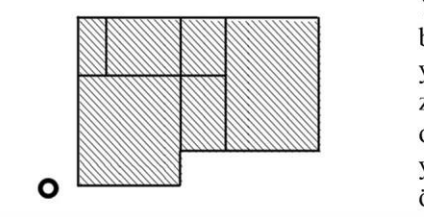
Cemevi olarak kullanılan derslik bölümünde halı ve minderler gerektiğinde serilmek üzere köşelere toplanmış, lojman bölümünde ise mutfak malzemeleri, masa ve sandalyeler depolanmıştır (Şekil 4.52).

Şekil 4. 52. Boztepe İlkokulu'nda yeni kullanımlar a. Cemevi(derslik), b. depo (Öğretmen odası), c. depo (oturma odası), d. mutfak (yatak odası) (Aktürk arşivi 2019)

Boztepe'de köylünün toplanması için bir mekâna ihtiyaç duyulması üzerine yeniden düzenlenen okul halen bu işlevde faal olarak kullanılmaktadır. Çürümeye bırakılan ilkokulun onarılarak köylünün kullanımına tahsis edilmesi ve ihtiyaca yönelik olarak köylünün sosyalleşmesine, bir arada olmasına katkı sağlayacak bir işlev verilmesi halkı memnun etmiştir. Böylece köy okulu yerleşim için önemli bir merkez olmayı sürdürmektedir. Boztepe İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.53'te verilmiştir.

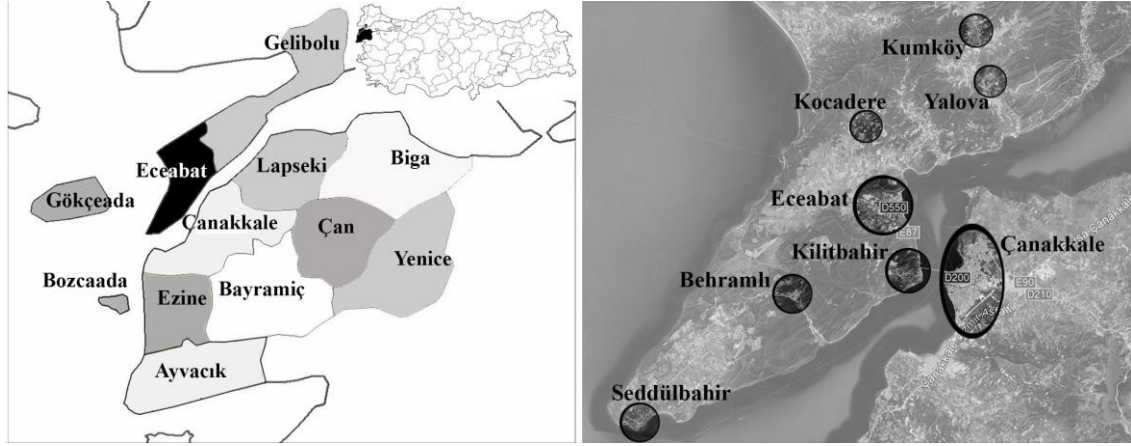

BOZTEPE İLKOKULU ANALİZİ	1960'da inşa edilmiştir. 1997'de atıl kalır. 2010'da yeniden işlevlendirilir.	Okul esas odak noktasına çok yakın konumda yer almaktadır.
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası → erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı ■ açık alan □ yapılaşma oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %20'dir.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ■ lojman ■ diğer		Arazide derslik ve lojman bitişik şekilde tek yapı bulunmaktadır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Derslik köy merkezine ve araziye girişin sağlandığı noktaya doğru konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale lojman ile derslik biriminin arasına kapı açmak olmuştur. Yeni işlev için yapılmıştır.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ■ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye □ sergi ● idari ○ sosyal-dini ▲ izcilik		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanmış olup yapı cemevi ve organizasyonlarda toplanma alanı olarak işlevlendirilmiştir. yeni işlev köyün sosyolojik özellikleriyle bağlantılıdır.

Şekil 4. 53.Boztepe İlkokulu analizi

4.4. Eceabat Köyleri

Alan çalışmasında Eceabat'a bağlı 6 köyün okulları incelenmiştir. Bunlar Seddülbahir, Behramlı, Kilitbahir, Kocadere, Yalova ve Kumköy'dür (Şekil 4.54). Yalova ve Kumköy hariç diğerleri Opet Tarihe Saygı Projesi kapsamında değerlendirilmiştir.

Şekil 4. 54. Eceabat'ta incelenen köylerin lokasyonu

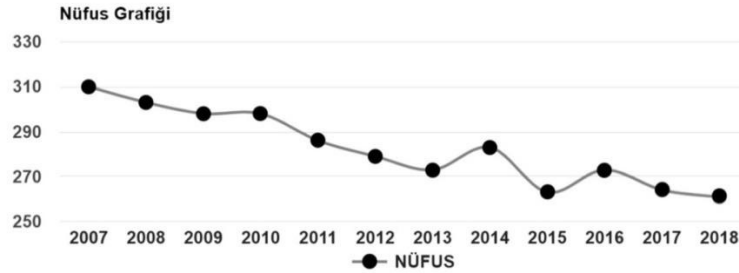
2006 yılının Şubat ayında Opet Petrolcülük Anonim Şirketi tarafından başlatılan projede, tarihi Gelibolu Yarımadası'nın doğal dokusunu koruyarak çağdaş bir görünüme kavuşması hedeflenir. Proje, Çanakkale savaşlarının geçtiği bölgede toplumsal kalkınmaya destek olacak uygulamalar ve Gelibolu Yarımadası'nı ziyaret eden turistlerin bölgeyi sorunsuz şekilde gezmelerini sağlayacak altyapı ve çevre düzenlemelerini kapsar. Bu çerçevede köy meydanlarının ve evlerin cephelerinin yenilenmesi, köylerin yeşillendirilmesi, mevcut müzelerin yenilenmesi ve müze olmayan köylere yeni müze ve kültür merkezlerinin eklenmesi gibi çalışmalar yapılmıştır. Köylerdeki atıl okullar proje kapsamında değerlendirilip bölgeden elde edilen savaşa dair izlerin sergilenmesi amaçlı kullanılmıştır.

4.4.1. Seddülbahir köyü

Seddülbahir Köyü Eceabat İlçe Merkezine 33 km uzaklıkta ve konum olarak Gelibolu Yarımadası'nın güneye bakan uç noktasında bulunan boğazın girişindeki ilk yerleşimdir. Bulunduğu konum itibarıyla Gelibolu savaşlarında önemli bir yer tutmuştur

ve bugün köy sahip olduğu mimari mirasla bu durumu belgelemektedir. Köyde en belirgin miras Seddülbahir Kalesi'dir. Gelibolu Yarımadası'nın güney ucunda, Çanakkale Boğazı'nın sona erip Ege Denizi'nin başladığı kısımda bulunan Kale IV.Mehmet'in annesi Valide Hatice Turhan Sultan tarafından Venedik saldırılarına karşı boğazın güvenliği için 1659 yılında inşa edilmiştir (Anonim 2019s). Köyün en önemli simgesi olan Kale günümüzde restore edilmektedir ve çalışmaların sonuna yaklaşmıştır.

2018 nüfus verilerine göre köyün nüfusu 261 kişidir. Ancak turizm potansiyeli dolayısıyla yaz aylarında nüfusun arttığı gözlenmektedir. Son on yılın nüfus grafiğine bakıldığında nüfusun genel olarak azaldığı görülür (Şekil 4.55). Köy Marmara ve Akdeniz iklimlerinin özelliklerini birlikte gösterir. Köyün geçim kaynağı tarım ve balıkçılığa dayanmakla birlikte günümüzde turizm alanında da faaliyetler gösterilmektedir.

Şekil 4. 55. Seddülbahir köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği

Köyün tarihçesinde, Kilit-ül Bahir ve Kale-i Sultaniye tahkimatlarının yetersiz kalmaları sebebiyle 4. Mehmet zamanının sadrazamı Köprülü Mehmet Paşa Seddülbahir Kale'sini yaptırmaya karar verdiği ve 1656 –1657'de Kale'nin inşasına başlanarak 1659'da tamamlandığı bilinir. Tam karşıdaki Kumkale ile birlikte inşa edildiği bilinen Kale'nin inşası sırasında burada çalışan ustalar ve kale muhafızlarının eş ve çocuklarını da getirmesi ile birlikte köy kurulmuş olur (Anonim 2019ş).

Köy yerleşimi engebesiz bir araziye organik sokak dokusuyla kurulmuştur. Evler bir veya iki katlıdır. Evlerin hemen hepsi beyaz kireç ile sıvanmıştır. Bu evlerin bazıları

kerpiç malzeme ile yığma sistemle inşa edilmiş iken bir kısmı da tuğla malzemeden betonarme sistemle inşa edilmiştir. Yapılarda veya bahçe duvarlarında taş malzemeye de rastlanmaktadır. Bahçeler yol ile görsel ilişki içerisindedir. Yolların çoğuna kilitli parke taşı döşenmiştir. Köyde yeşil yoğun şekilde kendini hissettirmektedir (Şekil 4.56).

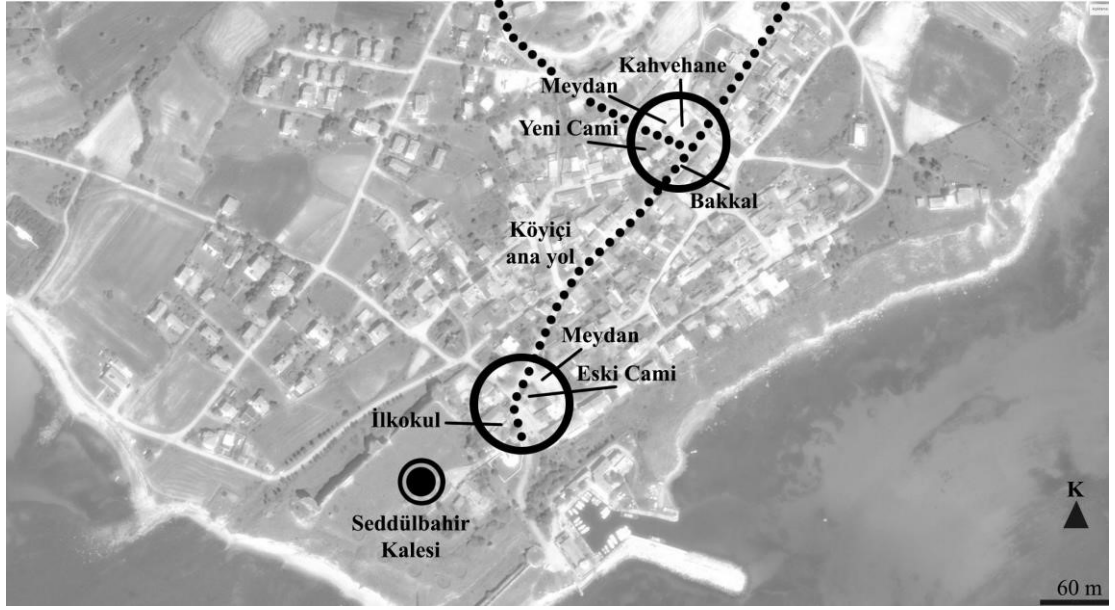

Şekil 4. 56. Seddülbahir köyünden konut örnekleri (Aktürk arşivi 2019)

Toplu bir yerleşimi olan Seddülbahir Köyü genel olarak iki odak noktasına sahiptir. İlki Eceabat istikametinden gelirken köyün girişinde karşılaşılan ve köy kahvesinin, bakkalların, köyün yeni camisinin ve bu caminin karşısında bir meydanın bulunduğu alandır. Bu meydanda turistlere yönelik küçük satış birimleri bulunmaktadır. Aynı yoldan devam edildiğinde ikinci odak ile karşılaşılır ki burası restoran, köyün eski camisi, köy okulu ve bunların hemen ardındaki Kale girişini kapsar. Muhtarlık da Eski Cami'nin hemen ardındaki meydandadır (Şekil 4.57 ve 4.58).

a

b

Şekil 4. 57 . a. Seddülbahir parselizasyonu, b.Seddülbahir imaj analizi

a

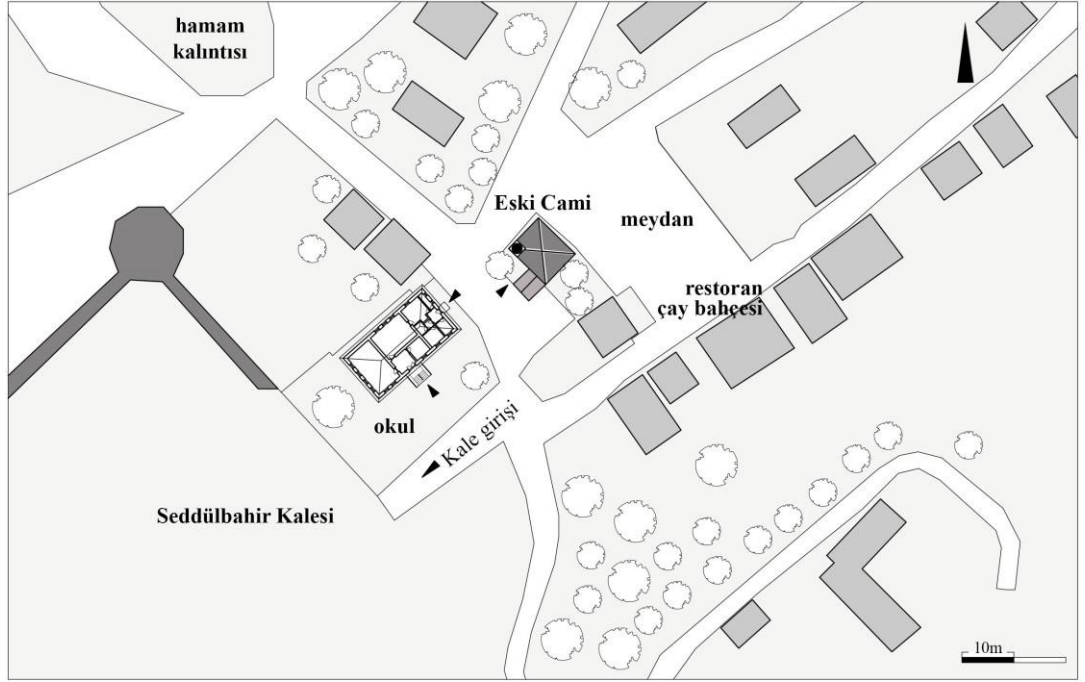

b

Şekil 4. 58. a. Seddülbahir Eski Cami, b. Eski Cami'nin ardındaki meydan (Aktürk arşivi 2019)

Köyün tarihsel belleğini yansıtan bu alanda okul binası ve köyün ilk kurulduğu yıllarda inşa edildiği düşünülen tarihi taş camisi karşılıklı olarak konumlanmıştır. Okul köyün güneybatı istikametindeki son yapısıdır ve arazisi Seddülbahir Kale'si arazisine bitişiktir. Eski Cami ile okulun cephelerini verdiği yolun kuzeybatıya doğru devamında bir hamam kalıntısı bulunur. Okulun esas girişi Kale girişinden hemen öncedir (Şekil 4.59 ve 60).

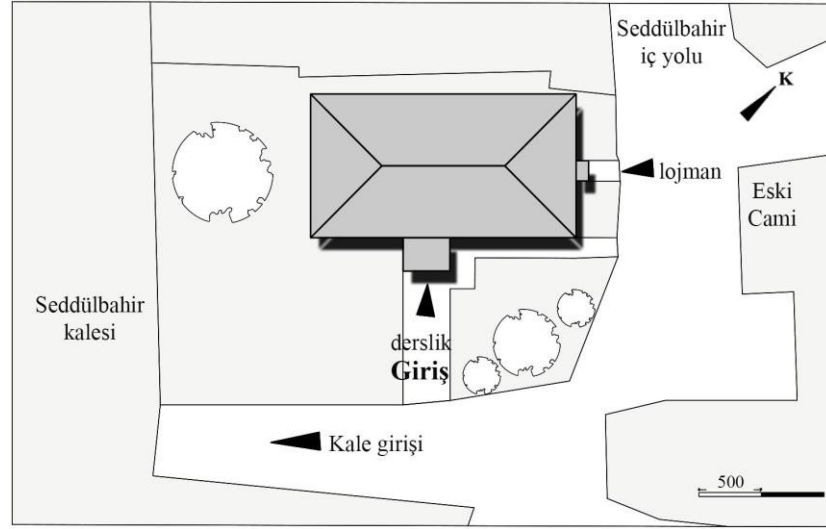

Şekil 4. 59. Seddülbahir İlkokulu’nun köydeki konumu

Şekil 4. 60. Seddülbahir köyü Eski Cami ve köy ilkokulunun sağ yan cephesi (Aktürk arşivi 2019)

Okul 164 ada 4 parselde bulunan yaklaşık 932 metrekarelik tapu alanına sahip araziye konumlanmıştır. Derslik ve öğretmenin kaldığı lojman bölümü birbirine bitişik olacak şekilde dikdörtgen bir kütle halinde tek kat olarak inşa edilmiştir. Lojman bölümünün girişi köy yerleşimine doğru yönlenirken, asıl derslik girişi Kale giriş yoluna doğru yönlenmiştir. Okul ön bahçe ve Kale’ye bitişik konumda bir yan bahçeye sahiptir (Şekil 4.61). Arazinin yaklaşık %26’sında yapılaşma varken %74’ü bahçedir.

Şekil 4. 61. Seddülbahir İlkokulu vaziyet planı

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere göre okul 1927 yılında açılmıştır ve 1997 yılının sonuna kadar esas işlevini sürdürmüştür. 1997 yılından sonra taşınalı eğitim ile birlikte okulun öğrencileri yakındaki köy Alçıtepe'ye taşınmaya başlamıştır. Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden edinilen bilgiye göre 2018-2019 eğitim öğretim yılında toplamda 5 öğrenci taşınalı sistemle eğitime devam eder fakat öğrencilerin tümü ortaokul seviyesindedir. Şuanda köyde ilköğretim çağında öğrenci bulunmamaktadır.

Seddülbahir İlkokulu taş, kâgir, kiremit kaplı kırma çatılı tek katlı bir binadır. Ancak taş yapı beyaz renkte sıvanmıştır o nedenle günümüzde cephelerin orijinal hali görünmemektedir (Şekil 4.63). Okulun ön bahçesinin belli bölümlerine taş döşenmiş, ağaç ve çiçeklerle canlandırılarak bir piknik masası konulmuştur (Şekil 4.62).

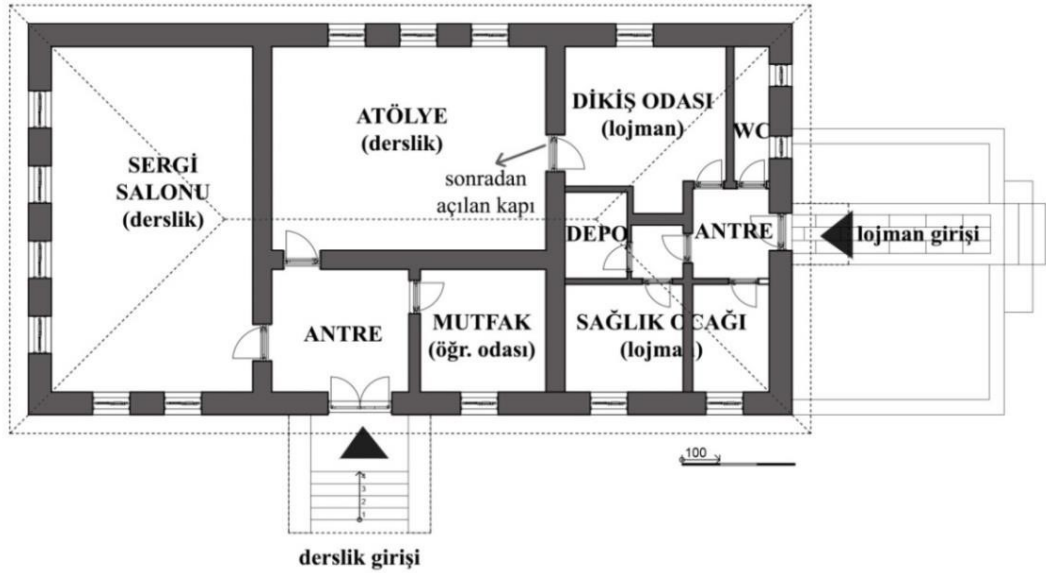
Şekil 4. 62. a. Seddülbahir İlkokulu lojman girişi, b. ön bahçe (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 63. Seddülbahir İlkokulu ön cephesi ve bahçesi (Aktürk arşivi 2019)

Okul dikdörtgen plan şemasına sahiptir ve derslik ile öğretmen lojmanının bitişik planlı olduğu tiptendir. Orijinal haliyle iki derslik ve bir öğretmen odasından oluşur (Şekil 4.64). Lojman girişi sağ yan cephede yani Eski Cami'nin hemen karşısındandır.

Şekil 4. 64. Seddülbahir İlkokulu mevcut hali ve mekân kullanımları

Köy ilkokulu 1997 yılında asıl işlevini yitirmesinin ardından köy halkından edinilen bilgilere göre yaklaşık 15 yıl kadar bir süreyle çay bahçesi ve restoran olarak köydeki bir kişi tarafından işletilir. 2014 yılında İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün girişimleri ile bu işleve son verilir ve okul boşaltılır. Bu durumun ardından okul yaklaşık 2,5 yıl boş

kalır. Köylünün kendi arasında anlaşması ve sekiz kişilik bir liste oluşturup Halk Eğitim Müdürlüğü ile irtibata geçmesinin ardından Milli Eğitim Müdürlüğü okul binasını Halk Eğitim Müdürlüğü'nün kullanımına tahsis eder ve 2016 yılında okulda bir El Sanatları Kursu açılır. Okul kurs için tahsis edildiğinde uzun zamandır kullanılmıyor olmasından dolayı çok bakımsız bir haldedir (Şekil 4.65). İlk etapta Halk Eğitim Müdürlüğü bünyesinde El Sanatları öğretmeni olarak burada görev alacak olan Elif öğretmen kendi imkânlarıyla okulun bir dersliğinde düzenleme yapar ve böylece asgari seviyede kullanım olanağına kavuşan tek derslikte çalışmalara başlanır. Kurs devam ederken doğan ihtiyaçlar çerçevesinde binanın kapıları, çerçeveleri öğretmen ve köylü ile onarılıp boyanır. Okulun bazı bölümlerinin zeminine laminat parke kaplanır. Sergi salonu olarak düzenlenen sınıfta yıl içinde yapılan çalışmalar sürekli olarak sergilenir.

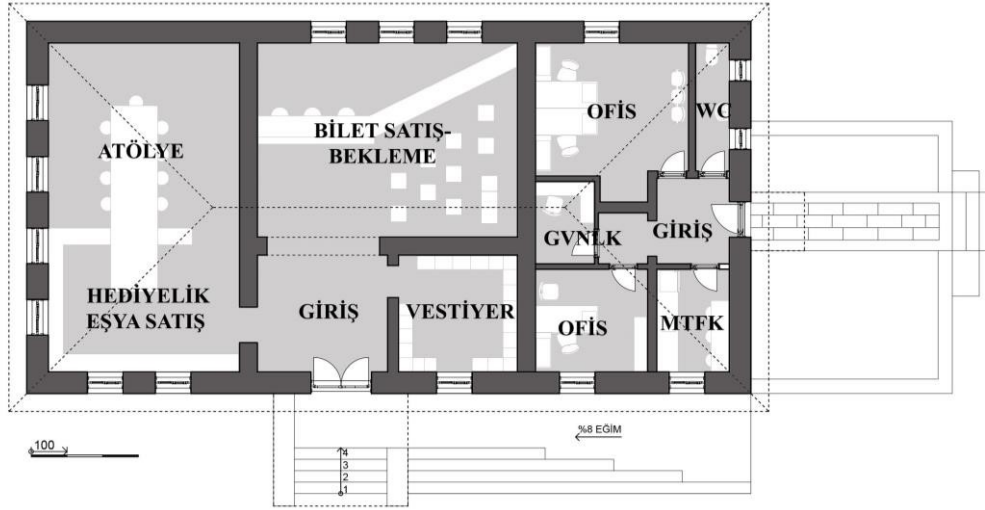
Şekil 4. 65. Okulun restorasyondan önce mutfak, sınıf ve bahçe (Anonim 2018c)

Bir yıl bu şekilde devam edilmesinin ardından ikinci yıl Çanakkale Tarihi Alan Başkanlığı tarafından çatı tamamen tamir edilir. Sonrasında Opet Tarihe Saygı projesi çerçevesinde okul tüm bölümleriyle ele alınarak restore edilir ve 2018 yılında yenilenmiş haliyle kurslara devam edilir (Şekil 4.66). Tarihe saygı projesi Gelibolu Tarihi Yarımada'da 2006 yılından bu yana yürütülen ve bölgenin yenileme, onarım ve restorasyon işleriyle canlanmasını sağlayan bir çalışmalar topluluğudur. Bu proje kapsamında Eceabat ilçesi ve köylerinde pek çok yenileme çalışması yapılmıştır.

Şekil 4. 66. Seddülbahir İlkokulu restorasyondan sonra atölye, sergi salonu, mutfak ve giriş (Aktürk arşivi 2019)

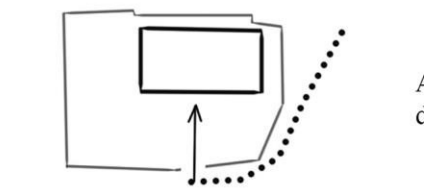
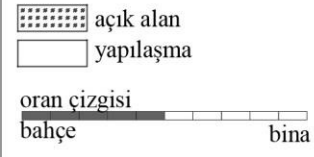
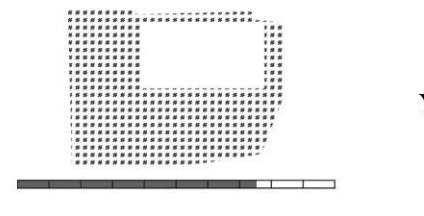
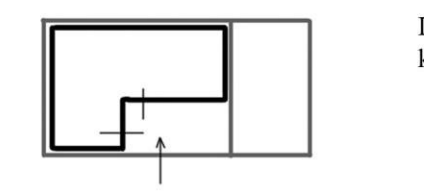
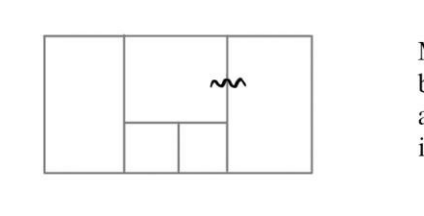
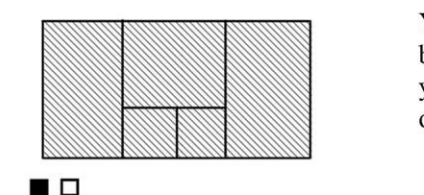
Okul orijinalinde 2 adet derslik ve bir öğretmen odasının bulunduğu bölümden ve buna bitişik bir lojmandan oluşur. Yeniden işlevlendirilmesinin ardından dersliklerden biri atölye diğeri ise sergi salonu olarak kullanılmaktadır. Öğretmen odasına mutfak fonksiyonu verilmiştir. Lojman bölümü ise günümüzde iki odası haftada bir gün köye doktor geldiğinde sağlık ocağı olarak bir odası da araya sonradan bir kapı açıklığı eklenmesiyle derslik bölümüne bağlantılı şekilde dikiş odası olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında köyün en önemli unsurlarından biri olan ve yaklaşık 4 yıldır restorasyon çalışmaları süren ve yakın zamanda açılması planlanan Seddülbahir Kalesi'nin mekân ihtiyacının köy okulundan karşılanması doğrultusunda Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Eceabat Kaymakamlığı ve Köy Tüzelkişiliği arasında 2018 yılında bir protokol imzalanmıştır. Burada belirtildiğine göre okul yapısı tarihi alandaki sosyal kültürel işlerde kullanılmak üzere işlevlendirilecektir. Okulun mekân fonksiyonlarında bir sınıfının Seddülbahir Kalesi'ne gelecek ziyaretçiler için bilet satış alanına, şuan sergi salonu olarak kullanılan diğeri sınıfının ise hediyelik eşya satış alanı ve atölyeye, mutfak ise vestiyere dönüştürülmesi öngörülmüştür. Lojman bölümü ise Kale çalışanları için ofis alanını oluşturmaktadır (Şekil 4.67).

Şekil 4. 67. Seddülbahir İlkokulu'nun yeniden işlevlendirilmesine dair oluşturulmuş güncel plan (Halk Eğitim Müdürlüğü'nden alınarak düzenlenmiştir.)

Seddülbahir Kurs Merkezi'nden edinilen bilgilere göre Alan başkanlığı tarafından kursiyerlerin ürünlerini satabilmeleri için Kale'nin giriş kapısının hemen önünde konumlanacak şekilde bir satış alanı yapılacaktır. Atölyede üretilen ürünler burada sergilenip satılabilecektir. Köylüyle ve kurs öğretmeniyle yapılan görüşmenin sonucu olarak bu mekânın köydeki kadınlara sosyalleşme ve üretebilme adına çok şey kattığı bilgisi alınmıştır. Kursta değişik el sanatları öğretilmektedir. Örneğin bazı bahçe mobilyalarını nasıl yapacaklarını öğrendikten sonra kadınlar bunları kendi bahçelerinde uygulamış ve köyün güzelleşmesine de katkı sağlamıştır. Öncesinde kadınların bir araya gelecekleri herhangi bir yer yok iken yeniden işlevlendirmenin ardından okul bir toplanma alanı olmuştur. Yapılan bu çalışmalar ile köyde dışarıdan gelenlerle köylüler arasında yaşanan kaynaşma köyün sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağlamıştır. Köyde ikamet eden kadınların sosyal yaşama katkıları artmış yaptıklarını satabilmeleri ile de kadınlar aile bütçelerine ekonomik katkı sağlamıştır. Köy kahvesinin ve köyün yeni camisinin bulunduğu meydanda satış alanları vardır. Bazı kursiyerler burada kendi ürünlerini satmaya başlamışlardır. Öngörülen satış alanının oluşturulması ve Seddülbahir Kalesi'nin ziyarete açılacak olmasıyla da bu katkının artacağı düşünülmektedir. Seddülbahir İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.68'de verilmiştir.

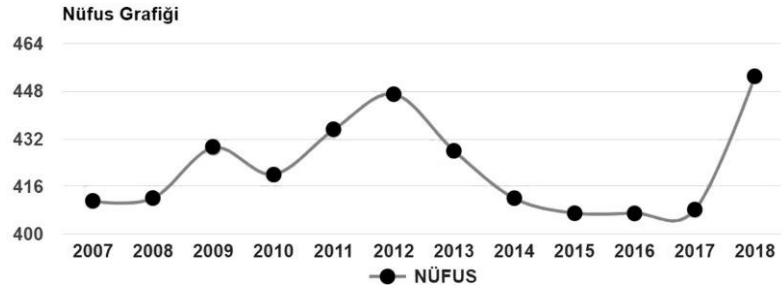
SEDDÜLBAHİR İLKOKULU ANALİZİ	1927’de inşa edilmiştir. 1997’de atıl kalır. 2016’da yeniden işlevlendirilir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul esas odak noktasının parçasıdır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası — erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı 		Yapılaşma oranı %26’dır.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ▨ lojman ■ diğer		Arazide derslik ve lojman bitişik şekilde tek yapı bulunmaktadır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Derslikler yapının çeperinde konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale lojman ile derslik biriminin arasına kapı açmak olmuştur. Yeni işlev için yapılmıştır.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ▨ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanmış olup yapı atölye ve sergi mekanı olarak işlevlendirilmiştir.

Şekil 4. 68.Seddülbahir İlkokulu analizi

4.4.2. Behramlı köyü

Behramlı Köyü, Eceabat ilçe merkezine 16 km uzaklıkta ve merkezin güneybatısında konumlanmıştır. Köy bir yamaç üzerine kurulmuştur ve Kilitbahir'den sonraki ilk yerleşimdir. Yarımada'daki pek çok tarihi alanın yakınında konumlanan köy ve yakın çevresinin, antik dönemden bu yana bir yerleşim yeri olarak kullanıldığı bilinmektedir.

2018 nüfus verilerine göre köyün nüfusu 453 kişidir. Son on yıla ait grafiğe bakıldığında nüfusta dalgalanmalar olduğu görülür. Özellikle son bir yılda nüfusun arttığı gözlenir (Şekil 4.69). Köy Marmara ve Akdeniz iklimlerinin özelliklerini birlikte gösterir. Köyün geçimi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

Şekil 4. 69. Behramlı köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği

Bulgaristan göçmeni olan halkı savaşın başlamasından önce de buradadır fakat savaşla birlikte köyü terk etmelerinin ardından savaştan sonra gelip yeniden köylerini imar etmişlerdir. Eski Çiftlik, Arapsuyu, Doprabahçesi, Kızıltepesi köyün kayda değer mevkileridir (Anonim 2019t).

Evler bir veya iki katlıdır ve hemen hepsi beyaz kireç ile sıvanmıştır. Evlerin bir kısmı kerpiç malzeme ile yığma sistemle bir kısmı da tuğla malzemeden betonarme sistemle inşa edilmiştir. Yollar kilitli parke taşı döşelidir (Şekil 4.70).

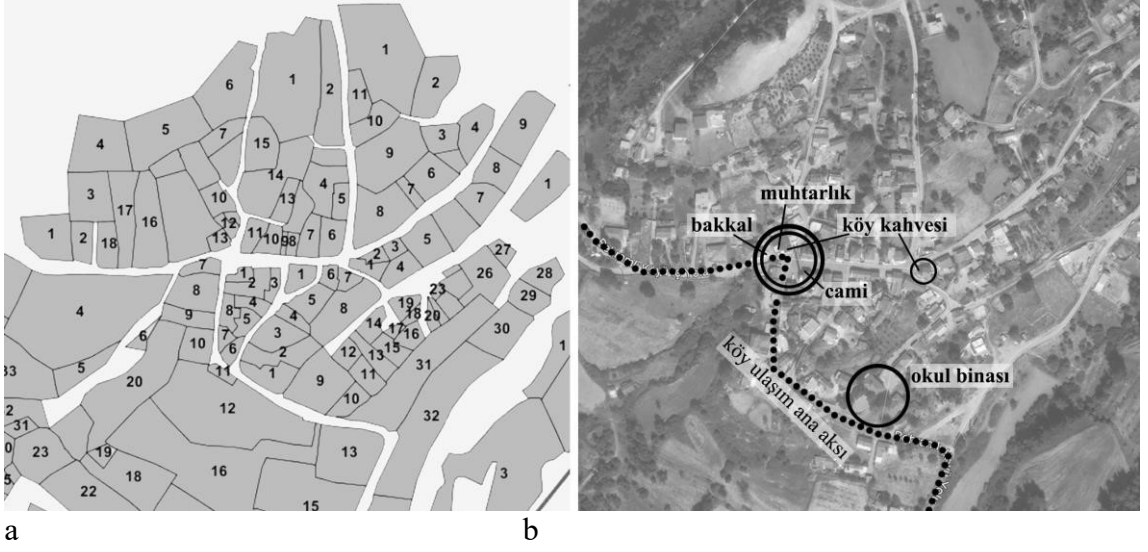
Şekil 4. 70. Behramlı Cami, konutlar ve köy yolları (Aktürk arşivi 2019)

Organik dokusu olan köy toplu bir yerleşime sahiptir. Eceabat istikametinden gelirken köyün girişinde ilk karşılaşılan yapılardan biri okul binasıdır. Köyiçi ana yolunun üzerinde okul binası geçildikten sonra esas köy merkezine ulaşılır. Burası köyün en önemli odak noktasını oluşturur. Cami, köy bakkalı, muhtarlık ve köy kahvesi burada toplanmıştır. Köyde bundan bağımsız bir kahvehane daha vardır (Şekil 4.71 ve 4.72).

Şekil 4. 71. Behramlı Cami, bakkal, köy kahvesi ve muhtarlık (Aktürk arşivi 2019)

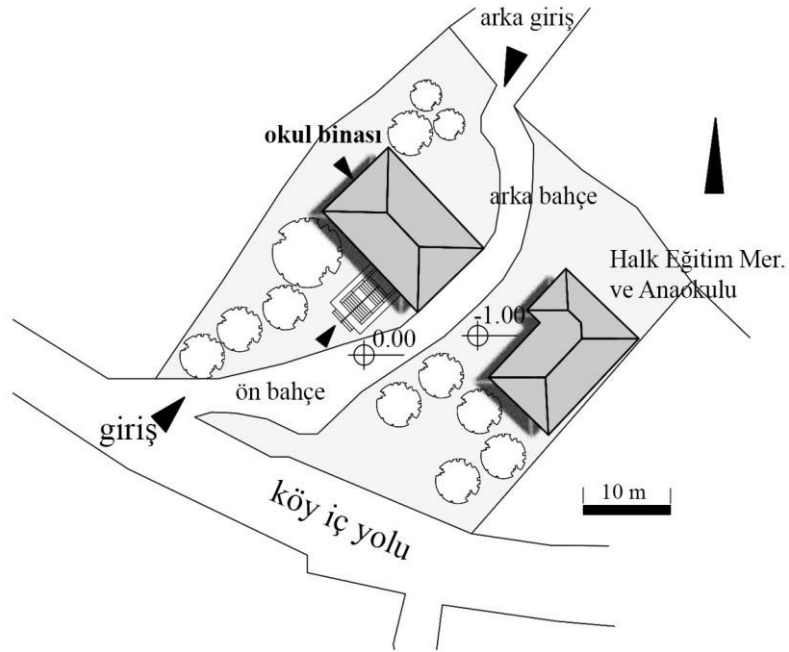
Şekil 4. 72. a. Behramlı parselizasyonu, b. Behramlı imaj analizi

Okul binası Köyiçi Mevkii 140 Ada 9 Parselde konumlanmıştır. Toplam parsel alanı 1.956 metrekaredir. Köyün mevcut yerleşiminin sınırında olan okul, odak noktasından da ayrı bir yerde bulunur ancak ulaşım ana aksı üzerinde ve köyün hemen girişinde olması binayı görünür ve ulaşılabilir kılmaktadır (Şekil 4.73).

Şekil 4. 73. Behramlı İlkokulu'nun köydeki konumu

Okul arazisinin anayoldan ana girişi iç yoldan da bir arka girişi vardır. Arazide iki bina bulunmaktadır. Ön cephesi köy içi anayola doğru yönelmiş olan asıl okul binasıdır ve 1940 yılında inşa edilmiştir. Bu bina derslik ve öğretmenin kaldığı lojman bölümü birbirine bitişik olacak şekilde tek dikdörtgen bir kütledir. Diğeri ise mevcut okulun yetersiz kalması üzerine ek derslikler olarak inşa edilmiştir. Ek yapının giriş cephesi mevcut binaya yönelir şekilde konumlanmıştır. Mevcut okuldan yaklaşık bir metre alt kota inşa edilmiştir. Muhtarlıktan alınan bilgiye göre tam tarihi bilinemesi de 1990'lı yıllarda inşa edildiği öğrenilmiştir. Bu yapıda üç derslik bulunur. Dersliklerden biri günümüzde anaokulu olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.74). İki ayrı kota bölünmüş bahçede yapılaşma oranı yaklaşık olarak %14'tür.

Şekil 4. 74. Behramlı İlkokulu vaziyet planı

Okul binası bir bodrum kat ve bir zemin kattan oluşur. Ancak bodrum kat ile zemin katın içeriden bağlantısı yoktur. Bodruma bahçeden giriş verilmiştir. Okul, ön cephesi ana yola yönelecek şekilde konumlanmıştır. Taş malzemeden inşa edilmiş, kırma çatılı yığma bir binadır. Okulun ilk dikkat çeken özelliklerinden biri de giriş merdivenleridir. Girişe 17 basamaklı taş merdivenle ulaşılır ve bu merdiven ön cephenin görünüşünde önemli bir yer işgal eder (Şekil 4.75 ve 4.76). Okulun ön bahçesi ve arka bahçe bırakacak şekilde arazinin ortasına yerleşmiştir. Okul arazisine önden ve arkadan olmak

üzere iki giriş mevcuttur. Kuşbakışı olarak bakıldığında bahçenin içinde ön giriş ve arka girişi birbirine bağlayan bir yol oluşmuştur. Ön bahçede arazinin içinden geçen yoldan arta kalan alan ağaçlandırılmıştır. Arazide bulunan ve şuan anaokulu olarak kullanılan diğer bina ise tek katlı kırma çatılı bir binadır ve girişi okulun sağ yan cephesine doğru konumlanmıştır (Şekil 4.77).

Şekil 4. 75. Behramlı İlkokulu (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 76. Behramlı ilkokulu arka ve yan cephe (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 77. Behramlı'da anaokulu olarak kullanılan bina (Aktürk arşivi 2019)

Anaokulu işleviyle kullanılan bu yapı 2018 yılında açılışı gerçekleştirilerek Eceabat Halk Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı kurs merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Geçtiğimiz yıl boyunca El Sanatları kursu ile köyün kadınlarını bir araya getirmiştir. Ancak mevcut durumda bu kullanım devam etmemektedir.

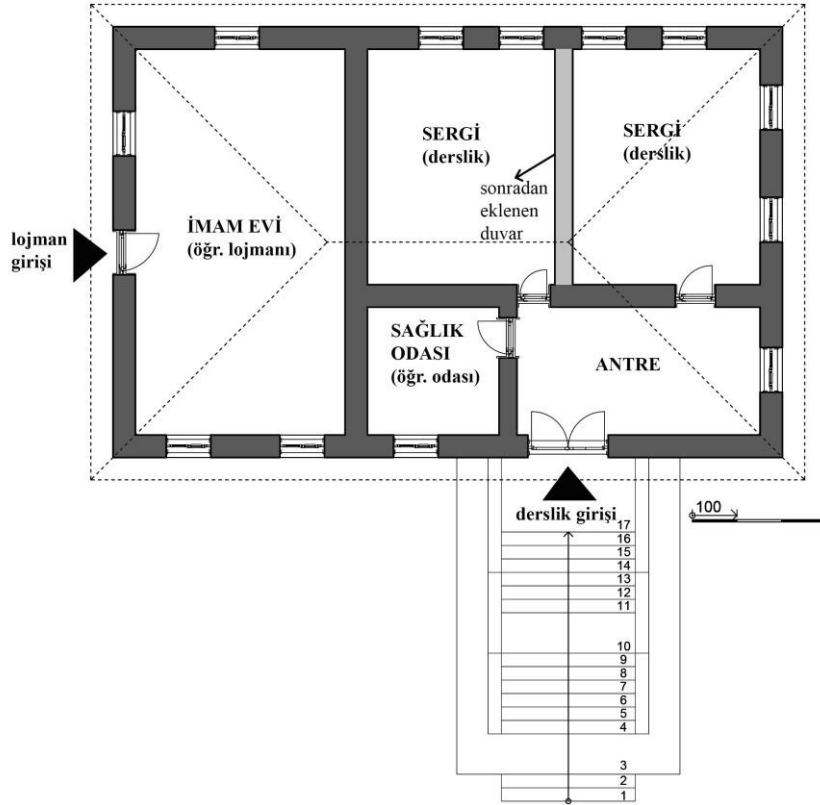
Taş okulun planı incelendiğinde ilk haliyle yaklaşık 46 metrekarelik tek bir derslikten ve yaklaşık 8,5 metrekarelik bir öğretmen odasından meydana geldiği görülür. Ancak bu tek derslik sonradan tam ortadan eklenen bir duvarla ikiye bölünmüştür. Böylece günümüzde bu mekân 22'şer metrekarelik iki hacimden oluşmaktadır. Ayrıca 15 metrekarelik bir giriş alanı bulunur ve bu alan binanın köşesinde konumlanmıştır. Yan cepheye açılmış pencere ile giriş hacmi aydınlanır ve dışarıyla görsel etkileşim sağlar. Öğretmen lojmanının girişi binanın sağ yan cephesindedir. Lojman ile derslik bölümünün içeriden bağlantısı bulunmamaktadır. Lojmanı köyün imamı kullanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan edinilen bilgiye göre Behramlı İlkokulu 2005 yılında kapanmıştır ve öğrenciler en yakın merkez okul olan Alçıtepe Köyü'ndeki okula taşınmaktadırlar. Bu yıldan sonra atıl duruma düşen okul Opet Tarihe Saygı Projesi kapsamında 2010 yılında restore edilmiş ve beyaz sıvalı cepheler orijinal taş malzeme görünecek şekilde eski haline döndürülmüştür (Şekil 4.78).

Şekil 4. 78. Behramlı İlkokulu'nun restorasyondan önceki hali

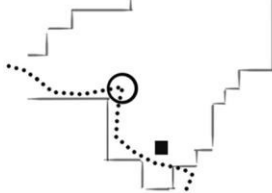
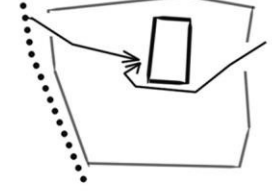
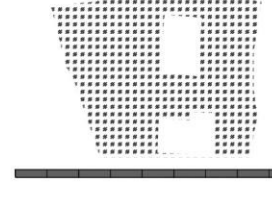
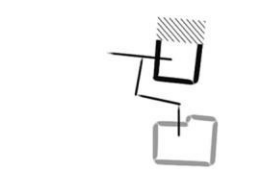
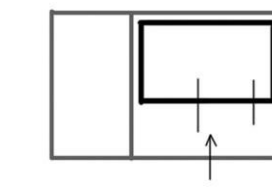
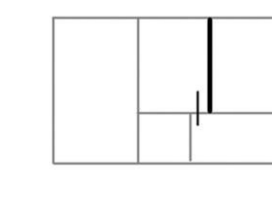
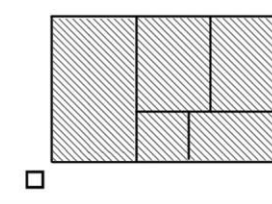
Okulun yeniden kullanımı sergi mekânı ve sağlık ocağı olarak sağlanmaktadır. İkiye bölünmüş derslik iki sergi mekânına ve öğretmen odası da sağlık ocağına dönüştürülmüştür (Şekil 4.79). Sergilenen malzemeler ise savaş dönemine ait kurşun, para, silah parçası, bomba, tarihi belge gibi materyallerdir (Şekil 4.80). Behramlı İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.81'de verilmiştir.

Şekil 4. 79. Behramlı İlkokulu plan şeması(Lojman bölümüne girilememiştir.)

Şekil 4. 80. a. Behramlı İlkokulu dersliğin sergi mekânı olarak kullanımı, b. okulun giriş bölümü (Aktürk arşivi 2019)

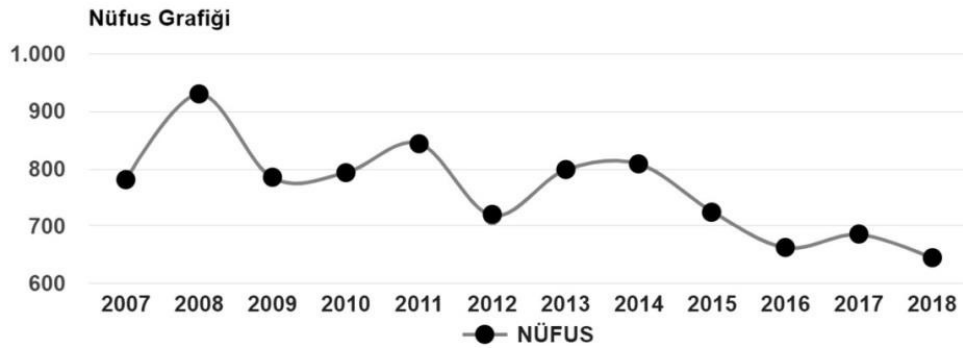
BEHRAMLİ İLKOKULU ANALİZİ	1940'ta inşa edilmiştir. 2005'te atıl kalır. 2010'da yeniden işlevlendirilir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul köy merkezinden ayrı bir odak noktasıdır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası → erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı ■ açık alan □ yapılaşma oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %14'tür.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ■ lojman ■ diğer		Arazide derslik ve lojman bitişik şekilde eski okul binası ve ek derslik binası olmak üzere iki kütle vardır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Derslik yapının uzun cephesi boyunca konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale tek dersliği ortadan duvarla ikiye bölmek şeklinde olmuştur. Asli işlev için yapılmıştır.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ■ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanmış olup yapı sergi mekanı olarak işlevlendirilmiştir. yeni işlevde bölgenin tarihi özellikleri etkili olmuştur.

Şekil 4. 81.Behramlı İlkokulu analizi

4.4.3. Kilitbahir köyü

Kilitbahir, Eceabat'a 5 kilometre mesafede ve ilçe merkezinin güneyinde yer alan bir köydür. Boğazın en dar yerinde yapılan Kale'si ile bilinir. Kilitbahir (Kilid-ül Bahr) Kalesi ve boğazın tam karşı kıyısındaki Çimenlik Kalesi Fatih Sultan Mehmet tarafından boğaz savunmasını sağlamak amacıyla yaptırılmıştır. 1462 yılında inşa edilen Kale denizin kilidi anlamına gelen ismini bugünkü yerleşime vermiştir.

2018 nüfus verilerine göre köyün nüfusu 644 kişidir. Son 10 yıla bakıldığında nüfus grafiğinde dalgalanmalar olduğu görülür. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde nüfusta azalma olduğu dikkat çeker (Şekil 4.82). Köyün turistik çekim noktası olması ve kıyıda konumlanmasından dolayı yaz ve kış aylarında nüfusun farklılaştığı görülür. Yaz aylarında nüfus artar. Köy, Marmara iklimi etki alanı içerisinde yer almaktadır. Köyün ekonomisi tarım, balıkçılık ve turizme dayanır.

Şekil 4. 82. Kilitbahir köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği

Köy yerleşimi bir tepenin yamacına engebeli bir araziye organik sokak dokusuyla kurulmuştur. Yerleşim Kale'nin etrafında toplu haldedir. Günümüz haliyle evlerin belirli bir özelliği yoktur. Köy yerleşimi olmasına rağmen manzaraya hakim bölgelerde yüksek katlı konutlar görülmektedir (Şekil 4.83). Bazı sokaklar halen kendi içinde oluşturduğu boşluklar ve 1-2 katlı yapılaşması ile köy özelliğini hissettirmeye devam etse de apartmanlaşmanın olduğu bölümlerde bu tamamen kaybolmuştur (Şekil 4.84).

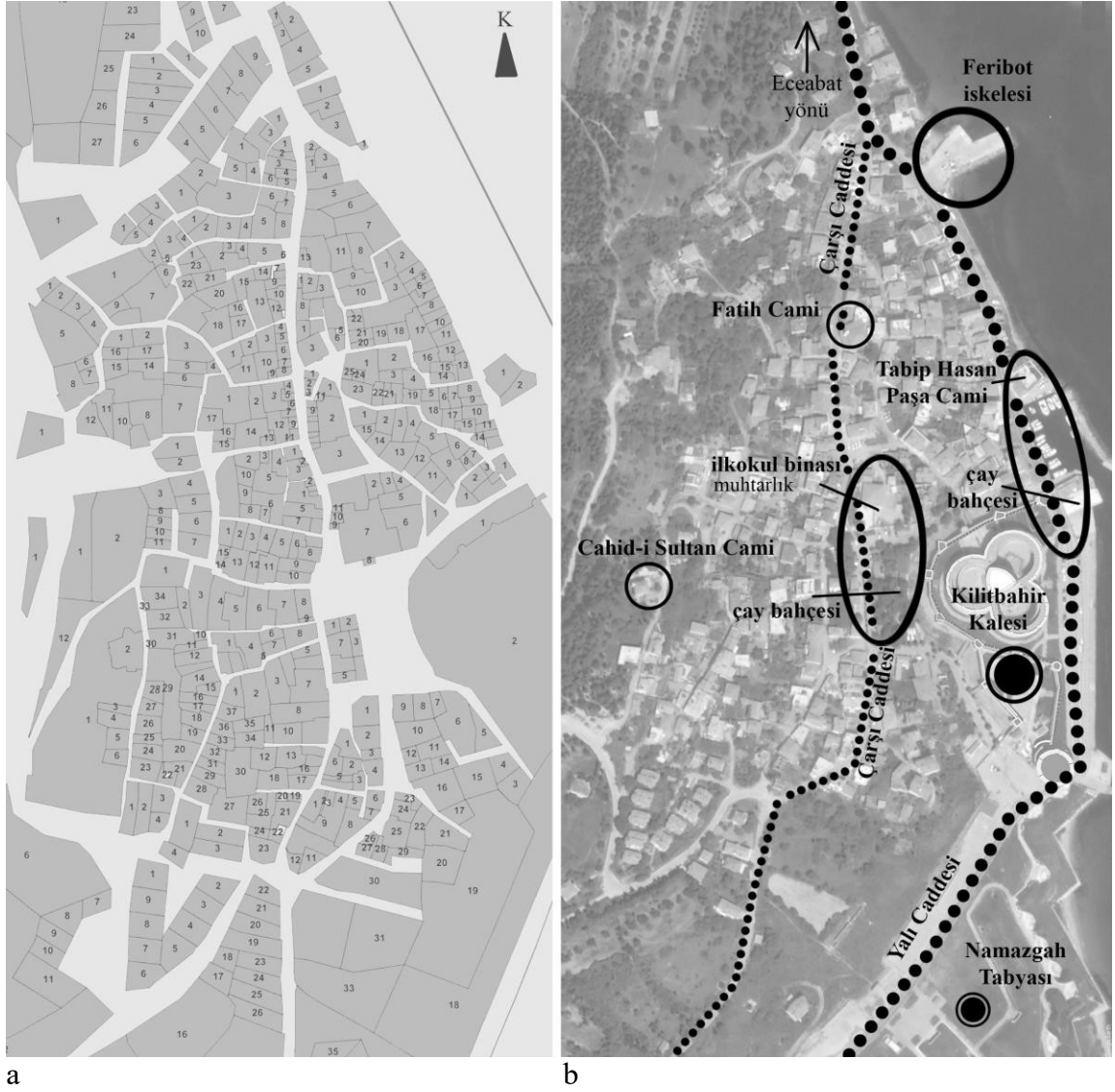

Şekil 4. 83. Boğazdan Kilitbahir'in ve Kale'nin görünümü (Aktürk arşivi 2019)

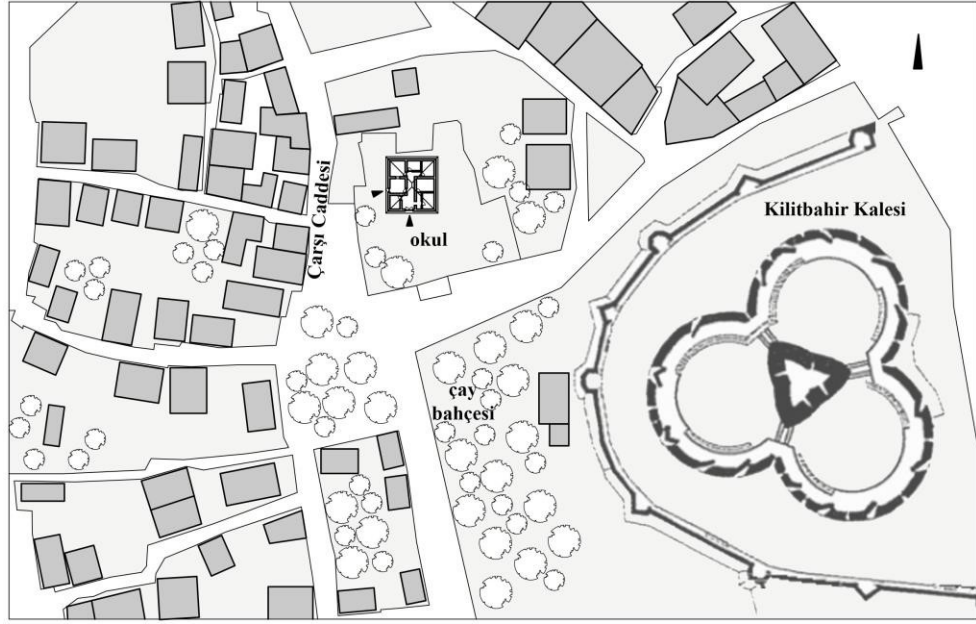
Şekil 4. 84. Kilitbahir'de farklı etki bırakan sokak perspektifleri (Aktürk arşivi 2019)

Toplu yerleşime sahip köyün ana ulaşım yollarının Eceabat'tan gelirken iki kola ayrılarak birinin sahil şeridinden diğerinin ise köy yerleşiminin orta noktasından aynı istikamette devam ettiği görülür. Cahidi Sultan Cami hariç köydeki odak noktalarının hepsi bu güzergâhlarda bulunur. Sahil şeridinden devam eden Yalı Caddesi'nde güneye doğru gidildikçe feribot iskelesinin ardından Tabip Hasan Paşa Cami ile karşılaşılır. Bu istikamette Kale'ye yakın olan kısımlarda yeme içme mekânları bulunmaktadır. Bunların ardından yerleşimin en büyük odağı olan Kilitbahir Kalesi'ne ulaşılır. Kale'nin hemen ardında tabyalar ve şehitlikler vardır. Köy yerleşiminin içinden geçen Çarşı Caddesi'nde ise ticari birimler bulunmaktadır. Burada Fatih Cami, okul binası ve Kale'nin hemen ardında çay bahçeleri bulunur. Bu güzergâh köy yerleşiminin en hareketli bölümünü oluşturur. Köyün bir diğer camisi olan Cahidi Sultan ise bunlardan bağımsız olarak tepede hakim bir manzarada konumlanmıştır (Şekil 4.85).

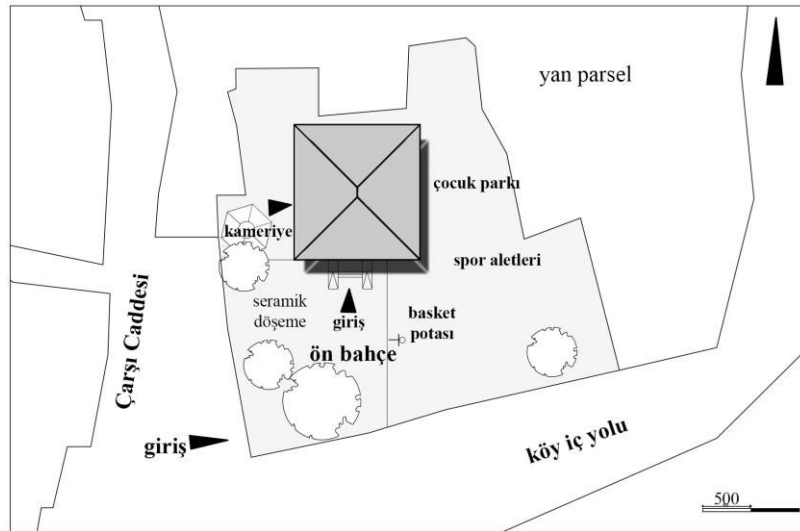
Şekil 4. 85. a. Kilitbahir parselizasyonu, b. Kilitbahir imaj analizi

Kilitbahir İlkokulu Kale'nin hemen batısında Çarşı Caddesi'ne sol yan cephesini dönecek şekilde konumlanmıştır. Kale ile arasından bir sokak geçmektedir fakat okul üst kotta olduğunda bu sokak oldukça eğimli, merdivenli bir sokaktır. Sokağın sonunda konutlar, okul ve çay bahçesinin sınırladığı yolların birleştiği bir meydan bulunur. Okulun ön cephesi Kale'nin ardına konumlanmış çay bahçesine ve bu meydana doğru yönelmiştir (Şekil 4.86).

Şekil 4. 86. Kilitbahir İlkokulu'nun köydeki konumu

Kilitbahir İlkokulu 198 Ada 7 Parselde kayıtlı olan yaklaşık 1.190 metrekarelik arazide konumlanmıştır. Arazide yalnızca okul binası bulunmaktadır. Mevcut haliyle arazinin yaklaşık yapılaşma oranı %13 iken %87'si bahçedir. Bahçeye giriş Çarşı Caddesi'ndendir ve kareye yakın dikdörtgen binaya giriş iki cepheden sağlanmaktadır. Bu girişlerden biri sonradan eklenmiştir. Bahçede bir basket potası, çocuk parkı, bir kameriye ve köylünün kullanımı için yapılmış spor aletleri bulunur (Şekil 4.87). Okul tek katlı yığma bir binadır. Kıрма çatısı kiremit kaplıdır. Cephe ve doğramalar değiştirilmiştir. Günümüz haliyle yapı orijinalini yansıtmamaktadır (Şekil 4.88).

Şekil 4. 87. Kilitbahir İlkokulu günümüz vaziyet planı

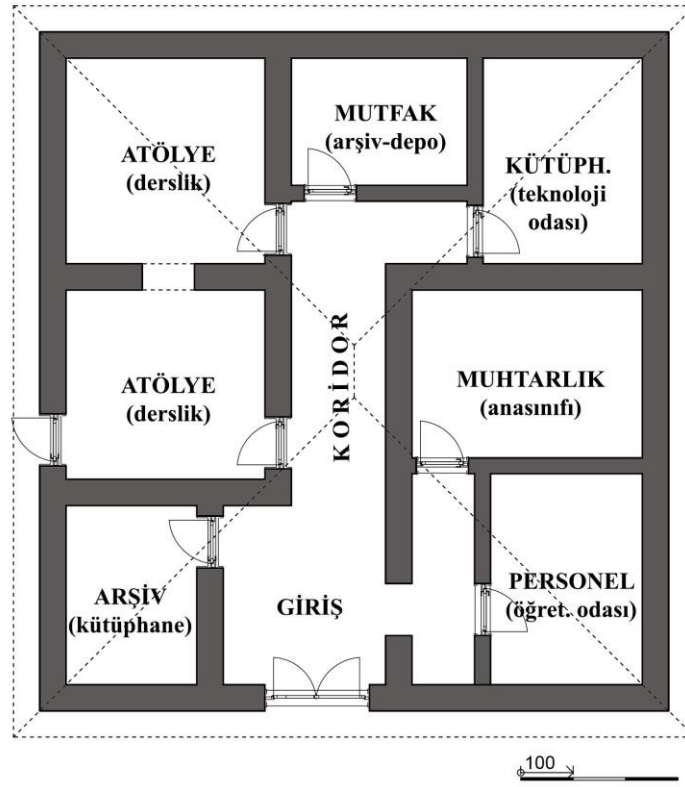
Köy halkından edinilen bilgiye göre ilkokul binası 1923'te inşa edilmiştir ve ilk haliyle iki katlıdır. Ancak 1952 depreminden sonra hasar görmesi sonucu üstü yıkılarak tek katı kalmıştır. Bu katın arka cephesine derslikler eklenerek ön cephesi korunmuştur. Ancak ilk planına dair bir taslağa ulaşılamamıştır. Mevcut yapının son haliyle okul olarak kullanımındaki fonksiyonlar mevcut plana işlenmiştir. İki derslik arasına kapı açıklığı eklenerek bu alan atölye olarak değerlendirilmiştir. Atölyelere dışarıdan direkt girişi sağlamak amaçlı dış cepheye de bir kapı eklenmiştir. Esasen anasınıfı ve öğretmen odası olarak kullanılan mekânlar günümüzde muhtarlığın kullanımındadır (Şekil 4.89).

Şekil 4. 88. Kilitbahir İlkokulu (Aktürk arşivi 2019)

Çanakkale Milli Eğitim Müdürlüğü'nden edinilen bilgiye göre 2018-2019 eğitim öğretim yılında ilkokul seviyesinde toplam 9 öğrenci Eceabat'a taşınmıştır. Muhtarlık binası olmasının ardından kültürel faaliyetlerde kullanılmak üzere okul bahçesi ve iç mekânlar düzenlenerek bir kütüphane oluşturulmuş ve köyde kadınlara yönelik Halk Eğitim kursu okul binasına taşınarak iki derslik el sanatları merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Şekil 4.90). Burada üretilen ürünlerin satılabilmesi için okul binası önünde belli zamanlarda stant açılmaktadır. Böylece köy kadınlarının da gelir elde etmesi amaçlanmaktadır.

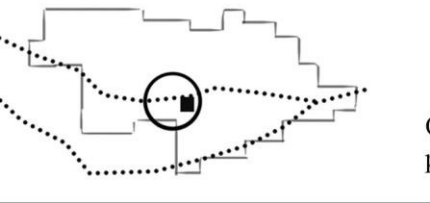
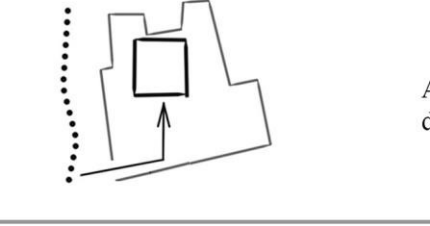
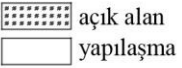
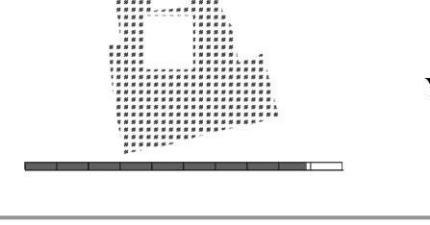
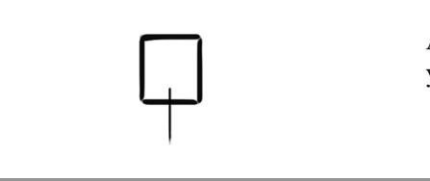
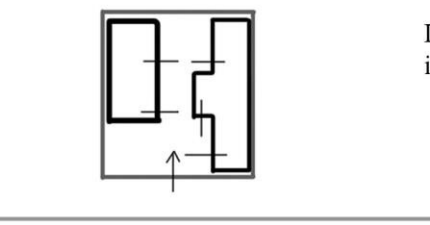
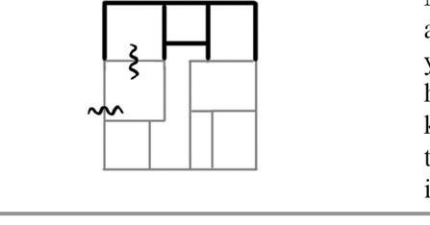
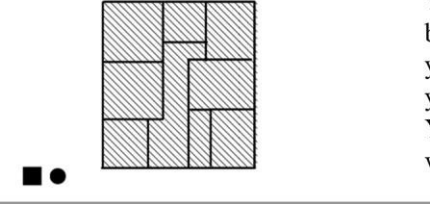

Şekil 4. 89. Kilitbahir İlkokulu plan şeması

Şekil 4. 90. Kilitbahir İlkokulu atölye ve kütüphane olarak kullanılan mekânlar (Aktürk arşivi 2019)

Günümüz haliyle okul binasının iki girişi bulunmaktadır. Ön cephede bulunan esas giriş tüm birimlerle bağlantılı olmakla birlikte daha çok muhtarlığa ve kütüphane kullanımına hizmet vermekte, sol yan cephedeki giriş ise direkt olarak atölyeye açılmaktadır. Okulun konumunun tam merkezde olması ve köy kadınlarının bir araya gelmesini sağlayarak üretimi destekleyen bir işlevde kullanılıyor olması köydeki sosyalleşmeyi desteklemektedir. Civler İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.91'de verilmiştir.

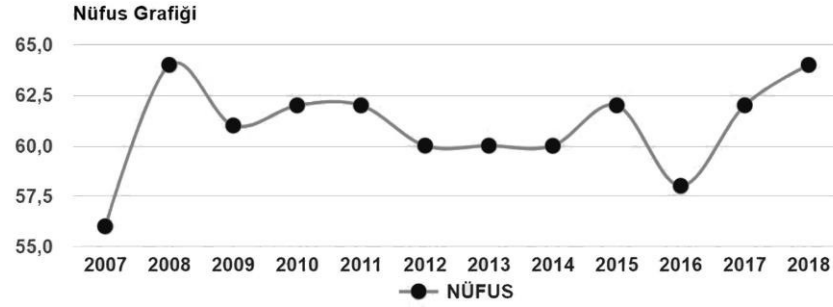
KİLİTBAHİR İLKOKULU ANALİZİ	1923'te inşa edilmiştir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul köy merkezinin parçasıdır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası — erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %13'tür.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ▨ lojman ■ diğer		Arazide tek derslik kütsesi yer almaktadır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Derslikler yapıda karşılıklı iki tarafta da yer almaktadır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale derslik sayısını artırmak için binaya ek yapmak ve hem dışarıdan-hem dederslikler arasında kapı açmak şeklinde olmuştur . Asli işlev ve yeni işlev için yapılmıştır.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ▨ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanmış olup yapı atölye ve idari fonksiyonda işlevlendirilmiştir. Yeni işlevde köylünün talep ve ihtiyaçları etkili olmuştur.

Şekil 4. 91.Kilitbahir İlkokulu analizi

4.4.4. Kocadere köyü

İlçe merkezine 7 km uzaklıkta olup nüfus olarak İlçenin en küçük köyüdür. Köy merkez yerleşimin kuzeyinde yer alır ve ismini bulunduğu bölgedeki Kocadere Deresi'nden almaktadır. 2018 nüfus verilerine göre Kocadere'nin nüfusu 64 kişidir (Şekil 4.92). Köy, Marmara iklimi etki alanı içerisinde ve köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır.

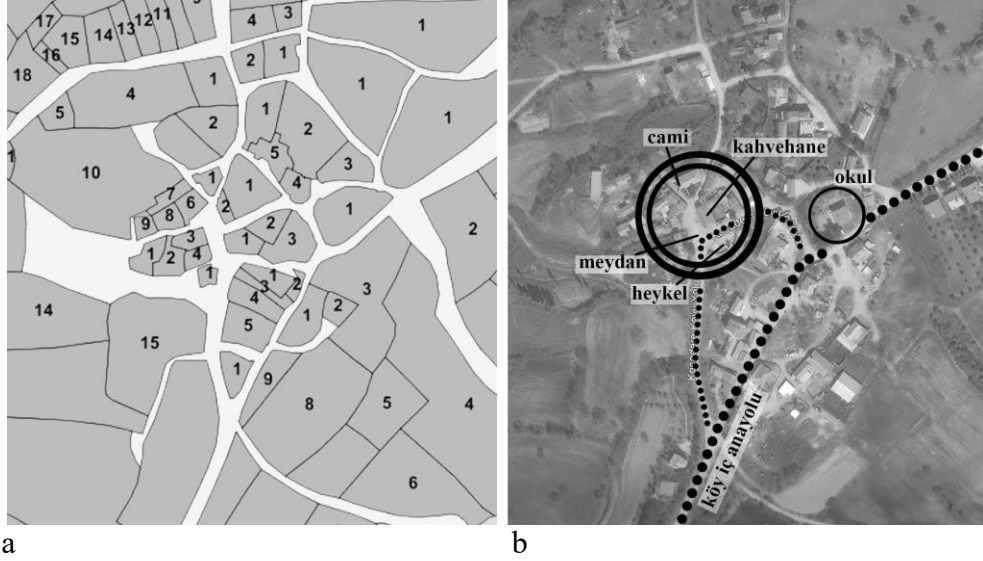
Şekil 4. 92. Kocadere köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği

Eceabat ile Kabatepe arasında bulunan köy milli park sınırları içinde bulunup 1915 yılında Türk ordusunun Arıburnu kuzey gurubunun karargâhlarına ev sahipliği yapmıştır. Arıburnu Cephesi'nin bulunduğu yere 1 km uzaklıkta olup o dönem Sahra Hastanesi'nin de bulunduğu yerdir. Köyde bir Hastane Şehitliği bulunmaktadır. Köyün havası ve doğasıyla bakırlığını halen koruyor olması günümüzde izcilerin kamp kurmak için tercih ettikleri bir yer olmuştur. Daha çok doğa meraklıları ve kampçılar köyü ziyaret etmektedirler.

Köy yerleşimi tek bir bölgede toplanmıştır. Evler genellikle tek katlıdır ve daha çok taş ve kerpiç malzemeden yapılmıştır. Evlerin kiremit kaplı kırma çatıları vardır. Küçük bir yerleşimi olan köyün cami ve kahvehanesinin de bulunduğu bir meydanı vardır (Şekil 4.93). Burası köyün asıl odak noktasıdır. Köy okulu ise anayol üzerinde köy yerleşiminin hemen başlangıcındadır. Görsel olarak meydanla bağlantısı yoktur (Şekil 4.94 ve 4.95).

Şekil 4. 93. Kocadere köyü konutlar, kahvehane ve cami (Aktürk arşivi 2019)

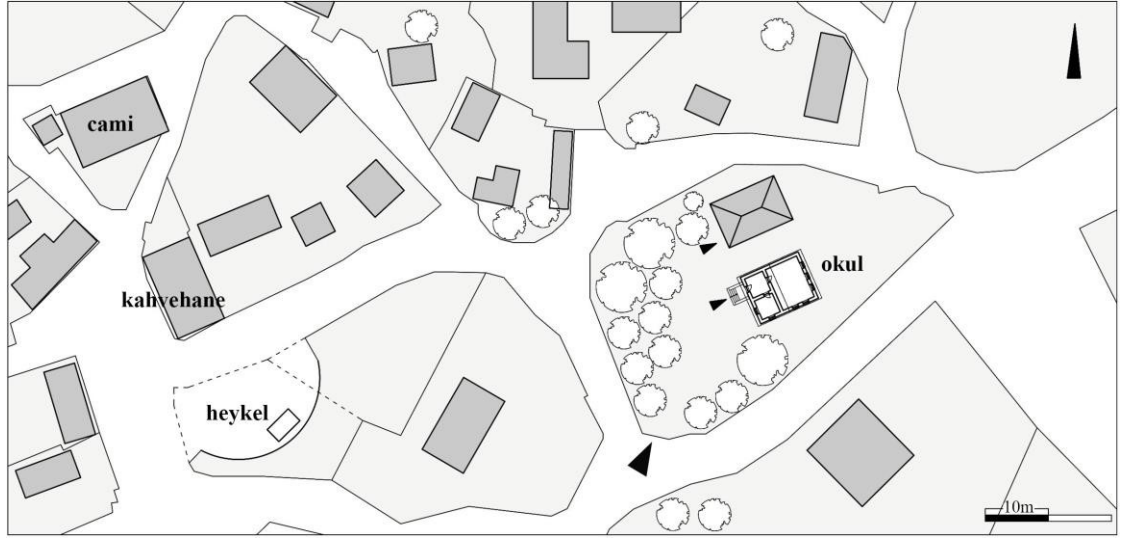

Şekil 4. 94. a. Kocadere parselizasyon, b. Kocadere imaj analizi

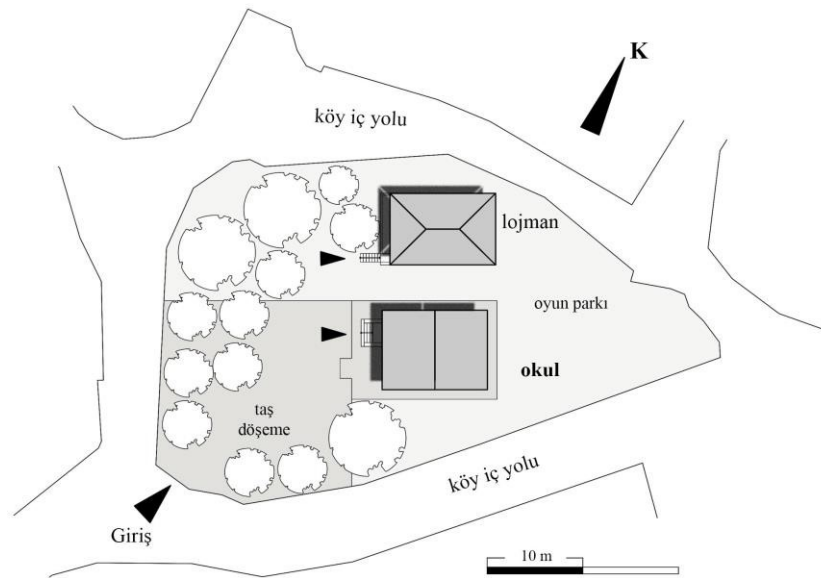
Şekil 4. 95. Kocadere köyü merkezi (Aktürk arşivi 2019)

Köyün merkez noktasına çok kısa bir mesafede bulunan okul binası köy ulaşım ana aksı üzerinde yer alır ve giriş cephesi merkeze doğru yönlenmiştir (Şekil 4.96). Okul köyün hemen girişindeki 127 ada 1 parselde konumlanmıştır. Toplam parsel alanı 1.515 metrekaredir. Parselin etrafı tamamen köy içi yollarla çevrilidir.

Şekil 4. 96. Kocadere İlkokulu'nun köy yerleşimindeki konumu

Okul arazisi içerisinde bir de lojman bulunmaktadır. Lojman şahsa kiralanmıştır. Okul binası ön bahçesinin bir bölümü taş döşenmiştir ve arka bahçede bir oyun parkı bulunmaktadır. Okul binası arazinin yaklaşık olarak ortasında yer almaktadır (Şekil 4.97). Arazideki yapılaşma yaklaşık olarak %9 iken geriye kalan %91'i bahçe alanıdır. Okul binası tek katlı yığma yapıdır ve taş malzemeden inşa edilmiştir. Beşik çatısı kiremit kaplıdır ve ön ve arka cepheye eğimlidir. Altı basamakla subasman kotuna ulaşılır. Mevcut haliyle okulun cephesi halen orijinal taş görünümündedir. Doğramalar ise değiştirilmiş ve ahşap görünümlü doğrama ile yenilenmiştir (Şekil 4.98 ve 4.99).

Şekil 4. 97. Kocadere İlkokulu vaziyet planı

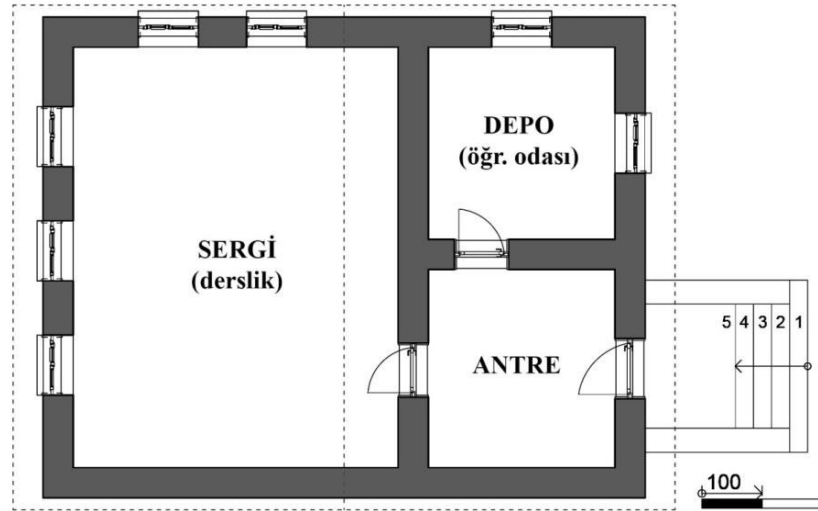
Şekil 4. 98. Kocadere İlkokulu giriş cephesi (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 99. Kocadere İlkokulu yan ve arka cephesi (Aktürk arşivi)

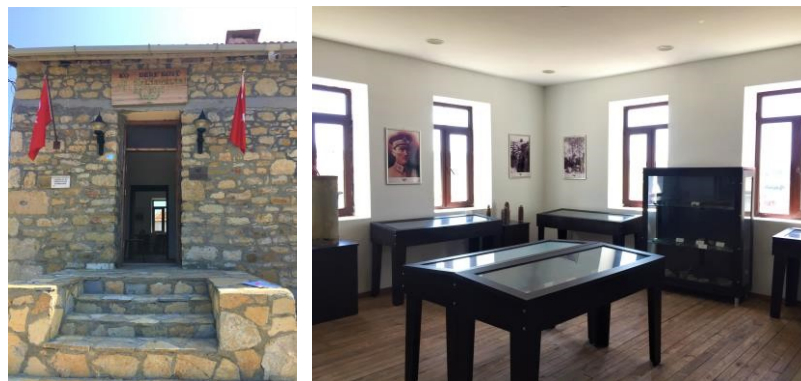
Okul tek derslikten ve bir öğretmen odasından oluşan küçük bir yapıdır. Derslik yaklaşık olarak 38 metrekare, öğretmen odası ise yaklaşık 10 metrekaredir. Derslik kuzeydoğu ve güneydoğu olmak üzere iki cepheden ışıkmaktadır (Şekil 4.100). Planda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Lojman ile derslik kısmı yaklaşık aynı boyutlarda aynı yönde konumlanmalarına rağmen birbirinden ayrı inşa edilmiştir. Okulun lojmana bakan cephesi sağırdır. Eceabat Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre 1941'de inşa edilen Kocadere İlkokulu 1992 yılına kadar asli işlevini sürdürmüştür. Günümüzde ise ilkokul çağında öğrenci bulunmamaktadır.

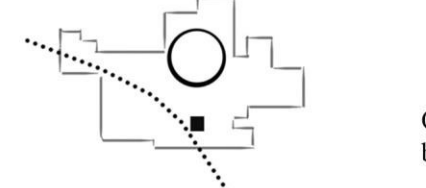
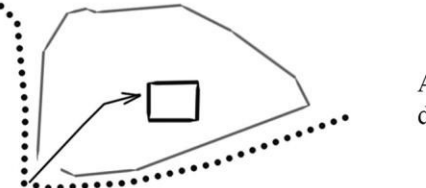
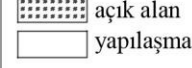
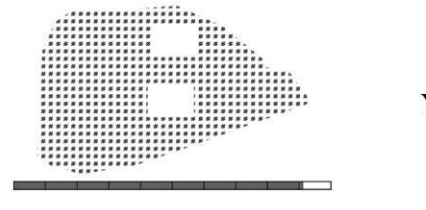
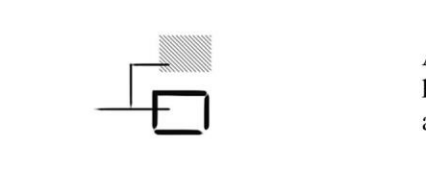
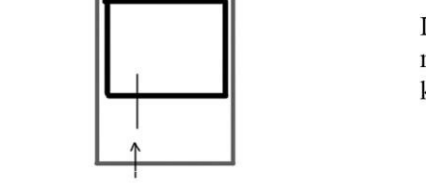
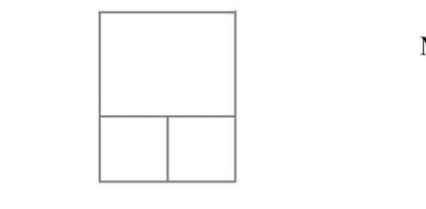
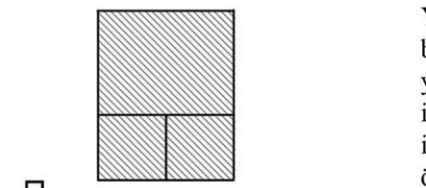
Şekil 4. 100. Kocadere İlkokulu plan şeması

Okulun yeniden işlevlendirme kapsamında değerlendirilmesi ise yine Opet Tarihe Saygı Projesi çerçevesinde 2010 yılında olmuştur. Çanakkale Savaşı'nda Sıhhiye Merkezi olarak hizmet veren Kocadere Köyü'nde bu proje kapsamında köy meydanı yenilenmiş, yeşil alanda gezi bölümleri oluşturulmuş, Tankut Öktem tarafından yaralı bir Türk askerini kucağında taşıyan hemşireyi temsil eden “Sıhhiye Heykeli” köy meydanına yerleştirilmiş, muhtarlık binası ve köy kahvesi yenilenmiştir. Okul binası ise restore edilerek Kocadere Tarihe Saygı Müzesi'ne dönüştürülmüştür. Okul binasında derslik bölümü sergi salonu, öğretmen odası da depo olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.101).

Şekil 4. 101. Kocadere Tarihe Saygı Müzesi giriş ve iç mekân (Aktürk arşivi 2019)

Müzede savaş dönemine ait yakın çevreden toplanan savaşa ait kalıntı ve belgeler sergilenmektedir. Kocadere'nin geçmişine ait fotoğraflar da bulunmaktadır. Kocadere İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.102'de verilmiştir.

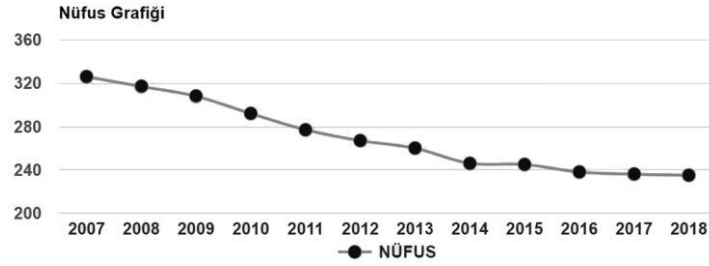
KOCADERE İLKOKULU ANALİZİ	1941’de inşa edilmiştir. 1992’de atıl kalır. 2010’da yeniden işlevlendirilir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul köy merkezinden ayrı bir konumdadır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası → erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %9’dur.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ▨ lojman ■ diğer		Arazide derslik ve lojman kütleleri aynı yönelimle ayrı ayrı konumlanmıştır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Derslik yapının kısa kenarındaki cephe boyunca konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale yoktur.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ▨ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanmış olup yapı sergi salonu olarak işlevlendirilmiştir. Yeni işlevde yerleşimin tarihsel özellikleri etkili olmuştur.

Şekil 4. 102.Kocadere İlkokulu analizi

4.4.5. Yalova köyü

Yalova Köyü Eceabat İlçe Merkezi'ne 15 km mesafede ve ilçenin kuzeydoğusunda yer alan bir yerleşimdir. 2018 verilerine göre Yalova Köyü nüfusu 235 kişidir. Son 10 yılın nüfus grafiği değerlendirildiğinde nüfusun düzenli olarak azaldığı gözlenmektedir (Şekil 4.103). Köylü geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Köyde Marmara iklimi özellikleri görülmektedir.

Şekil 4. 103. Yalova köyünün yıllara göre nüfus değişim grafiği

Yerleşimin ilk isminin “Yalakabak” olduğu bilinir. Köyün ilk kurulduğu bölge günümüzdeki yerleşimin doğusundaki Değirmen Tepesi denilen yerdedir. Zamanla yerleşim bugünkü konuma doğru kaymıştır. Yalakabak ismi sonradan Yalova olarak değiştirilmiştir (Anonim 2019u). Yalova Köyü organik sokak dokusuna sahip engebesiz bir arazide kurulmuştur. Sokaklar genellikle taş döşelidir. Yapılaşma bir veya iki katlıdır ve yapı malzemeleri kerpiç, taş ve betondur. Evler genel olarak cepheleri yol sınırında olacak şekilde inşa edildiğinden sokakta sınırı oluşturan öge cephelerdir. Bazı bölgelerde yeni yapılar daha yoğunlukta olduğu, bazı bölgelerde ise eski konutların kümелendikleri görülür. Bu durum köyde farklı mimari algılar oluşturur (Şekil 4.104).

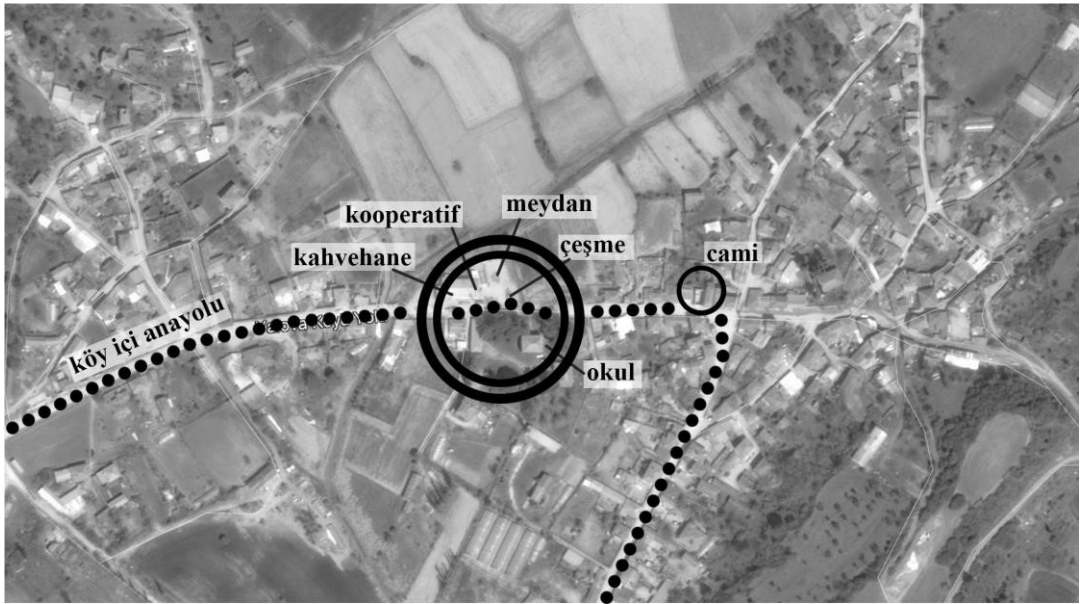

Şekil 4. 104. Yalova köyünün farklı perspektifler (Aktürk arşivi 2019)

Yerleşime kuşbakışı bakıldığında iki kümeden oluştuğu görülür. Yerleşimin tam ortasından geçen ana ulaşım aksı bu iki kümeyi birbirine bağlar. Köye Eceabat istikametinden gelirken ilk konut yerleşiminden geçilerek yapılaşmanın azaldığı merkez bir noktaya varılır ki burası köyün esas odak noktasıdır. Köy kahvehanesi, kooperatif, meydan, çeşme ve okul bu alanda bulunur. Bu odak, köydeki iki noktada kümelenmiş yerleşimin tam ortasında bağlayıcı bir görev görür. Köyün camisi ise bu odaktan ayrı bir noktada bulunmaktadır (Şekil 4.105 ve 4.106).

a

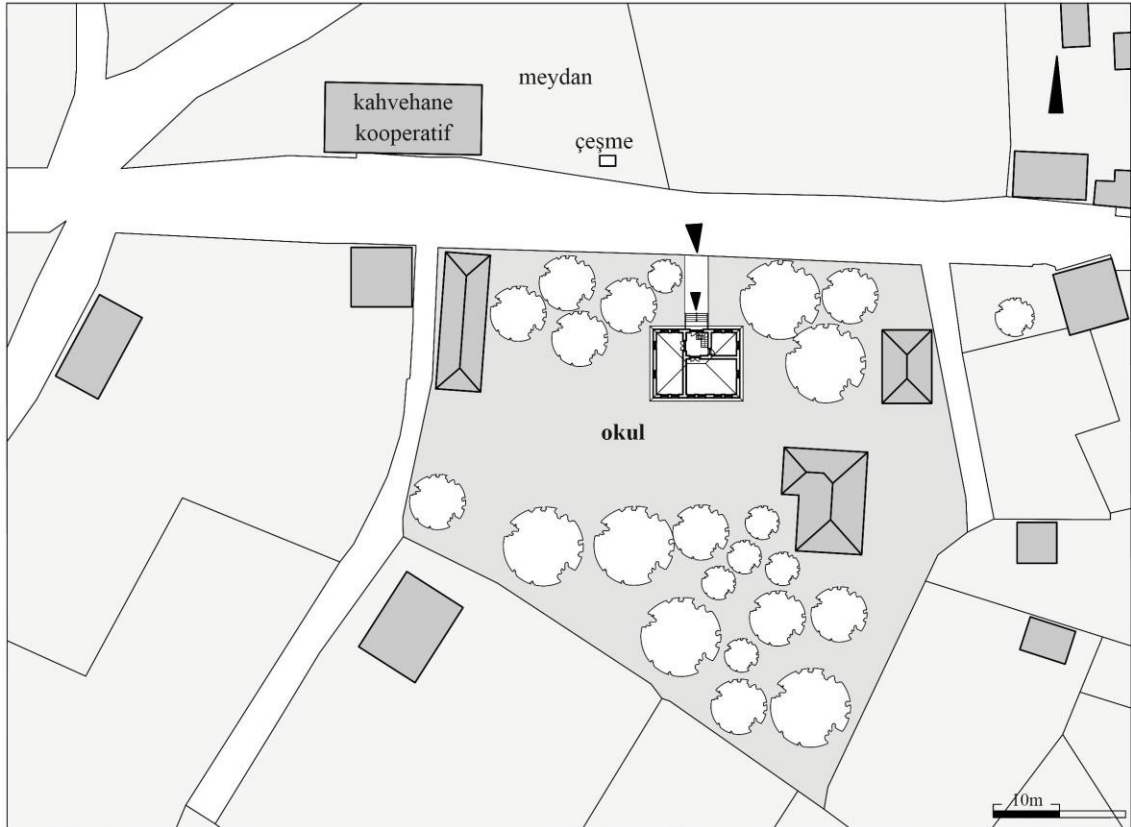
b

Şekil 4. 105. a. Yalova köyü parselizasyonu, b. Yalova köyü imaj analizi

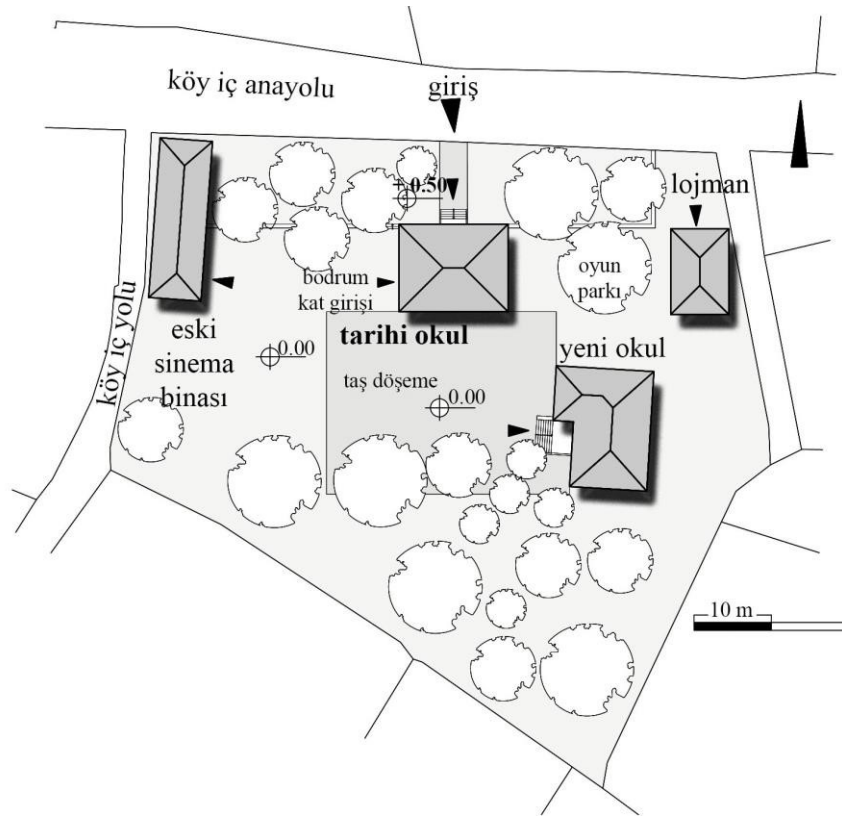
Şekil 4. 106. a. Yalova köyü kahvehane, b. meydan ve çeşmeler, c. cami (Aktürk arşivi 2019)

Köyün odağını oluşturan bu alanda okul binası ve diğer merkezi fonksiyonlar karşılıklı olarak konumlanmıştır. Okul binası 158 Ada 17 Parselde yer almaktadır. Parsel alanı yaklaşık 4.950 metrekaredir. Okulun esas odak noktasındaki öğelerden biri olması binanın köy yaşantısına katkı sunmasını kolaylaştırabilecek bir unsurdur (Şekil 4.107).

Şekil 4. 107. Yalova Zafer İlkokulu'nun köy yerleşimindeki konumu

Okul arazisi köy içi anayola cepheli olmakla birlikte iki yandan da çıkmaz sokaklarla yan parsellerden ayrılmıştır. Arka bahçenin olduğu kısım ise diğer parsellerle bitişiktir. Arazide dört bina bulunmaktadır. Merkezde esas okul binası yer alır ve lojman okuldan bağımsız şekilde konumlanmıştır. Geçmiş dönemlerde köylü için önemli bir sosyal faaliyet mekânı olan sinema binası ise okulun diğer tarafına konumlanmıştır. Zamanla okuldaki dersliklerin yetersiz kalması nedeniyle parselin arka bölümüne bir okul daha inşa edilmiştir. Ön ve arka bahçede ağaçlandırılmış alanlar mevcuttur (Şekil 4.108). Arazideki yapılaşma yaklaşık olarak %9 iken geriye kalan %91'i bahçe alanıdır.

Şekil 4. 108. Yalova Zafer İlkokulu vaziyet planı

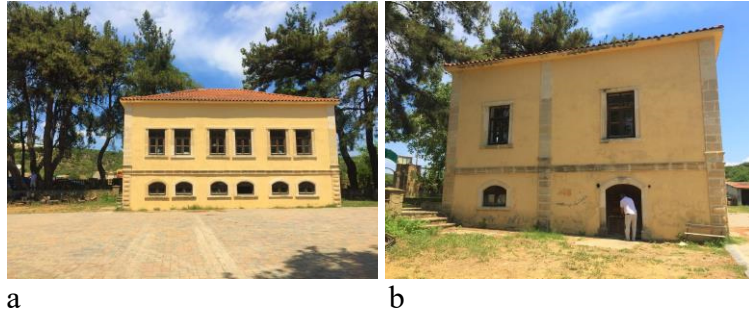
Okul taş malzemeden inşa edilmiş kırma çatılı tarihi yığma bir binadır. Çanakkale Savaşları sırasında Müstahkem Mevkii Komutanlığına atanan Cevat Paşa Çanakkale’de bulunduğu zaman içerisinde amele taburlarını çalıştırarak birçok okul yaptırmıştır. Bu okulların hepsi taş malzemeden inşa edildiklerinden halen ayakta dururlar (Uygun 2015). Yalova’daki okul da bunlardan biridir. 1918 yılında açılan bu okula “Yadigar-ı Zafer Mektebi” denilmiştir. Eceabat Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgiye göre okul

1999 yılında esas işlevini yitirmiştir. 2018-2019 eğitim öğretim yılında ise ilkokul çağında sadece 4 öğrencinin köyden Eceabat'a taşındığı bilinmektedir. 1999 yılından sonra atıl kalan okul binası, Eceabat Kaymakamlığı tarafından 2008 yılında onarılıp “Cevat Paşa Kültür Merkezi” olarak kullanıma açılmıştır (Şekil 4.109 ve 4.110).

Şekil 4. 109. Yalova Zafer İlkokulu (Aktürk arşivi 2019)

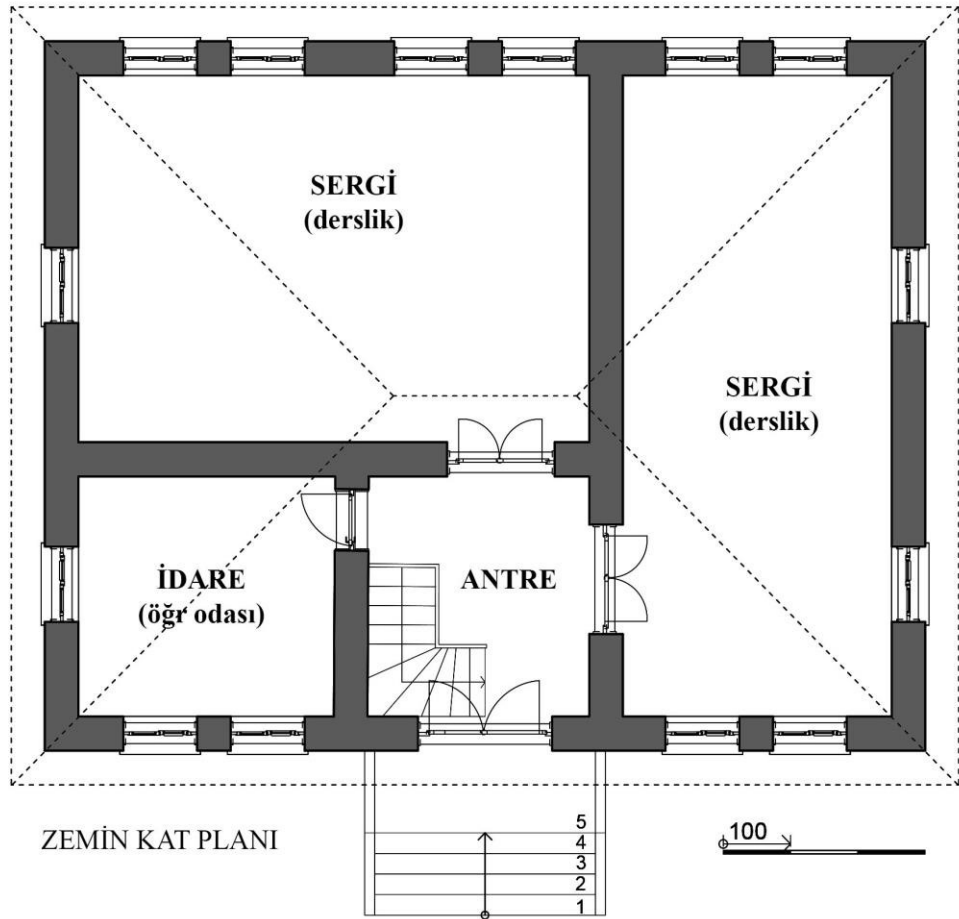

Şekil 4. 110. a. Yalova Zafer İlkokulu arka cephe, b. sağ yan cephe (Aktürk arşivi 2019)

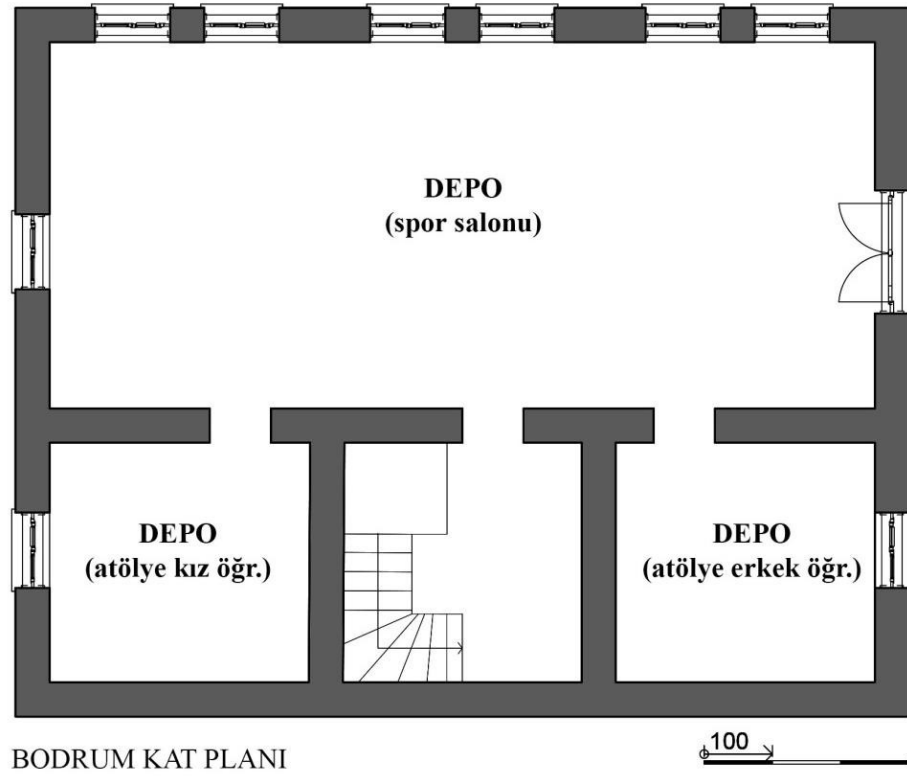
Şekil 4. 111. a. Yalova'da sonradan yapılan okul, b. lojman, c. eski sinema binası (Aktürk arşivi 2019)

Okul binası bir bodrum kat ve zemin kattan oluşur. Bu iki kat birbirine içten merdivenle de bağlanmıştır. Ayrıca subasman kotunun ve arazideki eğimin verdiği kot farkıyla bodrum kata bahçeden de giriş sağlanabilmektedir. Zemin katta 37 ve 40 metrekarelik 2 adet derslik ve 13 metrekarelik bir öğretmen odası bulunur. Bodrum katta ise 65 metrekarelik bir spor odası ile kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı düşünülmüş 13'er metrekarelik atölyeler bulunur (Şekil 4.112 ve 4.113). Restore edildikten sonra dersliklere sergi salonu, öğretmen odasına da idare işlevi verilmiştir. Bodrum kat ise tamamen depo olarak kullanılmaktadır. Arazide bulunan sinema binası günümüzde depo olarak kullanılmakta, lojman ise şahsa kiralıdır. Arka bahçedeki sonradan yapılan okul binası ise atıl haldedir (Şekil 4.111).

Şekil 4. 112. Yalova Zafer İlkokulu zemin kat plan şeması

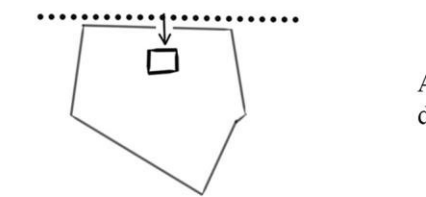
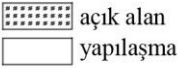
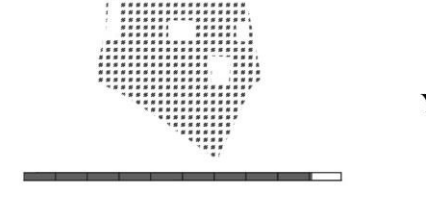
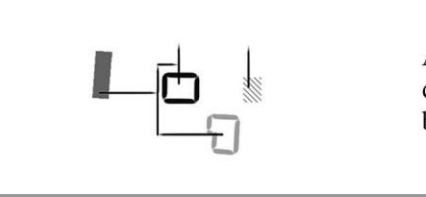
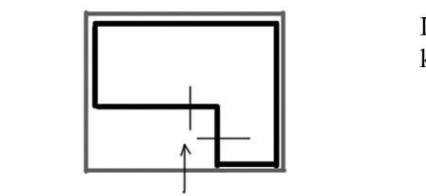
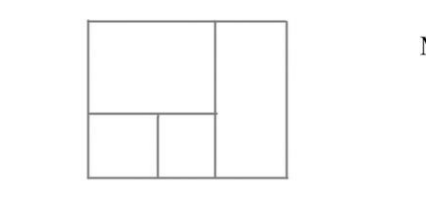
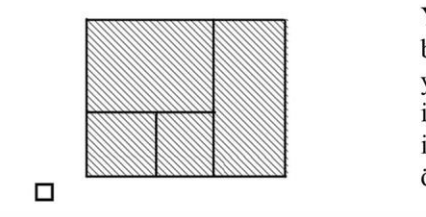

Şekil 4. 113. Yalova Zafer İlkokulu bodrum kat plan şeması

Eceabat Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği bütçesi ile restore edilen ve "Cevat Paşa'nın Zafer Okulu" adı verilen kültür merkezinin içinde Çanakkale Savaşları'nın hatıraları sergilenmektedir. O döneme ait savaş kalıntıları, bilgi ve belgeler derlenmiş ve halen okulda sergilenmeye devam etmektedir (Şekil 4.114). Yalova Zafer İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.115'te verilmiştir.

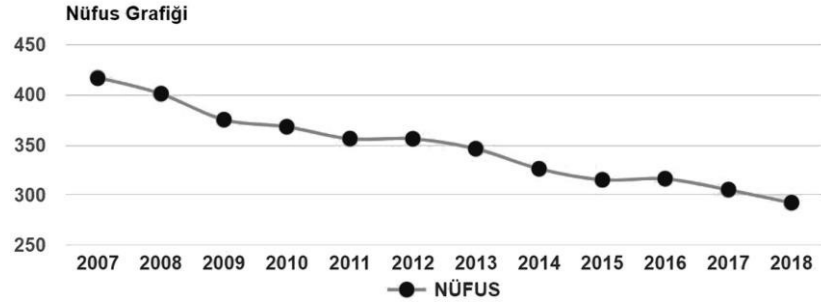
Şekil 4. 114. Yalova Zafer İlkokulu'nda sergi mekânı olarak kullanılan derslikler (Aktürk arşivi 2019)

YALOVA ZAFER İLKOKULU ANALİZİ	1918’de inşa edilmiştir. 1999’da atıl kalır. 2008’de yeniden işlevlendirilir.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul köy merkezinin parçası konumundadır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası — erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %9’dur.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ▨ lojman ■ diğer		Arazide eski derslik, yeni derslik, lojman ve sinema binası yer almaktadır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik → ana giriş — kapılar		Derslikler yapının çeperinde konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale yoktur.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ▨ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanmış olup yapı sergi salonu olarak işlevlendirilmiştir. Yeni işlevde yerleşimin tarihsel özellikleri etkili olmuştur.

Şekil 4. 115.Yalova Zafer İlkokulu analizi

4.4.6. Kumköy

Kumköy ilçe merkezine 15 kilometre mesafede ve ilçenin kuzeyinde yer almaktadır. İsmi nereden geldiği bilinmemekle birlikte arazisinin düz ve topraklarının kumlu oluşundan dolayı bu ismin verilebileceği düşünülmektedir. 2018 verilerine göre köy nüfusu 292 kişidir. Son 10 yılın nüfus grafiği incelendiğinde ise nüfustaki azalma dikkat çeker (Şekil 4.116). Köyün geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Marmara ikliminin özellikleri görülmektedir. Buğday, domates, ayçiçeği ve pamuk önemli gelir kaynaklarını oluşturmaktadır.

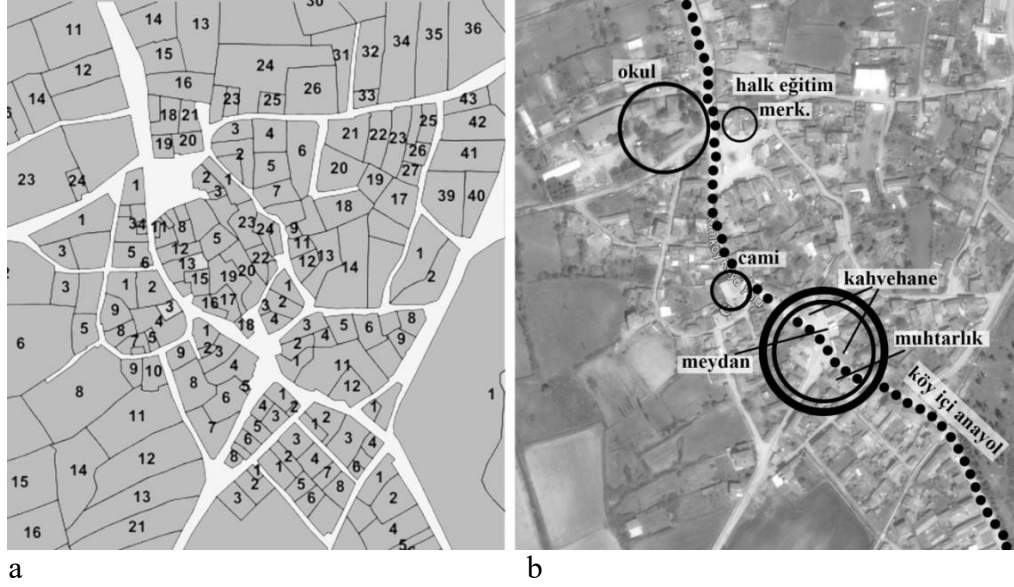

Şekil 4. 116. Kumköy'ün yıllara göre nüfus değişim grafiği

Köy engebesiz bir arazide toplu bir yerleşime sahiptir. Köyün önemli merkezleri köy içi anayolun etrafında toplanmıştır. Köy girişinde bir meydanın etrafında konumlanmış iki kahvehane, muhtarlık binası ve hemen ardından köyün camisi ile karşılaşılır. Anayolun devamında ise köy okulu arazisi ve hemen karşısında Halk Eğitim Merkezi vardır. Esas odak köy kahvehanelerinin bulunduğu meydandır. Okul ise köyün çıkışına yakın bir konumda bulunur (Şekil 4.117 ve 4.118).

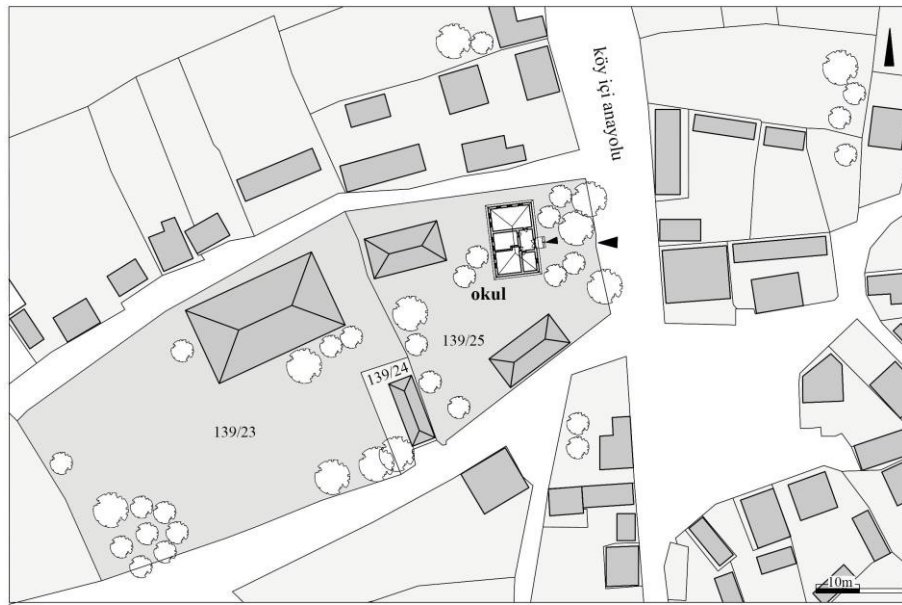

Şekil 4. 117. Kumköy'ün merkezindeki yapılar (Aktürk arşivi 2019)

Şekil 4. 118. a. Kumköy parselizasyonu, b. Kumköy imaj analizi

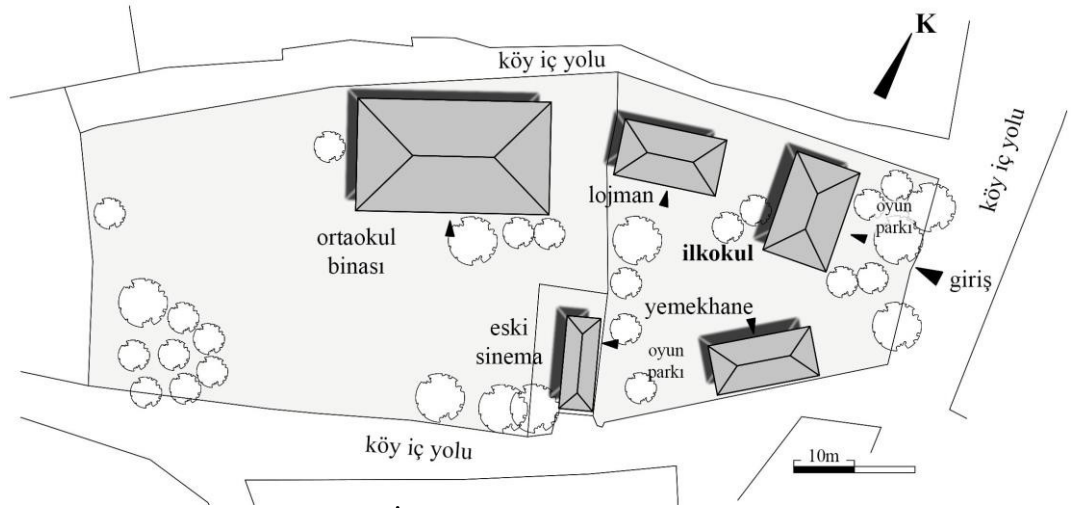
Köy ulaşım ana aksı üzerinde yer alan okul arazisinde okul giriş cephesi anayola yönelir şekilde konumlanmıştır. Okul bölgesi günümüz haliyle iki okul parseli ve bu parsellerin arasına sıkışmış ve taşınmaz özelliklerinde odun ve kömür deposu olarak bildirilen bir yapının olduğu üç parselden meydana gelir. Bu parseller bir bütün olarak değerlendirildiğinde yalnızca arka cephenin bir başka parselle bitişik olduğu diğer cephelerinse yola cephe verdiği görülür. Okul arazisine giriş köy içi anayoldan sağlanır. Okulun yakın çevresi konutlarla çevrilidir (Şekil 4.119).

Şekil 4. 119. Kumköy İlkokulu'nun köydeki konumu

İlk inşa edilen ilkokul binası 1938 yılında anayola bitişik olan 139 Ada 25 Parselde konumlanmıştır. Bu parselde lojman ve yemekhane binası da bulunur. Bu parsel yaklaşık 2.242 metrekaredir. Bu okulun yetersiz kalması sebebiyle sonradan yapılan ve daha büyük olan ortaokul binası ise 139 Ada 23 Parselde bulunur. Bu parsel ise yaklaşık 4.300 metrekaredir. Arada kalan yaklaşık 250 metrekarelik 139 ada 24 Parselde ise köyün eski sinema binası bulunur (Şekil 4.120, 4.121, 4.122 ve 4.123). Okul alanı olarak tüm bu parseller birlikte değerlendirildiğinde arazideki yapılaşma yaklaşık olarak %15 iken geriye kalan %85'i tek kottaki bahçe alanıdır.

Şekil 4. 120. Kumköy İlkokulu ve Ortaokulu günümüz vaziyet planı

Şekil 4. 121. Kumköy İlkokulu (Aktürk arşivi 2019)

a

b

Şekil 4. 122. a. Kumköy İlkokulu Lojmanı, b. Kumköy Ortaokulu (Aktürk arşivi 2019)

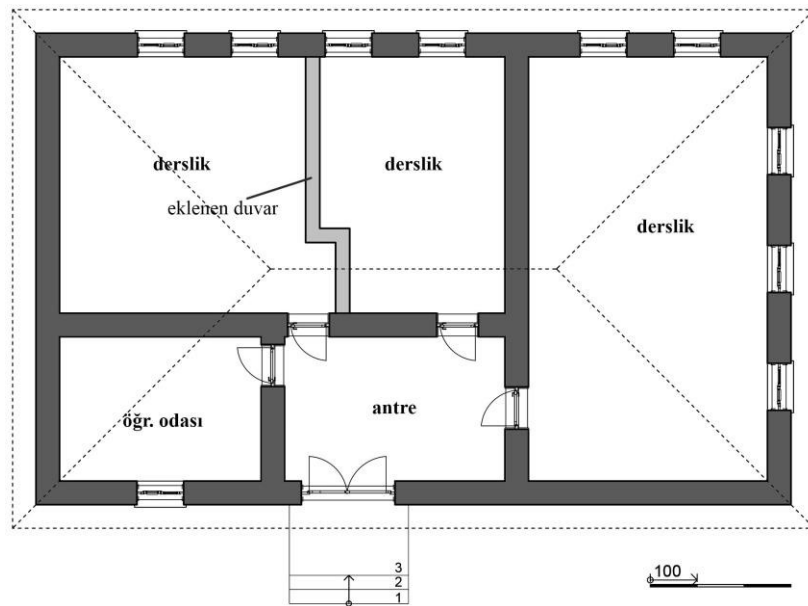
a

b

Şekil 4. 123. a. Kumköy İlkokulu yemekhane, b. eski sinema binası (Aktürk arşivi 2019)

İlkokul binası tek katlıdır ve yığma tuğladan inşa edilmiştir. Kıırma çatısı alaturka kiremit kaplıdır. Okulun plan şeması incelendiğinde ilk haliyle yaklaşık 51 ve 46 metrekarelik iki derslik ve 13 metrekarelik bir öğretmen odasından oluştuğu görülür. Ancak daha büyük olan derslik ilerleyen dönemlerde ihtiyacın artması sebebiyle ikiye bölünmüştür. Derslikler kuzey ve batı yönlerine bakmaktadır (Şekil 4.124).

Şekil 4. 124. Kumköy İlkokulu plan şeması

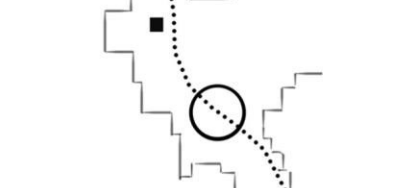
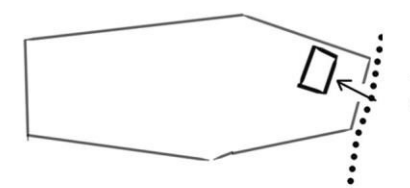
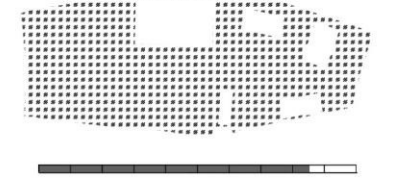
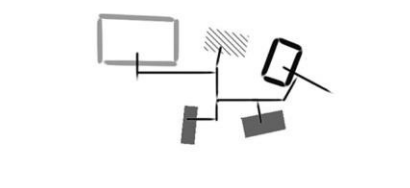
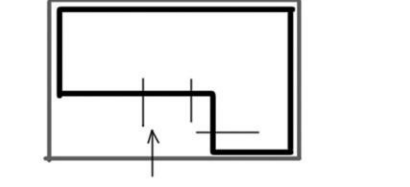
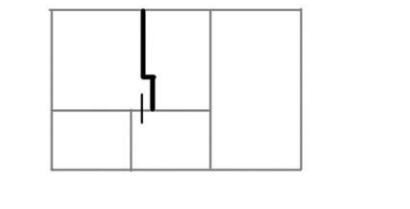
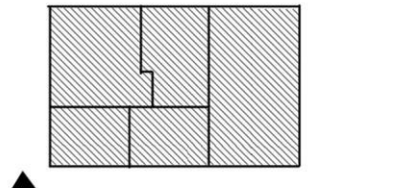
Eceabat Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre Kumköy İlkokulu 2012 yılına kadar asli işlevini sürdürmüştür. Okul arazisinin büyük olması, iki adet okul binası barındırması ve köy nüfusunun kısmen çevre köylerden daha fazla olması sebebiyle Kumköy İlköğretim Okulu merkez okul hüviyetinde olmuştur ve çevre köylerden öğrenciler burada eğitim görmüşlerdir. Ancak 2012 yılından sonra öğrencinin azalması sebebiyle taşıma Eceabat'a yapılmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre Kumköy'de 2018-2019 eğitim öğretim yılında ilköğretim seviyesinde 5, ortaöğretim seviyesinde ise 4 öğrenci taşınmalı eğitimden faydalanmıştır.

Okulun yeniden işlevlendirme kapsamında değerlendirilmesi ise muhtarlıktan alınan bilgiye göre arazi ve binaların İzçiler Federasyonu tarafından kiralanması sonucu olmuştur. Bakir doğası ve iklim özellikleriyle bu bölgede yoğun izcilik faaliyetleri yürütülmektedir ve izciler düzenli bir eğitim alanına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyacın giderilmesi adına muhtarlık ve Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler sonucu okulun İzçiler Federasyonu'nun kullanımına tahsis edileceği bildirilmiştir. Mevcut haliyle atıl olmasından dolayı kötü halde olan binaların, yeniden işlevlendirilmeden önce onarılacağı belirtilmiştir (Şekil 4.125). Onarımın sponsoru da İzçiler Federasyonu tarafından sağlanmıştır.

Şekil 4. 125. Kumköy İlkokulu derslik ve giriş bölümü (Aktürk arşivi 2019)

Planlanan kullanıma göre hem eğitim mekânı hem de konaklama alanları olarak mevcut yapılar yeniden işlevlendirilecek ve okul bahçesi de eğitim alanı olarak kullanılacaktır. Kullanımın hem köye canlılık katacağı hem de okul binalarının onarımına imkân verip yeniden canlandıracağı düşünülmektedir. Kumköy İlkokulu'nun yeniden işlevlendirme kapsamındaki analizi şekil 4.126'da verilmiştir.

KUMKÖY İLKOKULU ANALİZİ	1938’de inşa edilmiştir. 2012’de atıl kalır. 2019’da yeniden işlevlendirilmesi için anlaşma yapılır.	
köy yerleşimi içindeki konum ve erişim — köy yerleşimi ..... ana ulaşım aksı ■ okul ○ köy merkezi		Okul köy merkezinden ayrı bir odak oluşturmaktadır.
arazi içindeki konum ve erişim — arazi — okul binası — erişim ..... ana ulaşım aksı		Araziye giriş anayol üzerinden sağlanmaktadır.
bahçe-yapı oranı ■ açık alan □ yapılaşma oran çizgisi bahçe ————— bina		Yapılaşma oranı %15’tir.
birimler ve ilişkileri — derslik bloğu — eklenen derslik ■ lojman ■ diğer		Arazide eski derslik, yeni derslik, lojman, sinema ve yemekhane binası yer almaktadır.
ana mekân: derslik — bina kontürleri — derslik — ana giriş — kapılar		Derslikler yapının çeperinde konumlanmıştır.
sonradan eklenenler — bina kontürleri — asli işlevde iken eklenen ~~~~~ yeni işlevde iken eklenen		Müdahale tek dersliği ikiye bölmek için araya duvar örmek olmuştur. Asli işlevle ilgilidir.
yeniden işlevlendirme — bina kontürleri ■ yeniden işlevlendirilmiş ■ atölye ● idari ▲ izcilik □ sergi ○ sosyal-dini		Yeniden kullanım yapının bütününde sağlanacak olup yapı izcilik faaliyetlerinde kullanılmak üzere işlevlendirilecektir. Yeni işlevde yerleşimin coğrafi özellikleri etkili olmuştur.

Şekil 4. 126.Kumköy İlkokulu analizi

5.DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Eğitimin sistemli hale gelerek buna hizmet edecek mekânlara ihtiyaç duyulması sonucu ortaya çıkan okul, bulunduğu coğrafya, sosyolojik ve siyasal yapı, inanç sistemleri gibi pek çok değişkenle çeşitlenerek var olmuştur. Ülkemiz özelinde değerlendirildiğinde eğitim faaliyetlerinin artırılmaya çalışıldığı yıllarda kırsal nüfusun büyük bir orana sahip olması kırsalda okul yapımına dair çalışmaları önemli oranda artırmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra eğitimde ilk hedef okuma yazma oranının artırılması olmuş ve köy özelinde de bu konuda birtakım uygulamalara gidilmiştir. Ancak özellikle sanayileşmenin etkisi ile dünyada yaşanan kırdan kente göç ülkemizi de 1950'den sonra büyük oranda etkilemiş ve yaşanan göçler sonucu kır-kent dengesi tersine dönmeye başlamıştır. Azalan kırsal nüfusla birlikte köy okulları az öğrenciyle ve bazen birleştirilmiş sınıflarda eğitime devam etmeye çalışmıştır. Bu durumun ülkeye mali yük getirdiği ve köydeki öğrencilerin nitelikli eğitim alamadıkları düşünülerek 1997-1998 yılında taşınalı eğitime geçilmiştir. Bu uygulamanın ardından köy için önemli bellek unsurlarından ve odak noktalarından biri olan okul binaları kullanılmayarak atıl duruma düşmüştür. Yıllarca boş kalan binalar birçok köyde kaderine terk edilerek çürümeye bırakılmıştır.

Ülkemizde meydana gelen bu süreçler önemli bulunan noktalarıyla tez kapsamında ele alınmıştır. Okula dair kırsalda yapılan çalışmaların geçmişten günümüze hangi evrelerden geçtiği aktarılmış, halen bu konuda yürürlükte olan kanun ve yönetmeliklerdeki aktarımlarla birlikte köy okullarının yeniden işlevlendirilmesinin ne şekilde sağlandığına dair çeşitli örnekler üzerinde durulmuştur. Bakanlık tarafından kontrol altına alınan okulların yeniden işlevlendirilmesi konusu 2018'de yayınlanan bir genelgede ele alınmış ve özetle okulların yeniden kullanımının asli işlevini yerine getirmediği müddetçe sosyal ve kültürel amaca hizmet etmesi koşuluyla sağlanabileceği belirtilmiştir. Ancak araştırmalar neticesinde görülmüştür ki köy okullarının yeniden işlevlendirilmesi konusunda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Köy okullarıyla ilgili belirli prosedürlere dayanarak kullanım için sınırlar çizilmiş olsa da günümüzde kırsaldaki okulları yeniden kazanmak amacıyla Bakanlığın yürüttüğü genel bir çalışmaya rastlanamamıştır. Alan çalışması dahilinde Milli Eğitim Müdürlükleri ile

yapılan görüşmeler neticesinde bu durumun özellikle mali sıkıntılardan kaynaklandığı belirtilmiştir. Alan araştırması sırasında yerel yönetimlerle ve müdürlüklerle yapılan görüşmelerin neredeyse tümünde okulların köy halkı tarafından da çoğu zaman sahiplenilmediği, atıl kalmasının ardından okulun duvarlarına yazılar yazmak, yapı malzemelerini başka yerlere taşımak veya doğramalarına zarar vermek gibi çeşitli şekillerde okul binasına hasar verildiği belirtilmiştir. Binaların okul kimliğinden çıkarak kullanılmayan alanlara dönüşmesi zaman içinde köylünün bu yapılara olan aidiyet kavramını zedelediğini göstermektedir.

Analiz Değerlendirmesi

Alan çalışması kapsamında ele alınan Çanakkale'deki 10 köy okulundan bir kısmı geçmişte farklı bir işlevde kullanılmış fakat şuan kullanılmamakta, bir kısmı halen yeni işlevini sürdürmektedir. Bir okul ise mevcut durumda kullanılmamakta fakat yeniden kullanımı için gelecek planı bulunmaktadır. Sonuçta güncel olarak 7 okul yeni işleviyle kullanımını sürdürmektedir.

Tezde örnek olarak verilen ve alan araştırmasında ele alınan okulların yeniden kullanımındaki aktörler dernekler, meslek odaları, köylü, köye dışarıdan gelen girişimci kimseler, özel şirketler ya da yerel yönetimler olmuştur. Alan çalışmasında ele alınan okullara sosyal ve kültürel işlevler verilmekle birlikte bu işlevlerin bir kısmı köy halkına hitap ederken bir kısmı dışarıdan gelen ziyaretçilere hitap etmektedir. Köyde ikamet eden eğitilmiş kişilerin girişimleri sonucu iki okulda (Akköy ve Civler) başlatılan faaliyetler bir süre devam etmiş fakat sürdürülememiştir. Bunun nedeni olarak yapılan faaliyetlerin ilgili kurumlarca yeterince desteklenmediği, okulun kullandıkları kısmını kullanıcıların kendi imkânları çerçevesinde nispeten daha iyi hale getirdikleri ve bu sebeplerden kullanımı sağlayan kişilerin zor şartlarda faaliyetlerini sürdürmek durumunda kaldıkları öğrenilmiştir. Köydeki bir girişimci tarafından başlatılan bir okuldaki (Adatepe) kullanım ise halen sürmektedir. Halk Eğitim Müdürlüğü'nün üç köyde (Seddübahir, Behramlı ve Kilitbahir) açtığı kadınlara yönelik kursların iki köyde (Seddübahir ve Kilitbahir) halen devam ettiği bilinmektedir. Müze işlevi verilen üç okulda (Behramlı, Kocadere ve Yalova) sergilenen öğelerin halen okullarda bulunduğu

fakat sürekli ziyaretçi almadıkları için genelde okulu kapalı tuttukları öğrenilmiştir. Alan araştırması sırasında bu okullardaki sergi mekânlarının yeterince düzenli olmadığı, temizliğe ihtiyaç duyduğu gözlenmiştir. Muhtarlığın girişiyle köylünün yeniden kullanımına konu olan Bahçedere (Boztepe)'de kullanım halen sürmekte Kumköy'de ise kullanım köyün gelecek planlarında yer almaktadır.

Okulların mimari özellikleri incelenirken okulun köy yerleşimindeki konumundan plan şemasındaki fonksiyonlara kadar genelden özele gidilen analiz yönteminde ilk etapta konum ve erişim konusu ele alınmış, köy yerleşiminin odak noktası ve ulaşım anayolu tespit edilerek okulların bu öğelerle bağlantısı incelenmiştir. 10 okulu birden değerlendiren karşılaştırmalı analizde, okulların tamamının köy ulaşımını sağlayan anayolun üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle hem köye ilk kez gelen birinin okullara rahat ulaşacağı hem de köylünün anayolu kullanma sıklığı düşünüldüğünde okulla olan ilişkinin erişim anlamında diri tutulacağı düşünülmüştür. İncelenen tüm okulların bahçe girişleri köy anayolu istikametinden sağlanmaktadır. Yapıların bazılarında ön cepheler bazılarında ise yan cepheler anayola bakmaktadır. Bazı köylerde okulun köyün merkez odağının bir parçası olduğu (Civler, Bahçedere, Kilitbahir, Yalova ve Seddülbahir) bazılarında okulun tek başına ayrı bir odak meydana getirdiği gözlenmektedir ki bu okullar genelde köy yerleşiminin sınır noktalarında bulunmaktadır. Ya köyün hemen girişinde (Kocadere, Behramlı), ya köy yerleşiminden bir yolla ayrılmış vaziyette (Adatepe) ya da köyün çıkışındadırlar (Akköy, Kumköy). Okulun köyün merkezinde yer almasının kullanımı teşvik edeceği öngörülmüş fakat bunun her köyde sağlanamadığı görülmüştür. Örneğin Civler İlkokulu köyün tam merkezinde olmasına karşın bakımsız bir halde bulunmakta ve halihazırda aktif olarak kullanılmamaktadır. Kale gibi önemli odaklara sahip olan iki köyde (Seddülbahir ve Kilitbahir) okulun Kale'ye çok yakın bir bölgede konumlandığı görülmüştür.

Yeniden kullanımda işlevi belirlemede önemli bir unsur olarak görülen yapı-bahçe oranı her okul için değerlendirilmiş ve yapılaşma oranı belirlenmiştir. Okul arazilerinde yapılaşma oranı en fazla %26 en az %8 çıkmıştır. Yeni işlev belirlenirken açık ve kapalı alan gerekliliklerine bağlı olarak bu orandan faydalanılacağı öngörülmüştür. Mevcut

durumda okul bahçelerinin düğün ve köy hayırı gibi organizasyonlarda kullanıldıkları öğrenilmiştir. Bazı bahçelere oyun parkı ve spor aletlerinin yerleştirildiği görülmüştür. Ayrıca Halk Eğitim Merkezi bünyesinde kullanılan okullar yılın belli dönemlerinde bahçede sergi faaliyetlerinde bulunmaktadır. Adatepe Taş Mektep'te ise düzenlenen seminerler genelde yaz aylarında olduğundan çoğunlukla bahçe de bu faaliyetlerde kullanılmaktadır. Yeniden işlevlendirmede özellikle bahçe kullanımı için düzenleme yapılan okul Boztepe İlkokulu'dur. Yeni işlev bütünüyle köylüyü bir araya getirme üzerine olduğundan köydeki dini veya eğlenceye yönelik organizasyonlar için bahçede üst örtü altında ıslak hacim ve depolarıyla birlikte bir yemek pişirme alanı tertip edilmiştir. Diğer okullarda bahçe mevcut haliyle kullanılmaktadır.

Plandaki fonksiyonların konumu değerlendirildiğinde iki okul hariç (Akköy ve Kilitbahir) dersliklerin bir arada toplandığı görülür. Antre/koridor bölümü iki okul hariç (Adatepe ve Kilitbahir) kareye yakın dikdörtgen formunda kompakt şekilde çözülmüş, bu iki okulda ise koridor sistemi kullanılmıştır. İdari birimler, derslik bölümü tekil çözülmüş okullarda iki cepheye de açılabilir şekilde köşede konumlanırken, lojman ile bitişik olanlarda derslikle lojmanın sınırında konumlanmıştır. Adatepe örneğinde ise idari birimler farklı olarak iç hacmi tamamen dışarı taşıyacak şekilde konumlanarak cephede direkt olarak kendini hissettirmektedir. Arazideki diğer birimlerle olan ilişkiler değerlendirildiğinde okulların 7'sinde lojman bulunduğu ve 4 okulda lojmanın derslik bölümüyle bitişik tek bir kütle halinde olduğu görülür. Dersliklerin yönelimiyle ilgili ortak bir özelliğe rastlanamadığı gibi arazide birden çok yapı bulunan örneklerde bu yapıların birbiriyle ilişkisinde de ortak bir özelliğe rastlanamamıştır. Akköy İlkokulu'nda binaların formundan ve yöneliminden dolayı ortak bir alandan giriş hissedilmekte iken diğer okullarda bir düzene rastlanamamıştır.

Yeniden kullanım başlığında ise iki okul hariç kullanımların derslik bölümlerinin tamamında sağlandığı görülmüştür. Planlarında değişiklik yapılan okulların tamamında ortak amacın derslik sayısını artırmak olduğu tespit edilmiştir. Eklerin 4 okulda dersliklerin yetersiz kalması üzerine tek mekânın bölünmesi, mevcut yapıya tek kütleli koruyacak şekilde bir cephesinden derslik ilave edilmesi ya da ayrı bir kütle halinde yeni bir derslik binasının inşa edilmesi şeklinde olduğu görülmüştür. Diğer 6 okula ek

yapılmamıştır. Bu anlamda var olan yapıya müdahale haricinde üç örnekte derslik sayısını artırmak için yeni yapı inşa edildiği de görülür. İlave edilen dersliklerin yeniden kullanımla bir bağlantısının olmadığı, yeniden kullanımdaki değişimlerin sadece iki mekân arasına kapı boşluğu açmak olduğu görülmüştür. Yeniden kullanımlar değerlendirildiğinde ise iki okulun kısmi olarak (Civler ve Akköy) diğer okullarınsa bütün olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir. Yapılara verilen yeni işlevlerin en genel anlamda atölye, sergi, idari, sosyal-dini ve izcilik faaliyetleri olarak beş başlıkta toplandığı ve en fazla atölye ve sergi fonksiyonun verildiği görülmektedir. Köy okullarının karşılaştırmalı analizi ekte görsel olarak da verilmiştir (EK2).

Sonuç ve Öneriler

Okulların yeniden kullanımında söz konusu işlevin belirlenmesinde köyün tarihi, sosyolojik ve mimari özelliklerinin yanı sıra coğrafi yapısı ve iklim şartlarının da etkili olduğu görülmüştür. Tez kapsamında verilen örneklerde yeniden işlevlendirmedeki aktörler; dernekler, meslek odaları, köylü veya köye dışarıdan gelen girişimciler, özel şirketler, yerel yönetimler ve Halk Eğitim Merkezleri olmuştur. Köy hayatına bir süre ara vererek dışarıda eğitim görmüş veya hiç bağlantısı olmamasına rağmen köye sonradan yerleşmiş kişilerin köylüyü bir araya getirmek ve kırsal değerleri yaşatmak amacıyla yaptıkları çalışmalar tersine göçün köyler üzerindeki etkisine örnek olarak görülmüştür. Günümüzde doğal yaşamdan kopmuş kentlerin hızlı yaşamına ayak uydurmaktan yorulmuş kimselerin ilk fırsatta kırsal hayata dönebilme arzusu sonucu yaşanan tersine göç düşünüldüğünde köyün bundan katkı sağlayabileceği görülmüştür. Ülkemizde 1950’li yıllarda başlayan kırdan kente göçün ardından yaşanan sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve mekânsal sorunlar zamanla kentlerin çekiciliğini kaybetmesine sebep olmuş ve 2000’li yıllarla birlikte tersine göçün hissedilir şekilde yaşandığı görülmüştür. Kırsal yerleşimlerin teknolojik gelişmelerle daha konforlu alanlar sunabilir hale gelmesi ve doğayla iç içe doğal bir yaşam sunuyor olması mekânsal bağlamda değerlendirildiğinde buraları çekici hale getiren unsurlardır. Ekonomik anlamda da köyü destekleyecek politikalar geliştirildiği ve uygulandığı takdirde kırsal yaşamın daha cazip hale geleceği ve bu durumun köy yerleşimlerini yeniden canlandıracağı düşünülmektedir. Tez konusu kapsamında değerlendirildiğinde

köy okulları da dahil atıl yapıların yeniden kullanımlarının tersine göçle ilişkili olabileceği öngörülmüştür. Alan çalışmasında da bunun örneklerine rastlanmıştır. Civler’de dışarıdan gelip köye yerleşmiş bir müzik öğretmeni tarafından okulda başlatılan müzik atölyeleri, Akköy’de köyün tarihini yansıtan seramikçiliğin eğitimini tamamlayıp köye dönmüş bir resim öğretmeni tarafından canlandırılması ve Adatepe’de köye sonradan yerleşmiş bir girişimci tarafından okulun restore edilerek kültürel faaliyetlerde kullanılması buna örnek olarak verilebilir.

Köy okullarının yeniden hayata katılması tekil olarak değerlendirilemez. Bu noktada kır ve kent ayrımının hangi noktalarda farklılaştığı olumlu ve olumsuz özellikleriyle birlikte irdelenmeli ve kırsalda ilk göze çarpan üretim faaliyetlerinin desteklenmesi ile yaşam standartlarının yükseltilmesi meselesi dikkate alınmalıdır. Nitekim nüfusun dengesizliği kentte de pek çok olumsuzluğu beraberinde getirmiş ve tersine göç bu olumsuzlukların sonucunda ortaya çıkmıştır. Esas mesele bu dengeyi kurmak, kentsel ve kırsal alanların her ikisinin de sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Köylerin sürdürülebilirliği yeterli kamusal hizmetin ulaşması, mekânsal ihtiyaçların güncel ihtiyaçlar çerçevesinde düzenlenebilmesi ve üretimin desteklenerek yeterli gelirin sağlanabilmesi gibi meselelere bağlıdır. Kamusal hizmetin en önemlilerinden biri de şüphesiz eğitimidir. Eğitim faaliyetlerinin tamamıyla kentlerde yürütülüyor olması kırdan kente göçü arttırıcı bir etkiye sahiptir. Bu noktada eldeki imkânların en doğru şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Mimari çerçevede ele alındığında köydeki en önemli değerlerden biri de okullardır. Sürdürülebilirliğe katkı konusunda şüphesiz okullara da pay düşmektedir. Mevcut durumda pek çok okulun atıl vaziyette olduğu çalışma sürecinde elde edilen verilerde görülmüştür.

Köy okullarıyla ilgili güncel durum değerlendirildiğinde okulların atıl durumdan kurtulabilmesi ve köyün sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilmesi için öneri olarak iki yoldan bahsedilebilir. İlk yol, köyle ilgili birbiriyle bağlantılı pek çok konuda mevcudu iyileştirmek üzere atılacak adımları takiben uygulanabilecek bir sistemdir ki bu nedenle köklü değişimler gerektiren uzun vadeli bir süreci kapsar. Bu süreç, sistematik olarak uygun şartların sağlanmasının ardından okulların yeniden asli işleviyle kullanılmalarıdır. Bu kullanım, köyü canlandırıp kırsal kalkınmaya destek olurken aynı

zamanda mekânın eğitime olan katkısı bakımından da önem arz eder. Eğitim alanında yapılan çalışmalar ilköğretim çağındaki çocukların gelişimini daha iyi tamamlayabilmeleri için yapılı çevrenin dışında doğal alanlara ihtiyaç duyduğunu söylemektedir. Nitekim dünyada eğitim öğretimde ileri seviyede olan ülkelerin sistemine bakıldığında bu durumun örneklerine sıkça rastlamak mümkündür. Finlandiya, İsveç, Norveç, Danimarka ve Almanya gibi ülkelerde doğa temelli öğrenme modeli yaygındır. Dış ortamlarda, olayları aktif bir şekilde keşfederken beden ve duyuları kullanarak öğrenmenin (Fägerstam 2013) eğitim açısından faydalarının yanında bireyler için zihinsel, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan birçok faydası bulunmaktadır (Morris 2003). Bu konu literatürde sınıf dışı eğitim olarak da geçmektedir. Priest (1986) sınıf dışı eğitimi sınıfın dışında gerçekleşen, yaparak yaşayarak öğrenmeye dayalı deneyimsel bir süreç olarak tanımlamıştır. Sınıf dışı eğitimin; bireyin başarı düzeyini artırdığı, çevreye yönelik farkındalık sağladığı, kişisel ve sosyal gelişim gibi bireysel faydalarının yanında toplum ve insanlarla uyumlu bir şekilde hayat sürdürme gibi büyük çaplı faydalarının da olduğu bilinmektedir (Avcı 2019). Çağın gerekleri düşünüldüğünde günümüzün eğitim ihtiyaçlarını karşılamada mevcut köy okulu mekânlarının yeterli olup olmayacağı tartışma konusu olabilir. Okul binalarının teknik donanımı günün ihtiyaçlarına göre yeniden planlanmalı ve bu konuda gerekli uygulamalar yapılmalıdır. Mevcut durum tespiti ardından gerekli görülen mekânlar yapılan mekânsal analizlerin gerektirdiği şekilde eski yapıyla bütünleşik ya da ayrı olarak tasarlanarak eklenmelidir. Bu eklerin bahçe alanını küçültmesi durumu söz konusudur. Bu durumun açık alandan faydalanma esas amacına karşıt bir uygulama olduğu düşünülebilir. Ancak köyün hem yerleşim alanı hem de sahip olduğu açık alanlarıyla tamamen doğal bir çevre sunduğu düşünüldüğünde bu öneride eğitim mekânı olarak salt okul binası ve bahçesi değil köyün tamamını düşünmek lazımdır. Böylece bahçe sınırlarını aşan, yerleşimle hemhal olabilen bir sistemden söz etmek mümkün olur. Bu noktada okulun konumu ve fiziksel şartları değerlendirilmelidir.

Köy nüfusları dikkate alındığında bu sistemin uygulanabilmesi için her köyde asli işlevini sürdüren okulun olması hâlihazırda zor bir durumdur. Nitekim taşınabilir eğitime geçiş sebebi de bundan kaynaklıdır. Bölgede uygun koşullara sahip bir köy okulunun seçilmesi ve belli bir mesafe içinde oluşturulan çemberde kalan tüm köylerin bu merkez

okulda eğitim görmesi sağlanabilir. Ayrıca kent merkezlerine çok yakın mesafede yer alan kırsal yerleşimler vardır. Kent, mahalle bazında düşünüldüğünde her mahalleye en yakın köy okulu belirlenerek kentteki eğitim mümkün olan noktalarda köylere taşınabilir. Bu durum okullarda öğrenci sayılarının dengeli olmasını sağlayarak kent merkezinde eğitime devam edecek okullarda da öğrenci sayısının azalmasına paralel olarak hem daha kaliteli bir eğitim imkânı hem de öğrenciye yeterli bahçenin sağlanması gibi sonuçlar sağlayabilir. Okulların köyle birlikte hayat bulma durumu okulda görev alacak öğretmenle de bağlantılıdır. Güçlü 'nün önerisine göre köy okullarında kırsal yaşama talip olan gönüllü öğretmenler görevlendirilmeli ve öğretmenlere isteyene tarım isteyene hayvancılık yapabileceği imkanlar veya yöresel kültürel mirası canlandıracak atölyeler sağlanmalı böylece öğretmen kendisi de üretime dahil olmalıdır (<http://www.milliyet.com.tr>, 2020).

Köklü bir değişim için sistematik olarak yeni uygulamalara gidilmelidir ki bunun zaman alacağı açıktır. Bu nedenle durum kısa ve uzun vadede birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca okulların tümünün asli işlevde kullanılmayacağı düşünülürse köye katkı sağlayacak farklı işlevler de gündeme gelmelidir. Bu işlevlerin köyün ihtiyaç ve vaziyetine göre belirlenmesi gerekmektedir. Alan çalışması bu yolda yapılan çalışmaları değerlendirmek amacıyla sürdürülmüştür. Çalışmanın kısa bir değerlendirmesi yapılacak olursa söz konusu 10 köy okulunun 7'sinin halen yeni işleviyle kullanımına devam edildiği görülmüştür. Ancak köylüyü kullanıma direkt olarak dahil eden okulların (Boztepe, Seddülbahir, Kilitbahir) canlı ve bakımlı olduğu, köylüden bağımsız tamamen dışa dönük turist odaklı işlevlendirilen okulların (Behramlı, Kocadere, Yalova) bakımsız olduğu ve yaşayan bir yer izlenimi vermediği görülmüştür. Bireysel girişimlerle başlatılan çalışmaların (Akköy ve Civler) ise ilgili kurumlarca destek görmediği takdirde sürdürülemediği gözlenmiştir. Böylece kısa vadede geliştirilmesi gereken yol için söylenebilir ki okulların kullanımı sağlanırken turistlere yönelik bir işlev verilse dahi buna ek olarak köylüyü davet eden fonksiyonların verilmesi hem okulun kullanımını daha verimli hale getirebilecek hem de mekânların bakımlarının daha düzenli şekilde yapılmasını sağlayabilecek bir öneri olabilir. Bu noktada katılımcılıktan söze etmek gerekir ki Durmuş (2006)'un tanımına göre katılımcılık, problemlerin çözümü için mevcut durumun analiz edilip planlanması, uygulanması ve

değerlendirilmesinde hedef grupların yol gösterici hatta belirleyici olduğu, planlama alanında yaşayan nüfus ile kalkınma etkinliklerini tasarlayan uzmanlar arasındaki iletişim sürecidir. Önceki bölümlerde bahsedilen Herkes İçin Mimarlık Derneği'nin çalışmalarında okullara yeni işlevin belirlenmesinde katılımcılık yaklaşımı görülmektedir. Katılımcılık aidiyet duygusunu besleyen bir süreçtir bu nedenle köylünün sürece dahil olmaları okulların yeni işleviyle yaşayan bir yer olmaya devam etmesi için önemlidir. Köylünün kullanımına imkân veren bir mekân olarak okul, hem köylünün gelişimini destekleyerek bölgeye katkı sağlayacak hem de yapıya dair köylüdeki aidiyet duygusunu pekiştireceğinden okulların korunması daha kolay hale gelecektir. Nitekim çalışmada ziyaret edilen köylerde köylüyle, muhtarla ve yeniden kullanımı sağlayan kişilerle yapılan görüşmelerde, okulların yeni fonksiyonlarından köylüye daha çok katkı sağlayanların ve sahiplenilenlerin köy halkını direkt kullanıma dahil edenler olduğu ifade edilmiştir. Köylüyü bir araya getirecek faaliyetler hem sosyalleşmeyi destekleyerek okulun bir buluşma mekânı haline gelmesini sağlamış, hem de köylünün üretmesine katkıda bulunmuştur. Erkekler için düşünüldüğünde köy kahvesi dışında bir araya gelebilecekleri üstelik geliştirici bir faaliyette bulunabilecekleri bir mekân olan okul, kadınlar için de yine verimli vakit geçirmeyi destekleyen, üretebilecekleri ve ürettiklerini satarak eve katkı sağlayabilecekleri bir yere dönüşebilmiştir. Her köy kendine has özellikler barındırmaktadır ve okul yapıları bu özelliklerin canlandırıldığı yerler haline gelebilmektedirler. Bu faaliyetler belirlenirken köyün geçmişteki değerlerinin yanı sıra bugünün de ihtiyaçları etkili olabilmektedir. Örneğin köylerin çoğunda geçim tarım ve hayvancılıkla sağlanmaktadır. Köylünün bu konularda daha bilinçli ve verimli üretim yapabilmesi, çağın getirilerinden haberdar olabilmesi için yerin özelliğine göre belirlenerek belirli eğitimler yapılabilir ve bu eğitimler için gereken mekân okulla sağlanabilir. Köylerin geçmişinden gelen değerlerinin yaşatılması ve köylünün gelişiminin desteklenerek bir arada olmasının sağlanması için bu faaliyetler desteklenmeli ve köyün önemli bir odağı olan okul yapıları bu faaliyetlerin mekânı olarak görülebilmelidir.

Doğayla ve doğal olanla yakın temas kurulabilen alanlarda öğrenmenin pozitif yönleri çeşitli alternatif eğitimlerin bu yerlerde sürdürülmesine olanak vermektedir. Ülkemizde de kırsal alanda sürdürülen bu tip çalışmalara rastlamak mümkündür. Yahşibey Yaz

Okulu bunlardan biridir. İzmir'in Dikili ilçesine bağlı Yahşibey köyünde 2006'dan bu yana her yaz düzenlenen kamplarda gönüllü eğitimciler ve belli sayıda seçilmiş öğrenci ile tasarım çalışmaları yürütülmektedir. Her yıl çeşitli konular belirlenmekte ve tasarım çalışmaları bu konular üzerinde yoğun şekilde sürdürülmektedir. 2019 yazında yapılan yaz kampında ise atıl köy okulları meselesi tartışılmış ve bunun üzerine projeler üretilmiştir. Projelerde ortak fikir genel hatlarıyla, okulların yaz aylarında dışarıdan gelen çocukların tatil ve öğrenme amaçlı yaptıkları etkinliklere ev sahipliği yapacak şekilde diğer mevsimlerde ise köylünün kullanımına hizmet edecek şekilde tasarlanması yönündedir. Yahşibey Yaz Okulu'nda çalışmalar, köy yerleşimi içinde yaz kampları için özel olarak tasarlanmış iki katlı bir yapıda yürütülmektedir ancak kırsal alanda sürdürülen eğitime örnek teşkil etmekte ve yürütülen bu tip çalışmaların mekân olarak okulu kullanabileceklerini de akla getirmektedir.

Kırsalda yürütülen alternatif eğitime verilebilecek bir örnek de Nesin Köyleri olarak adlandırılan matematik, sanat ve felsefe alanlarında yürütülen çalışmalara ev sahipliği yapan İzmir'in Selçuk ilçesine bağlı Şirince köyünde kurulan eğitim mekânlarıdır. Özellikle matematik alanında ön plana çıkan çalışmalar kar amacı gütmeksizin matematiği gençlere sevdirmeyi amaçlar. Bu eğitim mekânlarında 2007'den beri okulların tatil oldukları dönemlerde belli periyotlarla yaz okulları düzenlenmektedir. Çalışmaların yürütüldüğü yapı grubu Şirince köyüne yaklaşık 1 km mesafede konumlanmış ve yine bu çalışmalar için özel olarak tasarlanıp inşa edilmiştir.

Üçüncü bir örnek İzmir'in Karaburun ilçesinin İncecik köyündeki Zeytin Okulu'dur. Efes-Mimas Kültür Rotası üzerinde olan Zeytin Okulu, bu rotanın ziyaretçileri, yürüyüşçüleri ve bisikletçileri için bir uğrak noktası olmanın yanında, zeytin ve zeytin ürünleri başta olmak üzere doğal, kültürel ve endüstriyel varlıkların korunmasını ve bölgede bu varlıklara dayalı istihdam ve gelir yaratılmasını amaçlayan bir eğitim ve dayanışma merkezi olarak işlevlendirilmiştir. 2017 yılında Zeytin Derneği'nin faaliyetlerini yürütmek amacıyla kurulan Zeytin Okulu, bilim, sanat, spor vb. alanlarda da insana ve doğaya faydalı ve saygılı, ekolojik kaygılar taşıyan her türlü faaliyetin desteklendiği bir mekan yaratma amacı ile kurulmuştur. Okul, köyün atıl durumundaki ilkokul binasının bulunduğu arazide konumlanmıştır. 1992 yılından bu yana taşınmalı

eğitim sistemine geçilmesi nedeniyle boşaltılmış ve atıl halde bulunan eski ilkokul binasının yerine aynı ölçülerde yeni bir prefabrik bina inşa edilmiş ve çevre düzenlemeleri yapılmıştır (Anonim 2020b). Çalışma kapsamında bu örnekteki köy okulunun atıl haldeki yapısal vaziyetine dair bilgilere ulaşlamamıştır ancak yapısal ömrünü tamamlamamış pek çok köy okulu için bu tip çalışmaların yeniden işlevlendirmede örnek oluşturacağı düşünülmektedir.

Özetle, atıl köy okullarının yeniden işlevlendirilmesinde kısa ve uzun vadede farklı öneriler geliştirilebilmekte ve bu önerilerin köy yaşamının canlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Köylerin kendine has nitelikleri ve köy okullarının konumundan arazisine ve plan şemasına değin mimari özellikleri incelenerek yer aldığı çevreyle bütünleşmesi sağlanmalı böylece köy ve dolayısıyla kentlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akarca, A. 1977.** Sanat tarihi yıllığı VII: gemi tasvirli bir Çanakkale. İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul, 199 s.
- Aksoy, A. 2009.** Silahtarağa Elektrik Santrali. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 115 s.
- Akyüz, Y. 2007.** Türk eğitim tarihi. Pegem A Yayıncılık, Ankara, 527 s.
- Altunya, N. 2012.** Köy Enstitüsü sistemine toplu bir bakış. Kaveg Yayınevi, İstanbul, 151 s.
- Alyakut, E. 2018.** Çanakkale ili Ayvacık ilçesi Adatepe köyünde tarihi çevre koruma çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Anonim, 1937.** Köy okulu binası. Tarım ve Kültür Bakanlıkları Köy Eğitmenleri Yetiştirme Kursları Neşriyatı, Devlet Basımevi, İstanbul.
- Anonim, 1941.** Köy okulları proje müsabakası. *Arkitekt Dergisi*, 1941(01-02): 12-23.
- Anonim, 1943.** Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu izahnamesi. Maarif Matbaası, Ankara, 204 s.
- Anonim, 2017a.** Gürsu Taş Mektep onarılmadan önceki hali. <http://karadenizisyandadir.net/findiklida-23-yildir-kapali-olan-okul-imeceyle-acildi/> (Erişim tarihi: 26.05.2019)
- Anonim, 2017b.** Gürsu Taş Mektep onarılmasının ardından. <http://karadenizisyandadir.net/findiklida-23-yildir-kapali-olan-okul-imeceyle-acildi/> (Erişim tarihi: 26.05.2019)
- Anonim, 2017c.** Meraklı Kedi İlkokulu peyzajı. <http://www.arkitera.com/proje/7308/bbom-merakli-kedi-ilkokulu-peyzaji-> (Erişim tarihi: 26.05.2019)
- Anonim, 2018a.** Cumhuriyet İlkokulu. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/cumhuriyet-lkokulu-bozok-universitesi-rektorluk-binasi-> (Erişim tarihi: 20.12.2018)
- Anonim, 2018b.** Gelecek ile geçmiş bu koroda buluştu. <https://www.canakkalehedef.com/yerel/gelecek-ile-gecmis-bu-koroda-bulustu-h4287.html>.- (Erişim tarihi: 13.06.2019)
- Anonim, 2018c.** Eceabat Halk Eğitim Müdürlüğü arşivi.
- Anonim, 2019a.** Sıbyan mektebi. <https://www.topragizbiz.com/konular/osmanlida-sibyan-mektebi.1580/> -(Erişim tarihi: 03.04.2019).
- Anonim, 2019b.** Sıbyan mektebi plan. <http://www.erhanuludag.com/tr/osmanlida-sibyan-mektepleri-gelisimi/> -(Erişim tarihi: 02.04.2019).
- Anonim, 2019c.** Silahtarağa Elektrik Santrali 1940'lar. <https://tr.pinterest.com/pin/404620347761906120/?lp=true>-(Erişim tarihi: 11.05.2019)
- Anonim, 2019d.** Yeniden işlevlendirilmeden önce alandaki yapılardan biri. <https://www.flickr.com/photos/saltonline/19724745900/in/photostream/>-(Erişim tarihi: 11.05.2019)
- Anonim, 2019e.** Kazan dairelerinin eski hali. http://www.mimarizm.com/haberler/kimlik-degistiren-yapilarin-hikayeleri-yem-de-anlatilacak_123174 - (Erişim tarihi: 12.05.2019)
- Anonim, 2019f.** Santralistanbul kampüsü hava fotoğrafı. <https://www.bilgi.edu.tr/tr/yasam/kampusler/>-(Erişim tarihi: 11.05.2019)

- Anonim, 2019g.** Enerji müzesine dönüşen bölümden fotoğraflar. <http://www.santralistanbul.org/pages/index/about/tr/-> (Erişim tarihi: 11.05.2019)
- Anonim, 2019h.** Şehir Üniversitesi Öğrenci Merkezi. <http://www.nunarch.com/tr/proje/28846-sehir-universitesi-om-ii-> (Erişim tarihi: 09.05.2019)
- Anonim, 2019ı.** Tekel deposu. <http://eski.canakkale.bel.tr/foto-album/9/barisin-kenti-3/-> (Erişim tarihi: 20.04.2019).
- Anonim, 2019i.** Er hamamı. <http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/savas-sonmez/er-hamami-nda-canakkale-seramik-muzesi/799/-> (Erişim tarihi: 20.04.2019)
- Anonim, 2019j.** Ovakent yemekhane projesi yapım aşaması. <https://herkesicinmimarlik.org/calismalar/ovakent-yemekhane-projesi/-> (Erişim tarihi: 22.05.2019)
- Anonim, 2019k.** Ovakent uygulama atölyesi. <https://herkesicinmimarlik.org/calismalar/ovakent-uygulama-atolyesi/-> (Erişim tarihi: 22.05.2019)
- Anonim, 2019l.** Kızkapan projesi. <http://musterekmekan.blogspot.com/2016/02/mimarlk-sunumlar-herkes-icin-mimarlik.html-> (Erişim tarihi: 22.05.2019)
- Anonim, 2019m.** Gürsu Taş Mektep. <https://gaiadergi.com/gursu-tas-mektep-yaz-kampinin-ilk-etabinin-ardindan/-> (Erişim tarihi: 26.05.2019)
- Anonim, 2019n.** Paçva Taş Mektep onarımı. <https://yapidergisi.com/mimarlar-koy-okullarini-yasatmaya-devam-ediyor/-> (Erişim tarihi: 26.05.2019)
- Anonim, 2019o.** Civler köyü tarihi. <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dp a2kvQ2l2bGVyLF8lQzMlODdhbmFra2FsZQ-> (Erişim tarihi: 09.04.2019).
- Anonim, 2019ö.** Kemerdere. <http://www.gezebilsem.com/canakkalenin-sakli-cenneti-kemerdere/> (Erişim tarihi: 09.04.2019).
- Anonim, 2019p.** Adatepe. <https://www.gezginrehberler.com/canakkale/adatepe-koyu-ayvacik-canakkale/-> (Erişim tarihi: 23.06.2019)
- Anonim, 2019r.** Bahçedere köyü. <https://www.kucukkuyu.bel.tr/koylerimiz/bahcedere-koyu/-> (Erişim tarihi: 06.10.2019)
- Anonim, 2019s.** Seddülbahir Kalesi. <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70518/kaleler.html-> (Erişim tarihi: 29.06.2019)
- Anonim, 2019ş.** Seddülbahir tarihçe. <https://www.eceabat.bel.tr/seddulbahir-koyu.html-> (Erişim tarihi: 29.06.2019)
- Anonim, 2019t.** Behramlı köyü. <https://www.eceabat.bel.tr/behramli-koyu-2.html-> (Erişim tarihi: 30.06.2019)
- Anonim, 2019u.** Yalova köyü. <https://www.eceabat.bel.tr/yalova-koyu.html-> (Erişim tarihi: 25.08.2019)
- Anonim 2020a.** Başka Bir Okul Mümkün Derneği. <https://www.amerikaninsesi.com/a/baska-bir-okul-mumkun/5121271.html-> (Erişim tarihi: 22.01.2020)
- Anonim 2020b.** Zeytin okulu. <http://zeytinokulu.net/hakkimizda/-> (Erişim tarihi: 02.02.2020)
- Arabacıoğlu, F., Aydemir, I. 2007.** Tarihi çevrelerde yeniden değerlendirme kavramı. *Megaron YTÜ Mimarlık Fakültesi E-dergisi*, 2(4): 204-212.

- Arıbaş, S. 2000.** Başlangıçtan II. Meşrutiyet'e kadar Osmanlılarda sıbyan mektepleri. *Yeni Türkiye Osmanlı II (Toplum ve Ekonomi)*, 32: 711-716.
- Arık, İ. A. 1995.** Öğrenme psikolojisine giriş. Der Yayınları, İstanbul, 528 s.
- Ateş, A. E. 2011.** 1940-1946 yılları arasında Türkiye'de köylü eğitimi: Ulus-devlet inşasında Köy Enstitüleri'nin yeri. *Doktora Tezi*, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Avcı, G. 2019.** Sınıf dışı eğitimin ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum, başarı ve hatırd tutma düzeyine etkisi. *Doktora Tezi*, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İzmir.
- Aysal, N. 2005.** Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: Köy Enstitüleri. *Ankara Üniv. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 35: 267 - 282.
- Bacanlı, H. 1999.** Gelişim ve öğrenme. Nobel Yayınları, Ankara, 258 s.
- Binbaşioğlu, C. 1976.** Öğrenme psikolojisi. Binbaşioğlu Yayınevi, Ankara, 200 s.
- Büyükkaragöz, S., Çivi, C. 1997.** Genel öğretim metodları. Öz Eğitim Yayınları, İstanbul, 292 s.
- Celkan, H.Y. v.d. 2011.** Eğitim bilimine giriş. Pegem Akademi, Ankara, 344 s.
- Cengizkan, M. 2006.** Endüstri yapılarında yeniden işlevlendirme: "iş"i biten endüstri yapıları ne "iş"e yarar?. *Dosya*, 3: 9-13.
- Collin, P. H. 2004.** Dictionary of environment & ecology. Bloomsbury Publishing Plc, London, 265 pp.
- Çetin, S., Kahya, A. 2017.** Kırdı bir modernleşme projesi olarak Köy Enstitüleri: Aksu ve Gönen örnekleri üzerinden yeni bir anlamlandırma denemesi. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 34(1): 133-162.
- Çetinkaya, Ç. 2015.** Yeniden işlevlendirilen endüstriyel mekânların görsel algı değerlendirmesi: İzmir tarihi havagazı fabrikası. *Doktora Tezi*, EÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Çiydem, E. 2017.** Toplumsal modernleşme projesi olarak Tanzimat dönemi (eğitim ıslahatı bağlamında). *Doktora Tezi*, AÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Danabaş Tuncer, N. 2006.** Akköy'ün dünü ve bugünü. *Sanat Dergisi*, 9: 73-79.
- Doğanay, H. 1997.** Türkiye beşeri coğrafyası. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 539 s.
- Duran, A. 2018.** Meşrutiyet' ten Cumhuriyet'e eğitim (1876-1923). Hiperlink Yayınları, İstanbul, 106 s.
- Durmuş, S. 2006.** İlköğrenim öncesi ve ilköğrenim yapılarında planlama ve tasarım süreçlerinde katılımcı yaklaşım. *Yüksek Lisans Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ediz, Ö. 1995.** Osmanlı Mimarlığı' nın son dönemi (Tanzimat Dönemi) ve Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı' nda (1920-1950) yabancı mimarların çalışmaları üzerine bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ekici, G. 2001.** Öğrenme stiline dayalı biyoloji öğretiminin analizi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, GÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Ergün, M. 1996.** I. Meşrutiyet döneminde eğitim hareketleri. Ocak Yayınları, Ankara, 276 s.
- Erten, İ. 2007.** Koruma yaşatma- Manfred Osman Korfmann Kütüphanesi. *Mimarlık Dergisi*, 335: 53-55.

- Erten, İ., Yanmaz K., 2017.** Palamut deposundan Mahal Sanat'a; depo işyeri restorasyonu. 4. Ulusal Mimari Koruma Proje ve Uygulamaları Sempozyumu, 22-23 Eylül 2017, Tekirdağ.
- Ertürk, S. 1975.** Eğitimde program geliştirme. Yelken-tepe Yayınları, Ankara, 170 s.
- Farabi. 2016.** Mutluluğu kazanma (çeviri: Hüseyin Atay). Atay Yayınları, Ankara, 182 s.
- Fägerstam, E. 2013.** High school teachers' experience of the educational potential of outdoor teaching and learning. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 14 (1): 56-81.
- Fjortoft, I., Sageie, J. 2000.** The natural environment as a playground for children: landscape description and analysis of a natural landscape. *Landscape and Urban Planning*, 48(1/2): 83-97.
- Gates, I. A. 1968.** Eğitim psikolojisi (çeviri: Necmi Sarı). Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul, 415 s.
- Gökmen, E. 2006.** Aydın Vilayeti'nde sıbyan mekteplerinin iptidaî mekteplere dönüştürülmesi. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 20(20): 149-173.
- Gönen Cengiz, Z. 2008.** T.C. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarının tarihsel gelişimi. *Yüksek Lisans Tezi*, GÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Güçlü, A. 2020.** Köy okulları neden yeniden açılmalı. <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abbas-guclu/koy-okullari-neden-yeniden-acilmali-2-6120199-> (Erişim tarihi: 29.01.2020)
- Güner, G. 1988.** Anadolu'da yaşamakta olan ilkel çömlekçilik. Akbank Kültür Yayınevi, İstanbul, 96 s.
- Işık, G. 2010.** Kayseri'de erken Cumhuriyet dönemi eğitim yapıları. *Yüksek Lisans Tezi*, EÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Kayseri.
- Kalaycı, N. 1988.** Cumhuriyet döneminde ilköğretim: Hükümet programları ve uygulamalar. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 144 s.
- Kaşı, B. 2009.** İstanbul'da yeniden işlevlendirilen korumaya değer endüstri yapıları ve iç mekân müdahaleleri: Santralistanbul örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimari Tasarım Anabilim Dalı, İstanbul.
- Keleş, R. 2012.** Kentleşme politikası. İmge Yayınları, Ankara, 734 s.
- Keskin, Y. 2012.** Köy Enstitüleri için açılan mimari proje yarışması, düşünen tohum, konuşan toprak. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 641 s.
- Kılıç, N. 2002.** XVIII. Yüzyılda Osmanlılarda eğitim ve sıbyan mektepleri üzerine bir inceleme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, MSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıncal, Y. R. 1993.** Okul ve eğitim. *Eğitim Dergisi*, 4: 10-15.
- Kıraç, B.A. 2001.** Türkiye'deki tarihi sanayi yapılarının günümüz koşullarına göre yeniden değerlendirilmeleri konusunda bir yöntem araştırması. *Doktora Tezi*, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kincaid, D. 2003.** Adapting buildings for changing uses: Guidelines for change of use refurbishment. Routledge, London, 136 pp.
- Koçer, H. A. 1991.** Türkiye'de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi (1773-1923). Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 273 s.
- Koçer, H.A. 1974.** Türkiye'de köy eğitim ve öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1): 89-129.

- Köksal, G., Ahunbay, Z. 2006.** İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri. *İTÜ Mimarlık Dergisi*, 5(2): 125-136.
- Kuban, D. 2000.** Tarihi çevre korumanın mimarlık boyutu kuram ve uygulama. YEM Yayınları, İstanbul, 207s.
- Kul, F. N. 2010.** A new approach for defining the conservation status of early republican architecture case study: primary school buildings in İzmir, *Unpublished Ph. D. Thesis*, METU Faculty of Architecture, Ankara.
- Kul, F. N. 2011.** Erken Cumhuriyet dönemi ilkokul binaları. *Mimarlık Dergisi*, 360: 66-71.
- Kul, F.N. 2016.** Ernst A. Egli ve "yeni ilkokul modelleri". *Mimarlık Dergisi*, 388: 67-71.
- Lihotzky, G.S. 1939.** Yeni köy okulları bina tipleri üzerinde deneme. Maarif Vekilliği, Ankara.
- Maarif Vekâleti, 1933.** İlk mektep planları albümü. Kitantik Yayınevi, Ankara.
- Makal, M. 1979.** Köy Enstitüleri ve ötesi: Anılar, belgeler. Çağdaş Yayınları, İstanbul, 222 s.
- Malone, K., Tranter, P. 2003.** Children's environmental learning and the use, design and management of schoolgrounds. *Children, Youth and Environments*, 13(2): 87-137.
- Maltaş, R. 2011.** Sümerlerden günümüze eğitim I. Çizgi Kitabevi, Konya, 320 s.
- Marcus, C. C., Francis, C. 1997.** People places: design guidlines for urban open space. Van Nostrand Reinhold, 384 pp.
- Mc Carthy, B. 1982.** Improving staff development through CBAM and 4MAT. *Edencational Leadership*, 40 (1): 20-25.
- MEB, 2018.** Milli eğitim istatistikleri. Meb Yayınları, Ankara, 255 s.
- Morgan, C.T. 1986.** Psikolojiye giriş ders kitabı (çeviri: Hüsnü Arıcı ve diğerleri). Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara, 473 s.
- Morris, N. 2003.** Health, well-being and open space: literature review. Edinburgh College of Art and Heriot-Watt University, Edinburgh, 40 pp.
- Okay, C. 1998.** Osmanlı çocuk hayatında yenileşmeler 1850-1900. Kırkambar Yayınları, İstanbul, 167 s.
- Ögel, B. 1971.** Türk mitolojisi(Cilt 1). Türk tarih Kurumu, Ankara, 745 s.
- Ögel, B. 1979.** Dünden bugüne Türk kültürünün gelişme çağları. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Ankara, 788 s.
- Ögel, B. 1982.** Türklerde devlet anlayışı. Ötüken Yayınları, Ankara, 368 s.
- Özokcu, M. G. 2015.** Mimarlık alanında alternatif bir süreç: Herkes için mimarlık Ovakent projesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Priest, S. 1986.** Redefining outdoor education: A matter of many relationships. *Journal of Environmental Education*, 17 (3): 13-15.
- Resmi Gazete, 2014.** Millî Eğitim Bakanlığı taşıma yoluyla eğitime erişim yönetmeliği. Sayı : 29116.
- Sakaoğlu, N. 1991.** Osmanlı eğitim tarihi. İletişim Yayınları, İstanbul, 152 s.
- Salman, Y., Baturayoğlu Y. N., Omay, P. E., Altan E. E. 2013.** Modern mimarlık mirasının korunması ve DOCOMOMO Türkiye. *Betonart*, 36: 52-57.
- Saner, M. 2012.** Endüstri mirası: Kavramlar, kurumlar ve Türkiye'deki yaklaşımlar. *Planlama*, 1-2: 53-66.
- Sebba, R., Churchman, A. 1986.** Schoolyard design as an expression of educational principles. *Children's Environments Quarterly*, 3(3): 70-76.

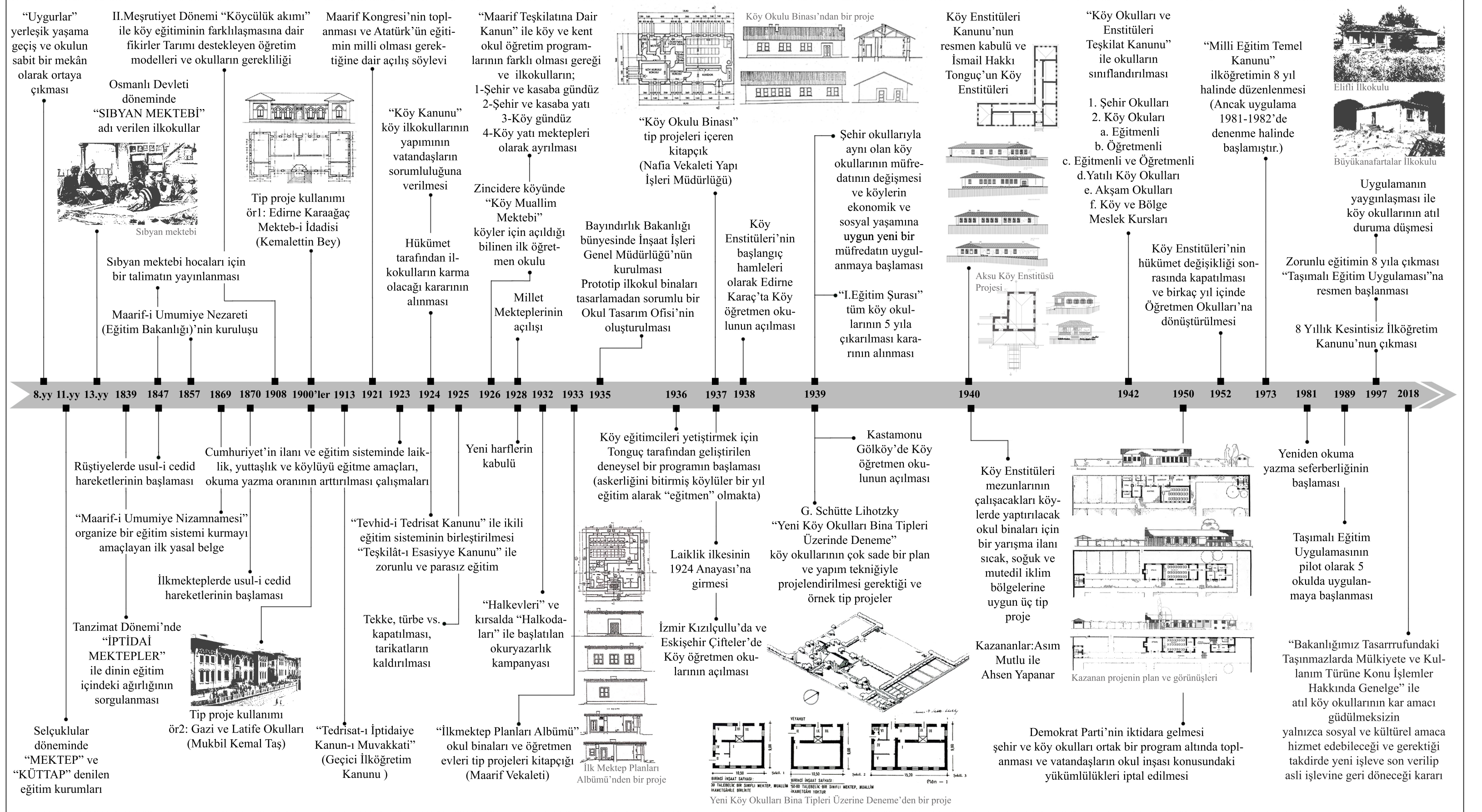

- Senemoğlu, N. 2007.** Gelişim öğrenme ve öğretim- kuramdan uygulamaya. Gönül Yayıncılık, Ankara, 598 s.
- Sönmez, V. 2012.** Eğitim felsefesi (11.baskı). Anı Yayıncılık, Ankara, 266 s.
- Şahin, M. 1995.** Türkiye’de köye öğretmen yetiştirme model önerileri, uygulamaları ve değerlendirmeler. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 2 (4-5):45-61.
- Şahin, M., Tokdemir, M.A. 2011.** II.Meşrutiyet döneminde eğitimde yaşanan gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9)4: 851-876.
- Tonguç, H., Otman, C., Tümer, H., Karal, E.Z., Örs, H., Engin, L., Törüner, A.R., Erginöz, N., Özdemir, T., Hellinger. 1940.** Köy Enstitüleri mezunlarının çalışacakları köylerde yaptırılacak okul binalarının planlarına ait müsabaka şartnamesi. *Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, 3(100): 79-80.
- Tümertekin, E. 1973.** Türkiye’de şehirleşme ve şehrsel fonksiyonlar. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 184 s.
- Unat, F. R. 1964.** Türkiye eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 200 s.
- Us, F. 2014.** Bir 19.yy endüstri mirasının yeniden kullanımı: “Samsun Tekel Tütün Fabrikası”nın “Bulvar Samsun Projesi”ne dönüşümü. *Mimarlık Dergisi*. 377: 57-64.
- Uygun, S. 2015.** Çanakkale’nin eğitim mirası. Eğitim Araştırmaları Birliği Yayını, Çanakkale, 215 s.
- Ülgen, G. 1997.** Eğitim psikolojisi. Alkım Yayınevi, İstanbul, 320 s.
- Wofford, K.V. 1952.** Türkiye köy ilkokulları hakkında rapor. Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 151 s.
- Yanmaz K., Cengiz A. E., 2017.** Tarihi yapılar ve mekânlarda kullanım dönüşümü: Çanakkale kenti örneği. Koruma Sempozyumu/Geçmiş, Bugün, Gelecek Arasındaki Dialog, 26-29 Ekim 2017, Ankara.
- Yanmaz, K. 2018.** Tarihi yapı ve mekânlarda mekânsal belleğin korunması ve kent kimliğine katkıları: Çanakkale kentsel sit örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, ÇOMÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yazıbaşı, M.A. 2014.** II. Meşrutiyet dönemi sıbyan/iptidaî ve rüştiye mekteplerinde ahlak eğitim ve öğretimi. *Doktora Tezi*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Yener, G. 1982.** Akköy testiciliği ve sorunları. 2. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, 18-20 Kasım 1982, İzmir.
- Yılmaz, M. 2015.** Türkiye’de kırsal nüfusun değişimi ve illere göre dağılımı (1980-2012). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33): 161-188.

EKLER

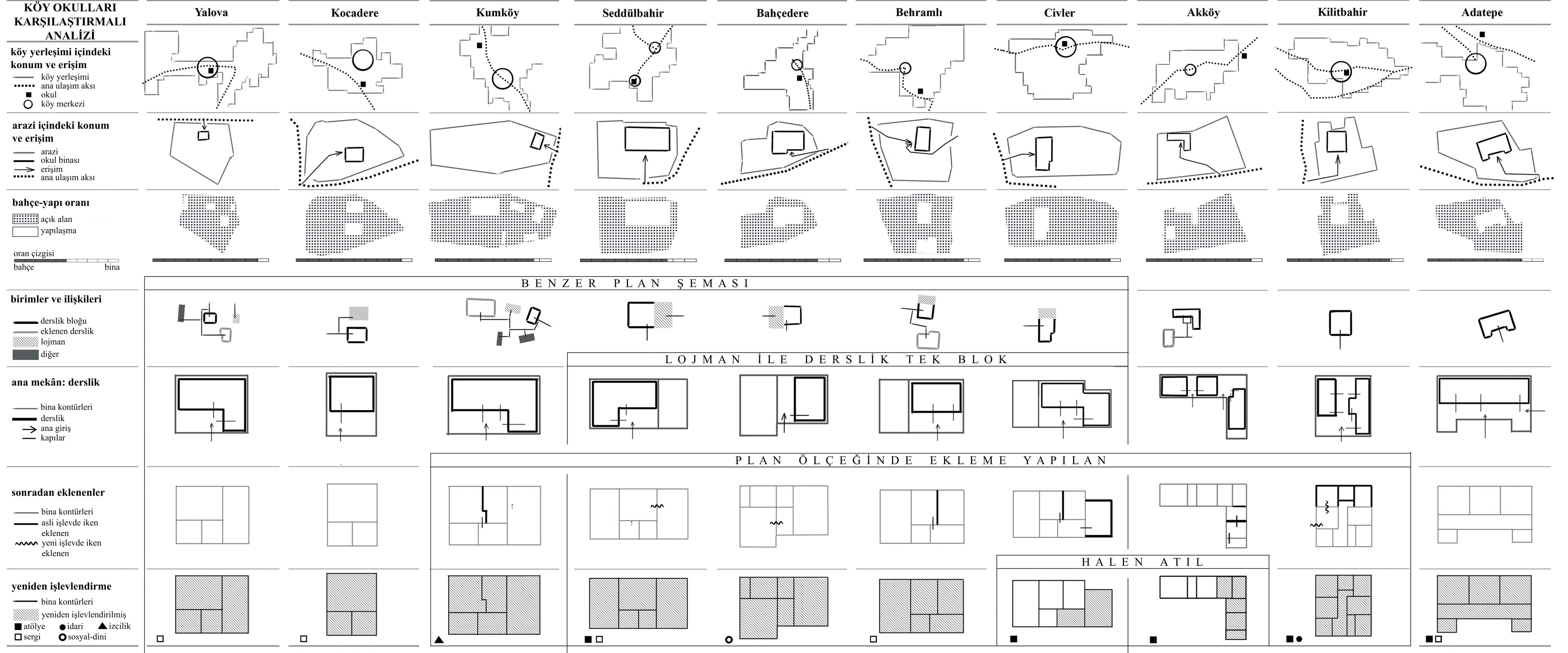
- EK 1** Ülkemizde köy okullarının gelişimi zaman çizelgesi
- EK 2** Köy okulları karşılaştırmalı analizi

EK 1. Ülkemizde Köy Okullarının Gelişimi Zaman Çizelgesi

EK 2. Köy Okulları Karşılaştırmalı Analizi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Selin Aktürk
Doğum Yeri ve Tarihi : Çanakkale 18.03.1993
Yabancı Dili : İngilizce
Eğitim Durumu
Lise : Çanakkale Milli Piyango Anadolu Lisesi 2011
Lisans : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Mimarlık Bölümü 2016
Yüksek Lisans : Bursa Uludağ Üniversitesi 2019
Çalıştığı Kurum : Anıt Mimarlık 2017- Halen
İletişim : selinakturk93@hotmail.com

Yayınları

Aktürk, S., Durak, S. ve Vural-Arslan, T. 2019. Otantiklik ve metalaşma kavramlarının turizmin sürdürülebilirliği çerçevesinde Taraklı ve Cumalıkızık bölgeleri üzerinden okunması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19):2200-2225.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Selin AKTÜRK
Tez Adı	Atıl Köy Okullarının Yeniden İşlevlendirilmesi: Çanakkaie Örneği
Enstitü	Fen Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Mimarlık
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Özgür EDİZ
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayınlama izni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih :08.02.2020

İmza :

